

T A R T A L O M

3	LANCZKOR GÁBOR	
	Tízsoros , Tücskök, Szirmok	(versek)
6	SZEPESI ATTILA	
	A Naprendszer harmadik bolygóján	(barbár szonettek – részletek)
11	VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ	
	Palackba zárt üzenet	(vers)
13	HEGEDŰS ÁGOTA	
	Exszel szemben	(elbeszélés)
20	FARKAS WELLMANN ENDRE	
	Epitáfium helyett, Gyász, Kincs	(versek)
22	FECSKE CSABA	
	Hitetlen Tamás, Hely, Sötétségbe mártott szavak	(versek)
24	GYUKICS GÁBOR	
	isteni visszaemlékezés, helybenjárás, a semmi háza, emlékek háza	(versek)
26	JÓZSA PÉTER	
	Elhagyni Rómát	(elbeszélés)
31	BIRTALAN FERENC	
	A bebarangolt, Cinkeszónáta	(versek)
33	DEBRECZENY GYÖRGY	
	mandala, holdfogyatkozás	(versek)
35	DEMUS GÁBOR	
	Lucza Erzsébet lett Tőkey Kálmánéból, Minden más	(versek)
38	GULISIO TÍMEA	
	Szól a kakas már	(elbeszélés)
40	KÜRTI LÁSZLÓ	
	magasabb inger, vannak szenvedélyek, körforgalom	(versek)
42	SOKACZ ANITA	
	Gólem, Mézevők, Szökkóár	(versek)
44	HEGEDŰS GYÖNGYI	
	képekkel. a kitettségben, eredet. fogyatékkal, mosolya miatt. a súly	(versek)
46	HIBAJAVÍTÁS: SIMAI MIHÁLY:	
	Testvérport szórni szélbe	(vers)
		MŰHELY
47	FERDINANDY GYÖRGY	
	Hát csak így...	(esszépróza)
50	SZAKÁCS ISTVÁN PÉTER	
	Lapok Ferdinandy György többalakúságának leltárából	(esszé)
53	KISS LÁSZLÓ	
	Mindig minden mást jelent – Beszélgetés Ferdinandy Györggyel – Álomtanítás című kötetéről is	

▶ 59	LENKEFI ZOLTÁN	A napjainkat mostanában a víz alatt töltjük (jegyzet)
▶ 61	IBOS ÉVA	Utat találni a közönséghez – Beszélgetés Lenkefi Zoltánnal és Lenkefi Rékával
▶ 67	FARKAS WELLMANN ÉVA	Háromnapos varázslat, bábokkal – A XVI. Békéscsabai Nemzetközi Bábfesztiválról (kritika)
PAPÍRHAJÓ		
▶ 71	NÉMETH ZOLTÁN	Egészen közel..., Egész éjjel havazott... (versek)
▶ 74	BENEDEK GÁBOR ISTVÁN-TÓTH EMESE ÉVA	Jegesmesék – A váratlan tisztás meséje (meserészlet)
▶ 76	AYHAN GÖKHAN	Közös emberi történetek – Beszélgetés Tóth Krisztinával
▶ 78	RÉVÉSZ EMESE	Hol lehet az Ilike? – Elekes Dóra: A muter meg a dzsinnek (kritika)
SZÍNHÁZ		
▶ 81	ORBÁN JÁNOS DÉNES	Szabadság, kolbász, szerelem (fűszeres, füstölt vígjáték, két töltésben)
FIGYELŐ		
▶ 107	CSORDÁS LÁSZLÓ	Szembesülve az idővel – Vári Fábrián László: Ereimben az idő (kritika)
▶ 111	ANTAL BALÁZS	Szétszalazás – Szvoren Edina: Az ország legjobb hóhéra (kritika)
▶ 114	ARTZT TÍMEA	A szürke vadász, avagy a dögöket el kell takarítani – Danyi Zoltán: A dögeltakarító (kritika)
▶ 116	PETHŐ ANITA	Névsorolás a panoptikumban – Spiró György: Diavolina (kritika)
▶ 119	SZAKOLCZAY LAJOS	„Ostoros, böjti szél” – Ködöböcz Gábor: Kiss Benedek (kritika)

Lapunk a következő internetcímen érhető el:
www.barkaonline.hu

Tízson

Káson milcek a látra
A diófa' Estvel,
melyen a igye diófa'
úgy zörgeltek
Ezen éjszaka,
mint a éjszaka
felül a tiszta
A december' mint
napfényt

Ezen éjszaka,
restor' duna telerjével,
hogy az éjszaka,
ami éjszaka a földet,
Egy mintha éjszaka
híj a a napfényt
Mégis —
apri fűs' a tiszta,
mint az éjszaka.

Lanczkor Gábor

Tíz soros

Három szilvafa a határa
A diófás kertnek, melyben a nyurga diófák
Úgy sárgállnak koravén kérgükkel,
Mintha kopárságuk belül áthuzagolná
A decemberi szűrt napfényt

Eleven arannyá, rostok durva telérjeivé,
Hogy az áram, ami átjárja e földdarabot,
Egy szívroham erejével hívja a napkitörések
Mérgét – apró foltok a Napban,
Mint az egérszar.

Tücskök

Lemetélték mindkét karját
A kardhegyű tavaszi füvek –
Fantom-
Fájdalom, amire a kar
Nélküli faun emlékezhet –
Míg serceg a tűzön a bakhús,
Bacchus neve fröccsen
A lángba, amíg a kar éneke szól,
Míg a kar az időt megeszi, emészti,
Kinyomja, akár a kitett csecsemő, s bömböl –
A tavaszt ő tojja, faunként
Kotlik rajta, kikölti
A borókák sűrűjében a kar,
A borókák sűrűjében kardal
Kánona zúg,
Kardhegyű tavaszi füvek,
Ciripeljétek
Hozzá ti:
cirp, cirp, cirp.

Szirmok

A kétféle osztott tenger,
Ami aztán összezsap újra:
mi vagyunk –
És mint a füledhez tett kagyló,
Miben elménk szélvihara,
tenger
Mécse lobog
(s ha kialszik sisteregve,
Míg nekinyomom a fülem a fülednek,
Fuldokló lovak és lovasok
Zaja vegyül el a sistergésben) –
Így érsz hozzám,
Fülemhez tett kagyló,
Mint a virágszirmok a földhöz,
az
Ígéréthez.

&

Kék szem: sós vízbe merült bolygó,
Két szem-
Pár: egy kezdet s kezdete
Egymást nézi, egymás
Rétegeibe gyűrve,
Mint a kemény Föld
Gömbhéjszerkezete az olvadt
Kőzetlemezekkel –
Új hegyvonulat emelkedik;
Völgyfelszín reng;
Ez a vakság már az enyém.

A Naprendszer harmadik bolygóján

(barbár szonettek – részlet)

Haj-regö-rejtem

A haj-regö-rejtem
idők mélyébe révült doromb- és dudaszavú
sámángajdolásából, meg a pakocsás ifjú püspök, Janus
Pannonius latin mandulafácskájából
született a mi költészetünk. A
görbült fácskát sikároló érdes
tavaszi szélből, melyben összesúrlódik a mackó-
bundás és füstbe kábult titok-
látók monoton és önkívületi
dunnyogása: az őselemek természetét firtató
akarat és alázat – miközben a szirmait szerteszóró
magányos fácska korai és elszánt
ágait szerelmesen kitérve a bizonytalan
verőfénynek, diadalmaskodik a méretlen időn.

Griffek és sárkányok

Elsárgult papírlapokon kallódó nevek,
Herma és Mili tante, Márkus György, Böhm Juliánna, Blaska Ubald:
felmenőim, akikről szinte semmit sem tudok.
Falvak vagy kisvárosok, melyeket rég nem jelöl a térkép,
vagy épp átöltözöttek árválkodnak a tér
vagos bugyraiban:
Botfalu, Alsózseber, Hegybánya, Kisgaram, Rónaszék, Gyalár,
ahol a nevezettek leélték boldog vagy boldogtalan életüket,
s ahol a harangtornya-veszített temetőkre rég ráburjánzott a vadon.
Meseföldrajzom mesehősei,
akikből lettem, arcuk fanyar mása az arcom, sorsukból szövődik a
sorsom, magam is balga mesehős, ismeretlen hegy-völgyek közé készülő
csavargó, ahol vijjogó griffek szálldosnak és
sárkánygyíkok tipródnak a mezőn.

Bicskás-boxeres

Eszembe jut néha szegény Ceveró, a bicskás-boxeres
vagány, akinek egyéb nevét nem tudtam. Ezen a furcsa
néven járt le focizni a Duna-parti grundra. Da-da-dadogott, de ő
tudta közölünk a legszebb átlépős cseleket. Állítólag a József-
városban lakott, és azt sutyorogták a háta mögött: a rettegett Almási-
térieknek kémkedik, bár nemigen volt semmi hétpecsétés
titkunk, ami után szimatolni érdemes lett volna. A forradalom után
nem láttam többé. Senki sem firtatta, hová tűnhetett. Volt-nincs. Csak évek
múltán említette egyszer Sutyerák, közös kománk, az izompacsirta hórukk-
legény a hatos villamoson – akinek szintén nem tudtam az igazi
nevét -, hogy Ceveróval együtt harcoltak a Kilián-laktanyánál, és a
kiismerhetetlen (ahogy mondtuk: ingifingi)
átlépős cselek koronázatlan királyát halálra tiporta egy
ruszki tank a flaszteron.

Linde Borg

Valamikor a hatvanas években
jött a hír Linde Borgról, aki
anyám beregszászi barátnője volt, öccse meg, Uwe
nagybátyáimmal vívta az ádáz gombfocicsatákat. Együtt
jártak a Vérke árterére begörbített gombostűvel keszegezni, meg
rákászni a szakadó part alatt. Harmincválasszonyban aztán könnyek között
búcsúztak el családjuktól meg a vendéglő
várostól: szeretik, hogyne szeretnék ők Beregszászt, ám hiába, a Führer
azt üzenté minden igaz németnek: térjen
haza. Megígérték, hogy írni fognak, de nem írtak. A hírhozó,
egy régi közös ismerős beszámolt róla: Uwe állítólag elesett
a háború kezdetén Ukrajnában, ahol valami
jeltelen sírban nyugszik, Linde pedig mindkét lábát
elveszítette Drezda szőnyegbombázásakor.

Éjfél felé

Némi borozgatás után
barátomnál aludtam.
Éjfél felé halk surrogásra ébredtem az idegen
szobában. Felgyújtottam a lámpát, és
elborzadva láttam
a rongyszőnyegen hemzsegő tengernyi csótányt.
Százszámra korzóztak a padlón meg a poros zugokban.
Véget érni nem akaróan rajzott fekete seregük.
Összeragadva vonszolták egymást mámoros féreg-nászukban.

Tódultak a vaskályha alól, a mosdóállvány mögül, a fal
repedéseiből. Felkapaszkodtak a margarétás tapétára, aztán
némelyik lekoppant a mennyezetről a padlóra.
Hátára fordulva kalimpált a
pisla lámpafényben.

Zuhanyrózsa

Talán a kollégista lányok maguk is
sejthették, hogy a tusolóban
mohó tekintetek leskelik őket a szomszéd
raktárterem csomagolópapírral jól-rosszul letakart
ablakából, mert úgy viháncoltak magukat kelletve, mintha
tudnák: vágyakozó pillantások szegeződnek rájuk. Körte-
mellüket rezgették, tomporuk ringott, csípőjük
táncosan billegett a zuhanyrózsa gyémánt
cseppjei alatt. Csiklandósan kacarásztak és mintha a nap
sugarainak kitárulkozva kelletnék
magukat: forogtak
körbe-körbe – mind
kígyózó kar volt, falánk nyelv és
muzsikás hajfodor.

Részeg váteszek

A csimpi-csók, a csámpi-csók, a
csingele-bungele beleváló. A nyik meg a nyekk, a gányaló.
A hornyabákó hék után a hippli-hoppla óra és
megint a burukk, a kék barakk, a sárga csörömp, a bunga zörömb,
az iromba kering, a kanga zurr, s a zirr után
a kalapkofa-kukk, a műkatáng, a pofa-pöff, a püffre-blöff, s a
pong alatti, nyákbazári, büzgevári pók. És bukkra tovább a hukkra bók,
a nyámbele bikkre nyüzge nyár, a nyagda évre
tökharang. Vitrinbe minden
locka-fecske szüzikét, csim-csám döngöli kufferest, ki élni, hullni, hálni rest,
boforcul mircegi morcogót... A kocsmapultot döngetik
zimi-zümi kergető poéták:
három látó, három tudó –
részeg váteszek.

Patkószeg, tűzhorog

Hosszú évszázadokon át kereskedelmi- vagy tán hadi-
kikötő húzódnak a váci mólónál, mert amikor
lepad a Duna, a fövényből

mindenféle elüszkösült és iszap-borította
limlom kerül elő. Őskori tengeri sünök
gömböc maradványai, áttetsző hegyikristályok és
orsócsigák csipkés héjai közt egy-egy sárgadinnye-méretű
goromba ágyúgolyó, lándzsa hegye, kampós tűzhorog, patkószeg, lila
ametiszt, zöldzománcos korsó cserepe, vasmacska, sőt
– barátom akadt rá – egy patinás arany-
lemez is, melyen párban feszít két büszke vitéz a természetes
paripa hátán: nyilván templomos lovagok, akik
a titokzatos, nagyszakállú Baphometet imádták, míg a pápa és
a francia király kardélre nem hányatta őket.

Anakreon

Csiszegő-csoszogó vénség, kópé cimborám, szegény
Anakreon, el se hiszem, hogy
te voltál, aki néhány tündér-esztendeje még
ordas kancáknak és pucér-popsis puttóknak
pengetted hathúrú lantod. Egyikük
a fülcimpádat harapdálta, másikuk fürge ujjá
odatévedt bozontos öledre. Néha bele-belekortyintottál
aszúval aranyló poharadba. Most bezzeg
görbebotra támaszkodva csetlesz-botlasz és meglassult
szavakkal panaszolod a vénség mindenféle
csontot-lelket őrlő, sátáni leleményű, ezernyi ezer kórsággal kerítő,
sajgó-hasogató furfangját, melyet legyőzni kevés a fürgebokájú
zenebona, meg a felhőn bukdosó fecskéket köszöntő
ficseri-füsti dal.

Hétfejű

Hogy mulatna Weöres Sándor, ha elmesélném neki,
némi cirfandli vagy bakator illatozó
társaságában szobrai történetét. A szombathelyi macskásét például, melyet
éjszaka zöld festékekkel öntött nyakon valaki. Vagy tán a
pécsi korzó szélén állóét, pontosabban ülőét,
mert ott a jámbor szobrász egy kávéházi
asztalhoz ültette le, amiért – nem egészen alaptalanul, hiszen a
könyöklős kocsmapultokat szerette igazán, arról nem is
szólva, hogy hozzá inkább egy vigyorogva megszelídített
hétfejű sárkány dukálna –, nos, egy sanda helybeli kulimással kente be
a kucorgó bronzfigurát. Tán maga is
kiötlne valami furfangos tréfát, és éjszaka
csirizbe mártott madártollakkal vagy
búzló kutypapírokkal tisztelné meg a maga fényesre suvickolt emlékművét.

Vízimalom

Szobámat betölti a tücsökszó,
meg egy durva lécekből ácsolt
vízimalom vidám kelepelése.
A tarka tücsköt Reich Károly rajzolta pasztell-krétával:
gubbaszt egy omló rögön – kezében cini-cini hegedű.
A csöpp vízimalmot pedig barna dió-páccal
örökítette meg Gerzson Pali.
Összefonódik a félhomályos levegőben
a véget érni nem akaró
fájdalmas őszi cirpelés,
meg a malom lapátjainak kipp-kopp muzsikája,
ahogy éjjel-nappal szünetlen paskolják
a szigligeti patak
szélüzte hullámain.

A Naprendszer harmadik bolygóján

Kitámolygott egyszer mátrai teraszunkra
a szederbozót felől egy kisegér.
Vonszolta magát, a hátsó lábait nem bírta mozdítani.
Lassan haladt, miközben
zöld legyek százai dongtak körülötte, nyüzsögtek a háta nyílt sebén.
Meg-megrázkódott, hogy kínzóitól szabadulna, hiába,
a petéiket sebébe lerakó szárnyas döglegyek csak egy-egy kósza
pillanatra tágitottak. Néha az oldalára dőlt, aztán
elszántan vonszolódott tovább. Soká
tartott, míg a terasz szélére ért, ahol
alágurult a lépcsőn és beleveszett a fűbe. Másnap
hajnalban már csak a diadalmasan döngicsélő
döglegyek raja mutatta, hol végződött
jeltelen élete a Naprendszer harmadik bolygóján.

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ ◀

Palackba zárt üzenet

Nem lehet tudni, a szelet ki vetette.
Azt se, a földet alá ki művelte,
ki öntözte fáradt vérrel, epével,
szervezte hozzá stikában a napot,
mert amint csírázni támadott kedve,
halmot kelesztett – agyदानatot.

Annak is anyja lett valaki. Dajkálta,
tömte genetikus izomépítőkkal,
hogyan mutatós legyen már fiatalon.
Lobbiztak érte magas körökben,
szökkent is módfelett tolla és szárnya,
mit megsuhogtathat majd a Majdanon.

Vagy nem is vetették? Egy áldatlan reggel
tán vírúsként jött a fellegekkel,
s eleve az lett küldetése,
hogyan szarvai V-jelét kőbe véssé,
viszonyt kezdjen veled s velem,
hogyan bennünk testesüljön meg a félelem.

De ne azonosítsd. Neki nem lehet arca,
nincs lakcíme, rendszáma, semmilyen kudarca,
se biometrikus útlevele.
Felleg-nagy szárnyára rá van írva,
övé a szélrózsa mind a négy szirma,
hogyan tűnne már a francba! Vég vele!

Csontmerev alak. Még vissza sem átkoz,
de szeméből negatív nap sugároz,
hogyan lúdbőrzöl, s nyelvedre ráhűl a szó.
Még ellennél vodkával tompított aggyal,
míg nem küld sms-t a fekete angyal,
de küld... S bizony, ezúttal nincs kibúvó.

Mozdul a horizont, megremegnek
a donbászi tárnák, a luhanszki mennyek,
rakéta-jégvihar csap le az égből,
bekattan az elme és elsötétül,
a téren hibbant tyúk kukorékol,
a piac sűrűjében a repesz pocskékol,
s csupa vériszam, jaj, a templomi aljzat,
hol anyjából elmenekült a magzat.

Hogy elül a por, s a füst eloszlik,
a fenyőn tüdőcafát piroslik.
Alatta angyalfej, szeme még nyitva.
Téj, tojás, rizs a járdára borítva,
s az utcaseprő... Nincsen már lába,
meghívták őt is a mennyei bálba,
fél karja maradt csak a csatornarácson.
Azzal sem ölelsz már, bohó barátom...

Lábjegyzet:

Képzeltés csupán, hogy a tűzviharban álltam,
nem lennék én már odavaló.
Egy hajléktalan szellem lett tépelődő társam,
bús sóhajaiból szövődik a szó.
Ám elég lesz. Veszem fekete kabátom,
jelentésemet palackba zárom,
csak nincs szabad tenger ez árva honba',
hogy sodorná – legalább Albionba.

Exszel szemben

*„nem maradt mignon
a tányéromon pedig
annyira finom”
Garaczi László: Haquin (II)*

*„megkeresi és szétrugdossa a vadorzók csapdáit,
de gondosan kikerüli az chetó gombákat és gyógynövényeket,*

*néha talál egy-egy tisztást az életében,
kísímítja rajta a mohát, ahol meggyűrődött,
fölállítja rajta a füvet, ahol lefeküdt,
de ez egyre ritkábban esik meg vele”
Oravecz Imre: Az erdészlet föltámasztása*

Azt mondja az exem exe, a lenőtt hajú szőke, hogy össze kellene járnunk. Végül is van bennünk valami közös. Mert ő gyakorlatilag a hetedik pasit szagatja a válás óta, igaz, ennek már tizenkét éve, de ha elosztja az évek számával, nem tetszik az átlag. Én hogy csinálom? Nincs időm válaszolni, tovább beszél, hallgatom a telefonban, ez most tényleg barátkozni akar? Rám fanyalodik? Soha nem beszélgettünk, nem kell engem mindenkinek szeretni.

Udvarias vagyok, meghívom szombat délelőtt kávéra, aztán rájövök, hogy nem akarom a lakásban tudni, felhívom, hogy elcsesztem az időt, benn vagyok a belvárosban, találkozunk inkább a Malarmé-ban, a kedvenc cseresznyés kávéim kérem majd, ha nagyon kibuknék. Már a kocsiiban ül, de jó, hogy szóltam, siet.

Ha zavarban vagyok, felerősödnek az allergiás tüneteim, viszketni kezd az állam, az orrom és a homlokom is, folyamatosan vakarózom, és erősebben érzem az illatokat. A szagokat is.

Jön a lenőtt hajú szőke, nézem, ahogy parkol, körülményes, háromszor visszatolat, bezárja az autót, ellép, majd visszafordul, újra kattint a kulcsra. Talán ő is zavarban van.

Rá kell jönnöm, hogy mégse, mikor mellém ér, fújtatva dobja le a táskáját, és felhajtva a pólóját, rángatni kezdi a csípőjére csúszott magas derekú farmert, elöl a hasánál kilátszik a mamibugyi. Tehát csak engem zavar ez a helyzet. Izzad. Eltartja a karját az oldalától.

Aztán mesélni kezd, nem bírja a nyarat, sem a meleget. Azért ez a pedagógusnyár egy istenáldása. Tegnap is, mire eltett három üveg uborkát, csatakosra izzadt. Állandóan mossa a hónalját, naponta háromszor trikót cserél. És azt vette észre, hogy egyre több időt tölt a tükör előtt, nézegeti magát. Régen nem voltak ilyen hurkaszerűségek a dereka fölött. És jobban bírta a meleget. És talán nem voltak ilyen meleg nyarak.

Azt mondja a lenőtt hajú szőke, talán fogyózni is kellene, istenem, de rég is volt, hogy jól érezte magát a testében, hogy nem eltakarni akarja, hanem megmutatni. Szülés óta. Az meg nem most volt. A lánya huszonhét éves. Tulajdonképpen állandóan fogyózik, minden hónap elsején elkezd, hogy aztán negyediken felfalja a hűtőszekrényt. Néha sikerül fogynia pár kilót, de csak azért, hogy aztán többet hízzon vissza. Jojó-effektus, olvasott róla, de mégsem húzza magára, szerinte ő egyszerűen kövér alkat, és kész. Ettől persze még nem tetszik neki. Tegnap vett három nyári ruhát,

mindegyik bő, és elég hosszú is, de az eladónő hozott a fölkébe egy szalmakalapot is. Kivénhedt operaénekesnő.

Hallgatom, kevergetem a kávé, még nem iszom belőle, ha elfogy, hova nézek. Még mondja húsz percig, nekem csak bólogatnom kell, kérdőn nézni, érdeklődve. Aztán négy nagy korttyal lehúzó a cseresznyést, mégis volt értelme az egész délelőttnek, felé fordítom a feltartott kezem, mikor arról beszél, hogy a legutóbbi pasija egy péntek délután összepakolt, és azt mondta, neki most mennie kell.

– Nekem most mennem kell. Szia.

Kirakom a kávé árát az asztalra, és többet nem veszem fel a telefont a szőkének.

A görögfoltyondár egy imádat meténgféle. Már a neve is kúszik, ha lát valamit elérhető közelségben, méteres szarát ereszt arra, a levegőben úszva, lándzsás levélkéi egymással átellenben nőnek, tökéletesen illik a kertembe, kizárólag az óramutató járásával megegyező irányba tekeredik. Ellenőrzőm rendszeresen, sosem téved.

Edzés után hozzájuk mentünk, köszöntünk, felfaltuk a tőkehalmáját, meg az összes uborkát, kenyér nem volt, a fiús barátnőm benézett a szoba ajtaján, halkán beszélt, hosszasan, visszajött a konyhaasztalhoz, és kért, hogy segítsek kicsit, egyedül nem tudja. Mit, kérdeztem, félrenézett, pelenkát kell cserélni, de egyedül nem tudja megemelni az anyukáját. És holnap? Holnap ki fog segíteni? És eddig? Ki emelgette?

Eddig meg tudta emelni a saját csípőjét, de tegnap óta nem megy.

Betoltam magam előtt a fiús barátnőmet, a szobában félhomály és rossz szag terjengett, csokolomot rebegtem, aztán, miközben görgettük jobbról balra, majd vissza a fiús barátnőm anyukáját, mind a hárman sírtunk. Mind a hárman más miatt. Másnap edzés után egyértelmű volt, hogy leszálltam én is a buszról, már nem volt olyan fura az izzadt ágynemű, a morfium és a pelenka kombója, aznap senki nem sírt. Nyári diákmunkámat egy ruhaüzletben töltöttem, egy esős nap délelőttjén bejött a fiús barátnőm, és közölte, meghalt az anyu. Testtartása egyszerre volt magányos, és szenvedő. Mint akit épp elverték.

Villog a chat funkció: – Gyere már át, kávézzunk. Megmúttattam a fenekem, tisztára JLo, de mozdulni sem tudok. Hozzál kávé meg cigit, nyitva hagytam az ajtót.

Zsigerből írom, hogy nem érek rá, mert dolgozom, igaz is, határidős, közben mégis elém tolul a kép, ágy, a fekete copfos hason, egy elképzelhetetlenül óriási segg, és hogy minden a keze ügyébe van készítve. Megsajnálom, átmegek, kétutcányira lakik a munkahelyemtől, útközben veszek kávé, duplát, és cigiből is két dobozzal. Nem tudtam a műtétről.

Kopogok, nyöszögés a válasz, a fekete copfos a nappaliban, hason, a keze ügyében hamutál, poharak, könyv, laptop, telefon, chipsez zacskó, narancshéj. A seggét fixálom, de le van szorítva kötéssel, és takaró is van rajta, a mérete kivehetetlen. Panaszodik, hogy fáj, kényelmetlen, leszakad a dereka, és még két napig így kell feküdni.

Hallgatom, valahogy nem megy a sajnálkozó arc, kibújik a kisördög, kiröhögöm, és *lenemnormálishülyepicsázom*. Vissza is szívnam rögtön, ennyire soha nem voltunk jóban, ráadásul munkát is kapok tőle néha. Meglepődve néz fel, kibomlik a kontya, elterül a haja a hátán, felemeli a mutatóujját, közli: – De sokkal szebb lesz, mint a Katicáé. (Katica a férje volt felesége.)

Még három napig mindennap átmegek, elmosogatok, kihordom a narancshéjat. A segg szépen gyógyul, a szülinapi buliján azért a fergeteges tánc közben félreugrik a fenékpacsis figuránál, nehogy elmozduljon az implantátum. Nem keresem pár hónapig, akkor felhív, hogy javítsam meg a laptopját. Az előzmények közt csak plasztikával foglalkozó oldalak, orrkissebbítés, ajakfeltöltés, arcfelvarrás.

Két nap múlva hívom, hogy kész a gép, vihetem, mondja, nyitva lesz az ajtó.

Fekszik, mindkét lába felpolcolva, bekötve, atyaég, mi történt, ja, csak megformálták a vádlimat, innen leszívtak kicsit, oda meg berakták.

Kezdem magam tökéletlennek érezni.

A fiús barátnőm ösztöndíjjal végzett Portugáliában. Közben nem találkoztunk, csak leveleztünk. Meghívót küldött az esküvőjére, utazzak oda, vigyem a szüleim, és ha van, a pasimat is. A szüleim már nem vágnak új utakra, egyedül érkezem Lisszabonba, a reptéren vár, ölel némán, a vállamon átázik a pólóm. Csupagiccs fotót lehet rólunk készíteni, az első éjszakát végigdumáljuk, a másodikat is, kezdünk fáradni, hétvégéig még öt nap, ha így folytatjuk, az esküvőn dupla alapozás kell szemkörnyékre, visszaveszünk, és csak napközben vagyunk együtt, de akkor végig. Nem fogyunk ki, fagyizás közben beülünk egy fa alá, ahol egymásnak vetjük a hátunkat, és nem szólunk.

Van az úgy, hogy nem kell.

Minden héten más a kora nyári reggel. A kínai tollborzfü hamarosan a kert éke lesz, bordós kalászaival, földig hajló penge leveleivel, mértanian szabályos gömbformájával. Igénytelen. Utálom az igénytelenséget, a fűbokor esetében azonban hálás vagyok érte. Tavasszal töben lemetszem a száraz, nádszerű leveleket, és felgyújtom a bokrot, nádvagók a tavat.

– Rád van kattanva az a vörös hajú anyuka.

– Dehogyan.

– De. Végig téged nézett a versek alatt is, még a ruhája is hasonló a tiédhez.

Nem hiszek anyámnak, az óvodai ballagás különben sem a kattanások helye, aztán otthon végig gondolom, miközben a gyerek csokrait rendezgetem, a vörös hajú tényleg mellém foglalt helyet a kiránduláson, ugyanolyan telefont vett, meg egy ugyanolyan szandit is. Ugyan, ez csak véletlenek sorozata, anyám és az ő fantáziája.

Ősszel kiderül, hogy nem az, az ő gyereke is abban a suliban kezd, ahol a miénk, osztálytársak lesznek, a vörös eddig mindig egyenes haja másnapra az én loknijaimra hajaz. Nem veszem fel neki szülői után a telefont, a férjem este hazaérve meséli, hogy felhívta ma egy osztálytárs anyuka. Meghívott minket szombaton gyerekzsúrra.

– És?

– Ti elmentek, én pingpongozni megyek. Tök szimpi a csaj. Tudod, az a vörös.

Mindketten elváltunk, a vörös és az exem összejárnak, egymásra találtak, pusztán lelki a kapcsolatuk, de az nagyon mély, mindkettő Vízöntő, és ráadásul mindkettő disznó. Az egyik dísznő. Nyalogatják egymás sebeit, ettől függetlenül a vörös havonta kétszer engem is felhív, vigyáznom kell, mit mondok, rögtön körbeér. Elhív szombatra koktélozni, előre tudja, hogy nem megyek, még elmeséli a kollégáit, a nagylányát, a volt férjét, világfájdalom, de szigorúan a felszínen, csak semmi érzélem. Majd beszélünk, mondja, nem tervezek vele semmit.

Mákvirágok. Hajladoznak a szélben, karcsú balerinák, méternyi, szürkészöld szárazon. Lila szirmaik áttetszően hullanak a földre, pár nap után nyom nélkül tűnnek el, hogy aztán a szár zörgővé száradjon, hogy gubót növezzsen, mindig akkor török le egy fejet, mikor még nem nyílnak apró kis lukak a mákszemeknek, szeretem rázogatni, van egy hangszer, annak is ilyen hangja van. Mákvirág. Aki egyszer mákfüggő, az élete végéig az marad.

Nincs jó génállományod, mondja a hullámos-hosszú barna hajú kolléganőm, valóban, este el is gondolkodom rajta, szárítom a hajam, tényleg, az enyém nem hullámos, és nem ér derékig, mint az övé. Bele bírok szeretni a tökéletes nőbe, közel akarom érezni, olyanná akarok válni, minimum a barátnőmnek akarom, pedig a szemem is csak barna, a derekam körmérete is jóval hatvan centi fölött van. Nincs telt ajkam. Másnap meg is mondom neki, igen, válaszol, de ez csak a külső, arról még nem is kérdeztelek, hogy hány értelmiségi van a családjában. Elalvás előtti program, számolgotam őket.

Tizennégy, mondom neki másnap, erre kezdi sorolni hetedíziglen visszamenőig, a színész nagybácsit, a repülőst tiszt nagypapát, meg annak a kémiantár testvérét, közben befejezi a két szem cse-resznyéből álló ebédjét, és két lyukkal beljebb húzza a derekán a tíz centi széles övet. Egzotikus váza alkat. Lengőborda híján talán nekem is lehetne ilyen derekam, irigykedek. Megigazítja a sminkjét, csücsörítve mosolyog a tükörbe, esküszöm, a mosoly faszállító, a gondolat mögötte: tudom, mit csináltál tegnap este az ágyban. Dőlnek is utána a kollégák, nem áll kötélnek, egy Laci nevű fiúja van, akinek a vezetékneve Kiss, felmenői származásukat tekintve a város nemesi családjainak egyike. A hullámos-hosszú barna következetesen Denise-nek szólítja, bújja a telefonba, Denise érte jön munka után, két hónap után esküvő, a hullámos-hosszú barna terhes, állandóan azzal dicsekszik, hogy most legalább nem kell behúznia a hasát. Szülési szabadságra megy, azt mondja, két hónap után visszajön, majd a főnök bejelenti, hogy a *Döniz* nem engedi visszajönni anyukát ide, családi vállalkoznak.

A titkárnő jön a hírral pár hónap után, hogy a hullámos-hosszú barna a piacon árul, sátorban. Hurrogjuk, hogy összetéveszti, de nem, mondja, ott a gyerek és a legnagyobb hidegben is látta a hullámos-hosszú barnát sapka nélkül, síverallban, vastag övvel elszorítva a derekát, hótaposóban és ujjatlan kesztyűben számolja az aprót.

Minden kolléga kilátogat a piacra, hiszemhalátom alapon, engem nem visz rá a lélek, pár hónap múlva újabb hír, Döniz lelépett, légiósna állt, most itt van ez a szegény szépasszony egyedül a gyerekekkel, a vállalkozással, a szélesedő csípejével.

Előretolakszik a rosszindulat, és kicsúszik a számon, hogy remélhetőleg a fantasztikus génállománnyal rendelkező kolléganő és az ő értelmiségi családja megtalálja a megoldást. Furán néznek rám, nem szokták tőlem, vállat rántok, ott hagyom őket a szochelyiségben.

Úgy tűnik, hajszáritás közben jönnek a világmegváltó gondolatok, mert este két hullám közé befurakszik az ötlet, megkeresem a hullámos-hosszú barnát. Nem tudom mit akarok tőle. Még várok két hetet, gyűjtöm a bátorságot, aztán kimegyek a piacra. Nem találok. Nyomozásba kezdek, és nem találok.

Magánnyomozót csak nem fogadok. Marad a net, nincs nyoma, csak a híres színésről lelhető fel nyom, így legalább tudom, hogy ez a fejezet nem fantazmagória.

Hathavi, heti négy kardio edzés után a legújabb meggyőződésem, hogy a génjeim mesébe illően tökéletesek, már senkire nem akarok hasonlítani, és nem a tökéletes nőkbe leszek szerelmes, hanem az én tökéletességembe szerető tökéletes férfiakba.

A fiús barátnőm felhív, hogy augusztus elején jön haza. Találkozzunk. De jó, de jó, meddig maradsz, kérdezem, azt mondja, hosszabb ideig, konkrétan nem tudja, lehet, hogy marad. Szomorú a hangja, mikor az ottani kollégákról mesél, akkor kerek-perec rákérdezek: – Váltok?

Anyám és az öcsém az angolkert híve. És a liberális elveké. Az náluk azt jelenti, hogy a paréj a dérbabérral összeér, és a gyerekek számolatlanul ehetik a *mindent*, miközben egész nap a nyugágyban heverik ki az előző esti buli fáradalmait. Nem papolok, csak kezdem vágni a sövényt, apám függő-ónját használom hozzá, madártollat tűzök a magassághoz, ahhoz igazítom a bokrokat. Módszeresen kiirtok mindent, ami gyom, és a nemesebből is, ami csak úgy kel. Mert ha egy szem szotyola kikel az udvar közepén, azt otthagyják, madárka elszórta, hadd nőjön. Útban van? Dehogy.

– Útban vagyunk?

– Dehogy.

Körbenyírom őket a géppel, talán hangos, mert bevonulnak a házba tovább szundikálni, akkor összehajtom a nyugágyakat, és befejezem a nyírást. Előbb keresztben nyírok, utána hosszában is, nem ússzák meg, glédában a sövény és a dérbabér, végre átlátni a kerten, egészen a kerítésig. Anyám közli, hogy bár a térdig érő gaz őt is zavarta, de most meg nincs kedve sétálni a kertben. Aztán fura fintor üli meg az arcát, térdből rogygan meg, és összeesik. Az öcsém sír, zokogva ül a lépcső alján, előbb integet a mentőnek, és csak utána ébreszti fel a fiait.

A fiús barátnőmmel a teraszon szürcsöljük a szigorúan alkoholmentes koktélokot, mindnek tudja kívülről a receptjét, és amihez nekem nincs alapanyagom, azt helyettesíti valami passzentossal, egész jól elvagyunk, délután kettőkor kezdtük, éjfélkor még mindig mondja. Csak enni és pisilni állunk meg. A férjének eljárt a keze, ha ivott, és iszonyú ronda szája lett a piától, másnap pedig mindig megígérte a sohatöbbét. Két évig tartott a türelmi idő, ezalatt hatszor volt látletet vetetni, amiket gondosan őrizgetett. Türelmes volt, nem mondta senkinek. Tényleg türelmes vagy, mondom neki, szippantok a málnás, mandulás ízű lötyyből.

– Nincs senki másom és ráadásul szerettem is.

– Már nem?

– De. Viszont van, amit nem lehet megbocsátani. A kulcsconttörést.

Megismerkedek egy valószínűtlenül tökéletes pasival. Okos. Szép, bár kék szemű. Finom barna bőre van, kedves, udvarias, szép a tarkója, az fontos, eléggé kopasz is, de állandóan jó szaga van, még akkor is, mikor a belsőépítészetről beszél, ami a harmadik szakmája. Gyanús.

Bazi autóval jön értem, pontosan érkezik, gyanús, elvisz a legmenőbb étterembe, ott mindenki előre köszön neki, elhasználnak érzem, gyakori ismétlőnek. Meg is mondom neki, azt mondja, zavarba jön tőlem, ilyet ő még soha. Ő ahhoz van szokva, hogy fordítva, és a nők mellette mindig elesettek, én miért nem.

Én a főváros mellett lakom, ő vidéken, meséli a nyitott házasságát, a nőit, sorolja őket, kérdezi a véleményemet. Úgy beszélgetünk, mint két pasi, kidumáljuk a hülye picsákat. Kiderül, hogy a fekete copfos is megvolt neki, hamar beazonosítom, ha a névegyezés nem lenne gyanús, a seggimplantátummal már nem tévedek. Te, kérdezi a magas homlokú okos, mi a véleményed erről a nőről, megbízom az ízlésedben, felmelegítek?

Sóhajtva, de a szemébe mondom, hogy narkós, alkoholistá, felületes picca.

Nem tudunk mit kezdeni ezzel a kijelentéssel, ő azon gondolkodhat, hogy honnan tudom, ha tudom, miért mondom el, és egyáltalán akkor most én akarom-e őt, vagy csak azt akarom, hogy ne akarja a fekete copfost.

Én azon gondolkodom, hogy beleegyek-e az eperlevesébe.

A fiús barátnőm újra férjhez megy, most teljes titokban, csak négyen vannak ott, a tanúik az ő fia, meg a férj fia. Columbia a nászúti cél, aztán ott ragadnak a helyzet miatt. Akkor megint telefonál, így tudom meg, hogy esküvő volt. Rosszulesik, de nem vallom be magamnak, aztán mégis ezen gondolkodom egész éjjel. Jó is, hogy fenn vagyok, mert hajnalban csörög a telefon, meghalt az anyám. Leteszem, és felveszem újra, Columbiát hívom először, az öcsém ráér reggel.

Húzom az időt a temetéssel, épp hazaérnek Columbiából, kéri, hogy neki is csináltassak koszorút.

Anyám koszorúit, csokrai tele vannak paréjféle zöldekkel, babérágakkal, csalánfélékkel. Csupa olyan legyen, ami a kertből való. Ez volt a végrendeletében. És az, hogy a nekrológjába ez legyen is beleírva, legalább két országos napilapban legyen gyászjelentés, valaki felfigyel a paréjokra, felkapja, a szennylapok is tele lesznek vele, és a fotósok ott vannak a temetésen is.

A fiús barátnőm intézkedik, jön-megy, határozott, a toron is mindent ő intéz, kiültet, leültet, melegít, tálal. Mintha otthon lenne.

Jóleső gondoskodás, de nem élem bele magam, tudom, az intenzív jelenléte után súlyosan hosszú időszak lesz a megvonás. Meg majd megint nélkülem válik, házasodik. Felkavar, talán mert érzékenyebb vagyok a temetés miatt, este nem akarom elengedni a kezét, egyiket én fogom, másikat a férj.

Megérzi a gyengeségem a kopasz, szép tarkós pasi, jön, ha kell, ha nem, menjünk fagyizni, elviszlek vacsorázni, hétvégén megyek Izraelbe, eljössz velem? Jövő hét közepén meg Berlinbe kell mennem, csak két nap, ugye, eljössz?

- Nem kellek én oda.
- De. Csak te kellesz. Elmesélem az úton, hogyan ismerkedtem meg a negyedik testvéremmel.
- Kihasználod, hogy kíváncsi vagyok, és érdekelsz. De nem mehetek. Dolgozom.
- Picsába kell neked állandóan dolgozni, te csak legyél velem, mellettem, értem, nekem. Eddig az összes nőm ilyen volt. Te meg nyomigárod a számítógépeket. Már az sem normális, hogy egy nő gépeket javít. Pláne számítógépet. Milyen munka ez? Hogy jutott eszedbe? Tőlem kapsz minden héten egy újat, ha elromlik.
- Nem kell.
- Tegnap vettem egy telket, teli van növényvel. Megmutathatom?
- Na, az érdekel.

Megyünk kocsival két órát, szűk kanyargók a hegy felé, aztán murvás út a völgybe, védett erdőszélen meszelt parasztház, és telek, amíg a szem lát.

A kopasz, szép tarkós telefonálva fel-alá járkal a tornácon, én meg körbemegyek. Meggy érik, közel állok a törzséhez, megérezem a nap melegét a kergén, selyemsima. Árnyoldalon borostyán kúszik felfelé, beleeszi magát a kéregbe, kapaszkodik, hogy miután égig kúszott, megfojthassa a gazdanövényt. Tépní kezdem, nehezen enged, inkább hasad, mint enged, én sem hagyom magam, dühből szaggatom.

- Te mi a szart csinálasz?
- Undok élőködő, fojtogató a légyökökér.

Akkor megölel, magához húz, nem kapok levegőt, közben a fülemből sújja:

- Tied ez a kert.

Nem ismerem az exem mostaniját, csak hallomásból, azt mondják, hasonlít rám, csak kicsit nagyobb darab. Nem érdekel, de akkor is mondják, van, akit a pletyka éltet, nem is beszél másról, nincs téma, csak hogy mi van a főnökkel meg a titkárnőjével, a szomszédokkal meg a feleségével, meg a feleség szeretőjével, de hallod, de ilyet. Aztán kifogynak a pletykakészletekből, egész este szótlanul chips-sör kombóval tévénéznek. Elalvás előtt nem jó éjszakát kívánnak, hanem azt kérdezik egymástól: – Szerinted holnap végre kiderül majd?

Engem nem érdekel a pletyka. Ha hallok is, nálam marad.

Minden hónap tizedikén felhív az exem, hogy megkaptam-e a gyerektartást, és hogy van-e valami rendkívüli kiadás, fogorvos, útlevel, kirándulás. A kötelező köszönömök közben kis terpeszben állok, mindig egyhelyben, mintha folyóvízben, dermesztően hideg, combközépnél tovább nem merészkedem, mindig ez van, mikorra befejezem a telefont, lefagynak a lábaim. Most kicsit tovább beszélek, sóhajtozok, rosszkedvű, szinte megsajnálom, mi van, kérdezem, hááát, az van, hogy megnősülök.

Egyből kilépek a partra, simogatóan meleg a homok, engedem peregni az ujjaim között. Elmegyek, persze, köszönöm a meghívást, és gratulálok, előtte nincs kedvetek eljönni? Tényleg csak udvariasság, nem, nem főzök, csak kávé, igen, cseresznyés. Csináljak a mákos sütiből? Persze, nem gond, dehogy fáradság. Akkor két hét múlva, szombat délután.

A kopasz, szép tarkós pasi mindennap küldet virágot. Az irodám mákvirágerdő, haza is viszek belőle, megváltoztatja a lakást, a nappaliban a tévé mellett, az asztalon, a földön lévő nagy vázában, mindenütt mákvirág. Szeretem a virágot, visszaküldeni sem lehet, nem illik, és a feladó Izraelben, vagy Berlinben, mittudomén, lényeg, hogy nincs itt. Van helyette levélkező, a csokrok mellé.

- Szeretlek, értsd meg, kellesz.
- Ha hazajövök, elmegyünk egy hosszú hétvégére.
- Hülye a te exed, hogy egy ilyen nőt elengedett.
- Kérlek, kérlek, kérlek.
- Hiúságom nem engedi, hogy ne legyél az enyém, még ha rövid időre is. (Félreolvastam az enyém anyámnak.)

Az én hiúságom pedig azt nem engedi, hogy valaki, aki rajtam teszteli a férfiasságát, tőlem kérdezi a nők titkait, komolyan vehető legyen. Ha meg nem vesszük komolyan, akkor meg hagyjuk már a mákvirágot.

Két hét múlva szombat, dél múlt tíz perccel, csengetnek, hosszasan keresem a kulcsot, bár kinn világos van, de szürkülő felhők jönnek északról, hűvös levegőt tolnak be a konyhaablakon, benn ég a lámpa, kész az ebéd, a máktorta illata vízszintesen lepi be a lakást.

Ha zavarban vagyok, erősebben érzem az illatokat.

Kinyitom az ajtót, még nem értek be a kaputól, visszaugrok kinyitni a veranda felőli erkélyajtót, hogy szellőzzön. A bejárati ajtót két sziluett tölti ki hangos köszönéssel, erőltetett jókedvű hangos köszönéssel, az első sziluett ismerős, nem felejthető. A mögötte lévő is ismerős, de a homályos előszobában nem látom jól.

Az exem maga elé húzza, a nappalimban ott áll a hullámos-barna hosszú hajú.

Ami nekem nem sikerült, az exemnek igen. Megtalálta a tökéletes génállománnyal rendelkező nőt. Most etetem őket, hallgatom a hullámos-barna beszámolóját Amerikáról, ahonnan tizenkét év után a honvágy hozta haza. Az ottani ételtől karcsú vázából kancsóvá hízott, a lány hullámok seprűs keménynek látszanak, nem, közel sem tökéletes, mégis hálával tartozom neki, jól tartja az exemet, és miatta kezdtem sportolni, talán, hogy hasonlítsak rá, valószerűtlenül vékony derékmal, hogy befogadjon a tökéletesek közé.

A hajamat tekergetem az ujjaim közt, görögfolyondár vascsövön, az óramutató járásával megegyező irányba. Sosem ellenkezőleg.

14-en 14-ben című kiállítás részlete (Munkácsy Mihály Múzeum, látvány: Lenkefi Réka)

Epitáfium helyett

MB emlékkönyvébe

most újraélem, hogy a minden úttal
hogy s mint állunk, ám Rómából nézvést
valóban erre vezet minden:
és árulás minden szó fülemben
és ez van minden úttal.
Róma fényeit úgy látni már csak
mint kocsmá-mécses
a szemközti dombtetőről.
ahol már az erőtlenség szeszek
sem adnak semmi érzést.
s milyen alantas, zavaros a lélek
útban önnön magánya felé
hogy falakat épít, hogy rombolhasson aztán
s hogy milyen úton jutunk el oda
hogy megéljük a Rómában ébredés iszonyatát
szinte mindegy
mert Róma a magány és Róma mi vagyunk
és egyre halkuló vágtaival
lovak zihálnak folyton mellkasunkban...

Gyász

gyászolok, kedvesem, fehér keselyű:
nézem, az égből hogy zuhansz
hogy nem tart már a levegő
hogy nem szárnyalsz és nem suhansz
hogy holnapra nem vagy
s nem vagyunk
a többes szám már tiszta nyelvtan

bár objektív állapot marad
a tér a tied
az időt elviszem
nem szeretted
nem ismer senki sem:
lenni csak tény
minden egyéb csak álom
arcodra másolom rá
egykor-volt másvilágom
s mint romlandó szobor a szárnyalásról

s mint Istenről egy régi emlék
tied marad végképp a nemlét
te pedig bennem így élsz, így maradsz.

arcodon vizes lesz még az éjjel
de tenger helyett szemedben pocsoló
ragadozóból erőtlenség préda:
ez lettél, kedvesem, fehér keselyű

fehér keselyűm, téged küldött a sátán
a költő májából mondani jóslatot:
és látom, sok neked tudni azt, mitől
jóslatod valóra válhatott...

Kincs

Kincsem, majd, ha én leszek a császár
gazdaggá teszek, s többé semmi
nem áll közénk...
– gondoltam, míg nem voltam császár...
De, mire megszereztem ezt a gazdagságot,
elszívta azt a sok ezer cigarettát,
amit együtt kellett volna;
dolgoztam, ahelyett, hogy
neked adtam volna azt az időt;
és értelmetlen csatákat harcoltam végig...
Kincsem, ím, megvan a vagyon,
de nem boldogíthat senkit immár.
Kincsem.

Hitetlen Tamás

elhasználódott pipacsok a nyárban
a hőség sarában dagonyázó unalom
megaszalódott szavak a számban
nincs kinek és miért magamat elmondanom
árnyékkal pecsételem le e földet
a lépteimre emlékező úton
látnom ami bennem szépül meg jó nagyon
az önmagát ismétlő csöndet hallgatom
mindennél fontosabb ez a délután
nézek a farkát csóváló szél után
megjön időben ahogy szokott az este is
angyal fog vigyázni rám reggelig
angyal ez a túlturbózott éjszakás
nővér gondolataimban mélyre ás
súgja nem vagy ám te se más
csak egy idegen hitetlen Tamás

Hely

az eget habos felhőivel
mintha álmából keltve
festette volna valaki
szép és bizonytalan
még nem lelte meg valódi színét
határát a hajnali pára hálóingében
pihen a szemérmes vidék
az ismerős otthonos táj
ahol mintha lépteidet szólítaná néven
minden ösvény túl forró közelség
ez Nessus-ing
mérgező szövet melynek szálait
belőled fonta a szorgalmas idő

Sötétségbe mártott szavak

ház melynek kövei mintha
maguk sem értenék mért vannak itt
mért habarcsolták össze őket
céltalanul lóg az időben
mint eltévedt gondolat sötét idegen
a lépcső nem ér el az ajtóig
mély szakadék tátong közöttük
de hiába is érne odáig mert
nem nyílik az ajtó s ha nyílna is
nem bírnám átlépni a küszöböt
a szajha félelem megbénítja lábam
ugyan mi történne velem
odabent a vak tükörbe nézve
nyomasztó némaságban
megérezve a kiszellőzetlen
évek dohszagát

isteni visszaemlékezés

tudtam
hova érkezek
vagy éreztem inkább

amit találtam
semmit nem jelent

ami történt
úgy kellett lennie

mi volt az
elfelejtettem

helybenjárás

hiába lépsz be az álmok ketrecébe
alakod szétfoncsorozódik
tükreiben a szellemvilágnak

testjeidet
se éjszaka
se nappal
nem látja senki

hiába formálsz át alakod
minden létező alkalomra

azt éred el csupán
hogyan maradsz
aminek
bár nem tudod miért
nem akartál megszületni

a semmi háza

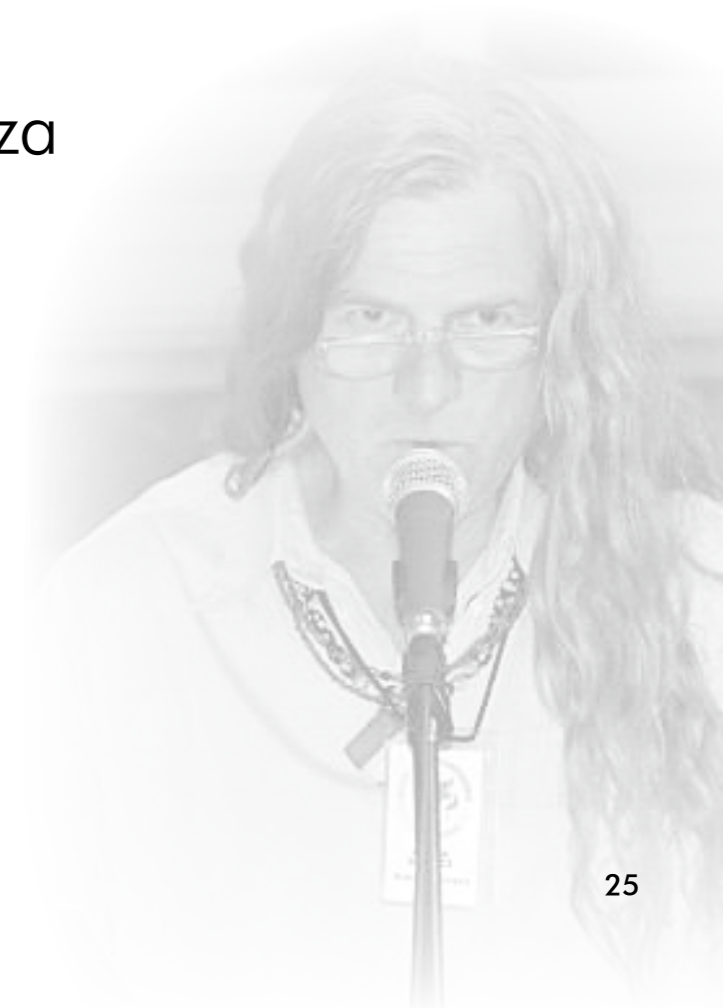
celofánszemű
gyűjts szép helyeket
dombokon
patakokban
ahol tárolhatod
a semmit
a hangjait
és azt a tükröt
amiben
elnyeli önmagát

megtelik befőttesüveged

emlékek háza

ha nem akarsz mást gyűjteni
veszek neked emlékeket
attól a naiv állú magánzótól

minden emléke autentikus
saját gyűjtés
a semmibe hullottak
utolsó távolba nézése

Elhagyni Rómát*

(*Tibériusz*) A Körös partján találkoztunk, a város alatt. Pecáztam. Éppen kapásom volt, amikor valaki a vállamra tette a kezét. Mérgeesen hátrafordultam. Csirke volt az, régi haverom.

– A kakas szálljon rád, Csirke! Elmegy a vacsorám!

– Lesz még – mondta egykedvűen, majd leült mellém a főre. – Megyek Párizsba – bökte ki a szája széléről. – Elég volt. Nem bírom tovább. Jössz?

– Nem megyek még egyszer Párizsba! – mondtam kissé felemelt hangon Csirkének. – Értsd meg, elég volt egyszer. Ócska egy hely. Nem is mentem volna oda, de még valahol az olasz határ előtt találkoztam Gézával, ő beszélt rá. Jól van, akkor menjünk, egyeztem bele, de éreztem, hogy nincs sok értelme. És igazam lett! A franciák smucigok. Szinte éhezünk. Alig jött össze a napi betevő. Még Csapágy is – mutattam a kutyámra – a saját szarát ette.

Csirke részvételt nézett a csapzott állatra. Megsimogatta. – Én is voltam Párizsban – mondta. – Lakókocsival. Még a nejemmel. Nászúton, úgymond. De az régen volt... Most csak az életosztón hajt, nem a szerelem. Enni kell.

– Egyél halat – nyújtottam felé az eldobható, fehér műanyag tányért, amin a délelőtti fogott törpeharcsák maradéka volt. – Finom. És egészséges!

– Hagyjál már! Nem kérek! Nem mostról van szó! Hát nem érted?

A folyó vizét bámultam mereven. Dehogynem értem én, Csirke. Pontosan értem. Így érzek én is, nekem sincs maradásom. Nyomorogni bárhol lehet. Akkor már miért ne ott, ahol márciustól novemberig meleg van. Meg mások az emberek. Talán több bennük a részvét. A fene tudja. Nekem csak Párizsral van bajom. Meg a franciákkal. Meg a sok színessel. Évek óta Rómába járok, Csapágygal. Róma rendben. Volt úgy, hogy háromszáz eurót is kaszáltam egy nap. – Értem én, Csirke. De Párizsba nem megyek – mondtam végül határozottan. – És te? Gézával mész? Mikor indulsz?

– Egyedül. Hétfőn. A kamionstop után. De egyedül szar. Na, gyere! Jól elleszünk! – fogta könnyörgőre.

– De miért is akarsz te oda menni? Menj máshová. Angliába, Hollandiába, Spanyolországba, vagy mit tudom én.

– Az emlékek, Tibériusz, az emlékek! Meg franciául gagyogok is valamit.

Elhallgattam. Éreztem, hogy úgyse tudom lebeszélni. Hát, menjél csak, barátom! Majd meglátod, hogy a Szajna se tisztább a Teverénél. És koldus is dögivel. Nagy lett a konkurencia. És egyre nő.

– Jól van, akkor én búcsúzom – sóhajtott Csirke, és felállt. – Karácsony előtt találkozunk itthon.

– Járj szerencsével és vigyázz magadra!

– Te is – és a Körösre mutatott.

Egyre drágább a szabadság, gondoltam. Egyre több megalkuvás árán jutni hozzá. Akkor meg miféle szabadság az? Csak önáltatás az egész? Na, nem! Akkor már igazán semmi értelme nem volna az egésznek. Élni meg kell. Valahogy. Csirke is munkanélküli, feketén keres napi kétezert forintot javítgatásokkal. Jó esetben. De neki nincs családja. Vagyis elvált, nagyfiával meg nincs igazán kapcsolata. Mi húzza Párizsba? Mit tud egyáltalán a kolduséletről? Történetek, legendák, mesék, bölcsködések,

* A szerző – az általa kitalált és művelt – háromdimenziós prózájának olvasásakor, ha még úgy is tűnik fel, hogy a lineáris történetet csupán három külön szemszögből meséli, inkább a vertikális szemlélet (vagyis az egymásra épülő rétegekre, összefüggésekre figyelve lefelé és fölfelé) alkalmazását ajánlja megoldásnak minden esetben. A magra, a központra összpontosítva.

lódítások... Hogy több ezer euróval tér haza az ember. Ilyenek. Én más helyzetben vagyok. Két felnőtt gyerek, de még otthon, az asszony szoknyája mellett. És én már hosszú évek tapasztalatával vágok neki. Csak a legszükségesebbekkel: hálósák, bicska, damil, horgok, na, és az elválaszthatatlan társ: Csapágy, a kutyám...

Jól megrándult a zsinór, fásasztani se kellett, és kiemeltem a legalább kilós pontyot.

– Itt a vacsoránk, Csapágy! – kurjantottam, ő meg sűrű farkcsóválással jelezte, hogy éppen ideje.

„Kutyaélet, kutyaélet, én mégis mindig remélek” – dúdolgattam saját versikémet az út szélén bakatva. Szerencsém volt, két kamionnal eljutottam Bolognáig. Egy magyarral és egy lengyelrel. Kutyaival nem szívesen veszik fel az embert. Vagy épp fordítva. Bizalmat gerjeszt. De Csapágygal sosincs semmi baj. És remélem, így a húsvét már Rómában érhet. A nagy egyházi ünnepek a legjobbak Itáliában. Ilyenkor tíz ember közül kilenc biztosan adakozik. Van egy régi székely szalmakalapom, és a bejáratott helyeim. A Trevi kút az egyes számú. Leülök a sarkában, lehetőleg árnyékba, felfordítva kiteszem a szalmakalapom az összegömbölyödve szunyáló Csapágy mellé. És potyognak az egy- meg kéteurósok, olykor az ötösök, néha-néha egy papírtíz. „Gracia, gracia.” Mert a kútba minden turista dob aprópénzt – akkor már nekünk is leesik valamennyi. A kútba nem nyúlok bele sose. Az szent. Pedig az a hír járja, hogy évente egymillió eurót dobálnak bele az emberek, hogy visszatérjenek. Jó volna egy ilyen kút odahaza. Mondjuk, a Körös-parti sétányon. És emellé is letelepednél, te bolond? – kérdezem magamtól. Hát, nem tudom. Talán. Aztán köszöntgethetnék minden ismerősnek, havernak. És el kéne viselnem a szánakozó, vagy csodálkozó, vagy megvető, vagy együttérző pillantásokat. Azt hiszem, nem tenném. „Kutyaélet, kutyaélet...”

Jó helyek még a templomok bejáratai. Rómában legalább kilencszáz templom van. Köztük is persze a legnagyobb, a Santa Maria Maggiore környéke a megfelelő, bár én inkább a Tiberis partjához közeli San Giovanni dei Fiorentinél időzöm. Most is itt ülök Csapágygal, pár méterre a bejáratától, a lépcső és a biciklitartó között, egy közlekedési tábla tövében. Még árnyékban. A reggeli mise tart éppen. Nagypéntek van. Nemsokára jönnek kifelé a hívek. Turisták ilyen korán még nincsenek. Errefelé kevesebb is szokott járni. Gondoltam, szép napok elé nézek. Aztán eszembe jutott Csirke, már vagy egy hónapja Párizsban lehet. Vajon mi van vele? Hogy megy sora?

Hirtelen többen feltűntek a saroknál, és felém vették az irányt. De kezdeti örömöm hamar lelohadt, mert fenyegetően körbevettek vagy tucatnyi. Csapágy morogni kezdett. Sötét alakok voltak. Félig olaszul, félig románul kezdtek kiabálni, hadonászni, majd ketten rugdosni kezdtek, aztán már csak az ökölcsapásokat éreztem...

Arra eszméltem, hogy Csapágy nyaldossa az arcomat. Kábultam felültem, szétnéztem, egy Rómából kivezető út szélén voltam, a kiszáradt fűvön. Csapágy szép, meleg barna, szemével aggódva tekintett rám. Autók húztak el mellettem. Körbetapogattam magam, hogy épek-e tagjaim? Fájt mindenem, de úgy éreztem, hogy semmim se törött. Szerény holmimból semmi se maradt, az a párnapos bevétel is eltűnt. Csak Csapágy csóválta a farkát a lábamnál. Feltápszkodtam és közelebb mentem az úthoz. Szörnyen nézhettem ki, mert amikor egy mikrobusz megállt mellettem, az olasz sofőr azt kérdezte, hogy hívjon-e mentőt. Nemet intettem. De felvett bennünket, és nem kérdezősködött helyzetünkről meg a kékre-zöldre-pirosra vert testem felől. Felém nyújtott egy ásványvizet palackot.

– A harangok Rómába érkeztek, mi meg megyünk haza – mondtam neki magyarázatképp. – Vasárnapra haza is érhetünk. Feltámadásra.

(*Csapágy, a kutya*) A kutyaistenit! Itt éhen lehet döglenni! Nem szép dolog a káromkodás, tudom én azt, de mit tegyek, ha egyszer piszok éhes vagyok. Tegnap is az voltam, ma is az vagyok, s ki tudja, mi lesz holnap. Kutyaélet! Tudom én, mert hiszen kutya vagyok. Tudom azt is, hogy nekem nincsenek, nem lehetnek emberi gondolataim... csak állati, vagyis kutyai ösztöneim. De mégis. El-elhatalmasodik rajtam néha valami, ami olyasmi, mint amikor a gazdám, a nagydarab, elég szőrös kétlábú, leül, maga elé néz, s csak úgy bámul ki a fejéből, s ekkor sugarakkal bombázza az én együgyű koponyámat. Olyasvalami bódulat ez, amitől állítólag én is hasonlatossá leszek hozzá. „Csak épp meg nem szólalok.” – szokta volt mondani. Pedig beszélek én neki, hol így, hol úgy. Vakkantok, morgok, ugatok, nyüszíték, mikor mi kell.

A folyó partján ültünk, Tibériusz gazdám horgászott, én a vizet néztem, de minek, amikor megjelent az a másik férfi. Nem gazda-típus. Éreztem én, hogy nem jó hírrel jön – meg különben is: macska szaga volt –, mert utána nemsokára megint hosszú útra mentünk. Nem örültem ennek, de kutyaöszintén megmondom, hogy nekem már piszkosul elegendem van a halból. Pedig abban a soktornyú, messzi nagyvárosban, amit Rómának hívnak, is szinte csak ezt esszük. Persze akad azért olykor más is, egy-két jó falat hús, értelmes maradékok. Gyakrabban, mint otthon. Ünnepnapokon, amikor sok fém csilingel gazdám szalmakalapjában, még kolbászt is kapok ám! Más ízű, mint otthon, de igen finom. Otthon? Szóval a Körös nevű folyó partján, ahol az év jelentős részét töltjük egy faházban. Vagyis gazdám egy nagyobb faházban. Én egy – érthetően – kisebbben. Szerintem ez az otthonunk. Így érzem. Hisz hol is lenne másutt? Sokat vagyunk ugyan távol, de a soktornyú, forró, fűszerillatú nagyváros csupán a munkahelyünk, gondolom. Mert hát annyi itt a macska, hogy egyvégtében szolgálatban kell legyek. Olyan tízkutyányi átmérőjű körben tartok rendet, a távolabbiakra nem fordítok energiát. Mert takarékoskodnom kell az erőmmel, haltól nem lesz macskaüldözési verseny. Csak ha az idegeimre mennek. Akkor nincs kegyelem. És utána egy-két napig nyugalom van körülöttünk.

Éppen a szokott helyünkön üldögéltünk, egy szép, érces hangú, nagy rezonanciájú torony előtt egy reggel, aminek a kongatását mindig félrebillentett fejjel hallgatom. Szép, de felkavaró hanghullámok. Most nem szólt, de azért mentek a népek a tornyos házba, egy se ismerős szagú, amikor furcsa érzés kerített hatalmába. Ránéztem Tibériusz gazdámra, csóváltam a farkam, és halkán nyüszíteni kezdtem. Nem figyeltem rám, még szundikálhatott. És rossz érzésem beigazolódtott, ösztöneim pontosan jelezték, hogy többen egyértelmű ártó szándékkal közelítenek felénk a sarkon túlról. És látom, hogy bántani kezdik a gazdámot! Nagyon visszataszító volt a szaguk. Ütik-verik. Na, nekem se kellett több, bokát, cipőt, nadrágszárát téptem. Mindaddig, amíg én is kaptam egy akkora rúgást, hogy elszálltam. De felpattantam, megráztam magam, és tovább haraptam, amit értem.

– Mit csináljak ezzel a döggel? – kérdezte egy rosszarcú, sötét ember.

– Rúgi bele még egy nagyot és hagyd a fenébe! – válaszolt a háttérből egy kalapos, kövér férfi. – A csávót meg rakjátok be gyorsan a furgonba! Gyerünk! Nincs időnk itt szarakodni! Már rég a helyeteken kéne lennetek! Nagypéntek van, testvéreim!

Gazdámot a tér mellékutcájában parkoló autóhoz cipelték, kinyitották a hátsó ajtaját és betuszkolták tehetetlen testét, majd mindegyik beszállt ebbe meg egy másik járműbe. Gázt adtak. Azután az autó után kezdtem szaladni, amelyikbe gazdámot pakolták. Ismeretlen helyeken keresztül vágattunk, utolérni nem tudtam, de nem tévesztettem szem, illetve orr elől. Már a várost is elhagytuk, amikor a furgon megállt, és kellő távolságból láttam, hogy kidobták belőle szegény gazdámot az út szélére, majd elhajtattak. Jól kifáradtam, lehuppantam a feje mellé, lihegve nyaldosni kezdtem az arcát, mert nem sok életet véltem benne. Nehogy már meghaljon itt nekem, szeretem én őt, akármilyen, akárhová visz, akármit ad enni. Gazdám, ébredj fel! Ne hagyj cserben, ne hagyj egyedül itt az idegenben! Ígérem, megteszek mindent érted! Szót fogadok mindig! Nem nyüszíték ételért sem!

Végre kinyitotta feldagadt szemhéját. Hunyorgott és lassan, tápázkodva felült. Biztos te is szomjas vagy, édes gazdám, de itt sehol sincs víz. Majd nyaldoslak. Így is tettem, míg két lábra nem állt. Élünk hát, megmenekültünk! Akkor...? Akkor megyünk haza? Menjünk, menjünk, ott is vannak tornyos, nagy házak, szépen zengőek.

Azt éreztem, hogy újjászülettünk.

(A *krónikás*) Két férfi ül a folyóparton. Délidőben. A magyar Alföld déli táján, a Kettős–Köröst szegélyező galériaerdő szélén. Munkanélküliek. Egyikük, a tagbaszakadt, szakállas, barna hajú és szemű ötven év körüli kezében pecabot. Ő a Tibériusz becenévre hallgat, valószínűleg a kereszttségben kapott Tibor után, de még valószínűbb, hogy ismerősei, haverjai azért ragasztották rá ezt a nevet, mert az év nagy részét már régóta a Tevere partján tölti. Ott koldul márciustól novemberig. Pecázik olykor. És ezért egyáltalán nincs benne semmi szégyenérzet vagy kisebbrendűségi érzés. Hivatásnak tekinti. Munkának. És a szabadság árának. Arról pedig nehéz lemondani. Leheveredik kutyájával Róma folyójának a partján, kiteszi a szalmakalapját, és megvan a betevője. Ha jó éve van, még félre is tud tenni, amit hazavisz a zordabb hónapokra.

A másik férfi hasonló korú, rövid, ősz hajú, világos szemű, arányos testalkatú. Ő csak ül, nem horgászik. Beceneve Csirke. Imádja a szárnyas húst, minden formában. Sütve, grillezve, főve, egyben, darabban. A lányokat is csirkének hívja. „Megbűböltam két fiatal csirkét, egy szőkét és egy vöröset!” – szokott dicsekedni kocsmasztalnál a valamikor jobb napokat látott, mindenféle háztartási géphez értő szerelő. De ki javított manapság? Mindenki újat vesz, ha valami elromlik. Folyton újat. Így hát Csirke élete is a lemenőágba került.

Most visszafojtottan beszélgetnek a folyóparton. Csirke is kedvet kapott a ká und kákához, vagyis a külföldi kolduló kalandozáshoz. Ezért kereste meg az ez ügyben tapasztaltabb Tibériuszt.

– Megyek Párizsba – hozakodik elő ötletével. – Elég volt. Nem bírom tovább. Jössz? – És hogy nyomtatékot adjon elhatározásának, bőr mellénye zsebéből kivesz egy kis fekete műanyag dobozkat. – Tubák! – nyújtja Tibériusz felé. – Leszoktam a cigarettáról. Piszok drága lett.

De Tibériusz elhárítja. A tubákat is és az útitervet is. – Szívtam én eleget, Csirke, de Isten segítségével sikerült leszoknom. Az erősebbekről meg a gyengébbekről is – mondja, és elmeséli Csirkének párizsi tapasztalatait is, pedig amióta többször beszélget Istennel vagy Csapággal, azóta egyre nehezebben esik neki az emberekkel szót érteni. Ezért aztán sokan morcosnak, magába zárkózottnak, emberkerülőnek tartják, pedig igazán aranyból van a szíve, és társaságra is vágyik olykor. Csak hát olyanra, amilyenre ő kívánczik. Olyan emberekre, akik nem nézik le, nem sajnálják, értelmesek, megértőek.

Kettejük között egy loncos kutya ül, és nézi mereven a víz tükkrét. A száját nyaldossa. Később az állat az erdő széléig elkíséri Csirkét, de onnan farkcsóválva visszafordul horgászó gazdájához, akinek ezen a napon nincs szerencséje, mert még rendes fogása nem volt, csak néhány törpeharcsa. Éhesek. Ő is, a kutya is.

– Hamarosan új vizekre hajózunk, vagyis a régi, jól bevált helyekre – dörmögte a kutya felé. – Még ez egyszer megpróbáljuk, Csapágy! Rendben?

Csapágy a farkát csóválva vakkant egyet, amit beleegyezésnek is tekinthetünk. Vagyis inkább az étek reményében kinyilvánított jelzésnek. Mert a más szagú helyeken mindig volt vacsora, de mióta ismét ezen a félig erdő, félig víz környékén vannak, szinte csak az utak, utcák szélén talált, kidobott ételmaradék az osztályrésze.

Nagyhét elején el is indultak Róma felé, ők ketten. Tibériusz és Csapágy. Nagypéntek már a szokott helyükön találja őket, a San Giovanni dei Fiorentini templom előtt. A Körös menti férfi törökülésben a hálózsákján, mellette a kutya, előtte a szalmakalap, amiben csupán néhány euró cent lapul. Már Róma sem a régi. Hiába mások a taljánok, mint mondjuk a franciák, az utóbbi években Olaszország kisebb-nagyobb városainak forgalmasabb helyeit, templomok előtereit, vasútállomások, buszpályaudvarok környékét, városi intézmények lépcsőinek környékét, a kávézók teraszait is ellepték a szervezett koldusmaffia kiszolgáltató napszámosai. Jobbára cigányok. Romániából, Bulgáriából. Ők pedig nem tűrik a magányos versenytársakat, a konkurenciát.

Tibériusz felnéz a templom órájára, amely még csak hét órát mutat, nemrég kezdődött a reggeli mise. A kikövezett kis tér csendes, turisták ilyen korán még nem mászkálnak, és a harangok is némák, nem szólítják a híveket, a világ összes harangja éppen ma érkezett Rómába. „Nahát, még csak ennyi az idő?! Itt valahogy másképp múlik” – gondolta Tibériusz. „És vajon mikor eszünk ma?!” Valószínűleg Csapágy is erre az utóbbira gondolhatott, mert szokásától eltérően nyüszíteni kezdett.

A sarkon kisebb társaság jelenik meg. Többségében férfiak. Zajosak, hangosak, egyenesen a kutyás ember felé veszik az irányt. Saját nyelvükhöz az olaszt keverve kiabálnak felé, aztán rugdosni, verni kezdik, amíg jól el nem látják a baját. Csapágy ugrál, csahol, tépdesi a nadrágszárakat, ő is kap néhány cipőtől. Aztán mély csend borul az apró mediterrán térre...

A támadók közül négyen a kezénél és a lábánál fogva felemelik az eszméletlen Tibériuszt, elvoncsolják egy, a tér mellékutcájában álló furgonhoz, bedobják a raktérbe. A kutyával nem törődnek, indítanak, és nagy gázzal elhajtanak. Csapágy fülét hátraszegve lohol az autó után. Szerencsére a reggeli nagy forgalom miatt a kocsik nem tud gyorsan haladni, a kutya nem téveszti szem, vagyis orr elől.

Az örök város egyik kivezető útjának szélén fekszik egy férfi a gyér és elsárgult fűben. Lehetne a számtalan római koldus egyike. De ő Tibériusz, a szabad magyar ember. Csak most eszméletlen. Jól

elagyabugyálták. Kékre-zöldre-pirosra verték azok a koldusok, akiknek gazdáik ezt a parancsot adták ki. Tanuljon ebből. Most és mindörökre. Mivel ő nem közülük jött, nem közjük való. Idegen az idegenben. Ne vegye el tőlük azt az életteret egy gyüttment, azt a jövedelemforrást, ami nekik jár, amiért keményen megharcoltak más csoportokkal.

Tibériusz arcát egy kutya nyaldossa. A Csapágy nevű keverék eb feléleszti gazdáját, aki először azt hiszi, hogy már az angyalok között van az angyalok városában. Magához tér a nedves szeretettől. Felül, feje kóvályog, tagjai fájnak az egész testén.

– Na, Csapágy, élünk hát! – mondta és megsimogatta a kobakját. – Még mindig élünk! Látod? Ez a mi sorsunk. És a leckét is megértettük, igaz? Nem kell nekünk sok szöveg, mi? Így búcsúzunk Rómától. Most már valóban kivert kutyák lettünk...

Ekkor megáll egy kisteherautó mellettük. A jókedvű olasz sofőr felajánlja a segítségét, de Tibériusz nem kér mentőt. Ellenben elviszi őket egy jó darabon. Á, ungarese! Az olasz férfi ásványvizet kínál, nem vár magyarázatot, de azt hallja, hogy „A harangok Rómába érkeztek, mi meg megyünk haza. Vasárnapra otthon is lehetünk. Feltámadásra.”

* * *

Egy férfi ül a folyóparton a kutyájával. Húsvét után, délidőben. A magyar Alföld déli táján, a Kettős-Köröst szegélyező galériaerdő szélén. Harangoznak. Úgy ülnek ott, mintha sohase lettek volna másutt.

„How do you do” – Lenkefi Konrád bábjai

A bebarangolt

város kőküklöpszai mögöttünk
a hajnali locsolóautókra emlékezni fogunk
gyermekleheletnyi szellő járt
ébredtek a kirakatok
nem gondoltunk elmúlásra
nyitottak a kocsmák
nyár volt
lábunk nyomát a pocsolóárból
kiradírozta a nap

őrizheted-e emlékeinket
ezzel a titokkal küszködöm
tudod-e milyen az itt-maradás
olyan lettél akár a távlat
szomorúan figyelő platánsor
nem rezzen a halál előtti csönd sem
misztérium vagyunk
isten szeme oltárok fölötti
háromszögben

Cinkeszónáta

némuló kabócahang
mintha róka lépne
érkezik a szél

avarszagú temető
hunyt játszó holtak
múltba roskadó jelen
senki se jön elő
élő áldoz a voltak

csiganyál hulló levélen
csillog a messzi nap
eltűnünk angyali téiben
halottak alszanak

itt vagy a kő alatt
megsimogatlak
érezed-e kezem melegét
néma kabócák
néma az ég is
tőled koldulom még a reményt

fekszik a lomb
tűnik az ősz
torokra-ütés
krizantémragyogás
ennyi az egész
pernyi varázslat
élet a lomb az ég meg a föld
karcos szonáta
cinkecicergés
hantok pásztora
reszket a tölgy

itt vagy a kő alatt
mindenki itt van
a cinke az isten a tölgy meg a sár
itt vagyok én is veled-magamban
vörös levélre húlt csiganyál

mandala

Zalán Tibornak

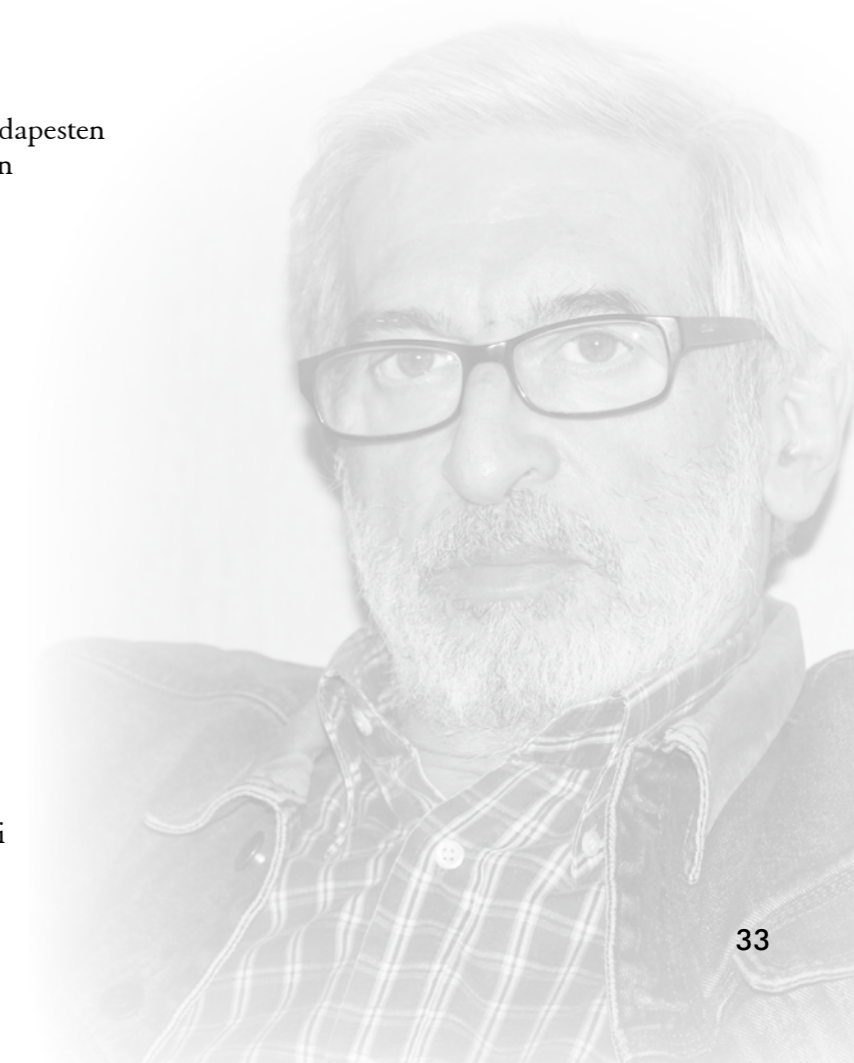
kiégett fénycsövek
és kiégett emberek lerakóhelyén
lakóhelyén sétál a költő

azt mondja:
jövök csak megyek
cseresznyéim meggyek
a szilvámnak fáj a mandulája
de a szegényember
szoftverlicenzelési gyakorlata
hát az aztán nagyon van neki
meg mandalája is
s a mandalának üzenete

inkább kószáljunk a régi budapesten
koszoljunk a régi budapesten
de nem vitrázs a lélek
a kalap és a felépítmény
szövet-szöveg
csörren az aprópénz
a nagy közös kalapban

még kéreget a nép
most adjatok neki
kannásborra valót
s itt lakóhelyem közelében
a hét műtárgya
nem a műtrágya
de a valódi

csodát vártam
de a csorda jött
ó hol vannak már
a kommunizmus építői
és a kommunizmus építettői

de vannak-e még kirakatok
s a kirakatok mögött
van-e még valami?

átkel a kutyaszar
-tengeren a költő
s a neves hajléktalan
szobránál meg-megáll

kiégett fénycsövek az éjszakák
vendéghajat növeszt
a vendégszöveg
pedig szerves szövet
és foggal-könyökkel
ragaszkodik az elrongyolódáshoz

hidd el a halott
(hallott)
asztalosmester házának tornyából
ki kell mozdulni néha
igenis sétáljon olykor
lakóhelyén
lakóhelye közelében a költő

holdfogyatkozás

a holdat háromlábú varangy zabálja
állat és angyal között
szétzúzott hegedű

két egymás mellett álló fa az erdő
bronzba és elefántcsontba
vésett jósjelek
hegy és völgy árnyékos oldala

mongol selyemkötös a dél
fekete romváros
a hegy déli oldala
északi partja a folyónak

a vak zenészek istene
az istenverte virágok dombján
földhöz vágja a hegedűt

Lucza Erzsébet lett Tőkey Kálmánnéból

Emberfölötti erőfeszítés lehetett leemelni
rólam a sírkövet, de ahogy hipnózisban,
van, aki ugrik akkorát, mint a majom,
nagyanyámat és öcsémet valami erő megszállta.

Drótkefével súroltuk nagyapám sírját, s a halmot kerítő
bordás betont, közel egy terebélyes, levedző fa kormos könnyeit
hullatta mindenfele, a miénkre is:
Tőkey Kálmán (élt és halt),
Tőkey Kálmánné (élt és kötőjel), súroltuk,
súroltuk, egyszerre pördült
a világ (a lábam alá
feledett kővázán), kapaszkodtam a nagy, márvány-
táblás, beton fejfatömbbe, ami billent, egy töredék-
meglepetésre megindult, annyit *tudtam*, hogy a térdemet
nem szabad kinyújtani, akkor
végképp rámnehezül.

Nagyanyám és öcsém olyan könnyedén emelték
meg, mintha fából
volna (a visszacementezéshez négy férfi jött, s mind
kellett is a visszahelyezéshez).

Halottak napján mindig is kijárunk (még nem volt
autó), az Ipoly-völgyi vonatúton beégtek az esténél is sötétebb
domboldalak (Szakál, Múlyad, Litke) kigyúló
temetői. (Kinek ne égtek volna be?)

Aztán jött egy újhullám, aki gyűjtött, lecserélte a régi sírkövet
műmárványra, kivéve „Amerikás” *Annus nénit*, aki – az Államokból
visszatérően – valóban vörös márványt tétetett
magára (két teherbíró, a fölhelyezéshez szükséges,
s egyúttal későbbben is impozáns rézgyűrűvel), mely közel
olyan nevezetesség lett, mint valami följújtott közintézmény, ha
nem is akkora svunggal mérték, mely hozzá is tartozna

a faluhoz, ahogy a kerítésfestési hullámok: „a szomszéd igyekezetétől, nem jó elmaradni”, mégis

meglepett, amint az öregasszonyok sorra lánnyá válnak, Tókey Kálmánné úgy akarta, hogy az új táblán Lucza Erzsébet legyen, született 1925-ben, élt 2009-ig.

Minden más

Úgy zuhog, hogy porzik a tető,
az eresz szörcsög, a motolla
öröktől veri-ritkítja az ömlő
szálakat.

A kutya fél és feszül, kicsi,
még nem járt kint, szagok jártak be,
ügyek a gangról, s tavasz van, gesztenyefánk
tobzódik.

Szelídebb időjárásban volt
nyitva az ajtó, a korai
meleggel, de akkor sem mehetett el, néhány
méterre

csak, s csak lelkifurdalás árán:
nem kapta meg az összes oltást.
(Tudod, hogy bármikor meghalhat. Ez új?) Kotor
a rács közt.

(Ha tudod, már miért is packáznál
idő előtti rejtélyével,
mely mára kivédhető? – de legalábbis ezt
reméled.)

Félárboc-farka elárulja,
csapdos, felelőtlenség csóvál
kiengedni, engedni fél-bátorságának.
A vihar

feltörő szagai kivonzzák,
kis körökben kifut, ugatgat
egy-et-egyét, visszatér, nyilván, lény a vihar:
úgy tűnik,

összeáll egészé. (A farkok
jelezi a kiismert belvilág
dolgaihoz, beélt viszonyaihoz képest
határát.)

A viharlény vad szagaival
valami összes-más. Bizonyos,
ismerős illatokkal is közös, de végül
minden más.

Hüvelyk Matyi bábmusical, Tündér báb, Lenkefi Konrád bábja

Szól a kakas már

– Most is hallom őket, pedig már rég nincsenek. Tízen voltak, és mindennap eggyel kevesebben. Rejtély, hogy az utolsó hová tűnt. Állandóan viszket a fülem. Éjjel tücsökciripelésre riadok. Átmegegyek a másik szobába, ahol üresen áll a befőttes üveg. Nincs benne egy árva tücsök se. Megnyugszom, visszafekszem. Megint az a reszelős hegedülés, mintha már nem is egy, hanem ezer tücsök muzsikálna. Felelgetnek egymásnak, kórusba állnak össze, a prímás szólót játszik. Hamis, de határozott, a többi kénytelen követni. Egyre örültebben kontráznak, mind a maga nótáját, mégis összecsengenek a nagy, ördögi szimfóniában. Bosch *Pokoljának* zenei aláfestése.

– Az agyadra mentek, ennyi. Ki kell pihened. Itt lesz rá módod – mondja barátnőm, Adél, akihez egyhetes üdülésre érkeztem.

Paradicsomi állapotok: csend, harmónia, gyümölcs- és virágillat, tópart nádassal. Csak a távoli szomszéd baromfiudvarának zajai. Csak a víz csókolgatja cuppogva a parti cölöpöket.

Az első nap vidáman, kagyló- és kavicsgyűjtőgetéssel telik, szedjük, míg elbírjuk az apró kopott vázakat, a simára csiszolt köveket. Sótlan, majdnem nyers halat ebédünk zöldséges rizsköréttel. Ízlik ez is, akárcsak az odaégetett diós sütemény. Sziesztától reggelig pedig ki sem bújunk a szénaillatú takaró alól, csak a kezünket nyújtjuk ki egy-egy falat csokiért, sajtért, egy pohár borért.

Másnap Adél viccesen megjegyzi, hogy elkapta tőlem a fülviszketést.

– Ajándékba adtam, nekem már elmúlt! – mondom, majd lebirkózom, azzal feledésbe merül a dolog. Estig.

Miután többször kérdezi vissza, mit mondtam, javasolom, mossa ki a hallójáratát, addig én összedobok egy gombás-olívás melegszendvicset.

Nagy sokára érkezik meg a fürdőből.

– Kihűlt a kaja. Az nem fontos, hogy várlak?

Nem felel. Némán tömi szájába a hideg szendvicseket, hármat, nekem így csak egyet hagyva. Nem vetem a szemére, szeretem nézni, ahogy eszik. Később se beszél, és mintha nem hallaná, amit mondok neki, mintha egészen megsüketült volna. Így telik a következő nap is. Még mindig nem sejtek semmi rosszat.

– Nem unod még? Bocsánatot kérek, ha ezt akarod kicsikarni.

Semmi. Közömbös, üres tekintettel mosogat tovább. Szeretkezünk, közben meg se nyekken. A karomban alszik, álmában dúdol. Ismerős dallam, de nem rémlik, honnan. Hamarosan rájövök: a tücskök. Az lehetetlen! Kinyitom az ablakot: nem az udvarról jön, ott csak a kakas köszönti a hajnalt. Körbejárom a kis nyaralót, hegyezem a fülem, hiába. Visszabújok az ágyba. Megint a reszelős, erőszakos hang. Mint otthon, sok száz kilométerrel arrébb. Olyan eszelős gondolatom támad, hogy ez a tücsök bosszúja, amiért odaadtam őket a madárpókomnak. A szellemük jár vissza kísérteni. Jót nevetek az ötleten, de csak halkán, barátnőm fel ne ébredjen. De ő már egészen süket. Szája sarkán édes mosollyal alszik. A füle melletti fekete

tincs mintha megmozdult volna, de á, most is csak képzelődöm, és nincs is semmiféle zene. Orvoshoz kéne fordulnom idegi kimerültséggel, de nem merek, félek, a diagnózis paranoid skizofrénia lenne.

Próbálok elaludni, nem megy. Kínomban bevetem a gyerekkori számolós módszert, csak-hogy birkák helyett folyton tücsköket látok, amik töredelmesen menetelnek elő a lefolyóból, a konyhakő repedéseiből, a falakból, a tejesüveg szájából, a pórusaimból. Vakaródzva ugrok talpra, villanyt kapcsolok, mire barátnőm durcásan hasra fordul. Semmi szokatlan. Rovarok sehol. Kevesebbet kéne innom – dörmögöm.

Reggel vakító napsütésre ébredünk, nyoma sincs a sötétség félelmeinek. A hangulatom reménytelen és derűs, csak Adél nem szól még mindig. Nem értem, nem sértődős típus, ha mégis berág valamin, fél nap múlva megbocsát, és minden megy tovább a régi kerékvágásban.

– Szedjük erdei szamócát! – kis kosarat nyomok a kezébe.

Piros pöttyös szoknyájával, fehér fejkendőjével olyan, mintha egy meséből lépett volna elő. Réteken, fás ligeteken megyünk át, végig beszélek hozzá, de ő nem enyhül meg, konokul hallgat, néha dudorászik. Magamhoz húzom, eltol, nem kér csókot. Érett, illatos szamócát adok a szájába, amit csak résnyire nyit meg. Sorban tűnik el benne a gyümölcs, meg se rágja, meg se köszöni. Ráhagyom, mi mást tehetnék.

Megint ránk esteledik. Slambucot főzünk bográcsban, Adél csendben pucolja a hagymát és a krumplit. Majdnem-idill. Birkahúst kockázok, mikor barátnőm kikapja a kezemből a nagykest, elfordul, nyammog, majd tisztán adja vissza. Még tart az első sokk, mikor követi a második: felmarkolja az összes véres húscsacfatot, a kötényzsebébe dugja, és rohan vele a házba. Nyilván meghibbant, mit várok, mikor én meg folyton hallucinálok. Főzöm tovább az ételt – birka nélkül. A sima tarhonyás-paprikás krumpli is finom – nyugtatom magam, de egyre nehezebb.

Már alkonyodik, mikor előjön, sápadtnak, gyengének tűnik, nem haragszom rá. Felé nyújtom a vacsoráját, mire beleköp. Egy tizedmásodpercre kivillan a nyelve, vagyis az a valami, aminek a nyelvének kellene lennie... Csakhogy nem rózsaszínű és húsos, hanem hosszú, recés, fekete.

– Mi van a szádban? – kérdezem, pedig tudom, hogy itt már semmi jóra nem számíthatok. Futnom nincs hova, nincs visszaút sem.

Hajánál fogva elkapom, pofozom, cibálom, mire dögszagú trutyimót köp az arcomba. Felveszem az asztalról a kest, és megfenyegetem: ha nem hagyja abba, leszúrom. Erre vetközni kezd, erotikus táncot lejt. Kellemes, latin jazzmelódia szól. Megbűvölten állok. Mi volt ez a rémálom? Szeretjük egymást, boldogok vagyunk. Majdnem engedek a csábításnak, mikor rádöbbenek, hogy a zene a torkából szól. De a szája csukva van. És mit ne mondjak, a hang sem éppen emberi. Teljes erőből a földre teperem. Izmos, fehér lábaival pont úgy kulcsol, mint együttléteink alatt. Lefogom. Nyelvet ölt rám, jobban mondva azt, ami már nem nyelv, hanem egy óriási tücsök. Menekülnék, de nem ereszt, smárolni akar. Elborzadva nyúlok a késért. Csak a nyelvét akarom kivágni, ha néma marad is, attól még a kedvesem. Legalábbis szeretném elhinni, hogy még ő az. Földhöz verem a fejét, hogy elkábuljon, és tehessem a dolgom. Eszméletét vesztí. Tátott szájából kilóg a tücsök. Rágóit csattogtatja, lábaival kapálódzik. Véresre harap-karmol, mire sikerül tőből kimetszenem. Hatalmas tócsa rovarnedv és emberi vér áztatja ruhámat. Tű, cérna nincs összevarrni a sebet, csak Adél mellére borulva bögök, egészen addig, míg merev nem lesz a teste.

– Megöltem a szerelmemet! Megöltem!!! – ordítom a falu csendjébe.

Egy kakas kukorékol valahol. Neki van tyúkocskája. Míg a gazdasszony másképp nem dönt. Addig is potyognak a tojások, mint a halott nő füléből az apró, fehér peték.

magasabb inger

nem a közönyösség kezdett növekedni,
nem valami felnőtt rutin vagy rég elunt élet
hozta el ezt a beláthatatlan távolságot közénk.
még csak nem is a napi munka, gazdasági

érdek vagy bármi karrierkényszer. a depressziódat
úgy szoktam leküzdeni, hogy kétségbe ejtelek
néhánynapos hiánnyal. a hiány magasabb
inger az unalomnál.

elsőbbségük van a magasabb ingereknek.
ez a szabály. amíg betartasz valakinek, addig
garantáltan létezel. unalmas, új szabályokra

máig nem futotta. azzal vigasztalom magam,
hogy nemcsak a közönnyt írja felül a fájdalom,
de a fájdalmakat is az egymásra csodálkozás.

vannak szenvedélyek

a fekete hajú nőért hagytalak ott,
a válási papírokat írtuk alá, mikor zokogva fordultál
el tőlem. már legalább egy órája fent voltam,
ha tudom, milyen poklokat jársz, biztosan
félbresztelek, még az álombéli első randi
vagy csók előtt. ha nem is egy feketével, de valami
kedves kis intimitással. most nehezen oldódsz,
pedig büntetlenül fekszem itt melletted, gondosan.
azzal vigasztallak, hogy még senkit nem hagytam el,
– ugyan a feketét sem –, de vannak káros szenvedélyek,
melyek önmaguktól is feloldódnak, kiürülnek a szervezetből.
csak ami menni akart, azt engedtem kudarcba,
boldogságba fulladni. ne mondd, hogy a hűségem
a legnagyobb kegyetlenség. inkább csak annyit:
nagy benned a megbocsátás, bárkit képes lenne tönkretenni.

körforgalom

mikor abban a forgalomban haladtunk, biztos emlékszel még,
kértem, ne költs ajándékokra, ha eljön az ünnepünk.
hiba volt ez, gyávaság részemről, hogy az okát nem akartam
bevallani, pedig tudtam, hogy akkorra köztünk
már mindennek vége lesz.

és eljött mégiscsak az a *mi napunk*, hosszú hallgatás után
kerestél: „ez a te ünneped” –, mondtad.
és hogy fáj még, bár maradtál volna
egész életen keresztül.

„bármelyik halálod szebb nálam.” – mondtad.

és lehet, hogy tényleg úgy van, én mégsem találtam
szebb halálnemet magamnak tőled.
ne bántson, hogy nem adtam tovább a vérem:
sem közös gyerek, sem szipolyozó ragaszkodás.

visz a forgalom, kacagunk azon,
hogy az ünnep nekünk végül is mindig ugyanaz a nap,
ma fent, ma lent, de nézd csak: minden körbeért megint.

Gólem

Elhagyod a négyszögű éleket.
Ne kössön a pillanat az oszlopokhoz,
Amíg a percekből fényképsorozat lesz.

Az útról mindig visszatérsz
Falaid közé. Üres lappal
A fejben. Forog, mint az óra.
Hiába törölsz, nem egészedik.
Akit megsimogattál,
Zuhant hat emelet hosszan
Sebébe.

Kertedben ott vannak a csontalakú
Tavak, odarakódtak a szavak.
Ezért vadászkutyádat,
Mint a kétségbeesést, elengeded,
Ne menjenek utánad.

Az üvegredőny mozdíthatatlan
Szemedben se
Ki se be.

Elhiszed, ha magadra gondolsz,
Megromlott szívdarab. Rossz
Tojásnak hívod. Nem etetsz,
Nem mutatod meg, hogy szép vagy,
Különben én is meghalok.

Mézevők

Legyen ez a sziget,
örömet szakítunk a fákról.
A sárkánygyümölcsöket
egymásba tesszük.

A régóta hordott,
mérgező ruhákat
levetettük. Esszük
a vöröset, amíg kékeszöld
lesz a szánk.

A szempillantás törölközőjével
majd mossuk magunk
ról, amit a másikon hagyunk.

A paradicsommadarak közben
kiszedik belőlünk a mézet.
Amíg mindketten átfolyunk
a földteraszokon
az elszakadásba.

Szököőr

A szemedbe nézek, kiszáradt,
nem gyűjtöd a vizet.
Csak a hűtőházi magány
kékje nyüzsög, mint a megállókban
a rosszéletű szellemek.
Idegen vagy, ha mégis közelednek,
a biztonságban ülő szobrok
enyhén megbillenek.
Mozdulatlanságodban egy napsugár
fújja rád a port, amíg a ráncos szív be
telik, ezért nem maradsz sokáig.
Megrémít ez a mindig kör. Ívét nem akarod
kitörni, nehogy egyenesre találj,
ahogy valakire. Olyan váratlanul,
mint egy új városban, lezárt bérházak
mögött, véletlenül meglátni
a tengert, hogy betör.

képekkel. a kitettségben

arról az egyetlen
képről sosem mondják
majd, hogy hamisítvány. annyira
nem vall rám. tudom is, hogy nem
lesz folytatása. csak egyszer
ébredhet így a test. túljut
a tükröződésen, vízbe mártott
arccal lélegez. éppoly óvatlan
a szavakkal, mint a képekkel. a kitettségben
rejtezik el. talán csak azért keletkezett,
hogy lássák, az apokalipszis
nem álomleírás. a múlthoz kell hit, nem
az eljövendőhöz. s nem azért
felejttem el *úgy egyben*,
mert felébredek, hanem
mert nálam előbb érkezett.

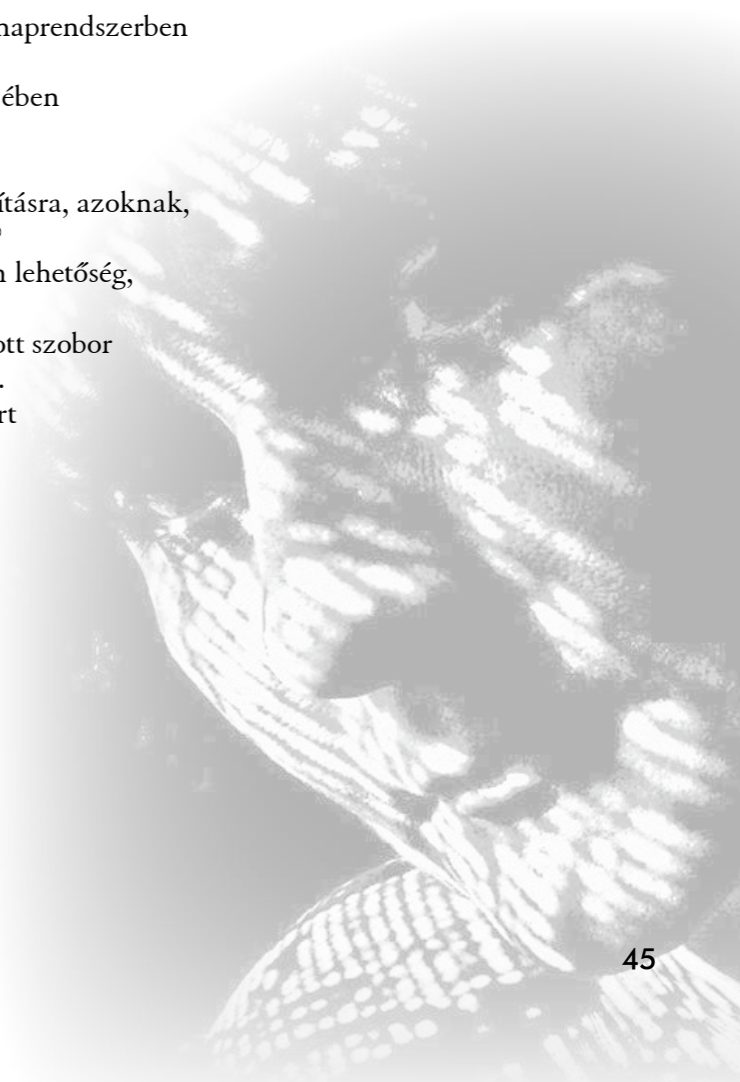
eredet. fogyatékkal

szelíden szoktattak át, mindig vissza
tették a jobb kézbe a ceruzát.
így kerültem a tükör belsejébe. hogy fordítható
legyen az írás a testre. a tükrök
csak kívülről törhetőek be. szelíden
szoktattak át. fekete-fehérek
a színes képek. s miként a falvédő
fonákja elevenek. szelíden
szoktattak át. egymásban
elnyílnak a terek
érintetlen. közel
vagyok, mint a lehelet,
mégsem vesznek észre. szelíden

szoktattak át. mikor álmodom, akkor
vagyok ébren. a valóság
másolat. a kép az eredet. fogyatékkal
él, mint isten az emberrel.
szelíden szoktattak át, hova
tüntették a mozdulat bizalmát?
csak maga felé nyúlok
úgy, mint a pohár után.

mosolya miatt. a súly

sosem képzeltem tömörnek.
talán a szeme miatt.
ugyanakkor üregesnek sem.
talán a mosolya miatt.
a súly becsülhetetlen
hisz nem tudom melyik naprendszerben
keletkezett.
de rögtön éreztem: belsejében
van a kívül.
a mumifikálódott űr.
szüksége van-e aranyborításra, azoknak,
akik sosem undorodnak?
akiknek a másik test nem lehetőség,
hanem felelősség?
a szüntelen üléstől elhízott szobor
belseje tumoros cachexia.
a munkálhatóság kedvéért
semmivel ötvözött
hajlító felszín.

Hibajavítás*

Testvérport szórni szélbe

a verset összetépní a testvért elsiratni
 a verset tűzre vetni koszorút vízre tenni
 testvérport szórni a szélbe hulltát szemmel követni
 lelked egy darabját is a Körösvízbe vetni
 hegykoszorút rendelni AZT ami másoké már
 arra gondolni közben most testvéred a víz és
 testvéred lett a szél már
 egyszerre érezni minden szétszóratást e tájon
 szilánk a lét sebében meddig kell még hogy fájjon?
 kabátot sálat mindent mint porhüvelyt levetni
 mint porszem-fájdalomtest Isten elé lebegni
 távolabb távolodni közelebb közeledni
 a verset földézní a versbe visszamenni
 egészen verssé lenni
 verssé lenni egészen anyagtalan reménnyé
 vérré virággá fénné félpercnyi öröklétté
 a szél testvére lenni a víz testvére lenni
 el nem fogadni semmit amit elvett a Semmi

*

visszavágní Gyulára Gyulára visszamenni
 a Krinolint bejárni egy ház előtt merengni
 nem bánni hogy az utcán már meg nem ismer senki
 emléket földézní emléktől részegedni
 utcáról utcára egyre kisebb gyerekké lenni
 Kastélykertből a Várba a Várból hazamenni
 a téglán ami majdnem fejedre hullt nevetni
 már alig emlékezve mindenre emlékezni
 egy mondattöredéken egy igén elvérezni
 a Soha-Többé-kertben a Soha-Többé-várban
 a Soha-Többé-ízű Százéves cukrászdában
 valami örök ízre – illatra – hangra várva
 hazamenni a versbe hazádba hazamenni
 egy sírba mintha saját sírodba belelesni
 poklokhoz közeledni emelkedni a verssel
 – az égbe belelesni. . .
 S kérdezni aki ott fönñ harminckét éve alszik:
 – Édesanyám! De mondd meg! Hányat kell aludni – a d d i g?

* Folyóiratunk 4. számában Simai Mihály versét rosszul, félrevezető tördelésben közöltük, itt javítjuk hibánkat. A szerző és olvasóink elnézését kérjük. (A szerk.)

Hát csak így...

Mi mást mondhatok? Elmúltam nyolcvan-
 éves, keresztül-kasul feltérképeztem már a vi-
 lágot, az embereket. Magamra maradtam. Fi-
 aim távoli földrészekre kerültek, nem ismerem
 (de vannak-e egyáltalán?) az unokáimat. Egyre
 gyakrabban kétségem támad: érdemes-e foly-
 tatnom? Nem lenne bölcsebb tudomásul venni,
 hogy befejeződött az életem?

Naplót sosem vezettem, a fecsegést nem sze-
 retem. Kevesebbet tudok a külvilágról, és senki
 sem kéri ki a véleményemet. Abbahagyni még-
 sem egyszerű. Hiszen én mást, mint írni, már
 hosszú évek óta nem tudok. Kimondani valami
 kimondhatatlant? Nem teszek le róla. Hogy hát-
 ha, mégis. Hogy néha a vak tyúk is talál szemet!

Reggel hatkor nap mint nap leülök az asztal
 elé. Alliterálok: írom ezeket a habókos helyzet-
 jelentéseket.

Ilyenkor hajnalban ösztönös minden: nem
 töprengek, és nem gondolkodom. Hófehérke még
 alszik. Olvas, éjfél után oltja el a lámpát. Délben
 indul a munkahelyére, megteheti. A doromboló,
 halk horkolása áthallatszik a dolgozószobámba.
 Tűlzás, amit mondtam, hogy magamra marad-
 tam. Mert ez a fáradt, szomorú kis asszony ma is
 itt van. A közelemben, ha nem is velem. Ma is itt
 leng körülötte a régi, illatos fészekmeleg.

Kint az utcán ilyenkor még senki se jár. Ké-
 sőbb, hét óra felé, néhány kutyát sétáltató öreg-
 ember megy el az ablak alatt. Fél nyolctól pedig
 az iskolás gyerekek. És a vidéki lányok, akik va-
 lamelyik szomszéd házában takarítanak. Lent a
 mélyben már dübörög a város. Dolgozom. Észre
 se veszem, hogy felkel a nap.

Régen akadt bőven mondanivalóm. Mint a
 visszatérés, egy hosszú élet csavargása után. Vagy,
 hogy milyen az, amikor a haza is csak egy újabb
 (ismerős) idegen. Aztán a nosztalgiaák: Gátóról, a
 macskámról írtam a legszebb történeteket. A vad-

állatomról, aki évekig várt rám egy törpepálma
 alatt. Ugyanazon a helyen.

Később sorra vettem a barátaimat. A régieket.
 Hogy egy se menjen közülük feledésbe. Egyiket a
 másik után, akiket csak szerettem. És akiket ott-
 hagytam a trópuson.

Lassan haladtam, szórakoztatott ez a név-
 sorolvasás. Nehezen dolgozom: tudom, de még-
 sem jut eszembe, amit mondani akarok. Kérde-
 zősködöm, apróságokkal zaklatom a lányt, aki
 komputerezálja a kéziratokat. És persze szótárák-
 kal, enciklopédiákkal bátyázom körül magam.
 Még így is, nem egyszer arra riadok, hogy rosszul
 írtam le valamit. Nem egészen pontosan.

*

Végül csak egy témám maradt: Hófehérke.
 A rádió híreit nem értem. Ő közli velem, ha meg-
 sajnál, hogy – mi van. (Azt mondanom se kell,
 hogy újságot sem olvasok.)

Nyolc óra felé csörget az ételkihordó. Behozom
 az ebédet, elviszik a *homeless*ek, ha kint, a kapura
 akasztva hagyom. Ha már felálltam, megfőzöm a
 kávé. Erről néha eszembe jut valami.

Mire visszaülnék, Hófehérke is mocorog.
 – Jól aludtál? – szólok be hozzá.

Erre nem szokott válaszolni. Ha azt kérdezem
 tőle: hogy van? Azt feleli: fekvé. Felül, kifújja az
 orrát, megcsapnak az ismerős, langyos illatok.

Lassan már róla sem tudok újat mondani.
 Megírtam már, hogyan vált belőle, a trópusi
 lányból, itt, nálunk idegen. Végigjártuk a rend-
 őrséget, az idegenrendészetet. A kálváriát, amit
 ismer minden betelepülő. Aláírtam a befogadó-
 nyilatkozatot, munkát találtunk, lakcíme és
 bankszámlája lett.

Egyedül issza a kávé. Ül a képernyő előtt,
 hallgatja az angol nyelvű híreket. Később kinyit

egy másik masinát, egyszerre két helyre figyel. Mi odaát hispán világban élünk. Nem értem az angol szöveget.

Ő érti. Néha felnevet, lefordít nekem valami szerinte vicces részletet. Emlékszem, régen a csend burkáról írtam. Arról, ami körülvette őt: a meleg, puha csend. A fényes, bővizű mosolyából – ezt is egy régi írásomból bányásztam elő – mára már csak ez az éles kacagás maradt.

– Indulok! – szól be hozzám dél felé.

Felállok, megcsókolnám. Kérném, hogy vigyázzon magára, és hogy ma mikor jön haza. Nem vár meg, mire kiérek, lent van már a kapuban. Az apró lépteit, a cipője kopogását ma is szeretem.

Visszaülök. Egy darabig még gördülékeny (még feszes) a szöveg. Érzem, hogy mikor kell felállni. Az utca végében van a vegyesbolt (a Kis-közért). A posta meg a patika. A villamosmegálló: félúton élek a kórház és a temető között.

A környékeliek rám köszönnek. Errefelé kedvesek az emberek. Miért nem gyalogolok én is? – kérdezik. Nem ismerik ezt az én kegyetlen mesterségemet.

Hát igen. Itt születtem. Ebben a szomszéd házban voltam gyerek. Elmenni könnyű, csak visszatalálni nehéz. Nekem sikerült. Szerintük szerencsés vagyok.

Felmelegítem az ebédet. A lányom bent kosztol a menzán. Színtelen-szagtalan nyugdíjas menü. Nem érzem az ízeket.

Ebéd után a szieszta. Azonnal elalszom, aludni szeretek. Ilyenkor, délután, mindenfélét álmodok. Van úgy, hogy róla, Hófehérkéről is. Ül az ágyam mellett, olvas. Kórházban vagyok.

Amikor megműtöttek, ült így az ágyam fejénél. Még éjjel is mellettem, egy karosszékben aludt. Hajnalban hazaszaladt, lezuhanyozott. A vizitre mindig visszaért. Az ápolónők megszokták, hogy velem van. Előfordult, hogy helyettük is lemosdatott. (Ezért még most, álomban is szégyellem magam.)

Vele közölték először, hogy impotens maradok. (Ezt soha nem említette tizenöt év alatt.) Egyszer, még a műtét előtt, azt mondta: volt húsz boldog évünk. Sírtunk mind a ketten. Azóta is ebbe a négy szoba kapaszkodom.

Délután nem dolgozom. Legfeljebb átnézem a reggel írtakat. Van úgy, hogy megiszom egy pohárka vörösbort. Máskor leviszem első olvasómhoz, Katihoz a nyomdakész írásaimat. Immár

húsz éve ő nézi át, és ő viszi be a gépbe. Nem gondolunk rá, hogy annak idején másképpen indult közöttünk ez a munkakapcsolat.

A Délinél beülök a lottózóba is. Ha nyernék, visszavásárolnám a nagyszülők barackosát. Az apró, üvegverandás épületet. És rendbe hoznám a kriptát. A sírjukat.

Este bekapcsolom a tévét. Nézem az atlétikát. A sportok között még otthon érzem magam. Megérkezik Hófehérke is. Leül a komputer elé. Fáradt, hallgatag.

Így ér véget a nap.

*

Volt közöttünk egy nagy vita. Azóta keveset beszélünk. Hófehérke bevallotta, hogy itt, nálunk minden – a szoba és a konyha – szűk neki. Adjuk el a házat! – követelte, és velem megfordult a világ. Eladni, amiről negyven évig álmodoztam! A házat és a kertet, ahol minden fát, minden bokrot ismerek!

Amikor megtudtuk, hogy hozzáépíteni sem lehet, kitalálta, hogy akkor dobjunk ki minden fölöslegeset. A cserépkályhát, gyerekkorom relikviáját, a régi, nehézkes bútorokat.

– Nézz körül! – kiabálta. – Ruhásszekrénye, meg ilyen izé, varrógépe ma már nincs senkinek!

Voltak más, józanabb javaslatai is. Például zuhanyozót akart a fürdőszobába kád helyett. De mire idáig jutottunk, megmakacsoltam magam. Én is – mint mondják – kötöttem a karóhoz az ebet.

Ennek több mint egy éve. Azóta hallgatunk, a lányom nem tesz újabb kísérleteket. Apám és anyám esküvői képét még akkor kitettem, amikor berendeztem a magánmúzeumomat. Amint megérkezett, az ő szüleinek is találtam helyet.

Ezeket a portrékat most leszedte a falról. Ha eddig nem vettem volna észre, tudomásul kellett vennem, hogy annál, amit elképzelttem, sokkal nagyobbak a bajok.

Van azonban, ami az elmondottaknál is féltetesebb. Hófehérke ugyanis klausztrófiás. Télen-nyáron nyitva tart ajtót-ablakot. Úgy – ismételteti –, mint a trópuson!

– Fűtöd a kertet! – mérgeződtem eleinte. Azóta beletörődtem, hogy télkabátban dolgozom.

Meg volt győződve róla, hogy – akár mínusz húsz fok alatt is – mindig meleg van, ahol süt a nap. (És én még attól tartottam, hogy nem szokja

meg a telet!) Nem értette, hogy miért fáznak az emberek, nem zavarta, egyenesen jólesett neki a huzat.

– Kuporognak az agyonfűtött szobákban – magyarázta –, és folyik az orrukából a takony!

Igaz, ami igaz, mi ketten, a jégszekrényünkben, soha egyetlenegyszer sem voltunk betegek. De be kellett ülnöm egy borozóba, hogy találjak magamnak egy kis otthonos, barátságos meleget.

Kettesben csak rendezvényekre jártunk. Többnyire persze, amikor bemutatták valamilyen könyvemet. Most, mióta tanít, Hófehérke már nem jön velem.

– És ő? – kérdezik a barátok.

– Dolgozik! – felelem.

Valaha, régen, ittam. Odaát harminc éven át emelgettem a rumosüveget. Most egy pohárka bortól is megbénít a fájdalom. Folytassam? A bagóról még akkor leszoktam, amikor megszületett a fiam. A műtetem óta pedig – *et pour cause!* – kalandjaim sincsenek.

Marad a munka. Az a három óra reggel. Délre befejeződött a napom. Romlik a szemem, egy idő óta már olvasni se tudok. Igaz, hogy ő helyettem is bújja a könyveket. Éjfél után kikapcsolja a tévét, lefekszik, fellapozza a soros kötetet. Irodalmat olvas, jó szerzőket. Jól megválogatja.

– Figyelj csak! – szól rám. Felébreszt, ha talál valami érdekeset. Kapásból fordítja az angol szöveget.

Könnyen visszaalszom. Hallgatom. Nem baj, ha nem értem: ilyenkor, éjjel még a hangját is szeretem.

Így élünk. Már-már boldogan. Nem vesszük tudomásul a veszedelmet. A lazulást az eresztékeken.

Odaát naplemente után, minden este megálltam a balkonon. Ilyenkor néhány percre narancsszínű fénybe borul a Sziget. Nagy csend ül a tájon, elhallgatnak a békák és a madarak. Lehet, hogy ez a párás csend hiányzik? Aki nem gondolt semmire, minek annak a magány meg a csend!

Hát csak így. Hófehérke hallgat. Bele kell törődnöm: így fogjuk befejezni az életet.

14-en 14-ben című kiállítás részlete (Munkácsy Mihály Múzeum, látvány: Lenkefi Réka)

▶ SZAKÁCS ISTVÁN PÉTER

Lapok Ferdinandy György
többlakiságának leltárából

Vannak helyzetek, amikor kényszerűségből vagy saját akaratodból elhagyod hazádat. Kiszakadsz abból a földrajzi, társadalmi, kulturális és nyelvi környezetből, amelyben többé-kevésbé otthonosan érezted magad. Hátrahagyod szüleidet, barátaidat, ismerőseidet. A házat és a kertet. Az utcát, melyen naponta végigmentél. A megállót, ahol nap mint nap várakoztál. Hátrahagyod az ismerős tárgyakat, melyek néma hűséggel körülvettek. Hátrahagyod kedvenc dallamaidat s az ismerős lányok illatát. Sebtében mindent az emlékezet kiszámíthatatlan úrtartalmú, bizonytalan állagú bőröndjébe gyömöszölsz, és magaddal cipelsz idegenbe. S miközben igyekszel beilleszkedni új környezetedbe, ott van benned a hátrahagyott haza, mely álmaidban és emlékeidben él tovább, s melyet bolyongásaid során időnként fölleltározol.

A huszadik századi magyar történelem során, az első és a második világhézagot, majd az ötvenhatos forradalmat követően százvezrek élték meg ezt a köztes létállapotot, fölülírva Vörösmarty Szózatának „Áldjon, vagy verjen sors keze: / Itt élned, halnod kell.” romantikus imperatívuszát. Ki a jobb megélhetésért, ki pedig azért vette kezébe a vándorbotot, mert úgy érezte, képtelen diktatúrában élni.

Az idegenség meghatározó élményforrása a nyugati magyar irodalomnak. Vannak, akiknek életműve a hátrahagyott haza utáni kínzó honvágy jegyében fogant. Közéjük tartozik a Kanadába kivándorolt Fáy Ferenc (Pécel, 1921 – Toronto, 1981). Tragikus hangszerelésű költészete a magány, az otthontalanság, az állandósult hiányérzet rendkívül szuggesztív kifejezése. „A ház is ellökött, / ahol születél... és az orgonák, / kik

együtt léptek első lépteiddel: / a bokrok is, a birs ízű szobák... / Nem vagy seholt!” (*Rövidzárlat*). Vele ellentétben a huszadik század magyar vágáns költőjeként számon tartott Faludy György (Budapest, 1910 – Budapest, 2006) csodás ajándékként élte meg örökös vándorlásban eltelt életét. „Mert áldás volt itt sétálnom a fényben, / barátokkal beszélni reggelig, / delfint, nagyerdőt, tengert, őzet néztem, / meg szép nők melleit.” (*Boldog, akit a halál ifjan ér el*). A negyvenes évek második felétől haláláig önkéntes száműzetésben élő Márai Sándor (Kassa, 1900 – San Diego, 1989) egyrészt emigrációban írt számos művével önmaga cáfolta meg kultikus költeményének, a *Halotti Beszédnek*, Itáliában 1951-ben papírra vetett, komor jóslatát az idegen környezet lélekromboló, alkotást ellehetetlenítő hatásáról. Másrészt emigrációban írt példázatos regényei (*Béke Ithakában*, *San Gennaro vére*, *Ítélet Canudosban*) arra utalnak, hogy a hazai valóságból kiszakadva mítoszok, idegen történetek meg- és újraírását tartotta hitelesnek. Több évtizeden át makacs hűséggel írt naplójegyzetei pedig a világot kívülről állóként figyelő én befelé fordulását, önmagával folytatott kommunikációját jelzik.

„Három kontinensen éltem az elmúlt fél évszázad alatt. Volt két feleségem, számtalan szerelmem, négy gyerekem. Most meg újra itt.” (*A koronaőr lánya*) Ez már egy másik leltár, a Budapesten született Ferdinandy György, aki 1956-ban huszonevesen hagyta el Magyarországot. Tizenegy évig Franciaországban élt, s írt szépirodalmat – franciául. Aztán harmincöt évet tanított a Puerto Ricó-i Egyetemen – spanyolul. 2000-től pedig Miami és Budapest között ingázott. Hogy

1 In: *Álomtalanítás*. Magyar Napló, 2015, 8. o.

aztán visszatérjen Budapestre. Háromszor vette el ugyanazt a nőt, ifjúsága és írásai legendás francia asszonyát, és háromszor vált el tőle, hogy utána egy kubai asszonnyal éljen Budapesten. Számos könyv szerzője (*L'île sous l'eau*, *Valenciánál a tenger*, *Hors jeu*, *Furcsa, idegen szerelem*, *Üzenőfüzet*, *Szomorú szigetek*, *Vadnyugati napló*, *A francia vőlegény*, *Nézem az életemet*, *Hát ennyi*, *Vadnyugati tárcatár*, *A bolondok királya*, *Csak egy nap a világ*, *Az amerikai menekült*, *Egy sima, egy fordított*, *Kérdések Istenkéhez*, *Pók a víz alatt*, *Mélyebbre*, *A francia asszony*, *Álomtalanítás* stb.) Del Duca-, Saint-Exupéry-, Krúdy Gyula-, József Attila-díjas író. Hát igen, hát csak így, ahogy lazán, finom iróniával mondani szokta – lakonikus tömörséggel összegezve a vele történeteket.

Hát igen, ez a *most meg újra itt* fordulat jócskán bekavart, átírva a szokványos emigráns lét forgatókönyvét. Mert a köztudatban az él, hogy az emigráns írónak életfogytiglan idegenben a helye. Vándorolhat bármerre a nagyvilágban, csak éppen haza ne térjen. Ha pedig mégis ezt teszi, hát akkor magára vessen. A történelem azonban flottul fölülírhatja az efféle, jámbor, sziklaszilárdnak hitt közvélekedéseket. Ez történt 1989-ben is. Nevezük bárminek is az ekkor végbement változásokat – az összeesküvés-elméletek rajongóinak könyvtárnyi elmélete van arról, hogy mi is a natúr igazság '89-cel kapcsolatban –, tény, hogy a kelet-közép-európai önkényuralmi rendszerek összeomlásával megszűnt a diszszidens státusz létjogosultsága, s a lelkiismereti okokból Nyugaton élő emigráns író hazatérhetett Magyarországra.

Vissza lehet-e találni az elhagyott hazába? S mi lesz a másikkal, az idegenben választottal? Érezhet-e utána honvágyat az ember? Az egyik hiány kitöltése okozhat-e másik hiányt? Ferdinandy György művei az 1990-es évek óta ezekre a rendhagyó kérdésekre keresik a választ. Menetrendszerű pontossággal megjelenő könyvei (a Magyar Naplónál például 2008 óta évente jelent meg új kötete) azt bizonyítják, hogy a hazatérés új lendületet adott, termékenyítő hatással van az életműre. Ez a világszemléletében, tematikájában és stílusában rendkívül egységes írott világ ezzel a hazatéréssel válik teljessé, fölülírva a hagyományos emigráns irodalmat. Mondhatnánk úgy is, hogy a kör bezárult, de nem tesszük, mert ez a patetikus hangnem nem passzol szerzőnk elegáns, könnyed, (ön)ironikus írói habitusához.

Ferdinandy György írásai az itt és az ott, a jelen és a múlt, a megtapasztalt és az elképzelt világ ambivalens terében fogantak. Műveiben az emlékeket szembeesíti a megélt, folyamatosan változó valósággal. Életútjának hármas tagoltságát jelöli ki a *Csak egy nap a világ* (2008) című kötete. A harminchárom rövidprózából összefűzött, „műfajtalan” könyv első harmada 1956-ig eleveníti föl az elbeszélő otthoni életét, a második az idegenben töltött negyven évről, a harmadik a hazatérésről szól. Ez már nem két-, hanem többlakiság. Magyarország, Franciaország és az Egyesült Államok, Budapest és Strasbourg, a Sashegy és az Everglades földrajzilag pontosan bemérhető helyszíneivel s az álmok és emlékek bemérhetetlen terében felbukkanó illékony képeivel. Legújabb könyve, az *Álomtalanítás*, ugyancsak három részből áll, de a ciklusok tartalma másként rendeződik. Az első (*Keresem a helyem*) a hazatérés létállapotát helyezi a középpontba, a második (*Hová lesz a menés?*) külföldi kalandozásait, a harmadik (*Találkozások*) emléktöredékek halmaza a többlakiságról. Ferdinandy György személyes hangvételű, líraisággal és öniróniával fűszerezett narrációjában az empirikus és transzcendentális valóság egyetlen szövegrészen belül is szétválaszthatatlanul összefűződik. „Reggel még kint álltunk anyámmal a kertkapuban. A távolság kilúgozta belőlem húgom nevetését, a Lehár-dalokat. Ami marad, furcsa, hajnali álmom. Egy másodperc töredéke, és felszippantja a nap. Holnap leülök újra az asztal elé. Fejjel lefelé, a déli féltekén fejjel lefelé állnak az asztalok. Elolvasom, amit írtam, meghúzom, belejavítok. Felforr a víz, kitöltöm a kávé. Állok a balkonon.”² (*Távlattan*) Jelentéktelennek tűnő dolgok hozzák működésbe az emlékezés szeszélyes mechanizmusát. Mint ez a másik dal is. „A metróval szemben (...) öregember cincogott. Már elmentem előtte, amikor meghallottam az ismerős dallamot. A balettcipőket. A rivaldafényt. Megálltam, mint akibe belelöttek. (...) Szépen, hibátlanul húzta ez az usánkás öreg. (...) – Ismeri? – kérdezte. – Chaplin! A vén bohóc. (...) Nem árultam el, hogy annak idején, ötven éve én fordítottam ezt a szöveget.” (*A koronaőr lánya*. 7–8. o.) A budapesti metróaluljáróban „cincogott” dal hallatán egy rég letűnt világ elevenedik meg az idő narrátor emlékezetében: ifjúkora tánciskolája, a

2 in: *Üzenőfüzet*. Magyar Világ Kiadó, 1991, 227. o.

lányok, akiknek udvarolt, a barátok, az ötvenes évek Budapestje s óhatatlanul a nyilasok által nyomorékká vert, tolószékes orvos apa emléke, aki előtt *A bolondok királya* (2008) című „tényre-gény” rövid, szikár mondatokba rejtett szívszorító tisztelgés.

Ferdinandy György írásait éppen ezek a jelentéktelennek tetsző dolgok teszik hitelessé, ezek utalnak a lét szétbogozhatatlan összetettségére, az itt és az ott ambivalens valóságára. A többlakiságra. Mint ez a régi sanzon is. Vagy a pókok. „Egy fürdőszobában mindenféle pók él. Hosszú cérnalábú Budán, tömzsi, fekete a trópuson. Ilyenkor reggel mind fürdenek. (...) Hogy miért pont ilyenkor, kora reggel? (...) Igaz, hogy én is ilyenkor... (...) A vízszög eleinte hideg. Menekülnének, de a kád síkos. (...) Így aztán minden reggel viszek magammal egy papírlapot. Félnék tőle, de belátják, hogy nincsen más lehetőség. Megkapaszkodnak a fehér papíron. (...) Hát csak így, nap nap után. A cérnalábú Budán, a fekete a trópuson.”³ (*Pók a víz alatt*)

Történeteinek jelen és múlt között ingázó narrátora számára egyszerre több perspektíva is adott. Megkettőződött énje például a trópus felé tartó repülőgép ablakából a francia tanyát látja, mely egy ideig az otthon ígérte jelentette számára – a francia tanyáról pedig a trópus felé szálló gépet. S ez a kettőslátás kiegészülhet egy retrospektív harmadikkal, egy kései utazás látószögével. „Mióta hazatelepültem, a Fertő-tó tük-rét keresem az ablakon. De itt, Keleten, borult az égbolt. Csak valahol a Dunakanyarban tör át a felhők falán a gép. Amikor én már a kéziratokat számozom.”⁴ (*Az apa látogatása*)

Legutóbbi kötete, az *Álomtalanítás* (Írások 2013–2015) az összegezés könyve. Pontosabban annak újabb kísérlete. Necces dolog leltározni a többlakiságot. Az időközben megváltozott házakat és hazákat. A megálló már nem ott van, ahol régen várokotál. Az utca másként kanyarog lépteid alatt. Csak néhány kacat maradt hajdani életedből. Kopott tárgyak szeretteid után. Csak a kérdőjelek szaporodnak. A *miértek?*, a *hogyanok?*, a *ha másként választottam volna?*... Már a szavakban, az útközben felszedett nyelvekben sem igazán bízhatasz. „... aki négy linguán éli le az életét, nem tudja egy nyelven elmondani a dolgokat. (...) Néha – szerencsés esetben – meglátogat a múlt. Álmaimban még léteznek a helyek. (...) Hát csak így. Őrzöm a magánmúzeumomat. Úgy, mint a homelesssek kutyája a pályaudvaron. Ő is házórzó, szegény, de nem tudja, hogy a háza – a ház – merre van.”⁵ (*Árulások*) „Innen hazulról a régi, az elhagyott helyekre vágyakozom. Nemcsak így, szóban, papíron: ha tehetem, visszajárok. Megállapítom, újra meg újra, hogy amit kergetek, légvár. Ismerős idegen.”⁶ (*Tigris*) Elérhetetlenségében létező valóság ez. Van is meg nincs is. Mint Gátó, a Floridában évekkal azelőtt sorsára hagyott macska. „A szemembe néz a fészbukon. Nézem én is, fölösleges a beszéd. Nézem, hallgatók. Elárultam őt. Azt hitte, visszajövök, amikor leszíjaztam a kofferomat. (...) És most mi lesz? – kérdezi ez a kép a fészbukon. Az ember disszidál, visszidál. Remigráljak?”⁷ (*Árulások*) Van, amikor egy elárult macska szemében mindennél élesebben látjuk önmagunkat. Álmainkat és álmaink szétillanását. Egész esendő életünket.

Hát igen. Hát csak így...

3 in: Pók a víz alatt. Magyar Napló, 2012, 32. o.

4 in: Álomtalanítás. Magyar Napló, 2015, 72. o.

5 in: Álomtalanítás. Magyar Napló, 2015, 280–281. o.

6 in: Álomtalanítás. Magyar Napló, 2015, 84.

7 in: Álomtalanítás. Magyar Napló, 2015, 283–284. o.

Mindig minden mást jelent

Beszélgetés Ferdinandy Györggyel
– *Álomtalanítás* című kötetéről is

haza

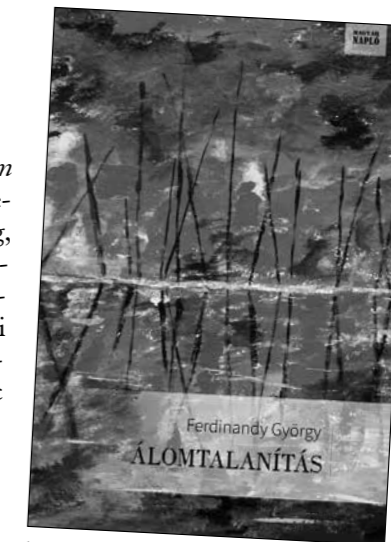
Amióta itthon és a környező országokban is egyre többet beszélgetek erről a könyvről, megfogalmazódott egy egyszerű és frappáns válasz arra, miért szerepel fosztóképző a címében. Tréfásan azt szoktam mondani, hogy egy korábbi elbeszélésem címéhez, a *Lomtalanítás*hoz csupán hozzáillesztettem egy „á”-t. Pedig az *Álomtalanítás* is a lomtalanítás műveletét végzi el, hiszen leszámol néhány romantikus elképzeléssel. Nem a kijutással kapcsolatos illúziókkal, mert nem arról beszél, miért más a csodák amerikai világa, mint amilyenek itthon elképzeljük – az akkori csalódásaimat már részletesen megírtam régebbi könyveimben. Az *Álomtalanítás* inkább arról gondolkodik, mit jelent a hazatérés, s hogy ez mennyire nehéz, ha éppen nem lehetetlen. Mert akinek kis szerencséje van, és olyan hosszú élet adatik számára, mint nekem, biztosan hazatalál, legalábbis meghalni hazatér.

Míg kint voltam, állandóan foglalkoztatott a majdani hazatérés. Olvastam is erről, érdekelt, ki mit gondol, ír róla, hogyan képzelel el, s mi valósul meg aztán mindebből. A Puerto Ricó-i egyetemen a nagy perui író, Ciro Alegria mellett dolgozhattam. Az ő egyik írásában az öreg indián megindul az Andesekből, a magashegységből le, a tenger felé, de ahogy az elbeszélő mondja: „amióta útnak indult, minden lépése hazafelé vezetett”. És hiába távolodtam földrajzilag, ez az én esetemben is így volt.

Az elsők között voltam, akik hazatérve publikálni kezdtek. Első magyar nyelvű könyvem,

a *Szerencsém története* a Magvetőnél jelent meg, 1988. február 18-án – az ilyen dátumot nem felejt el az ember. Ekkor már harminc éve voltam francia író, a nyugati emigráns sajtóban mégis megkaptam a magamét.

Ők korainak gondolták a hazatérést, s azt vallották, aki ilyen korán hazajön, és könyvkiadási lehetőséghez jut, elárulja az emigrációt. De nem volt igazuk. 1988-ban már az volt az érzésem, meg kell tennem ezt a lépést, hogy az óriási léptékekkel haladó változásokban részt vegyek, részt vegyünk. A rendszerváltás környékén a külföldi magyar írók érzékei már nem mindig működtek élesen, kiöregedőben volt az emigráció, 80-90 éves emberekből állt a '45-ösök nagy generációja. Azt hitték, amit eleinte én is, hogy a kommunista-szocialista rendszer, a Kádár nevével fémjelzett diktatórikus kormányzás nem ér véget, és főleg nem hitték-hittük, hogy viszonylag hirtelen fog megszakadni. De Nyugat-Európának és Amerikának piacokra volt szüksége, s elkezdtek fellazítani a rendszert. A Vasfüggönyt nem forradalmárok szaggatták le, hanem számító üzletemberek, akik a világ eme részén piacot szimatoltak. Amiről persze nekünk nem volt tudomásunk.

Nos, tizenöt éve visszatértem, Amerikából Magyarországra, de természetesen nem meghalni jöttem haza, hanem, hogy elmondjam a tapasztalataimat, hogy a madárlátta kenyeret hazahozzam, és előpakoljam, tessék, ezzel érkeztem, ezt tudom nyújtani, ez az én vásárfiám. És itt ért az első csalódás, mert hamar kiderült, hogy különösebben senkit nem érdekelt ez a madárlátta kenyér, senkiből nem váltott ki érdeklődést az a tapasztalat, amivel hazaérkeztem. Rá kellett jönnöm, hogy ennek az országnak a maga útját kell járnia, s az itt élő és gondolkodó embernek az itthoni körülményeket nézve kell megtanulnia, hogyan tudunk mi, magyarok előbbre lépni. Annak, hogy én sok évtizedes távollét után hazajövök, és fölemelve a bütykös mutatóujjam megmondom, mit kellene, és hogyan kellene csinálni, az égvilágon semmi értelme nincs, s nemcsak improduktív, de elleneszenes is.

A hazatérés tehát úgy indult, hogy a madárlátta kenyeret magam kezdtem eszegetni, s később már meg sem próbáltam átadni, inkább csak figyeltem, hogy azok a honfitársaim, akik az elmúlt negyven-ötven évet itthon éltek át, hogyan próbálják a megváltozott körülmények között előrevinni ezt az országot. Az én receptjeim mások, nem Magyarországra szabottak voltak. Meg kellett értenem, hogy a gazdag nyugati országokból hozott tapasztalatokkal itthon nem sokat lehet kezdeni. Igaz, Puerto Ricóban megtanultam a gyarmati létet, de nem szabad elfelejteni, hogy az a fajta alávetettség egészen más volt, mint amelyet a Magyarországon élők megtapasztaltak, hiszen az Amerikai Egyesült Államok, amivel csak tudta, ellátta ezt a szegény kis karibi szigetet. Az egykori rabszolgák unokái tanulhattak, egyetemre járhattak – Amerika igazi anyaország volt, itthon pedig senkinek eszébe nem jutott volna ugyanígy nevezni az elnyomó Szovjetuniót. Ekkor alakult ki bennem az az álláspont, hogy én idehaza is tanulmányúton vagyok, figyelem, mi történik és hogyan, s várom az alkalmat, mikor tudok a birtokomban lévő tudás akárcsak egy kevéske részével úgy előállni, hogy annak haszna legyen.

A felismerés nem egyik pillanatról a másikra következik be, és igen fájdalmas: az ember hazatér, és nem találja meg azt a hazát, amelyre vágyott. Mindig elmondom, de nem győzöm ismételtetni: az embernek nem két hazája van.

Nem csupán, amelyben született, élt, s amelyet elhagyott, nem is csak az új, amelyet választott. Van egy harmadik haza is, az, amelyet az emlékeiben őriz, s hazatérés után szeretne újból megtalálni, de az már nem létezik. Ezzel a csalódással kell először szembenézni és leszámolni. Puerto Ricóban kialakítottam a magánmúzeumomat, összeszedtem azokat az emléktárgyakat, képeket, könyveket, amelyek sokat jelentettek számomra. Ettől a szigetvilágban otthon, ebben a bizonyos harmadik hazában éreztem magam. S mikor ide, Magyarországra hazajöttem, még az is fölmerült bennem, hogy ott, a magánmúzeumomban voltam igazán otthon, s nem itt, ahol egy teljesen más világot találtam, amely csak nyomokban emlékeztetett a bennem élőre. Így hát átmentettem azokat a muzeális emlékeket, az elmúlt hatvan-nyolcvan év emlékeit ide, a Vas Gereben utcai házba – s most már itt is otthon érezhetem magam. Egyszerre élek a mai magyar valóságban, és az én valóságomban. Hazahoztam az otthonom.

A lokálpatriotizmus nagyon jól megfér a kozmopolitizmussal, ámbár én sose voltam igazi kozmopolita. Horváth Jenőnek, a régi Váci utcai bárzongoristának egy nótája úgy kezdődött: „Csak átutazók vagyunk itt a földön”. Én is mindig átutazó voltam, sehol sem ragadtam meg igazából. Egyetlen helyen maradtam volna szívesen, Burgundiában, ahol tanyát vettem akkori feleségem, a francia asszony szülőfalujának közvetlen szomszédságában. Gyökeret kerestem, s ha már nekem nem volt, a feleségem gyökerein keresztül próbáltam megkapaszkodni. Minden adott volt a maradáshoz, de sajnos semmilyen, az egyetemi tanársághoz fogható munkát nem találtam. Ezért kellett továbbállnunk. Kubai feleségemmel harminchatodik éve élünk együtt, s ő sokszor mondja, hogy szűk nekünk ez a tér, miért nem váltunk, költözzünk Pestre, vagy akár vidékre is. Ez ellen semmi kifogásom, de hát itt ez a kert, a dédnagyapám vásárolta még 1860 körül, van is egy szederfa, amely már akkor is itt állt, s már akkor is nagyon öreg volt. A századfordulón, amikor anyukám kislány volt, megtiltották neki, hogy felmásszon rá, mert nem tudták kiszedni a ruháskájából a szederfoltot. Ez tart itt engem, s a régi, üvegverandás egyszobás kicsi ház, ma is itt él öcsém, húgom, két család. Az ember igyekszik hazatalálni, és ez is a hazatalálás egyik módja.

kánon

Az első pillanat euforikus: az ember fél évszázad száműzetése után partot ér, s megcsókolja az anyaföldet. És ezután következik, fokról fokra, a keserű ráébredés: ez az ország nem ugyanaz az ország. Anyám, én nem ilyen lovat akartam. De ne legyünk igazságtalanok, hiszen érik az embert kellemes meglepetések is. Például itthon mindig voltak olvasóim, a *Szerecsenségem története* tízezer példányban jelent meg, és rögtön új kiadása is lett. Ugyanakkor nem vagyok annyira jártas a Bibliában, hogy értsem, mit értenek ma itthon kánonon. Sokan mondják nekem, hogy belekerültem, míg mások a fejüket csóválják, hogy kimaradtam belőle. Ilyenkor én megértően hümmögök, hisz magam sem tudom pontosan, mit gondoljak a kánonba kerülésről. Beskatulyázást jelent, vagy csupán annyit, hogy elhelyeznek a magyar irodalomtörténet valamelyik vonulatába? Ez mindenestre a mai napig nem történt meg, aminek az lehet az oka, hogy engem nem is lehet csak úgy elhelyezni. Kilógok a sorból. Szilágyi Zsófia

rólam írott, a Kalligramnál megjelent monográfiája 2003-ban elkezdte ezt a munkát, de kevés folytatója akadt. Nem is olyan nagy baj: „együtt menni nem tudó emberről” nehéz írni. Úgy is mondhatnám, máshol szocializálódtam. A hazai kritériumokkal nem könnyű besorolni engem.

A doktori téziseimet odakinn Remenyik Zsigmond latin-amerikai, spanyol nyelvű korszakáról írtam. Ő hét évet élt Chilében és Peruban, megtanult spanyolul, indián felesége és kislánya volt, és csak akkor tért haza, hét év után, amikor ők meghaltak. Magára maradt, és elhagyta a kontinent. Két vékonyka könyvecskéje jelent meg spanyolul. Remenyik számomra nemcsak példa, de bizonyos fokig példakép is volt. Az ember megpróbálkozik új életet, új hazát teremteni magának, s ha nem jár sikerrel, ahogy tud, hazatér. Érdekes, hogy itthon Remenyik Zsigmondot nem szívesen közölték, Németh László és sok más nagynevű pályatársa is írt róla elmarasztaló kritikát, mondván, hogyan engedhették nyomdafestékhez ezt az embert, aki magyarul sem tud. Pedig nagyon is

tudott, csupán hirtelen állt vissza a magyar nyelvre a spanyolról, megtartva ennek dallamosságát, hömpölygő szerkesztésmódját. Tehát kizárólag nyelvi-stilisztikai, és nem politikai okokból érték támadások, nem is igen ismerték itthon, mielőtt elhagyta volna Európát, nemigen közölt itthon, nem volt ismert író.

Más annak az erdélyi asszonynak a példája, aki szintén írással foglalkozik, s áttelepült Magyarországra. Ő azt mesélte nekem, hogy megérkezvén azonnal állást kellett foglalnia, jobb- vagy baloldali-e. Mire kénytelen volt fölvilágosítani a faggatókat, hogy odaát a jobboldal az erdélyi magyarság legnagyobb ellensége, hiszen az a román nacionalizmust jelenti, s muszáj elfogadni, hogy a baloldal a támogatójuk – itt pedig azt tapasztalta, hogy éppen az ellenkezője igaz.

Latin-Amerikában szocializálódott ember vagyok, s mint ilyen, itthon automatikusan baloldalinak számítok, ugyanakkor ennek a latin-amerikai baloldaliságomnak nem sok köze van a magyarországi baloldalhoz. Innen nézve is kívül állok. A baloldaliságom az a baloldaliság, amelyben mi annak idején, a negyvenes évek végén, ötvenes évek elején reménykedtünk. Az emberi értékek baloldalisága. De mindig minden mást jelent. Vagy én értem félre beszélgetőtársaimat, vagy ők értenek félre engem. Bizonyos csak a félértés.

magyarul

Mindig ceruzával a kézben, a papír fölött ülve, munka közben tudatosul bennem, mivel foglalkozom, hogy mi is az én életem. Valószínűleg a legtöbb prózáírónak ez a munkamódszere. Így ébredtem rá arra, hogy jól csupán a karibi szigetvilágot és Nyugat-Európát ismerem, a Kárpát-medencét nem. Kialakult tehát bennem az elhatározás, hogy fel akarom fedezni azt a világot, ami az enyém, de amiről alig tudok valamit. Ezért utaztam az utóbbi időben többször Kárpátaljára, a Felvidékre, Erdélybe, a Vajdaságba. Fájdalmas volt látni a küszködő, néha haldokló magyar töredékeket, a kisebbséget a szomszédos országokban. Az *Álomtalanítás* második ciklusának az írásai ezeket a tapasztalatokat foglalják össze, persze a száraz tárgyilagos módszeremet megőrizve, mert ugyan érzelmes ember vagyok, de mint író, soha nem tartottam magam érzelmesnek, érzélgősnek még annyira sem. Ott kint járva viszont néha a könnyeimmel küszködtem,

látva, milyen kevés esélyünk van a fennmaradásra ezeken a vidékeken. De ennek ellenére optimista vagyok, hiszen amit az elmúlt ötven-hatvan évben végigcsináltam, azt csak úgy lehetett, ha az ember alapvetően derűlátó. Hetente jár hozzánk egy moldvai csángó kislány, aki a feleségemmel főz, takarít, vezetik a háztartást. Amikor ez a lány betoppant hozzánk, nem tudott magyarul. Mondta ugyan, hogy nagyon jólesik neki hallgatni a nyelvet, mert a nagyszüleit idézi föl benne, rájuk gondol, akik magyarul beszéltek odaát, ott-hon, a szülei azonban kezdettől fogva próbálták rászoktatni őket a románra, és csak románul tud. De amióta hozzánk jár, nagyon szépen megtanult magyarul, s egy ideje már csak az anyanyelvünkön beszélünk egymással. Azt hiszem, minden az elszántságon múlik. Ha az megvan, talán sok minden megmenthető, ami elveszett. Egyszer Strasbourgban egy Fehér úr nevű ember fölszólalt a Francia–Szovjet Társaság gyűlésén, és mivel magyarul beszélt, se a jelenlévő franciák, se a szovjetek nem értették. Előadásának témája a haldokló rokonépek és rokonnelvek sanyarú sorsa volt. Amikor említést tett az egyikről, amelynek már csak egyetlen életben maradt ismerője van, elsírta magát. Erre a párizsi szovjet nagykövet fölállt, megölelte és megcsókolta Fehér urat, a cigányzenekar pedig rázendített a Kalinkára. Szóval vannak, akik nálunk sokkal fenyegetettebb és veszélyeztetettebb helyzetben vannak. Feladni nem szabad, meg kell próbálni megmenteni őket.

És az írónak is van feladata. Hasznosnak kell lennie. Ezért is fordítottam egész életemben fiatal magyar költőket spanyolra, ki is adtuk a verseiket, Puerto Ricóban és Floridában is. Még ha pusztába kiáltott szó is, amit mondunk, akkor is kiáltanunk kell, mint a prófétáknak régen. Nem baj, ha most nem hallják meg, előbb-utóbb eljön az idő, amikor érteni fogják, miről beszélünk.

Lehet, hogy írás közben jövünk rá, mit akarunk közölni, de épp ezért írni kell, följegyezni mindent, akár egy szót, egy kifejezést is. Bár jól beszélek magyarul, nem is annyira beszélő, mint inkább figyelő embernek tartom magam. Elég, ha hozzám mindenki beszél. Egy újságíró barátom szerint azért, mert figyelmesen nézek a körülöttem lévőkre. Aki figyelmesen néz rájuk, kivívja az emberek bizalmát. Valahányszor levillamosozom a Déli pályaudvar kerengőjébe, legalább egy ember mindig akad, aki megszólít,

s beszédbe elegyedek velem. Amikor leszálok, nyomban bemegyek a lottózóba, nem is csak a lottó miatt, hanem, hogy gyorsan följegyezzem azokat a kérdéseket, történeteket, gondolatokat, amiket percekkel azelőtt hallottam. Szükségem van arra, amit klasszikus íróink műveltek: füzettel járni, s folyamatosan jegyzetelni. Enélkül nem tudnék dolgozni, hiszen 50 évig nem itt éltem. Tulajdonképpen gyűttment vagyok. Tanulnom kell.

Így tanultam meg többek között, hogy a magyar társadalom sokkal, de sokkal jobb, mint amilyennek mi magunkat gondoljuk: jobb véleményekkel vagyok a magyarokról, mint honfitársaink egymásról. Az utóbbi időben megcsappant az önbecsülésünk, de tapasztalom a jó szót, a figyelmességet, a tiszteletet. Kilencéves koromban, a budapesti bombázások kezdetekor a galyatetői nagyszállóban a magyar állam francia tiszteket helyeztet el, tele volt velük a szálló, bújtatta őket a rendszer, csupán azért, mert amikor a németek megszállták az országukat, nem tudtak hová menekülni. Magyarország azonban befogadta s luxuskörülmények közé helyezte őket. Ami nekem személy szerint azért is különösen fontos, mert amikor a forradalom után kikerültem Franciaországba, ezeknek a tiszteknek köszönhetően, a Magyarországi Francia Tisztek Egyesületének támogatásával jutottam ösztöndíjhoz. Meglehet, történelmünk alakulása miatt mostanra kissé provinciálisak lettünk. De ki fogunk gyógyulni belőle.

történelem

Az *Álomtalanítás* kötet *A koronaőr lánya* című novellával indul. Ha van egy kis időm, meghallgatom a metróaluljáróban zenélő öregeket. Ez a próza is egy ilyen jelenettel kezdődik. Nemrég egy olyan zenésznél torpantam meg, aki azokat a slágereket játszotta, amelyek az ötvenes években mentek az eszpresszóban és a rádiókban. Ez az alkalom indítja el a novellabeli elbeszélő visszaemlékezését, mert ekkor eszembe jutott az a lány, aki ott lakott a Corvin negyedben, a József körút 78-ban, pontosan a Práter utca sarkán, és akivel, miután az '56-os forradalom napjaiban elhagytam az országot, soha nem találkoztam: a házuk földszintje telitalálatot kapott, és sem őt, sem a családját nem találtam meg többé. De amiért ez az írás megszületett, az a különös találkozás, az a szörnyű pillanata a sorsnak, ami-

kor negyven évvel később az ember a tömegben, a villamoson hirtelen felismeri ezt a lányt, biztos benne, hogy ő az, és az időközben asszonnyá lett lány is odanéz, és láthatóan ő is fölismeri a másikat. Biztos, és mégsem az. S mitán leszálnak, az ember próbálja követni, ám ő elkeveredik az ételosztásra váró hajléktalanok között. De amitől különösen fájdalmas ez a novella: a tovaiszkoló, negyven éve nem látott lány régtől fogva ismerős sántikálása. Ez teszi végérvényessé a felismerést. Hogy az emlékek hajkurászása, felelevenítése az életünk, s hogy ez néha mennyire fáj, mennyire nehéz. Majdhogynem lehetetlen. A Corvin negyednél ma sem tudok úgy elsétálni, hogy ne jusson eszembe az összes ötvenhatos emlék. A mai napig romokban látom, úgy, ahogy elhagytam. Gyalogolunk a kilótt tankok között. De ekkor még senki, se a kollégáim, se a családom, és én sem akartam elhagyni az országot.

A második világháborúban óriási változás állt be az életünkben. Orvos szülők és nagyszülők budai házából kerültem át a régi ház garázsába, s ott éltünk hat évig, öcsémmel, kishúgommal és anyámmal. Apánk akkor már kórházban volt, s ott is maradt harminc éven át, élete végéig, mert nyomorékká verték a nyilasok. Az ember fiatalon könnyen megszokja a drasztikus változásokat. 1956-ban már leérettségiztem, s mivel harmadjára is hiába próbálkoztam becsülettel, megértettem, hogy egyetemre egyhamar nem vesznek fel, mert orvos szüleimről, nagyszüleimről azt mondták, nem támogatják elég nyomatékosan a munkásosztály forradalmi harcát. Így történt, hogy autóbuszüzemben találtam munkát, sofőrnek készültem, a derék Bozsóka elvtárs pedig még forgalmi tiszti iskolába is be akart íratni. Élttem az életem, tudomásul vettem a beállott változásokat, s hajlandó voltam dolgozni tovább a megváltozott körülmények között. Amikor azonban 1956. december 6-án letartóztatták a Fővárosi Munkástanácsot, forróvá vált a lábunk alatt a talaj. Mi, buszosok szerveztük a Fürst Sándor garázsban a munkások tanácsait, és kaptuk a figyelmeztetést, hogy vigyáznunk kell, mert könnyen ránk járhat a rúd. Ekkor fordult hozzám Bozsóka elvtárs: Gyuszikám, miért nem megy, és néz körül a kapitalista Nyugaton? Mire visszakérdeztem, hogy ha ezt ajánlja, ő miért nem tart velünk. Azt felelte, a Nyugatot nem neki találták ki, ő majd inkább Kelet felé. Minthogy végül csak bejutottam az egyetemre, francia szakra,

LENKEFI ZOLTÁN ◀

A napjainkat mostanában a víz alatt töltjük...

Néhány évvel ezelőtt, 2007-ben egy érdekes megbízással kerestem meg bennünket (Rékát¹ és engem) a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum. A feladat az volt, segítsünk egy kiállításba olyan látványelemeket tervezni, amelyek egy gyermek számára is érdekessé, élményszerűvé teszik az egyébként száraznak tűnő történelmi-régészeti tény- és tárgyanyagot. Ez a vállalkozás volt a *Gyermekemet az országért – A tatárjárás (1241–1242)* című vándorkiállítás. Hatalmas lendülettel vetettük bele ma-

gunkat a munkába, nem is gondolva arra, hogy ennek többféle hozadéka is lesz. Ezt a felkérést az azóta eltelt években több megbízás követte.²

A tatárjárás ma is sokak érdeklődését felkeltő történelmi-régészeti témakör. A Munkácsy Múzeum kiállításában olyan elemeket sikerült megvalósítanunk, amelyeknek csodájára jártak. Volt élő nyílzápor – természetesen veszélytelen változatban –, megjelent a Szent Margitot kezében tartó IV. Béla király, voltak benne legyőzött tatár seregek, de győztes magyar katonák is.

¹ Lenkefi Deák Réka

² A Lenkefi házaspár a *Rejtélyek a múltból – Békés megye régészeti kincsei*, a *Mátyás királlyal a hadak útján – Kolozsvártól Bécsig*, a *14-en 14-ben – Csabaiak, akikre büszkék lehetünk* és a *Küzdöttek itthon, harcoltak a fronton – Kiállítás az I. világháború kitörésének 100. évfordulója alkalmából* és a *testképek.hu* című nagyformátumú tárlatok megvalósításában közreműködött. (A szerk.)

s ebből mindössze hat hetet el is végeztem, úgy képzeltem, hogy kint, Franciaországban folytatom a tanulmányaimat. Nem hosszú távban gondolkoztam, csupán tanulmányútra készültem, két éves franciatanár-képzőt néztem ki magamnak. Ez olyan diplomát adott volna, amivel mindenütt lehettem volna franciatanár, kivéve Franciaországban, a francia állam ugyanis nem fogadta el az itt szerzett oklevelet, de az Alliance Française-en keresztül kiajánlotta ezeket az oktatókat a nagyvilágba. Az elképzelésük az volt, hogy aki megszerzi ezt a diplomát, hazamegy, és a francia kultúra követeként kamatoztatja a tudását. Másfél év alatt el is végeztem az iskolát. 1958 júniusában megszereztem a diplomát, s indultam volna haza, amikor a sajtóból értesültünk róla, hogy odahaza kivégezték Nagy Imrét és társait. És abban a pillanatban megértettük, hogy nem lehet hazamennünk. Sejtettük, hogy ha esetleg visszatérünk, tiltott határátlépésért büntetés fenyegethet bennünket, de a kivégzések visszavonhatatlanul tudatosították velünk, hogy belőlünk is emigráns lesz, mint a '45-ösökből, akiket addig kineveltünk. A tanulmányaimat befejeztem, ösztöndíjam nem volt, munka után kellett nézmem. Előbb a kölni Ford gyárban adódott lehetőség, akkumulátorba öntöttem a savat, emlékszem, egy csepp a cipőmre is került, át is ütötte teljesen. Időközben francia feleségem közölte velem, hogy gyereket vár, akit ő nem hajlandó német földön megszülni, mert akkor a gyermek német lesz, Bosch, ahogy a franciák csúfolták őket. Következett tehát Dijon, és a lány nővérenek diákszobája. Ott viszont nem találtam nekem való munkát,

míg nem sikerült kőművesként elhelyezkednem. Ekkoriban már küldözgettem a kézirataimat Párizsba, s a Fernand Nathan tankönyvkiadó felvett könyvterjesztőnek. Egy furgonnal terítettem a könyveket, s bár hivatalosan Elzász volt a területem, egész Franciaországot bejártam. Huszonöt éves koromban, 1960-ban pedig megjelent az első francia nyelvű könyvem, a *Sziget a víz alatt*. Később tizenkét kötetem jelent meg franciául Franciaországban. Így lettem emigránssá.

ma

Egyre kevesebbet dolgozom, egyre kevesebbet írok, de egy kötetre való még bizonyosan kikerül majd a kezem alól. Legutóbb például egy színdarabot szerettem volna írni, 1956-ról, mert felkértek rá. Meg is írtam, de nem színdarab lett belőle, hanem novella. *Asztal vagyok* a címe, és arról szól, hogy derék budai polgárok a forradalmi események idején mást se csinálnak, mint összeülnek a szomszédokkal, és bridzseznek. Ezenközben a dédpapa az ablakban áll, ugrál és kiabál, néztek, nézzétek, mi van az utcán. Ők azonban legyintenek, nem érdekes, első kézből tudjuk, nekünk nem kell ehhez kinéznünk az ablakon, itt szól mellettünk a Szabad Európa Rádió.

Nyolcvanéves korában az ember egyre inkább érzi, hogy rendet kell teremtenie a dolgai között. Örülnék, ha akadnának fiatal kutatók, akik hajlandók volnának feldolgozni a magyar emigráció irodalmát, esetleg az én francia munkásságom. Szeretném, ha a régi barátaim emléke nem menne veszendőbe. Itt, nálam minden anyag megvan hozzá.

Jelenleg Deli Tamás biológussal dolgozom a Mesélő vizek – Az igazi vízipók című kiállításon, amely szintén nagyon látványos és kifejezetten gyermeksalogató tárlatnak ígérkezik.³ Fontos megmutatni a Körös élővilágát, de önmagában egy-egy kitömött béka, vagy egy állatról készült fénykép nem tud annyi élményt adni. Tudjuk, hogy jócskán megemelkedett a gyermekek ingerküszöbe... Mit is tehetnénk? Ha egy kicsit gyerekejjel gondolkozunk, azonnal az jut az eszünkbe, hogy mi lenne, ha le tudnánk magunkat kicsinyíteni, és közel úszhatnánk egy folyami rákhoz, vagy egy csíkbogárhoz? Akkor aztán jól megfigyelhetnénk közéről is, nem úszna el, nem ijedne meg tőlünk... Mi most éppen ezt tesszük. Láthatóvá szeretnénk tenni egy vízipók búvárharangját, amibe be is lehet majd menni, sőt az óriás buborékban állók egy árnyjáték segítségével nyernek bepillantást a vízi-

pók féltve őrzött kicsinyeinek életébe. Több százszoros méretűre nagyítunk különböző vízi állatokat, a búvárpókot, amit a magyar rajzfilmrajongók vízipókként ismernek, szitakötőket, rákot, tányércsigát, hanyattúszó-poloskát, tiszavirágot és kúpos csigát. Mindezt érdekes látványelemekkel tesszük még izgalmasabbá, amelyeket nem szeretnék elmondani, legyen meglepetés. De azt elárulhatom, hogy olyan lesz az egész, mint egy varázslatos, víz alatti játszótér.

Azt gondolom, hogy a gyerekek csak abban az esetben jegyeznek meg ilyen dolgokat, csak abban az esetben keltjük fel az érdeklődésüket, ha az ő fejükkel gondolkozunk, és megteremtjük azt a világot, amelyben játszva tanulhatnak. Az a jó, ha észre sem veszik, hogy ez egy biológiaóra tananyaga. Remélem, hogy ezt a cikket nem olvassák majd gyermekek, mert rájönnek a turpisságra...

Mesélő vizek – Az igazi vízipók című kiállításhoz készülnek a látványelemek Lenkefi Zoltán műtermében

³ A kiállítást 2015. november 27. és 2016. április 3. között tekinthetik meg az érdeklődők a Munkácsy Mihály Múzeum Téglatermében.

Utat találni a közönséghez

Beszélgetés Lenkefi Zoltánnal és Lenkefi Rékával

A békéscsabai Napsugár Bábegyűttes az 1960-as években alapozta meg országos és nemzetközi hírnevét Lenkefi Konrád (1936–1995) művészeti vezető irányításával. Lenkefi Konrád nemcsak az előadásokat rendezte, maga tervezte és alkotta iparművészeti igényű bábait, s 1968-ban megszervezte és útjára indította a Békéscsabai Nemzetközi Bábfesztivál máig tartó sorozatát. Halálával a negyven éven át tartó sikerszéria megtorpanni látszott, de néhány csendesebb év után a helyi bábjátás újra erőre kapott. 2004-ben Konrád fia, Lenkefi Zoltán díszlet- és bábtervező művész vette át az együttes vezetését, s egy év múlva hivatásos társulattá váltak Napsugár Bábszínház néven.

A bábszínház múltjáról és jelenéről, a professzionális színház feladatairól, szakmaiságról, de legfőképp a személyes indítatásról és ambíciókról beszélgettünk Lenkefi Zoltán bábszínház igazgatóval, s néhány kérdés erejéig feleségével, Lenkefi Deák Réka díszlet- és jelmeztervezővel.

A te bábos múltad nagyon korán, már gyermekkorodban kezdődött Lenkefi Konrád fiaként. Hogy zajlott ez a mindennapokban?

L. Z. Rengeteget tettem-vettem édesapám mellett, mindig engedte, hogy azzal foglalkozzam, amit szeretek. Hol bábokat készítettünk, hol kasíroztunk, hungarocellt faragtunk, vagy egyszerűen csak rendeztük-pakoltuk az elkészült darabokat. Szinte minden előadásban játszottam is, így azon a téren is tettem szert némi gyakorlatra. Az együttessel sokat jártunk külföldre, ami abban az időben nagy szó volt, így korán kinyílt előttem a világ.

Lenkefi Konrád Micimackóval

Kicsit olyannak képzelem Lenkefi Konrád műtermét, mint a varázsló barlangját, sok, kifürkészhetetlen rendeltetésű színes kellékkel, itt-ott heverő bábufejekkel és kész figurákkal, tényleg ilyen volt, vagy ennél prózaibb?

L. Z. Nem tudok reális képet festeni róla, mert gyerekként magam is ilyennek láttam. A műhely annak a háznak a földszintjén volt, ahol laktunk. Amikor beléptem, mindig erős ragasztó- és festékszag csapta meg az orromat, a falak plakátokkal és a rajzaimmal voltak tele.

A folyosón az elkészült bábok sorakoztak állványokon, a többi helyiségben félkész figurák borították be az asztalokat. Mint a színházakban, itt is elkülönültek egymástól a munkaterületek, a „tiszta” szobában zajlott a varrás és a vasalás, a másikban pedig a piszokkal járó fúrás-faragás.

Kérlek, próbáld meg összefoglalni Lenkefi Konrád bábos- és társulatvezetői munkásságának a lényegét! Úgy gondolom, nemcsak a helyi előzmények miatt fontos ezt felidézni, hanem azért is, mert ekkor még a budapesti bábszínházon kívül csupán a pécsi Bóbitának és a békéscsabai Napsugárnak volt neve és árszója.

L. Z. A Megyei Művelődési Központ működtette a Napsugár Bábegyüttest, ugyanitt dolgozott édesapám népművelőként. Fiatalon festőművészek készült, így megvolt benne a művészetek iránti érzékenység, tehetség, s nem kevésbé a szellemi szabadság iránti vágy. Eredeti végzettsége szerint 1–8. osztályos tanító volt, tehát a személyiségében minden adva volt ahhoz, hogy türelemmel és jó pedagógiai érzéssel foglalkozzon azokkal, akik a bábjátékozásban el akartak mélyülni. Magától értetődő volt, hogy a házban az ő kezébe kerül ez a „szakirány”, pedig csak huszonhat éves volt, amikor átvette a bábcsoport vezetését. (Én pont ugyanennyi voltam, amikor évtizedekkel később átvettem az ő hagyatékát.) Folyamatosan fejlesztette a tudását, számos továbbképzésen vett részt, melyeket Koós Iván, az ugyancsak festőnek készülő, de bábművésszé lett neves kolléga vezetett, így egyre felszabadultabb és színvonalasabb alko-

tómunka folyt az együttesben. Amikor 1968-ban elindult a Nemzetközi Bábfesztivál máig tartó folyama, már országosan és nemzetközileg is elismert csapatot vezetett. Valószínűleg, a tehetség mellett a benne élő, folyamatosan munkálkodó tettvágynak is köszönhető, hogy személy szerint ő, valamint az együttese hamarosan a legnagyobbakkal vált egyenrangúvá.

Ismerve a családi hátteredet, jogosnak tűnik a kérdés: az apai példa után te világleteledben bábművészzel akartál foglalkozni?

L. Z. Természetesen nem így volt. Gyerekkoromban mindig rajzoltam, rengeteg és sokféle ceruzám volt szanaszét a lakásban, a szüleim nem győztek pakolni utánam. Minden vágyam az volt, hogy majd grafikával foglalkozhassak. Szerencsére a tanárom, Vágréti János tehetségesnek talált, s ez annyira inspirált, hogy ettől kezdve minden energiámat a rajztanulásba fektettem. Hamarosan Görgényi Tamás kezei alá kerültem, aki remek tanárnak bizonyult, s nagy empátiával terelgetett a helyes irányba. Ekkor már abban is bíztam, hogy a szegedi művészeti gimnázium, a Tömörkény „csak rám vár”. Felvettek szobrász szakra, Fritz Mihály lett a mesterem, aki nyugodt személyiségével, szakmai tudásával nagy hatással volt rám. Érdekes módon, eleinte nem volt igazán kedvemre való a mintázás és a kőfaragás, de utólag már látom, hogy a plasztikai, illetve a térbeli gondolkodás elsajátítása mennyi pluszt adott a későbbi tevékenységemhez.

Innen a Képzőművészeti Egyetemre mentél tovább. Gondolom, gyerekkorodban sok mindent ellestél – mi újat nyújtott neked az egyetemi képzés?

L. Z. Édesapám jó kapcsolatban volt a magyar bábosok akkori vezéralakjával, Koós Ivánnal, aki épp abban az évben indított a Magyar Képzőművészeti Egyetem Látványtervező Tanszékén bábtervező szakirányt. Én erről még mit sem tudtam, amikor ők ketten már ebbe az irányba egyengették az utam. Édesapám, utolsó támogatásaként még aláírta a felvételi papíromat, de az érettségi előtt sajnos meghalt. Az egyetemi felvételi nagyon hosszú és nehéz volt, a tizennyolcszoros túljelentkezés

sem biztatott túl sok jóval, de mivel bábtervezőnek csak négyen jelentkeztünk, nagy lendülettel dolgoztam. Nem bíztam az eredményben, így amikor kézhez kaptam a felvételi értesítést, szinte röpködtem örömben! Nem tudtam, mi vár rám, de ezek a sorsfordító események megértették velem, hogy ez lesz az én utam.

Az egyetemen egy teljesen más világ tárult elém. A hivatásos színházak másképp működnek, mint az amatőrök, bőven volt mit tanulnom. Például azokat a bábtechnikákat is, amelyeket akkor még nem ismertem. Rengeteget kaptam a mesterimtől úgy szakmailag, mint emberileg, elsősorban az engem mindig támogató Koós Ivántól, és a keményen szigorú, de később a mentorommá váló Székely László tanár úrtól. Útmutatásaik még ma is tovább tudnak lendíteni egy-egy nehezebb helyzetből. Mindemellett a legfontosabb talán az, hogy egy életre megszerettették velem a színházat és a bábszínházat.

Amikor az egyetemi tanulmányok, majd kétéves budapesti bábszínházi tapasztalatszerzés után visszajöttél Békéscsabára, még csak huszonhat éves voltál, de rögtön egy egész együttes felelősségét vetted a nyakadba előbb művészeti vezetőként, utána társulat- és színházalapítóként. Nem találsz korainak, és túl nagy falatnak?

L. Z. Koós Iván maga mellé vett volna tervezősegédnek a Budapest Bábszínházban, de váratlanul elhunyt. Épp azon gondolkoztam, hova mehetnék rajzot tanítani, amikor megkaptam a behívómat a honvédségtől. Magam alatt voltam, részben, mert nem kezdhettem el a pályámat, de azért is, mert nem akartam fegyverek között tölteni hosszú hónapokat. És ekkor kipattant az isteni szikra! Polgári szolgálatos leszek, mégpedig a Budapest Bábszínházban! Felkerestem Meczner János igazgató urat, aki megértően és szívesen fogadta az ötletet, visszatért az önbizalmam, és hatalmas lendülettel vettem bele magam az ott folyó munkába. A tizenöt hónap elteltével státuszt ajánlottak, így megoldódni látszott a sorsom. Újabb másfél évet töltöttem hát itt, számos produkció létrehozásában vettem részt. Közben azonban egyre gyakrabban hívott telefonon Békéscsabáról dr. Papp István, a Megyei Művelődési Központ igazgatója, arra biztatott, hogy költözzek haza és vegyem át a bábcsoport vezetését, mert szakmai irányítás nélkül a megszűnés veszélye fenyegeti. Én akkorra már meglehetősen nagy gyakorlatra tettem szert, az

anyaszínházamon kívül meghívottként dolgoztam Sepsiszentgyörgyön és Szatmárnémetiben is, s díszlettervezőként nemcsak báb-, de kőszínházi feladatokat is kaptam. Semmi okom nem volt rá, hogy elhagyjam a fővárost, s ennyi professzionális tapasztalat után már nem is akartam amatőr bábcsoportot vezetni. A kocka akkor fordult, amikor kiderült, reális esélye van annak, hogy Békéscsabán hivatásos bábszínház alakuljon. Ez viszont már rögtön elkezdett érdekelni. 2003-ban hazaköltöztem a családommal Békéscsabára, átvettem a Napsugár Bábegyüttes vezetését, s ezzel egy időben elkezdődött a hivatásos színház megszervezése. Hogy mindez nagy falat volt-e, azzal nem foglalkoztam. Pedig akkor még nem is tudtam, mivel jár egy színház vezetése.

Réka, te is művészcsaládból származol, de földrajzilag nagyobb kanyart tettél meg Békéscsabáig, mint Zoli. Ennek az útnak melyek a legfőbb állomásai?

L. D. R. A szüleim a sepsiszentgyörgyi színházban dolgoztak, így én szinte „oda születtem”, s ott nőttem fel. Mindketten képzőművészként csöppentek ebbe a világba, édesanyám textiles,

édesapám grafikus, s a tervezéstől a díszletfésztésen át a színház műszaki vezetéséig különféle munkakörökben tevékenykedtek. Természetes közegemmé vált a színház, otthonosan mozogtam a műhelyekben, a jelmezraktárban, a kellékes csodabirodalmában. A reflektorfény sosem vonzott, de a háttérterületek is csak addig érdekelték, amíg egy-egy szakmai fogást elsajátítottam, s azokat a magam szórakoztatására hasznosítottam. Iskoláimat reál szakon végeztem, akkor még nem volt a városban művészeti iskola, de különben is az öcsémet tartottam tehetségesebbnek a rajzolás terén. Így én maradtam a matematika–fizika szakiránynál, amelyet valamelyik mérnöki karon gondoltam megszilárdítani. A sors azonban más utat szánt nekem. Egy ismerősünk biztatására jelentkeztem a budapesti Képzőművészeti Egyetem díszlet- és jelmeztervező szakára, ahová fel is vettek. Nem azzal a szándékkal érkeztem, hogy itt maradjak, úgy képzeltem, az egyetemi évek után visszatérek Székelyföldre, de amikor megismertem Zolit, minden megváltozott! Összeházasodtunk, Pilisszántón kezdtük a közös életünket, Sára lányunk Budapesten született. Közben már aktívan dolgoztam különböző erdélyi színházakban, így néha egy-egy hónapra visszatértem Erdélybe, Sárát már öthónapos korában vittem magammal Szatmárnémetibe. Aztán újabb fordulat következett, Békéscsabára költöttünk, így a második gyermekünk, Soma már csabai gyerek lett. A bábszínház alapítása engem is inspirált, hiszen a szüleim révén jól ismertem egy színház belső működését, s a Csíki Játékszínben szerzett saját tapasztalataimat is hasznosítani tudtam.

Ma már sok rendező kér jelzészertű, kortalannak ható díszletet. Melyik feladat áll hozzád közelebb, a látszólag egyszerű, de gondolatébresztő, vagy a hagyományos, illúziókéltő térteremtés?

L. D. R. A színház társasjáték. A tervezői munkafolyamat mindig a rendezővel kezdődik, először végigbeszéljük a koncepciót, a mondanivalót, az üzenetet. Én jobban szeretem, ha partnerként gondolkodunk együtt, mint amikor szabad kezet kapok, és csak magamra hagyatkozhatom. Talán a jelzészertű megoldások közelebb állnak hozzám, mert minimális eszközökkel többet, és tömörebben lehet közölni. Az ilyen előadások egészen másképp szólnak, mint amikor csak illusztrálva van a történet, ugyanis észre-

vétlenül a néző is partnerré válik, mert a szimbolikus megoldások továbbgondolásra készítetik. Egyébként az a mondás járja, hogy az az igazán jó díszlet, amit a néző szinte észre sem vesz, mert belesimul az előadásba.

Mindketten terveztek „igazi” színház számára is díszletet. A méreteken kívül mi a legnagyobb különbség a kétfajta munka között?

L. Z. A nézőnek nem biztos, hogy előadás közben eszébe jut, de a díszlettervezés is egy komoly felkészültséget igénylő szakma, amelynek a színpadkép „csak” a látható végterméke. Egy színházi előadás létrehozása felelősségteljes folyamat, hiszen nemcsak a néző szórakoztatása a cél, de a szereplők biztonsága is. Ha például a színésznek át kell repülnie a színpad fölött, azt technikailag csakis tökéletesen szabad megoldani. Ha az a feladata, hogy egy keskeny pallón kell átsétálnia, akkor meg arra kell figyelni, hogy a deszka ne törjön el alatta. Sok mindent megtanultunk az egyetemen a színpadtechnikáról és a szcenikáról, de az elméletet alkalmazni is tudni kell. Székely László tanár úr gyakran példálózott azzal, hogy tervezhetünk mi lila ködöt is a színpadra, csak aztán legyünk is képesek kivitelezni. A mi színházunkban például könnyen előfordul, hogy a meghívott tervező nincs tisztában a bábtechnikai megoldásokkal. Ilyenkor jön jól a tapasztalat, mert szerencsére nem vagyok egy öltönyös igazgató, a mai napig sok időt töltök a műhelyben. Annak idején a Budapest Bábszínházban rengeteget tanultam az anyaghasználat és a megmunkálás fortélyairól, így nem jövök zavarba, ha egy technikai probléma nem adja meg magát elsőre.

A bábszínházak általában maroknyi társulattal rendelkeznek, a műhelymunkát legfeljebb két-három kolléga végzi, s a munkaterületek átfolyanak egymásba, mert több mindenhez kell érteni. Ti hogy látjátok, mi a leglényegesebb különbség egy bábszínházi produkció és egy kőszínházi előadás létrejötte között?

L. D. R. A kőszínházakban elkülönülnek a feladatok, az asztalos, lakatos, kárpitos, festő, adott esetben a szobrász és a kellékkészítő munkája mind önálló műhelyekben, vagy ahogy a színházban nevezik, tárakban zajlik. A tárak a bábszínházakban maximum kettő-háromra szűkülnek, ebből következik, hogy a műhelyeknek egyszerre

több funkciójuk is van. Igaz, hogy így a munka összetettebb, ugyanakkor a hangulat családiasabb.

L. Z. Nehéz megmondani, hogy miért állt be ez így, de az biztos, hogy a hazai bábszínházak nagy része harmadannyi munkatárssal dolgozik, mint amennyire szükség lenne. Ebből adódóan mindenkinek sokrétű a feladata, még nekem is. Sokan ágálnak ez ellen, küzdenének az optimálisabb helyzetért, ami persze kívánatos lenne, de sokszor azt gondolom, hogy pont ennek a túlterheltségből adódó szolidaritásnak köszönhető a bábszínházakban érzékelhető családiasabb légkör.

Jól gondolom-e, hogy egy város bábszínházának olyasféléképpen kell működnie, mint egy népszínháznak, abban az értelemben, hogy egyetlen társulatnak kell teljesítenie a különféle helyi és a művészi igényeket?

L. Z. Szerencsésnek mondhatjuk magunkat, mert a saját elképzeléseink utat találnak a közönséghez. Az is igaz persze, hogy sokat teszünk ezért, folyamatosan próbáljuk formálni és befolyásolni a nézői igényeket, hogy nyitottá váljanak az újféle megoldásokra is. A mai szülői generációja sokszor még mindig a saját gyerekkorának az élményeit szeretné viszontlátni, Paprikajancsit és Vitéz Lászlót. Csakhogy azóta sokkal színesebbé vált a bábjátás, ráadásul rengeteg mai hangvétele, új darab születik. A mi feladatunk ebből a sematikus gondolkodásból kihúzni a felnőtt (!) nézőt – hiszen nem a gyerek, hanem a szülő és a pedagógus dönti el, hogy mire viszi el a nálunk sokkal nagyobb képzeletvilággal rendelkező kicsiket. Úgy tűnik, most már Békéscsabán is kialakult egy tábor, akik értik és szeretik, amit csinálunk. Nevezhetjük népszínházinak is a törekvéseinket, mivel sokféle előadást hozunk létre, hogy legyen miből választani, ám – és itt jön a mi felelősségünk –, a választás képességét nekünk kell kifejlesztenünk a közönségben.

A Békéscsabai Nemzetközi Bábfesztivál kissé elüti a többi színházi fesztiváltól. Az nyilvánvaló, hogy a helyi hagyományt folytatja, hogy a báb-színházi játékok és a technikák sokféleségének bemutatására törekszik, de ezen túlmenően mi a cél a szakmai jelenlét tekintetében?

L. Z. A mai Magyarországon a szakmai jelenlét sokszor azt jelenti, hogy jól megmondjuk a másoknak, hogy mennyire szakmaiatlan, és

hogy eleve abba kellene hagynia a szakmával való foglalatosságot. Az értő és tartalmas beszélgetéseknek természetesen van létjogosultságuk, mert lehet, hogy pont egy erős kritika billenti helyre a dolgokat, de ez csak akkor működik jól, ha a felek tiszteletben tartják egymás munkáját. Egyébként van egy kifejezetten szakmai fesztivál itthon, a Kecskeméti rendezett Bábszínház Országos Találkozója, zsűrivel és szakmai beszélgetésekkel, amelyek aztán kinek sírással, kinek jókedvvel fejeződnek be. Én kissé rossz szájjal emlékszem vissza ezekre a találkozókra, ezért mi a békéscsabai fesztiválon „csupán” annyit kérünk az ide érkező alkotóktól, hogy érezzék jól magukat, játszanak el egy jó előadást, s a toleráns, szeretetteli hangulatot vigyék magukkal tovább. A visszajelzésekből úgy tűnik, ezt sikerült elérnünk.

L. D. R. A mi fesztiválunk egy háromnapos, mindenki számára nyitott, varázslatos hétvége, amelyre az odalátogatók úgy emlékeznek vissza, mintha csodaországban jártak volna! A hangulatot aligha lehet szavakban megfogalmazni, át kell élni, a részesévé kell válni! A komoly, elméleti szakmázás egészen más irányba vinné el a rendezvényt. Nálunk még a zsűri is gyerekekből áll, számunkra az ő szavuk a döntő, hiszen ők a legfontosabb kritikussaink!

Az eddigiekből egy kreatív, munkabíró, összetartó társulat képe bontakozik ki. Gondolom, ennek köszönhető, hogy alapítottatok egy saját zenekart is, amely egyre népszerűbb a városban. Mikor és hogyan jött létre, s milyen zenét játszatok?

L. Z. Zenei általánosba jártam, így a zeneelmélet is megvan, sőt, még kottát is tudok olvasni. Persze, ennek semmi köze a zenekarhoz, mert nem a kotta a lényeg. Három éve a bábszínház munkatársai közé keveredett gyerekkori legjobb barátom, Lovas Gábor, aki a helyi képzőművészeti és zenei élet egyik meghatározó alakja. Hosszú kihagyás után, az ő hatására kezdtem én is újra zenélni, aztán énekesként csatlakozott Soós Emőke bábszínész, és dobosként Rákóczi Antal hangtechnikusunk. Először Kiss Manyi-számokat kezdtünk játszani, majd Emőke eltérített minket a népdalok felé, ami mindannyiunkat megihletett. Később belépett a zenekarba Balázs Csongor is, aki szintén fantasztikus energiákat hozott a zenekarba. Szóval, egyaránt vonzódunk a népzenehez, a sanzonhoz és a rockhoz, amit talán a nevünk, a Rokodál is kifejez, amit

mellesleg Tamkó Sirató Károlytól kölcsönöztünk, a Rádi-rádi rokodál című verse után.

A bábszínház működése az előd-együttes és Lenkefi Konrád hagyatékán nyugszik, ezt többször nyilatkoztad. A következő nemzedéknek azonban már nem ő, hanem Lenkefi Zoltán lesz az előképe. Mit szeretnél továbbfejleszteni, illetve megteremteni, milyenné szeretnéd formálni a jövőben a Napsugár Bábszínházat?

L. Z. Gyakran mondják nekem, kell, hogy legyen egy saját stílusa a színháznak, vagy legalább ikonikus színészei, akik meghatározzák a rólunk alkotott összképet. Az utóbbi talán már meg is valósult, az előbbi felvetésre pedig egy korábbi kérdésed kapcsán részben már válaszoltam. Ne feledjük, hogy a mi bábszínházunk a legfiatalabb a hivatásos mezőnyben, s bár az egyik legfontosabb feladatunk a helyi közönséggel való kapcsolat, ugyanakkora hangsúlyt fektetnek a folyamatos szakmai megújulásra is. Abszolút nyitott vagyunk a kísérletezésre, te is láttad az egyik legfrissebb előadásunkat, a Kiss Ottó verseiből szerkesztett,

előzenével kísért *Emese almáját*. A darabok kiválasztásánál arra törekszem, hogy minél több újdonságot mutassunk meg. Gyakran hívok vendégalkotókat, a tervezők mellett képzőművészeket és zenészeket, olyanokat is, akik addig soha nem dolgoztak színházban, de friss látásmódjukkal, újszerű értelmezésükkel gazdagítják a produciókat. Igazgatóként arra is törekednem kell, hogy ne csak a közönség, de a munkatársak is jól érezzék magukat, hiszen ez meglátszik az előadásainkon is. A bábszínház játékossága nálunk a színpad mögött, a gyártásban is érvényesül, mert a kollégáim igen kreatívak. Csak ilyen körülmények között lehet sikeresen lebonyolítani egy nemzetközi fesztivált, vagy a Drámaíró Versenyt, ami gyorsasága folytán a szokásosnál is fegyelmesebb munkát kíván, s alaposan próbára teszi mindnyájunk rugalmasságát és improvizációs képességét. Lehet, hogy közhely, de számomra nagyon fontos, hogy harmonikus, kiegyensúlyozott légkörben dolgozzunk, mert úgy gondolom, a színház energiája visszatükröződik a színpadon is.

Mengyán Mária és Lenkefi Konrád próba közben

FARKAS WELLMANN ÉVA ◀

Háromnapos varázslat, bábokkal

A XVI. Békéscsabai Nemzetközi Bábfesztiválról

Lázás készülődés és rengeteg színes, játékos figura jelezte már a megelőző héten Békéscsaba belvárosában, hogy valamilyen, gyerekeknek szóló varázslat készülődik a környéken. A június 19-én, pénteken startoló XVI. Nemzetközi Bábfesztivál jelkép-logója a Pegazus volt, róla nevezték el a színház terén nyílt bábszínházi látogató teret is, és megalkották fából is, nagyobb méretben. Az ő segítségével vezették fel az egyes előadásokat; olyankor egy kis szekeret húzott maga után, változatos rakománnyal. Ő lett Pablo, a bábló, és arra volt hivatott, hogy jelezze a gyerekeknek, hogy álmaik kis lovai igazi Pegazusokká nőhetnek, ha hisznek bennük.

A programsorozat pénteken reggel, Lenkefi Konrád emléktáblájának felavatásával kezdődött. A bábos alkotóművész a jelenlegi bábszínház elődjének, a Napsugár Bábegyüttesnek a vezetőjeként, sokoldalú képzőművészként lopta be magát a csabaiak szívébe. Az esti – külön felnőtteknek szóló – megnyitón, mely egyben a Városházi Esték első rendezvénye is volt, Lenkefi Zoltán, a Napsugár Bábszínház igazgatója, Fekete Péter, a Jókai Színház igazgatója és Szarvas Péter, Békéscsaba polgármestere köszöntötték az egybegyűlteket. A kultúráért felelős helyettes államtitkár, Závogyán Magdolna levélben üdvözölte az induló kulturális eseményeket. Ő is, és a polgármester is hangsúlyozta Lenkefi Konrád érdemeit, aki nemcsak Békéscsabán, hanem az egész országban meghonosította a minőségi bábjátszást, hogy aztán már nemzetközi elismertségre is számot tarthasson. Külön öröm, hogy apáról fiúra szállt a hivatás, és az új igazgató ugyanazzal a lelkiismeretességgel folytatja a megkezdett utat.

A 15 órára tervezett óriásbábos felvonulást, amely az előadások sorát vezette be, az eső majdnem elmosta, de végül – ha sátrak alól is – nagyszámú közönség élvezhette végig a vásári jellegű, vidám megnyitót. A Langaléta Garabonciások jóvoltából a 18 kilogramm alatti érdeklődők könnyen bábszerepben találhatták magukat –

Lenkefi Konrád emléktábla

a tapasztalt mutatványosok valóban úgy hintáztatták-mozgatták a legkisebbeket, mint valami marionettfigurákat. Bemutatták az öt, különböző korú gyerekből álló zsűrit is, akik majd különböző kategóriákban osztanak díjakat a seregszemle végén. Jól illett a hangulatba az első valódi előadás, Pályi János *Vitéz László* című, hagyományörző-mitikus paravános bábjátéka. Utána a házigazdák vették át a stafétabotot: először a Napsugár Bábszínház Lackfi János versein alapuló *Paradicsomleves betűtészta*val című darabját, majd a Balassi Táncegyüttes és a Jókai Színház-zal közös mesés táncjátékát, a *Ládafiát* adták elő.

Nagyobbaknak ajánlották a Hollandiából érkezett Poppen Opera Podium *Labbraccio della Luna (Holdhinta)* című, egyfelvonásos báboperáját. Az olasz nyelvű előadás már műfaját tekintve is jól láthatóan csemegét jelentett a csabai és a magyarországi közönség számára. A nyelvi korlát ellenére is követhető történet gyönyörű csembalószóval, áriákkal, kreatív bábkezeléssel mesélt szerelemlről, magányról, féltékenységről – mindezt Haydn munkásságára alapozva.

„Felnőtt” nyitórendezvényként *Pribojszki Mátyás és zenekara* kápráztatott el; nem csoda, hogy a

semmivel össze nem téveszthető szájharmonika-játékra folyamatos igény mutatkozik a frontember szülővárosában.

Szombaton reggel tízkor már helyükön voltak a mutatványosok a színház környékén, s jelenlétükkel folyamatosan vonzották az érdeklődőket a bábosok terébe. A gyerekek, miután megcsodálták a felállított minicirkuszt vagy kipróbálták Paprika Jancsi csúzlizdáját, már be is ülhetek megnézni Bartha Tóni Bábszínházának vásári bábjátékát.

Rögtön utána pedig Gimesi Dóra darabját, *A kis December királyt*, Kuthy Ágnes rendezésében, a debreceni Vojtina Bábszínházától. A gyönyörű, művészi játékokkal megalkotott, remekül díszletezett előadás fontos üzeneteket közvetített a gyerekeknek: a látszat mögött néha izgalmas valóság húzódik, a mindennapok a mese, a kreativitás segítségével színesek lehetnek, a szürke irodakukacnak is járhat szépség és szerelem. Persze, nem ingyen.

A fesztivál sokféleségét, egészséges kiegyensúlyozottságát mutatta, hogy két olyan versenyelőadásra, mint Fekete Dávid *Törökűész Vitéz, avagy Vitéz László és a törökök* című vásári bábáncol-

A kis December

tató játéka és Néder Norbi vásári bábjátéka (*Az ördög kilenc kérdéséről*) is hasonlóan nagy volt az érdeklődés. A vicces jeleneteket közjátékok, kiszólások is meg-megszakították az előadók részéről – a gyerekközönség örömeire.

Csehországból érkezett és angol nyelven szövelt Pavel Vangeli rendezésében és előadásában a *Prága, az elvarázsolt város*. A darab arra alapozható, hogy mindenkinek vannak emlékei vagy elképzelései a városról – ezeket elevenítette most meg, kissé eltúlozva, s járta végig Prága történetét is: feltűntek az alkimisták, Doktor Faustus, szörnyek, királyok és szellemek. Rémisztőek voltak, varázslatosak, de legfőképp szórakoztatóak – és bábszínházi térré változtatták az egyébként is káprázatos várost, Mozart és Haydn zenéivel kísérvé.

A Wayang Színház az indonéziai Jáváról jött, s egy csodálatos mesét hozott, melyben az árnyjátékkal és a valóságos szereplőkkel párhuzamosan operáltak, a kétféle játszasmódot cizellálatlan olvasztva egymásba. *Az Esőkirály és a szépséges Jázminvirág* története egyöntetűen szabadította fel a gyerekekből a felismerést: „Milyen szép volt!”

A szombati bemutatók sorát a felnőtteknek szóló *Hamlet* zárta, az egri Harlekin Bábszínház jóvoltából. Mivel az egyes előadásokat külön-kü-

lön nem reklámozták a szervezők, erről a produkcióról sem tudhatta a gyanútlan néző, hogy milyen mélységekbe és magasságokba fogja majd magával ragadni. A kettőzött bábok, a színészi játék, a rendkívül árnyalt szimbolika a szöveg jelentéseit folyamatosan mozgásban tartották – Somogyi Tamás rendezése a szabadságról, az egyéniség határaitól és a hatalom természetéről tett fel megkerülhetetlen kérdéseket. Shakespeare-rajongóknak kötelező.

Estére mindenki megérett egy kis lazításra: az *ÉdesKeserű* és a *Rokodál* együttesek meg is tettek mindent a minőségi szórakoztatás érdekében. Az *ÉdesKeserű*nek sajnos ez volt az utolsó fellépése; a *Rokodál* pedig azért (is) különleges formáció, mert tagjai mind a Napsugár Bábszínház dolgozóiból kerülnek ki.

Mivel az idei évet a bábosok Vitéz László és Kemény Henrik tiszteletének szentelték, a fesztiválon vasárnap is volt még egy paravános bábdarab: a budapesti Tatay Színház három történetet összegyűró, jó humorú előadása. Ugyancsak három történetből állt a másik produkciójuk is, melyet a nap végén állt módjukban előadni: akkor a népmesék bájos világába kalauzoltak bennünket, és a kenyér alapmotívumára építkeztek.

Holdhinta

Viktor Antonov *Cirkusz zsinórokon* címmel mutatott be varázslatos produkciót: marionettbábokkal kelt életre a cirkusz világa apró, csiszolt mozdulatokban és elképesztő ügyességet igénylő mutatványokban. A csoda miniatűr méretben jött létre, s világosan mutatta: nemcsak a harsányság, a méret kelti fel a kicsik érdeklődését. A cirkusz világát egy hazai, vásári jellegű bábjáték is megidézte, Aracs Eszter előadásában.

Ezt követte Antonio Pasqualino Museo történelmi ihlettségű darabja, mely a szicíliai bábművészet családirag hagyományozódó műfajával

Az Esőkirály és a szépséges Jázminvirág

ismertette meg a közönséget. A nehéz, sok esetben régi bábukat végül a gyerekek is megnézheték közelebről, sőt, a paravánt is lebontották, hogy működésében is érthető legyen, hogy hogyan is készül a varázslat.

A kecskeméti Ciróka Bábszínház *Hamupipőkéje* volt a vasárnap leglátogatottabb előadása. A részben lepukkant (kukákkal, csövekkel, zacskókkal díszletezett és játszatott), részben modern dráma világban nagyon is hétköznapi történet elevenedett meg. A mostoha egy mindenki számára ismert mai nőtípus; a gyerekek, a herceg akár a szomszédaink is lehetnének. Néhány ponton a sztori is módosult, de nem fosztott meg a boldog végtől, a meghatódás lehetőségétől.

Egy rövid koncert keretében került sor a díjkiosztásra: a legmeghatóbb történet díját a debreceni Vojtina Bábszínház nyerte *A kis December király* előadásával, a legjobb előadászene a kecskeméti Ciróka Bábszínház *Hamupipőke* című darabjéé lett, a legizgalmasabb látvány a szicíliai Antonio Pasqualino Museo *Párizs ostromáé*, a legjobb külföldi előadás pedig Viktor Antonov, oroszországi művész *Cirkusz zsinórokon* című produkciója elismeréseként. Fekete Dávidhoz három díj is került: *Törökvész vitéz, avagy Vitéz László és a törökök* című előadása elnyerte a legvidámabb előadás díját, a legjobb bábjáték díját, és a közönségből is a legtöbben szavaztak rá, mint legjobb előadásra.

Az estet és a fesztivált a bábosként is tapasztalt Szabó Balázs és bandája zárta, jó hangulatú, fergeteges koncerttel.

Összességében úgy gondolom: megérdemelnénk, hogy gyakrabban lehessenek ilyen alkalmak, s hogy ne az anyagiak szűkösségén múljon az, hogy csak háromévente sikerül kigazdálkodni egy ilyen mives rendezvénysorozatot a szervezőknek. Mert úgy tűnik, hogy Békéscsaba megérett arra, hogy méltó házigazdája legyen ennek a rangos fesztiválnak, s a gyerekek örömmel várnák minden évben, hogy az ideihöz hasonló élményekben lehessen részük.

A fotókat Lovas Gábor készítette.

Egészen közel...

Egészen közel engedtek magukhoz,
az etető az ablakpárkányon állt,
úgyhogy a mit sem sejtő madarak
és közöttünk csak az ablak üvege.
Néhány centiméternyire tőlünk
apró, fekete gombszemek, felborzolt toll,
a színes kis golyók, ahogy fáradhatatlanul
ingáztak, kerestek, csíptek, kopácsoltak.
Az idill volt ez, kiléptünk a testünkből
és közöttük éltünk, homlokunk rászorítva
a hideg üveglapra, ott forgolódtunk
a napraforgószemek közt mi is, röpködtünk
az ágakra, cinkeként, tengelicként.
Színes papíralom. Tenyérnyi, élő, lüktető
karácsonyfadíszek.
Aztán egy nap furcsa kismadár jelent meg.
Gyönyörű volt, igazi ékszer, ott ugrált,
csipegetett ő is. Egyszer csak megfordította
fejét, és szinte arcunkba vágott:
szeme alatt irdatlan darab nyers hús,
a daganat púpja.
Iszonyú volt. Fogjuk el és vigyük
a doktor bácsihoz, mondtad, vagy gyógyítsuk
meg mi, vagy akármit,
de valamit tennünk kell!
Ő pedig, mintha mit sem tudna
szörnyű sebéről, amely szinte önálló
életre kelt az arcocskán,
vidáman járt-kelt, röpködött
a többiek közt.
És mi már nem tudtuk a többieket nézni,
csak őt vártuk egyre, félve-iszonyodva,
aggódva-tehetetlenül.
Őt-hat nap telhetett el így,
amikorra a vörös daganat talán kifakadt,
mert csupán szénfekete kráter maradt az arcon.
Ez már a vég! Talán meggyógyult!

Menyire szenvedhet! Most már jobb neki!
 Nem tudtuk, mit gondoljunk a szörnyűségről.
 Napokig járt még így az etetőbe.
 Aztán eltelt egy újabb hét,
 és az etetőben már minden kismadár
 újra vidám, eleven, színpompás
 és mozgékony kis játék volt megint.
 De mi már nem tudtunk gyönyörködni
 bennük.
 Mi már ott maradtunk,
 örökre,
 kétségeink közt.

Egész éjjel havazott...

Egész éjjel havazott,
 reggelre szikrázott a hó,
 ezért már egészen korán
 kitettük a napraforgószemeket
 a madáretetőbe.
 Az egyik alsó ágra akasztottuk,
 ott himbálózott elöttünk négy-öt méterre,
 mi pedig az ablak mögül,
 a jó meleg szobából
 lestük a madarakat,
 ahogy egyre többen és többen
 gyűlnek az ágakra, etetőbe.
 A sárga-fekete széncinegék és
 a harcias kékcinkék ráröppentek,
 himbálózta egy kicsit, mintha csak
 játszanának, majd a hajlékony ágon
 kopácsolták a magvakat.
 A vad, kiabálós, papagájtarka tengeliceknek
 mindegy volt: néha az etetőből,
 máskor az etető alól szorították ki
 a többi madarat. Talán a zöldikéket kivéve,
 ők méltóságteljesen, jobbra-balra pillogva
 rágsálták a szotyolát, néha oda-odacsapva,
 de csak a szórakozás kedvéért.
 Aztán ott voltak a különös mellényű pintyek,
 akik sosem szálltak föl az etetőbe,
 az avarban keresték a lehullott szemeket,

a verebek csapata között,
 akik éppolyan színűek voltak,
 mint az avar: néha mintha megmozdult volna a föld,
 ahogy fáradhatatlanul egyre csak keresett, kutató,
 hajlongott a sok kis szürke test.
 És akkor nem beszéltem még a félénk
 búbos pacsirtákról, ők nem mertek a többiek közelébe
 kerülni, óvatosan hajladoztak és futkároztak,
 kellő távolságot tartva. Sőt: néha egy-egy
 balkáni gerle is odalépdelt nagy kegyesen
 az etető alá, kerek szemével sandítva a többiekre.
 Olyanok, mint az osztályunk! – mondta Marci.
 A tengelicek a verekedős fiúk, akik végigrohannak
 a folyosón, mindenkit ellöknek,
 reggeltől estig bandáznak, a verebek a lányok,
 akik egész nap rendezkednek az osztályban,
 mindennap új képet raknak a falújságra,
 és nincs nap, hogy kész ne legyen a házi feladatuk.
 A balkáni gerle Pityu, aki már másodszer bukott,
 állítólag 75 kilós, egy fejjel nagyobb mindenkinél,
 a búbos pacsirta Feri, Réka és Rebeka,
 ők nem mernek játszani sem a többiekkel,
 és a tanító néninek kell szólnia, hogy álljanak be
 a csapatba. Edina a kékcinke, egész nap
 csillámpónis tükrében bámulja magát,
 mi pedig, mi pedig a széncinegék vagyunk,
 mert egész nap csak játszanánk,
 lógnánk az ágakon, nevetett.
 Nevettem én is, aztán azt mondtam:
 Lehet, de Nektek talán csak egyetlen célotok van:
 boldognak lenni.
 Ezek a kismadarak pedig megfagynának,
 ha nem ennének folyton, ki-ki a maga módján,
 ahogy csak bírnak.
 Olyanok ők inkább, mint a hajléktalanok, mondtam,
 az egyik a belvárosba húzódik, ott koldul
 szemlesütve, a másik hozzád lép, akaratos,
 megfogja a karod, a harmadik színes rongyruhában jár,
 ki tudja, honnét turkálta össze reszkető kézzel,
 a negyedik viszont kiköltözik egy keménypapírból
 készült dobozházba, a város peremére,
 hogy sosem találkozol vele. Nem? – kérdeztem.
 Csönd lett. Hirtelen furcsa érzés fogott el.
 Mintha vége lett volna
 minden titoknak.

▶ BENEDEK GÁBOR ISTVÁN–TÓTH EMESE ÉVA

Jegesmesék

A váratlan tisztás meséje

(részlet)

Messze innen, a távoli észak vadregényes fenyveseinek közepén, történt egyszer, hogy az erdő összes állata különös izgalomba esett. Az izgalom oka egy furcsa medveféle volt, aki viselkedésében és bundája színében is erősen különbözött az arrafelé előfordulóktól.

Az erdő valamennyi lakója számára ismeretes volt az eset, mely során Rudolf, a nagylelkű, önzetlen és segítőkész róka, bundáját nem féltve sietett a medve segítségére, és összeterte az erdőlakók apraja-nagyját csak azért, hogy a váratlan vendég otthonosabban érezze magát. Hála helyett azonban rettegés és félelem lett a jutalmuk: a különösen megbízható nyulak tanúsága szerint, a medve ugyanis egy vérszomjas fenevad, akinek bosszús kiáltásaitól zengnek a havasok, és aki bármelyik pillanatban támadhat.

A hírt az izgatott nyulak vitték bokorról bokorra, szerte az erdőben. Szegénykéik olyan rémültek voltak, hogy gyakran komoly nehézségeik támadtak a hírek átadásával: a bölcs bagoly például sokadszorra is csak nehezen érette meg a mondandójukat, majd lelkiismeretesen repítette tovább a hírt a félelmetes hóemberről, aki az ájult ludak életére tör.

A fejlemények mindenkit foglalkoztattak: az éjjelente vadászó borzok rémülten rezzentek össze minden ágreccsenés hallatán, a mókusok a biztonság kedvéért további tartalékok zsákmányolásába kezdtek, és a nyulak is türelmetlenül várták a pánikba esés első adandó alkalmát. Természetesen a bölcs rókák ezúttal is a helyzet magaslatán voltak, és gyűlést hívtak össze a tisztásra, melyen az állatok rendszerint a farsangi multságukat rendezik.

Valamennyi jelenlevő nagyon feldúlt volt. Egymás szavába vágva számoltak be egymásnak a medvével való félelmetes találkozásairól, melyek során épp csak egy hajszálon múlt az életük. Vitold, a böhm vadmalac például vére menő küzdelemről számolt be, amelyből hősi kikeveredett. Borzhilda, a kacér borzlány azt állította, hogy a rém megleste, amint épp a pataknál tisztálkodott, mely hír hallatán, még az egyébként mindig önfeledt mosómedvek is pánikba estek. Természetesen Mandulának, a mókusnak is volt egy élménye, melyet hatalmas átéléssel, vadul kalimpálva adott elő. Sajnos azonban Mandula szavait ezúttal se értette senki, viszont illendőségből mindenki meghökkent ábrázatot vágott.

A szót a köztisztelőben álló róka, Rudolf vette magához, és a domb tetejére állva hangosan így kiáltott:

– Barátaim! Szerintem valamennyien egyetértünk abban, hogy az a teremtmény veszélyezteti mindannyiunk biztonságát, és meg kell szabadulnunk tőle.

A szavakat nagy zsvaj követte, mindenki fennhangon hangoztatta a különféle megjegyzéseit, s szokás szerint a hangzavart Vitold, a vaddisznó eget-zengető röffenése csitította el:

– Ha felkértek, én megküzdök velem!

Szomorú módon azonban, az összes állat tisztában volt Vitold harci képességeivel, nemrég például egy piciny denevér elől menekült órákon keresztül. A többi vadmalac viszont nem tartotta rossznak az ötletet, állításuk szerint, ha többen összefognak, „sok disznó medvét győz” alapon szembeállhatnak a fenevaddal.

Az ötletet végül a hátsó sorban megbúvó, barnamedvek szavazták le, akik állították, hogy akár száz felhevült vaddisznó sem érhet fel egy kifejlett medve erejével. S ha valakiknek, akkor nekik hinni lehet.

A beszélgetés hallatán Rudolf szeme felcsillant.

– Igazatok van, barátaim! Egy medvével csak egy medve érhet fel! Tanácsolom, hogy ti legyetek azok, akik meglátogadjátok.

– És mégis mint mondjunk neki? – vettette fel a kérdést Marinusz, a barnamedvek táborából.

– Hát, hogy ne háborgasson bennünket! – kiáltotta Nikodémia, a nyúl-asszony, majd remegve magához ölelt egy tucat nyúlkölyköt, melyek nagy része nem is a sajátja volt.

– Engem igazán nem zavar – jelentette ki Hetény, a hiúz –, amennyiben a barnamedvekkel együtt tudunk élni, miért kellene tartanunk ettől az egy fehértől?

– Egyáltalán... tudja valaki a nevét? – érdeklődött Rusztem.

– A fehér medvéknek nincs saját neve – dörmögött egy félelmetes hang a sötétből.

A mókusok ijedten rezzentek össze az idegen hang hallatán, a nyulak is rettenve bújtak egy kupacba. A hang forrása Manszvét, a legöregebb barnamedve volt. Ő már nagyon hosszú ideje az erdőben élt, és ritkán bújt elő a barlangjából. Manszvét volt a medvék medvéje, hitelt érdemlő szavait az összes medve mély tiszteletben tartotta.

– Hallottam már a fehér medvékről – folytatta elmerengve –, zord, fagyos tájakon élnek, hol nem él meg egy növény sem, és mindent sűrű, tejfehér köd lep. A jeges pusztaságban magányosan járnak-kelnek, félelmetes üvöltésüktől minden más állat retteg. Soha senkivel nem állnak szóba, így nincs szükségük névre sem.

– Gondolja, hogy veszélyt jelentenek ránk, kérem? – érdeklődött remegve Nikodémia.

– A medve nem fehér. El kell üldöznünk innen.

Manszvét félelmetes szavai hallatán az állatok valamennyien elborzadtak. Egyedül Rudolf vette örömmel az ötletet.

– Pontosan. Hajtóvadászatot kell rendeznünk! Az erdő csak a miénk! Elsőként...

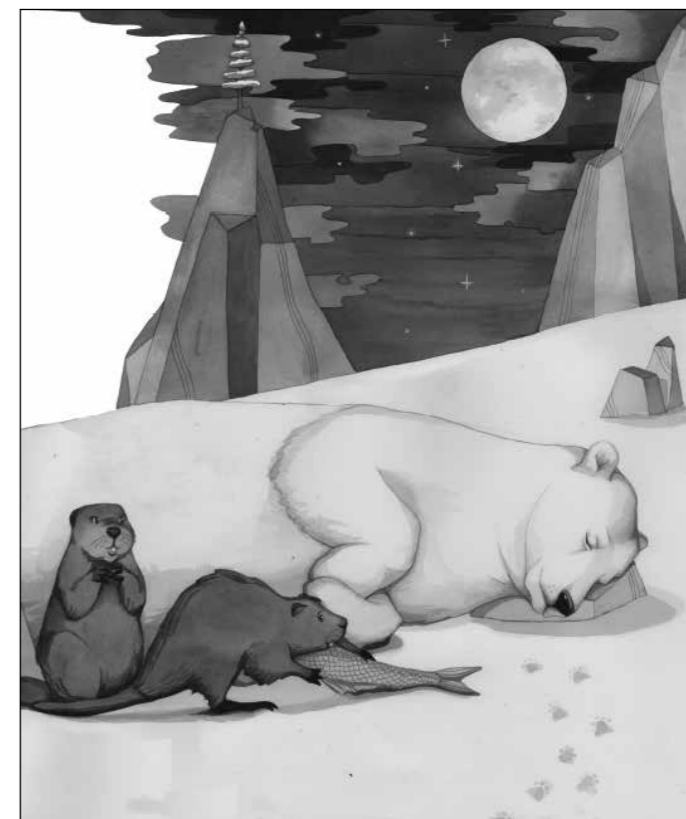
– Jaj, ne bolondozz már, vöröske! – szakította félbe Borzotó, miközben összegabalyodott kölykei szétválasztásán fáradozott –, mi, állatok annyifélek vagyunk, és mégis megférünk mind egymás mellett. Amíg a fehér medve nem jelent komoly veszélyt...

– Igenis komoly veszélyt jelent! – kiáltott fel Rudolf –, nem vagyunk biztonságban. Egyikünk sem! – s azzal a rémült nyulakra vicsorított.

– Ne aggódjatok emiatt – szólta Manszvét hideg nyugalommal, majd a mögötte sorakozó többi medve felé fordult –, hét bátor és erős medvére van szükségem!

A medvék izgatottan zibongtak, Manszvét kérését teljesíteni valamennyiüknek nagy megtiszteltetés lett volna. Manszvét a többi állat felé fordult:

– Ti pedig nyugodtan alhattok. Az erdő biztonságát többé semmi sem veszélyezteti.

Közös emberi történetek

Beszélgetés Tóth Krisztinával

– Legutóbbi könyve, az Anyát megoperálták komoly visszhangot váltott ki, mindegyik kritika dicsérően nyilatkozott a könyvről. Az olvasók, szülők, pedagógusok részéről kapott fontos visszajelzéseket?

– Igen; és a szülőktől többnyire pozitív visszajelzések érkeztek. De jött két olyan levél is, amelyben arról írtak az anyák, hogy ők csak akkor olvasnák el ezt a könyvet a gyerekeknek, ha már felmerülne a konkrét probléma. Vagyis nem mennének elébe a szöveggel egy olyan problémának, ami még nem merült fel. Ezen elgondolkodtam, és arra jutottam, hogy nem is annyira a konkrét történet a lényeg, hanem az, hogy a szülővel is történhet baj. Az apával és az anyával is. Hogy nem sebezhetetlenek, ahogyan azt a gyerek szeretné látni. De erősnek akkor is erősek, ha bajuk esik, ha nem veszítik el az uralmat a sorsuk felett. Számomra ez nagyon fontos, mert úgy képzelem, hogy még egy végzetes kimenetelű betegség közben is üzenheti azt a szülő a viselkedésével, hogy a gyerek továbbra is biztonságban van, a dolgok mennek majd a maguk útján tovább, mindent el lehet rendezni. Ez persze egy szélsőséges példa, és nem gondolom, hogy az érzelmi megrázkódtatásokat meg lehet vagy meg kell úszni, de azt mégiscsak sugallhatja a szülő, hogy a világban rend van, bármi is történjék. A szülő szülő marad, a gyerek pedig gyerek: vagyis a szülő tud valamit, és lefelé megpróbálja azt átadni.

– A könyv pozitív kicsengésű, anya végül meggyógyul. De mi történik azokkal a gyerekekkel, akiknek az anyukája vagy az apukája mégsem gyógyul meg, vagy valamiért meghal? Nekik hogy tudunk segítséget nyújtani, a halált elmagyarázni érthetően, de mégsem úgy, hogy szorongást keltsünk bennük? Vagy ehhez kevés egy mesekönyv, egy gyerekirodalmi szöveg?

– A nagyszülők elvesztése számos gyerekirodalmi műben megjelenik. Azt hiszem, a változás, átalakulás, körforgás szimbolikája segítséget jelenthet, ha megoldást nem is nyújt. A szorongás egyébként természetes, és nem is ártalmas, ha kapcsolódik hozzá valami feloldás.

Önmagában szerintem nem baj, ha egy szövegben szorongást keltő vagy félelmetes tartalmak is megjelennek, az inkább a lényeg, hogy kioldódik-e a feszültség. A fiam már félig felnőtt, és most először szembesül a szűkebb családjában olyasmivel, hogy valaki gyógyíthatatlan beteg. Hogy ki van szolgáltatva, hogy nem az ő viselkedésén és igyekezetén múlik többé, hogy meggyógyul-e. Itt is segíthet az irodalom, hiszen amit mi a saját legmélyebb veszteségünként élünk meg, az mind közös emberi történet, valaki már megírta.

– A korábban tabuként kezelt témák, mint másság, válás, alkoholizmus, betegség egyre több gyerekkönyv témája, főleg a nyugat-európai gyermekkönyvek között gyakori. Ezek a dolgok mindig is jelen voltak, ha a gyerekekig mese formájában nem is jutottak el. Hogy látja, elég merész-e a magyar gyerekirodalom, és kell-e, hogy merész legyen? Fontos, hogy a gyerekek mindenről értesüljenek?

– Ez két külön kérdés, illetve, ha akarom, még több. A gyerekek jó pár olyan dologról „értesülnek”, amiről sejtésünk sincs, hiszen beszélgetnek a többi gyerekkel, interneteznek, járnak-kelnek a világban. Találkoznak más családok történeteivel, gondjaival, rácsodálkoznak, mennyire különbözőek az otthonok és az életformák. Ez még viszonylag homogén társadalmi közegben is így van, nemhogy olyan iskolákban, ahol nagyon különböző szociokulturális háttérrel kerülnek össze tanulók. Ha vannak irodalmi minták, amelyek megerősítik, hogy igen, ilyesmi létezik, más is látja, más is megoldónak tartja ezt, akkor – szerintem – a gyerek azt érzi, hogy ilyesmiről igenis szabad beszélni. Hogy nem illetlen dolog észrevenni azt, hogy a Zsófi apukája olyan furcsán tántorog, hogy Peti nagymamája meg kerekesszékre került. Én nagyon nehezen viseltem gyerekként, ha rám förmedtek, hogy ilyesmit nem illik szóvá tenni. Akkor válhatunk tapintatos és empatikus felnőttekké, ha módunk nyílik rá, hogy megismerjük a világot. Mert akkor válnak átélhetővé más szempontok, idegen életek, érthetetlen problémák és konfliktusok is.

– Miután elkészül egy gyerekszöveggel, kinek mutatja meg, kik a tesztalanyai? Esetleg már működik önben egy gyerekfül, ami azonnal meghallja, ha jó vagy nem jó a szöveg?

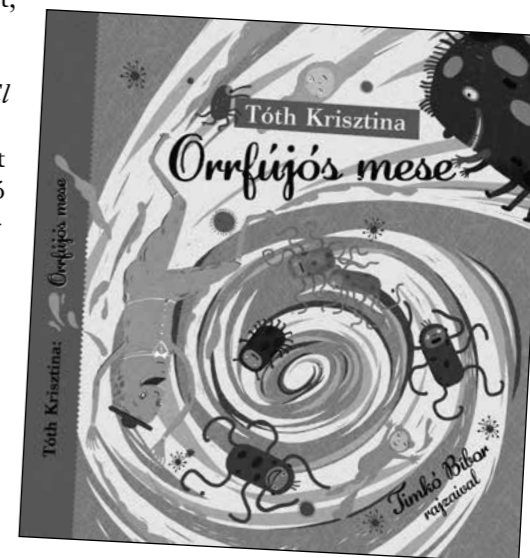
– Bízom abban, hogy működik. Az egyik fülem jobban eláll, gyanítom, az lehet a gyerek-fülem. Az írói énemben sok gyerek-vonás van, ami egyébként nem könnyíti meg az életet, de ilyenkor jól jön. Sértődékeny, haragtartó és a végtelenségig makacs vagyok, ezért át tudom élni sértődékeny, haragtartó és makacs gyerekeim problémáit. Nekik is meg szoktam egyébként mutatni, amit írok, persze csak azt, ami korosztályra szabott. Lilinek még viszonylag keveset – neki viszont sokat improvizálok. A tesztalany szótól kicsit viszolygok, a vers vagy mese ugyanis nem vegyszer, amitől a határérték felett kisebesedik a fülük hegye. Különben, ha így volna, nem jelenne meg annyi vacakság.

– Egy-egy gyerekeknek szánt írás után könnyen át tud hangolódni egy felnőtt-szöveg írására, vagy szüksége van egy kis időre, szünetre?

– Több dolgot is írok párhuzamosan, de ha például hosszabb próza készül, olyankor nem tudok átugrani egy mesébe, mert akkor abban a szövegben lakom. Ezt szinte szó szerint kell érteni, amikor az Akvárium című regényt írtam, akkor azzal keltem és azzal feküdtem. És akkor minden, ami hirtelen eszembe jut vagy elém sodródik, az mind a szöveg része lesz, összemosódik a mű világa a kinti világgal. De a vers alkalmanként még ezekben az időszakokban is megmutatja magát. Tudja, hogy van ez, egyszer csak megcsillan valami – de biztosan ismeri ezt, hiszen maga is költő.

– A továbbiakban tervez újabb gyerekkönyvet írni? El szabad árulnia valamit erről?

– Hogyne. Most jelenik meg a Central Média csoport gondozásában az Orffújós mese című könyvem Timkó Bíbor gyönyörű rajzaival. Ennek két fika a főszereplője, akik egy nagy influenza alatt egymásba szeretnek. A Móra Kiadó ősz végére tervezi egy mesekönyvet, amelynek pedig az lesz a címe, hogy A lány, aki nem beszélt. Ez utóbbi könyvet Makhult Gabriella illusztrálta, tökéletesen átadva a szövegek színes, kicsit vad, rusztikus világát. Ez a könyv az örökbefogadásról, kicsit távolabban az identitáskeresésről szól.

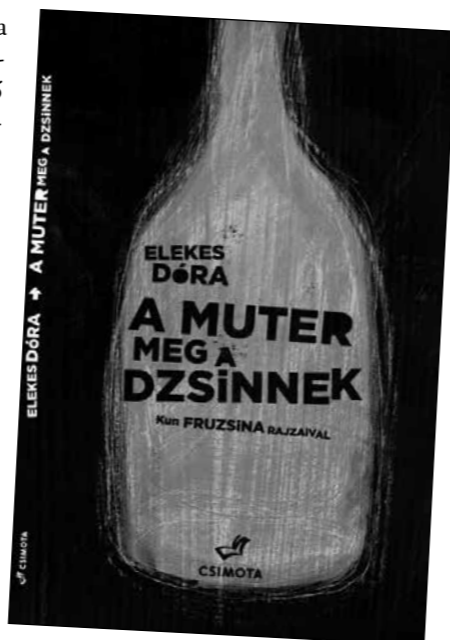
Hol lehet az Ilike?

Elekes Dóra: A muter meg a dzsinnek Illusztrálta: Kun Fruzsina

A képzőművészet történetének számos alkotása született a szorongás, fenyegetettség vagy a párkapcsolati krízis kifejezéséből. Ezek rendre a saját félelmeivel tudatosan szembesülő felnőtt nézőhöz szólnak. A rázós témákat mára a gyermekirodalom elfogadni látszik, de képi megjelenítésük módjában csak ritkán találkozunk a lélektani-pedagógia jó szándék és a magas színvonalú művészi megformáltság. A rajzoló előtt a képi elvonatkoztatás különféle lehetőségei állnak nyitva, lehet humoros, karikatúrisztikus, mint Pernilla Stalfelt tabu-könyvei (a Vivandra Kiadó jóvoltából magyarul is olvashatóak) vagy lehet expresszív drámai, mint a neves norvég grafikus, Svein Nyhus, aki a családon belüli erőszakról rajzolt nagy erejű könyvet (*Sinna Mann*, 2007). Az újabban megjelent, hazai művek közül Tóth Krisztina Hitka Viktória képeivel kísért *Anyát megoperálták* című, a Móra Kiadó gondozásában megjelent kötete komoly tárgyát tetszetősen stilizált kompozíciókba oldja. Vele szemben Kun Fruzsina elvonatkoztat ugyan, de nem eufemizál. Grafikai se nem kerek, se nem „cukik”, nem szépek a szó gyerekkönyves értelmében – csak jók. Eből nyerik hitelességüket, mert nem egy felnőtt gyermekded rajzai, hanem a képzőművész irodalmi mű mellé rendelt kompozíciói.

Kun Fruzsina rajzai kivételes összhangban állnak Elekes Dóra szövegével, amely egy tízéves kislány szubjektív nézőpontjából meséli el alkoholista anyjával megélt mindennapjait. A naplószerű írás szerencsés módon elkerüli a pátosz, szentimentalizmus vagy olcsó didaktika buktatóit. Ehhez maradéktalanul illeszkednek az illusztrációk: naplószerűen személyes nézőpontból fakad a képi töredékessége és szubjektivitása, a tragédiát túlélni segítő finom humor pedig visszacseng a rajzok groteszk alaphangjában. Szöveg és kép stiláris egységét a könyv egészének átgondolt tervezése erősíti meg, amely Nagy Norbertnek köszönhetően betűt és képet egymást támogató ritmusban adagol. A történet kibontakozásában a tipográfiának is szerves része van, a dráma kifejezésében szerepet játszik a szeszélyesen változó betűméret, a változékony oldalszámzás, vagy az, hogy a szöveg a lapsík mely részére kerül, és hol szakad meg.

Ebben a könyvtérben nincs biztos pont, számok, betűk és dolgok a szenvedélybetegség örvényébe szédülnek. Ez ad vizuális formát a kislány érzelmi labilitásának, a stabil szülői háttér hiányának. A kötet egyik kulcsszava a *bizonytalanság*, ami megjelenik a részeg anya tántorgó járásában éppúgy, mint a kiszámíthatatlanul váltakozó képek és szövegek halójában, az irányjelző nyilak kétes iránymutatásában, a lapsíkon lebegő számok irracionális szédületében. Ez a sejtelmesség hat-

ja át a tárgyi világ ábrázolását is, amely nélkülöz minden konkrétumot. A történetnek egyaránt bizonytalan a helye és ideje. A szöveg utalásából kiderül ugyan, hogy a kislány a budai Sasadi úton gördeszkázik, de ez képileg nem jelenik meg, ahogy a főhős alakját övező miliő sem. A tárgyak csak a mindennapokból kiragadva, jelképes erejükkel fogva kapnak helyet a fiktív napló lapjain: egy tányér, a csonka család ebédjét megidézve, egy filctollcsokkokkal kiszínezett villanykörte a magányt, egy fordított „Murder” feliratot hordozó ajtó a lappangó agressziót, egy villanykapcsoló az otthon remélt biztonságot szimbolizálva. Egy beszűkült, elhallgatásokkal, elfojtásokkal teli belső világ jelentőségteljes alakzatai.

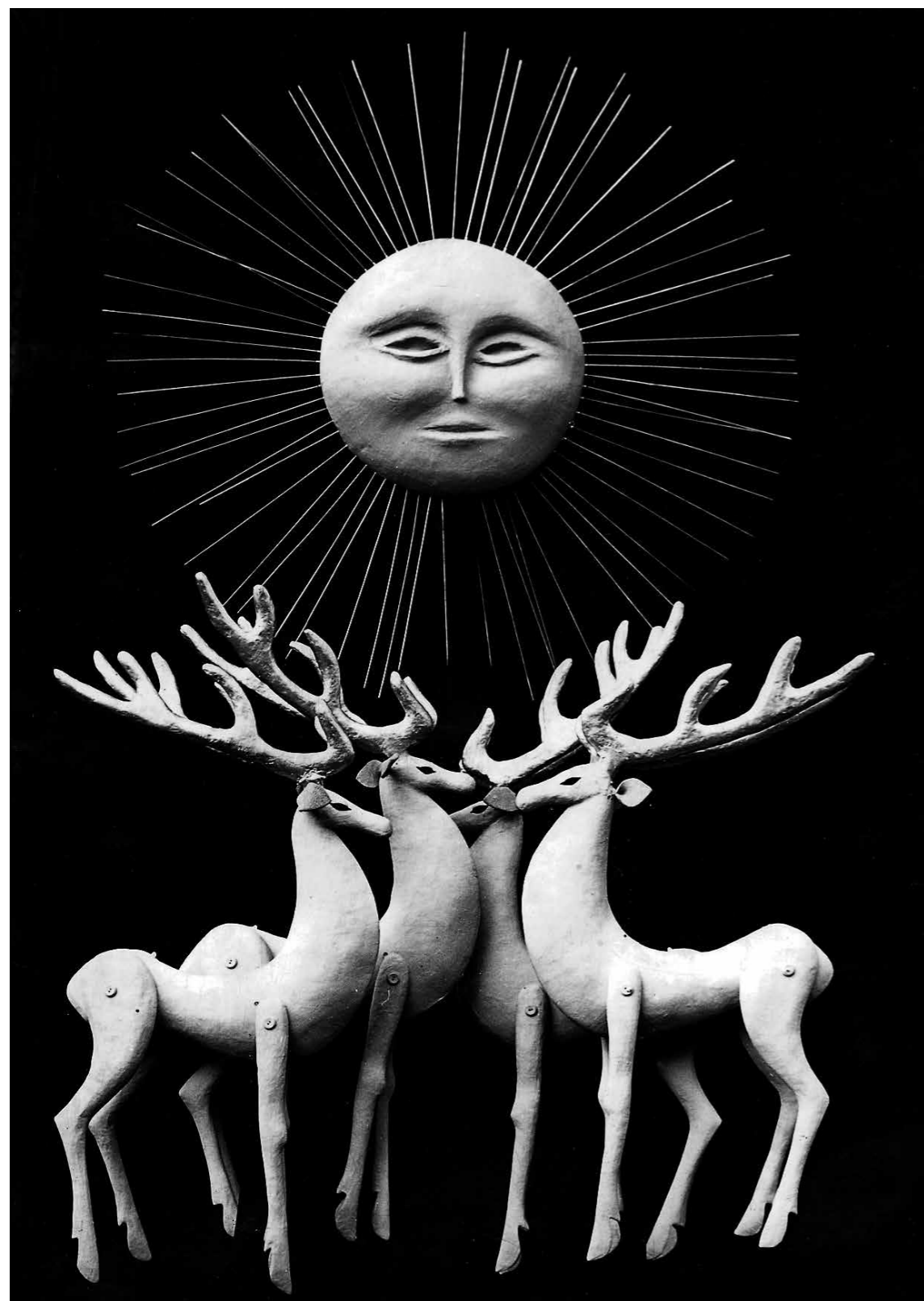
A szöveghez hasonlóan a képek sem konkretizálják az anya alakját. Elekes Dóra több interjúban is kifejtette, hogy az *anya* szó helyett tudatosan használta az érzelmileg eltávolító *mutert*. Az anya Kun Fruzsina rajzain is csak töredékesen van jelen, egy magas sarkú cipő képében, amely önmagában hordozza ingatag állapotainak racionális magyarázatát. Ez a *töredékesség* a képi világ másik fő motívuma. A kezdő kép „a nagy bummm” megjelenítése, a gyerek szétcsúszott életének kezdete, mikor a nagy veszekedést az apa elköltözése követte. Kun Fruzsina kompozícióján egy gomolygó füstfelhőből csak a végtagok tűnnek elő: beáll a káosz állapota, a család szétesése, amikor az egykori teljesség darabjaira hullik szét. A karakteres, sziluettes végtagokban tűnnek fel a történet főszereplői, akik arcukkal a továbbiakban sem jelennek meg, csak részlegesen vannak jelen. Ez a torzó-lét mint hiány-állapot képileg a veszteség, sérülés, csonkolás fogalmihoz kötődik.

Ebben összefüggésben kap jelentést Kun Fruzsina grafikáinak sajátos dörzsölt, kapart felülete. Ez a stílus elem lehetne pusztán hatásos manír, ha a történet összefüggésében nem kötődne hozzá a horzsolás, a felület felsebzésének, az anyag meggyötrésének fizikai aktusa. A figuratív képek ettől az eljárástól némiképp az *art brut* és a *street art* világát idézik. Mindkettő egyfajta „antiművészet”, perifériára szorult alkotók kifejezési formája: előbbi a lelki betegek, szenvedélybetegek képeiből inspirálódott művészeti irány, másik a nagyvárosok szabad szellemiségű utcai művészete. A figurák elrajzoltsága, a felületek hevenyészett, fésületlen kivitele efféle szubkulturális jelenségekkel rokon, ahogy a jeleneteken feltűnő feliratok ügyetlen, hibás betűsorai is a graffiti ősrétegeihez kötődnek.

A részleges jelenlétnél még traumatikusabb élmény a *hiány*, a veszteség és nélkülözés fenyegető lehetősége, az anya (tudat alatt vágyott) kilépése, az apa fájdalmas eltávolodása, és a belső elszigetelődés üressége. A könyv alkotói bravúros módon alkalmazzák a *csend* és *üresség* vizuális elemeit, a drámának azt a fokát, mikor elfogynak a szavak, és nincsenek már képek. A kötetben több helyen kap hangsúlyos szerepet a figuratív motívumok hiánya: a józanodás fásult állapotában bámult, villódzó képernyő fehérje vagy az öndestrukciónak megnyugtató mélységének fekete örvénye. A képek csendje. Másutt a pecsétes, piszkos felület, a felületi sérülés, a ki nem mondott dolgok gusztustalan, taszító nyomai tűnnek fel a lapokon: az elkóborolt anya keresésére indulva az ujjlenyomatok, majd a kocsmák bűzös, mocskos tereit idéző foltok.

A bizonytalanság, töredékesség és hiány képi szövevénye után egyenesen megnyugvást nyújt az utolsó kép motívuma, ahol a sztenderd villanykapcsolót a tapéta ornamensének biztonságot ígérő, kiszámítható, derűs mintázata öleli körbe.

A *Muter meg a dzsinnek* a Csimoto Kiadó részéről nem szeszélyes kitérő, hanem egy következetes program újabb fejezeteként része a 2008 óta épített „Tolerancia-sorozatnak”, amelynek immár tizenharmadik darabja. Bizonyosan állítható, hogy képileg a leginkább újító erejű. A bátor témához, tehát bátor képi világ társul, a kettő együttműködése révén létrejött kötet pedig remélhetően segítségére lesz mindazoknak, akiket gyermekként érint vagy valaha érintett a családon belüli alkoholizmus.

„Cantata profana” – Lenkefi Konrád bábjai

Szabadság, kolbász, szerelem

Fűszeres, füstölt vígjáték, két töltésben

Szereplők:

AZ ÚR / EGYIK GARABONCIÁS
PÉTER, A SZENT / MÁSIK GARABONCIÁS
HRABOVSZKY GAZDA, a kolbász mestere
HRABOVSZKYNÉ
ERZSIKE
TERÉZ leányaik
JUDIT
BOSKÓNÉ, Hrabovszkyné anyja, Hrabovszky gazda anyósa
SZUSI MESTER, japán samuráj és gasztronómus

IKUMU, samuráj, Szusi mester fia
KANTO, költő, Szusi mester másik fia
HOSHI, Szusi mester leánya
LAJOS, Hrabovszky komája
POLGÁRMESTER
JÓZSI, a polgármester titkára
NORVÉG KÖVET
JENKI KÖVET
JAPÁN KÖVET
Csabai férfiak és asszonyok, leányok és legények

Játszódiák röpke mennyei kitérővel Békéscsabán, a kolbászkéretésen innen, mesei időben, két kolbászfesztivál alatt és közben.

PROLÓGUS A MENNYEKBEN

Mennysország. Az Úr és Péter, a Szent a népek konyhaművészetéről gondoskodik. A trónus előtt épp a japán küldöttség hajlong

AZ ÚR: Rizs főjön bőven a fazekatokban, tenger füve légyen levesetek alapja, s az illatos gomba, a siitake miatt légyen az ellenállhatatlan. Legfőbb ajándékom neve szusi légyen, algába csavart rizs és tengernek gyümölcsei, szójába mártogatva, mit csípőssé téssen a wasabi, az isteni zöld mustár. Leöblögetni szakéval tessék, erjesztett rizs levével...

JAPÁN KÖVET: De mit teszel, uram, e büszke néppel? Mivel szolgáltunk rá, hogy mocskokat tömködjünk szánkba? Ilyet még ki hallott?

PÉTER, A SZENT: Hogy mi az ok? Hát biztonságban van-e bálna vagy delfin a tájaitokon? Földet kéne ennetek, semmi jobbat adáz gyomrotok meg nem érdemel. De jól jegyezzétek meg: igazságos az Úr, s ingyencégeket juttat minden népnek. Főzzetek, ne elégedetlenkedjétek, s meglássátok, konyhátok meghódítja a világot... Békével menjétek.

Japánok hajlongva ki

AZ ÚR: Jó Péterem, az isteni igazság nem mindig sikerült. Az angolok és a burkusok tányérjára gondolj... *(kacagnak)*

PÉTER, A SZENT: Kárpótoltad őket más eléggel, bőkezű voltál minden földi néppel.

AZ ÚR: *(Kacag)* Végül is a mennysország olyan hely, hol a szakács talján, a mérnök a német, a szerető spanyol. Miközben a pokolban...

PÉTER, A SZENT: A szakács az angolus, a spanyol a mérnök, s a szerető a szenvedélyes német... *(Kacagnak)* Jó uram, fogadd a következő népet! Furcsa nép ez, nincs tán még egy ilyen...

AZ ÚR: A magyarok? Micsoda társaság, mintha nem is én teremtettem volna őket. De igazából az sem mondható, hogy netán ördög hozta volna őket evilágra. Micsoda bús, borongós, de bájos, balga, bolond kicsi nép...

PÉTER, A SZENT: Hallod, uram, e bűvös, szép zenét?

Főlszendülnek a Himnusz akkordjai. Belépnek a magyarok, 7-8 tagú küldöttség, különböző tájviselésekben, cigányzenekekar kíséretében. Ajtatos, hamiskás arccal énekelik:

MAGYAROK: „Isten, áldd meg a magyart / Jó kedvvel, bőséggel!”

AZ ÚR: Hát lehet rájuk haragudni? Dehogy! Röp-ködjenek a finom falatok! Az állatok királyának minden porcikája örömetek okozza, drága népem! PÉTER, A SZENT: De, jó uram, ott nem is él orosz-lán...

AZ ÚR: A disznóra gondoltam, Péterem! Szalonna, kolbász, tepertő legyen bővivel, sonka, májas, véres hurka, disznófőjsajt s az isteni cigánka... Füle, farka se menjen soha kárba. A borjúból pörköltet főzettek, s gulyást. Utána fánk, lángos legyen, derelye, rétes s locsoljátok le borral, Szekszárd, Villány, Eger és Badacsony földje teremje, no és Tokajban a borok királya, királyok bora olimposzi nektárral versenyezzen. Tűzzé változzon fátok gyümölcse, pálinkátok létetek szenvedéllyel töltsen meg. Ím, magyarok, hogy szeretlek, mit én eszek csak, azt adom tinéktek!

PÉTER, A SZENT: Hálásak legyetek hát az Úrnak, menjetek békében s főzettek, azt hiszem, gyakran foglak látogatni.

MAGYAROK: Köszönjük, Uram, köszönjük! *(A cigányzenekar rázendít, ismét a himnuszt éneklék, ezúttal a Kanásztánc dallamára. „Isten, áldd meg a magyart / jó kedvvel, bőséggel, / nyújts feléje védő kart / ha küzd ellenséggel / – HEJ!!! Balsors akit régen tép...”)*

PÉTER, A SZENT: *(Csudálkozva)* De vidám lett egyből a himnuszosok...

EGYIK MAGYAR: Kérem szépen, ez volt az eredeti dallama, erre írta a mi Kölcseynek.

Vidáman, táncolva ki. Csabai polgár hátramara

AZ ÚR: Mondd, jóember, a többivel mért nem örvendsz s eredsz dolgozra? Nem vagy elégedett?

CSABAI POLGÁR: Végtelen, jó Uram, a te hatalmad, s hatalmadnál csak jószágod nagyobb. Mi tagadás, elégedett vagyok, és hálás, mint a többi magyarok. Ajándékidből, ezennel bevallom, a kolbász az, mi nagyon érdekel. Magam is szoktam készíteni néha-néha, de asszonyomnak s kölykömnek se kell. Elárulnád a mennyei receptet, ha hű szolgád térdein esdekel?

AZ ÚR: Hát persze, hogy megsúgom, drága hívem, önnön arcomra teremtettelek, hát ne ehtnéd önnön kolbászomat?

A csabai polgár füléhez hajol és a fülébe súgja a receptet

CSABAI POLGÁR: Isteni recept! Köszönöm, Uram!

A többi magyar és a cigányzenészek visszatérnek

MAGYAROK: Mi van veled, János? Jössz-e, János!

CSABAI POLGÁR: Isteni recept. Isteni...

Énekelve, vigadva távoznak mindannyian. Szent Péter kikíséri őket.

Az Úr leszáll a trónusáról, egyet tapsol, mire egy asztal meg egy székh jelenik meg a színpad jobboldalán. Ismét tapsol, mire az asztal teli lesz csabai kolbásszal és válogatott dísznóságokkal meg pálinkával – Fekete Péter direktor úr színházában ez a trükk minden bizonytalansággal megoldható.

Az Úr letépi hosszú bajszát-szakállát, leveti fehér köntösét és átvedlik Egyik Garabonciássá. Helyet foglal az asztalnál és falatozni kezd

ELSŐ TÖLTÉS

1.

Békécsaba, mesei időben, kolbászfesztivál, az asszonyok kolbászkerítést meg kolbászkoszorúkat fonnak, óriási a vigadalom. Ugyanaz a cigányzenekar, ugyanaz a magyar küldöttség, kiegészülve más csabai polgárokkal. Mindenki dalol, táncol, kolbászt és dísznóságokat zabál, nagy a vigasság. A színpad közepén a polgármester környékén, körülötte a cimborái.

A színpad elülső sarkában az Egyik Garabonciás továbbra is kolbászt zabál és pálinkát iszik, söröskrigliből. Belép Péter, a Szent. Egyik Garabonciással átlélenben asztalt és széket varázsol magának. Leveszi bajszát-szakállát, leveti köntösét és átvedlik Másik Garabonciássá. Helyet foglal. Megáll az idő, a zenét, éneket, beszédet elvágják, a mulatozó csabaiak megdermednek, akár egy viaszműzeumban vagy egy megállított filmben

MÁSIK GARABONCIÁS: Cimborá, nem nehéz megállapítanom, hogy egyedül vagy ebben a forgatagban. E minutumban érkeztem ide, így hát senkit nem ösmerek. Leszel te az első ösmerősöm?

EGYIK GARABONCIÁS: Szívesen, cimborám. Gondolom, éhes vagy, akár a farkas és szomjas, mint a gödény.

MÁSIK GARABONCIÁS: Értelemeszerű, ily hosszú út után.

EGYIK GARABONCIÁS: És honnan jössz, ha nem vagyok tapintatlan?

MÁSIK GARABONCIÁS: Egyenest a taljánok földjéről.

EGYIK GARABONCIÁS: Úgy elegend lehet a sok térsztából.

MÁSIK GARABONCIÁS: És a hangoskodásból, bár látom, itt sem csöndesebbek.

EGYIK GARABONCIÁS: Dehogynem. Csak most épp ünnepelnek. Derék, dolgoz, csöndes népek ezek.

MÁSIK GARABONCIÁS: Megkóstolhatom ezeket a gyönyörűségeket? Megosztod velem, cimborá?

EGYIK GARABONCIÁS: Már hogyan osztanám. De mindenekelőtt idd meg ezt a kis pohár pálinkát! *(Átvarázsol egy jókora kriglit Másik Garabonciás asztalára)*

MÁSIK GARABONCIÁS: Bolond vagy-é, pajtás? Pálinkát krigliből?

EGYIK GARABONCIÁS: Hidd el, kell az, hogy a töménytelen mennyiségű kolbász ne feküdj meg a gyomrodat.

MÁSIK GARABONCIÁS: Igyekszem annyit enni csak, amennyi meg nem fekszi.

EGYIK GARABONCIÁS: Az lehetetlen, pajtás. Nem lehet abba hagyni. Én tíz évvel ezelőtt vetődtem ide. Sokat barangoltam ám én is a világban, s néhány napnál-hétnél többet nem ültem egy helyen. De innen nem tudok elmenni. Nem lehet. Amíg ezt a kolbászt meg nem utálom, nem tudok elmenni innen. Egy évtizede zabálom, de még egyszer rá nem untam a drága ízére. Tíz éve semmit mást nem csinálok, csak falom a kolbászt és vedelem a pálinkát, hogy még több kolbászt zabálhassak.

MÁSIK GARABONCIÁS: Hallottam híret már messzi földön, magam is ennek okáért volnék itt. Azt pusmogják, a recept nem földi. Hanem, cimborá, nekem nagyon ismerős ám az ábrázatod.

EGYIK GARABONCIÁS: Bevallom, nekem is a tied, pajtás.

MÁSIK GARABONCIÁS: Nem találkoztunk mi már valahol? Mert az nyilvánvaló, hogy mindketten abból a furcsa, magányos, kóbor fajtából származunk...

EGYIK GARABONCIÁS: Lássuk csak... Merre fordultál meg a nagyvilágban?

MÁSIK GARABONCIÁS: Mindenhol...

EGYIK GARABONCIÁS: Akkor bárhol és bármikor találkozhattunk...

MÁSIK GARABONCIÁS: Egészségedre, cimborá.

EGYIK GARABONCIÁS: Jó étvágyat, pajtás!

Tapsol, mire Másik Garabonciás asztala is megtelik finomságokkal (vagy, még látványosabb, ha átlebegtetni a színpadon a megrakott tálat). Másik Garabonciás beleharap a kolbászba és extázisba jön

MÁSIK GARABONCIÁS: In botulo veritas!

EGYIK GARABONCIÁS: Bizony. Kolbászban az igazság.

[Megj: A Garabonciások az előadás során mindvégig a színpadon maradnak és amikor nincs szerepük, zabálnak, az extatikus elégedettség jeleit sűrűn adván. Előadás közben fokozatosan híznak. Közben figyelik a színdarabot és kacarásznak, mutogatnak, bohóckodnak. Valahányszor megszólalnak, fenti jelenethez hasonlóan megáll a „film”.]

A színpad meglevenedik, reflektor a polgármesterre és asztaltársaságára. Polgármester föláll, nyakában te-mérdek kolbász, széttárja a karjait és clordítja magát

POLGÁRMESTER: Boldog vagyok!!! Boldog vagyok!!! Értitek? Boldog vagyok!!!

TÖBBIEK: Éljen a polgármester úr!

POLGÁRMESTER: Értetek élek, gyermekeim. És a kolbászt. Ezért a kolbászt!!! Meggyőződés, hogy a paradicsomban Éva anyánk nem a tiltott almát, hanem a tiltott kolbászt dézsmálta meg, melyet az Úr magának töltött. Akkor az Úr haragjában kiüzte őket az édenből, azaz a mennyei húsboltból, de aztán megenyhült, és lám, elárulta nekünk a receptet. Így lett Békécsaba az új éden!

TÖBBIEK: Éljen!

POLGÁRMESTER: Vigadjunk hát, gyermekeim! Ennyi lett volna az ünnepi beszédem, kurta, mint a malac farka, mert nem a szavakat kell tölteni. Hosszú beszéd, rövid kolbász!

Taps, ujjongás. Polgármester lehuppan. Odaszól a titkárhoz

POLGÁRMESTER: Töltsél, Józsikám! Ezúttal abból a jóféle birsből.

TITKÁR: Polgármester úr! Töltök én aztán, de mivel én vagyok polgármester úr józan lelkiismerete, figyelmeztetnem kell, hogy egy jó városvezető még ilyenkor is dolgozik, és még hátravan két küldöttség, akik meghallgatásukért esdekelnek.

POLGÁRMESTER: Drága jó istenem. Legalább ilyenkor békében hagyhatnának... Ma már négy küldöttséget voltam kénytelen visszautasítani. Tegnap hetet. Nincs. Egyszerűen nincs. Nincs több. Nem tudunk többet termelni.

TITKÁR: Jól tudom, Főnök, én is mondtam neked, de nem tágitanak, a polgármester úrral akarnak beszélni. Még mindig reménykednek az istenadták.

POLGÁRMESTER: Jöjjön, aminek jönnie kell.

A titkár intésére belép az első – a norvég – küldöttség

NORVÉG KÖVET: Polgármester úr! Északról érkezünk, Norvégiából. Annyi a hal mifelénk, hogy jól lehetne lakatni belőle az egész világot, de a hal könnyű étel, a munka pedig nehéz. Mi meg szeretnénk vásárolni Békécsaba teljes kolbásztermelését.

POLGÁRMESTER: Derék uraim, a kolbász elfogyott. Elkéstek. Hamarabb kellett volna jönniük. Úgy vagy tíz évvel hamarabb. Nincs.

NORVÉG KÖVET: De nekünk annyi pénzünk van... de annyi... Még több, mint halunk. Fize-tünk bármennyit.

POLGÁRMESTER: A csabai kolbász mindenkinek ugyanannyiba kerül, ha szegény, ha gazdag. De ennyit tudunk tölteni, ennyi van. Már a lányainkat is befogtuk, miután a fiaink már nem bírták.

NORVÉG KÖVET: De polgármester úr, mi bármire hajlandók vagyunk. Ha kell, kitejűnk Norvégia fenyveséből a legmagasabb fenyőt, belemártjuk az Etna tűzkráterébe és lángoló betűkkel írjuk az égre: CSABAI KOLBÁSZ... Az egész világ megismeri...

POLGÁRMESTER: Szeretném figyelmeztetni magukat, hogy bizonyára azért vannak itt, mert a portéka híre az egész világban elterjedt, még a fagyos északra is eljutott.

NORVÉG KÖVET: Ez igaz... Akkor hát reménytelen?

POLGÁRMESTER: Tessék előjegyezni, kérem. Talán két-három év múlva sorra kerülnek.

NORVÉGOK: Igen? Köszönjük a lehetőséget. Ez reményt ad az északi hidegben. Cserébe bőséges támogatást nyújtunk a csabai nőegyletnek...

POLGÁRMESTER: Még csak az hiányzik... Így sem bírnak velük. Hagyják csak. Menjenek békével!

NORVÉG KÖVET: Akkor egy Ibsen-házzal háláljuk meg a jóindulatot...

POLGÁRMESTER: Ez már jobban hangzik. A vizionlátásra, uraim.

Norvégok hálálkodva, hajlongva el

POLGÁRMESTER: Józsikám, essünk túl rajta, hívd a következő áldozatokat.

Titkár int, belép az amerikai küldöttség

JENKI KÖVET: Polgármester úr, a jól ismert amerikai barátsággal köszöntöm és a lényegre térek, mert mi, amerikaiak nem szeretjük a felesleges beszédet. Szeretnénk megvásárolni az egész Békéscsabát és befektetni egy hatalmas összeget a kolbász tömegtermelésébe. Dollárban, érti, dollárban. A szerződést már előkészítettük, akár most is aláírhatjuk. Az összeggel szerfölött elégedett lesz...

Megfagy a levegő, csönd. Majd a polgármester elkezd röhögni, másodperceken belül mindenki fetreng a röhögéstől. A polgármester becsúszik az asztal alá, az asztaltársaság tagjai egy kolbászkötéllel visszahúzzák.

POLGÁRMESTER: Bruhaha, én még életemben – esküszöm – ilyen jó viccet nem hallottam. Még hogy megvásárolják... Nemcsak a kolbászt... hanem az egész várost... Bruhaha... és aztán keresztülvezetünk egy ötezer mérföldes nagy disznóvastagebet Nyugat-Európán és az Atlanti

óceán fenekén, New Yorkig és nyomjuk bele a kolbászt... Bruhaha (*éktelen röhögés*). Ez lesz a Kolbászarámlat... Bruhaha...

JENKI KÖVET: Kivitelezhető. Mi, amerikaiak nem ismerünk lehetetlent... Van az a pénz...

POLGÁRMESTER: Hát nincs az a pénz, barátocskáim, nincs az a pénz. Én szeretem a jó viccet, de mára elég. Nincs az a pénz. És nincs kolbász. Már lefoglalták mások.

JENKI KÖVET: Hogyhogy nincs kolbász? Láttuk, hogy itt még a kutyák is kolbászt esznek...

POLGÁRMESTER: Hát persze, hogy azt esznek, elvégre az ember mindent megoszt a legjobb barátjával... Bruhaha... De csak a csabai ebek ehetnek csabai kolbászt, más kutyáknak nem adunk.

JENKI KÖVET: Szeretném figyelmeztetni, hogy Uncle Sam a világ legnagyobb hatalma!

POLGÁRMESTER: Csak a második, mert Istené a legnagyobb hatalom. De mit fognak csinálni? Küldik a bombázókat? Háború lesz? Kolbászháború? Bruhaha...

JENKI KÖVET: Majd meglátjuk. Majd a Mister President eldönti. Amióta megkóstolta a csabai kolbászt, már a kőolaj sem érdekli... Good-bye, polgármester úr, és még találkozunk, de más körülmények között... (*Sértődötten el*)

POLGÁRMESTER: Good-bye, bruhaha, good-bye. Gyermekeim, figyelem, kitört a kolbászháború!!!

A polgárok röhögve kezdik püfölni egymást a kolbászkökökkel. Kipüfölik egymást a színpadról, csak a garabonciások maradnak.

2.

Hrabovszky gazda konyhája. Hrabovszky gazda (ugyanaz a színész játssza, aki a mennyei küldöttségben a csabai polgárt) Lajos komájával, pálinkázik, közben kolbászt kóstolgatnak. Az asztalnál ül Boskóné is, az anyós, jó karban lévő, alig ötvenes dáma, hosszú szipkával cigarettet szív és ugyanúgy pálinkázik, mint a férfiak. Körülöttük Hrabovszkyné és a három Hrabovszkylány sürgölődik

LAJOS: Félelmetes vagy, komám. Ez még a tavalyinál is finomabb. Hús esztendeje ismerlek, hús esztendeje eszem a kolbászkodat és évről évre ízesebb, pedig már az első alkalommal is olyan finom volt, hogy annál jobbat el sem tudtam képzelni.

HRABOVSZKY GAZDA: Komám drága, én egyszerű ember vagyok. De az egyszerű ember is törekszik az istenire. Mikor kisgyerek voltam, nagyapám azt mesélte nekem, hogy a recept magától az igaz Úrtól származik. De az Úr nem árult el mindent. Az összetevőket és a módszert tudjuk, de az nem

elég. Az igazi kolbászt nemcsak hússal és fűszerekkel kell megtölteni, hanem hittel, lélekkel is.

LAJOS: Különös dolgok ezek, komám.

HRABOVSZKY GAZDA: Azok, komám.

BOSKÓNÉ (ANYÓS): Émelygek, valahányszor ezt a szöveget hallom.

HRABOVSZKY GAZDA: Maga mindentől émelyeg, kivéve a pálinkától. Attól bezzeg nem émelyeg.

BOSKÓNÉ (ANYÓS): Miért émelyegnék? Én a kötelességemet megtettem. A gyermekeimet fölneveltem, az unokáimat is pátyolgattam eleget, az uramat pedig, isten nyugtassa, eltemettem. Más dolgom nem maradt, mint a hátralévő fél évszázadban élvezni az életet, de sajnos ebben a városkában csak a kortyolgatás és a cigarett jelenti a szórakozást, lévén, hogy mulatni sem viztek és egy pasat sem vagytok képesek szerezni nekem. Ti hálátlanok.

HRABOVSZKY GAZDA: Még egy fél évszázadig szeretne kötekedni velem, mama? Nem lesz az túl sok?

BOSKÓNÉ (ANYÓS): Milyen vicces vagy, fiam! De ne erőlködj, az anyósvicceket már sokszor és rég elröhögtük, együtt. Hol találnál te még ilyen anyóst? Mindig a te pártodat fogtam és volt kivel pálinkáznod. Addig örülj, amíg élek. Inkább tölts még egy pohárával.

Hrabovszky tölt, mindhármuknak. Koccintanak.

LAJOS: No, de van nekünk egyéb közös ügyünk is... A gyermekeink...

HRABOVSZKY GAZDA: Bizony, komám.

LAJOS: S aztán hogy látod, kedvelik-e egymást az ifjak? Mert a fiam nem győz áradozni Erzsike szépségéről és ügyességéről. A leányod mondott-e valamit?

HRABOVSZKY GAZDA: Hát én nem is tudom, komám. Tudod, a lányok nem sokat beszélnek az apjukkal... Hej, ha lenne nekem is bár egy fiam... Jól megáldott engem az Úristen, egy feleséggel és három leánnyal... Az én drága anyósomat nem sorolom közéjük, mert ő inkább olyan, mint egy jó cimbora. Ennél már csak az lenne rosszabb, ha három feleségem lenne, s csak egy leányom. Mert a leány legalább hallgat, de a feleség...

LAJOS: Hadd el, komám, mert nekem meg három fiam van s ugyancsak egy feleségem, mert több – hála istennek – nem lehet, mivel nem vagyunk mahomedánok. Aztán, amíg kicsik a kölykök, olyan rosszak, mint az ördög, mikor meg megnőnek, akkor is olyanok...

HRABOVSZKY GAZDA: Sehogy se jó. No, de ördögnek boszorkány a párja. Úgy mindketten lecsillapodnak. (*Erzsikéhez*) Erzsikém, kedveled-e a Pistit?

ERZSIKE: Hagyjon már békén, édesapám!

HRABOVSZKY GAZDA: Na tessék. Olyan, mint az anyja. Az is mindig ezt mondja. Bezzeg, ha ő akar valamit...

ERZSIKE: Az az én dolgom meg a Pistié.

HRABOVSZKY GAZDA: Egy frászt csak a te dolgod meg a Pistié. Hát ki nevelt föl? Ki küzdött meg a kétfélszáz, tiltakozó disznókkal, egy szál késsel a kezében? Ki töltötte kolbászok mérföldjeit, ki töprengett álmatlan éjszakákon az ízek tökéletesítésén?

ERZSIKE: Maga mondta, hogy a recept az Úristenkétől magától való. Ha magának nem elég az, ami az Úristenkének igen, akkor csak töprengjen.

HRABOVSZKY GAZDA: (*Sóhaj*) Látod, komám, itt nőuralom van... Bezzeg nálatok...

LAJOS: Miért, azt hiszed, amiért mi négyen vagyunk az asszony ellen, van valami esélyünk? Nincs!

HRABOVSZKY GAZDA: Majd én rendet csinállok a tyúkudvarban! Jövőre megtartjuk az esküvőt.

LAJOS: Köszönöm, komám, nekem is ez a vágyam. Ha a két birtok egyesül... ha a mi családjaink egyesülnek...

BOSKÓNÉ (ANYÓS): Az az! Az érdekel téged, hogy a vagyonok egyesüljenek, te pernahajder. Nem a gyerekek boldogsága.

LAJOS: De kérem...

HRABOVSZKY GAZDA: Ne kérj te semmit. Legyen elég a részegeskedésből és a leánykereskedésből! Bizzátok csak rám, mert én is ugyanazt akarom, mint ti, de belőlem nem a pálinka beszél. Elég volt mára. Holnap is van nap, s dolgozni kell, apjuk, mert három leányt kell férjhez adnod...

LAJOS: Megyek, komám...

HRABOVSZKY GAZDA: Kikísérlek, komám... (*El*) BOSKÓNÉ (ANYÓS): Én meg fölmegek a szobámba, inkább olvasok, mert elég ilyen hülyeséget láttam életemben. Most következik az anya meg a lánya lelkiélete című fejezet... Émelygek az ilyesmitől. Pá, aranyoskám.

Danolásza kilődörög a színpadról

HRABOVSZKY GAZDA (*Erzsikéhez*) Kerülöd a témát, mint a macska a forró kását... Most már ideje eldöntened, mit akarsz. Szereted azt a fiút?

ERZSIKE: Nem tudom, Édesanyám. Tetszik. Délcege, ügyes, dolgos fiú, s kellőképpen huncut is. Olyan, amilyen kell. De a tűzbe nem mennék érte, ezt bevallo. És azt is, hogy olyanról álmodozom, akiért a tűzbe mennék.

HRABOVSZKY GAZDA: Butaságokat beszélsz, leányom, most már bánom, hogy oskolába adtalak és engedtem, hogy balga leányregényeket olvassál. Nem a tűzbe kell menni értük, sajnos, hanem a korcsomába.

TERÉZ: Anyuu, nekünk még vannak álmaink.
 JUDIT: Úgy van, és most már más világot élünk, nem ti szabjátok meg, hogy kit szeressünk.
 TERÉZ: Pisti nagyon ügyes legény. De olyan, mint a többi. Itt minden fiú egyforma. Mind jóképűek, ügyesek és dolgosak. Olyan egyformák. Szörnyű.
 JUDIT: Nekünk valami más kell.
 HRABOVSKYKYNÉ: Igen? Más? Tehát nem jók a szép, ügyes, dolgos, rendes fiatal emberek? Mégis milyent szeretnétek? Rusnya, lusta gazembert? Valami naplopót?
 ERZSIKE: Olyant, aki más, mint a többi. Aki szép, okos, ügyes, rendes – de mégis más.
 HRABOVSKYKYNÉ: Olyan csak a mesében van. Vagy időnként egy-egy tehetségesebb vándorszínesz hiteti el magáról, de az is csak holnap hajnalig s többé nem látod. Apátok sem volt különleges, én is valami másra vágytam. De egyet mondok: ha megismételhetném az életemet, ugyanezt tenném. Ez azt jelenti, hogy elégedett voltam és vagyok az életemmel, és ez a legfontosabb.
 JUDIT: Mama! Az elégedettség és a boldogság között nagy a különbség!
 HRABOVSKYKYNÉ: Azt a mindenit. Azt a teremburáját. Ti milyen sületlenségeket olvastatok össze? Ezt tanultátok apátok drága pénzén? Mi ez a hülyeség?
 JUDIT: Filozófiának nevezik.
 TERÉZ: Tudod, mama, a gondolkodás tudománya.
 HRABOVSKYKYNÉ: Édes Istenkém. Ti meg vagytok bolondulva, mind a hárman. Hát tudjátok meg, én sem voltam egy jó kislány. Én is jártam iskolába, de még milyenbe, olyan volt, mint egy zárda. Én is olvastam, a pad alatt, szinte ki is rúgtak, mert egy divatos, hülye költő verseit olvastam – a nevére már nem emlékszem –, aki arról írt, hogy a héják kefélnek a zavarosban. Akkor én is elképzeltem, hogy milyen jó volna héjának lenni, de aztán, amikor eljött az idő, szépen férjhez mentem apátokhoz. És úgy éltünk, mint az emberek, nem pedig mint a héják a zavarosban, mert vegyétek tudomásul, hogy emberek vagyunk és nincsen szárnyunk. De hiába is beszéllek, mert maga kárán tanul az ember. Megyek, bebújok apátok mellé a jó meleg nyugalomba. Ti meg aztán beszéljétek arról az izéről, a filozófiáról meg a hercegről, aki más, mint a többi – az első két hónapban. Jó éjszakát!
 LÁNYOK: Jó éjszakát, mama.

Hrabovszkyné el

TERÉZ: Na, mi jól megkaptuk.
 ERZSIKE: Meg bizony...
 JUDIT: Nincs igaza.
 TERÉZ: Vagy nekünk nincs.

ERZSIKE: Szerintem menjünk aludni, aztán majd kiderül, kinek van igaza.
 TERÉZ: Jobb lesz, úgy lehet.
 JUDIT: Menjünk!

3.

SZUSI MESTER – samurájöltözékben, hátára kötött samuráj karddal, kezében fakanállal belopózik a színpadra. Terepszemléit végez, majd int. A családja – fiai, Ikumu és Kanto (ugyancsak samurájöltözékben) és lánya, Hoshi (japán ruhában) lassan bevonulnak a színpadra. Közben éneklők, az Elin-dultam szép hazámból dallamára:

EGYÜTT: Elindultam szép Japánból / Felkelő nap országából / „Visszanéztem félutamból, / Szemből a könny kicsordul. / Bú ebédem, bú vacsorám, / Boldogtalan minden órám. / Nézem a csillagos eget, / Sírok alatta eleget. / Én Istenem, rendelj szállást, / Már meguntam a bujdosást...”

IKUMU: Atyám, miért ez az óvatosság? Már rég nem fenyeget veszély.

SZUSI MESTER: Sosem tudni, fiam. Az, pocok is azt gondolná, s a sólyom váratlanul lecsap reá. A világ tele van veszélyekkel.

IKUMU: De mi képzett harcosok vagyunk, meg tudjuk védeni magunkat.

SZUSI MESTER: Fiam, az ellenség erejét addig nem szabad alábecsülni, amíg nem látod.

IKUMU: Mily ősi bölcsesség, atyám, de jó ideje már, hogy békés vidékeken járunk...

SZUSI MESTER: A pocok életében is csak egyszer fordul elő, hogy a sólyom lecsap reá...

IKUMU: Értem, atyám. Hanem azt nem értem, hogy miért kell nekünk épp erre a vidékre jönnünk.

SZUSI MESTER: Hát akkor most elmondom nektek, fiaim, a nagy tervet, hogy értsétek meg egyszerre és mindörökre. Ez egy messze földön híres vidék. Itt készítik a világ legfinomabb kolbászát.

IKUMU: Az mi?

SZUSI MESTER: Kérlek szépen, az egy olyan eddel, aminőt mifelénk nem szokás készíteni. A disznó húsból készül, azt megőrlik, fűszerezik és disznóbélbe töltik, füstölik, érlelik titkos módszerekkel. Megbolondították a világot, valóságos harc folyik érte.

IKUMU: Értem. Mi is beállunk ilyen izét, kolbászt tölteni?

SZUSI MESTER: Dehogy, fiam. Mi leszünk az egyetlenek, akik valami mást nyújtunk. Valami egészen mást.

IKUMU: De kell az itt majd valakinek?

SZUSI MESTER: Jaj, fiam, mit értesz te a kereskedelemhez... Innen számtalan ember kényszerül üres kézzel távozni, mert nem tudják ellátni az

egész világot. Azokat kell meggyőznünk arról, hogy vásárolják meg a mi ételeinket. De nem csak őket. A város apraját, aztán a nagyját, külön-külön mindenkit, a kereskedelem fortélyaival. Ugyanis mi itt mást tudunk kínálni a megszokottnál.

IKUMU: Te tudod, jó atyám. Mint mindig, én most is engedelmeskedem neked.

KANTO: Én is, jó atyám / oh, engedelmeskedem, / tenéked talán.

A többiek a fejüket rázzák, lemondóan legyintenek

IKUMU: Megörjít ezekkel a haikkal.

HOSHI: Már három éve csak versben beszél. Nem bírom. Csak haikuban hajlandó megszólalni. Öt szótag, majd hét szótag, majd ismét öt szótag. Ennyi. Ha bőbeszédű – nagyon ritkán –, kicsúszik egy-egy tanka is. Azaz a haikut megtoldja még két hétszótagos sorral.

IKUMU: Atyám, csak szégyent fog hozni ránk. Bolondnak nézik miatta az egész családot. Engedd meg, hogy levágjam a fejét.

SZUSI MESTER: A költészet nemes dolog. Ha ilyen, hát ilyen. Voltak nála bolondabb poéták is Japánban. Egy főúr például csak úgy tudott haikutat faragni a cseresznyevirág szépségéről, ha közben a háta mögött embereket kínoztak halálra.

KANTO: A fán a virág: / gyönyör. Szép a halál is. / Szép ez a világ.

IKUMU: *(Térdre roskad, az ég felé nyújtja karját)* Nem bírom. Nem bírom ezt az egészszet. Ó, jöjj vakizasija, tantó, katana!

Harakirire készül. Szusi mester ütegelni kezdi a fakanállal és a samuráj kard tokjával

SZUSI MESTER: Adok én neked, szepukkut, bitang! Hát ki fog neked segíteni, ha te megölsz magad? Azt hiszed, elkerülheted a halállal a munkát? Egy szót se halljak többet, egyikőtöktől sem. Sem haikut, sem ugatást, sem nyávogást. Engedelmeskedtek és dolgoztok, különben a halálnál is keservebb sors vár rátok.

Fakanállal terelve családját, kiindulna a színpadról. Hirtelen megdermednek. Garabonciásék fölállnak az asztaltól és körbejárják őket, majd visszaulnek, a társaság megelevenedik és kivonul.

4.

Hrabovszky gazda háza. A gazda az asztalnál üldögél, egy pohár pálinka mellett, szintúgy az anyósa. A család többi női tagja főzicskél. Lajos érkezik

LAJOS: Komám, a kíváncsiság hajtott ide. Az imént hallottam, hogy valami furcsa szerzetek költöztek a szemben lévő házba. Sárgák. Vágott, furcsa szemük van és aranypénzzel fizettek a házért, ámult is Benka Mózsai, hogy mit kapott az örökségéért.

HRABOVSKYKYNÉ: Bizony, mi is figyeljük a mozgolódást, de egyelőre semmi látványos nem történik. Megvásárolták a házat, behordták a cuccaikat, nem volt sok, azóta csak az öreg jön ki időnként, meg egy-egy szekér be. Rendezkednek, gondolom.

HRABOVSKYKYNÉ: Délután átmentem egy kosárka süteménnyel, de zárt kapura találtam.

ANYÓS: Jaj, olyan kíváncsi vagyok. Kik ezek és mit akarnak?

LAJOS: Honnan jöttek? És miért pont ide?

HRABOVSKYKYNÉ: Miért, ha te máshol élnél és el akarnál jönni onnét, hova mennél?

LAJOS: Hát ide, természetesen. Elvégre itt kolbászból van a kerítés.

HRABOVSKYKYNÉ: Na, látod!

LAJOS: Tudod mit, hívjuk át őket!

HRABOVSKYKYNÉ: Jó ötlet, komám. De látod, az asszonyt be sem engedték.

LAJOS: Majd én! Én átmegyek s idehozom őket.

BOSKÓNÉ (ANYÓS): Helyes. Hátha megismerkedem végre egy nekem való pasassal.

HRABOVSKYKYNÉ: Rajta, komám.

Lajos el

HRABOVSKYKYNÉ: Na, most megnézzük a rusnya pofájukat.

ERZSIKE: Én csak az egyik legényt láttam, de az bizony egyáltalán nem volt rusnya. Soha nem láttam még ilyen szép fiút.

TERÉZ: Együtt láttuk, valóban szép szál suhanc.

JUDIT: Kettő van belőlük, bár a másik fizimiskáját megszemlélni még nem volt szerencsénk.

TERÉZ: Van egy leány is, de az ki sem jön a házból.

HRABOVSKYKYNÉ: Mi az, nincs más dolgok, mint leskelődni az ablakból egész nap? Adok én nektek munkát, ha nincs.

ERZSIKE: De hát végre történik valami izgalmas.

TERÉZ: Igen, egy kis változatosság.

JUDIT: Valami kolbász kivüli.

BOSKÓNÉ (ANYÓS): *(Pajzánul)* Vagy valami más ízű kolbász...

HRABOVSKYKYNÉ: Én nem szeretem a változatosságot. De a vendéglátás becsülete az a vendéglátás becsülete. Lássuk, ki fiai-borjai.

ERZSIKE: Jaj, roppant izgatott vagyok.

JUDIT: Én is.

TERÉZ: Jujj. Én megyek, elrendezem a hajamat.

ERZSIKE, JUDIT: Mi is, mi is. *(Kiszaladnak)*

BOSKÓNÉ (ANYÓS): Hiába, kicsikém, előbb úgy is mama megy férjhez.

HRABOVSKY KYNÉ: Jaj, mama, javíthatatlan vagy. BOSKÓNÉ (ANYÓS): Ugyan már, ebben a házban én vagyok a legnormálisabb. No, megyek én is frizurát igazítani. (El)

HRABOVSKY GAZDA: Ej, sok bajunk lesz még ezekkel a lányokkal.

HRABOVSKY KYNÉ: Bízod csak rám őket. A lánynevelés női munka.

HRABOVSKY GAZDA: Jó, jó. Tudod, hogy sosem szóltam én bele. De nem értem ezt az izgágaságot. Mi nem voltunk ilyenek.

HRABOVSKY KYNÉ: De, ilyenek voltunk, csak rég volt és te elfelejtetted.

HRABOVSKY GAZDA: Én bizony nem emlékszem. Én ugyanazt akartam és ugyanúgy éltem, mint az apám meg a nagyapám, isten nyugosztalja őket, derék emberek voltak.

HRABOVSKY KYNÉ: Persze, mert nem a Szkalicky Julisról álmodoztál, pedig engem szántak neked... A bálban is legtöbbet őt táncoltattad, engem csak időnként, udvariasságból... Azt hiszed, elfelejtettem?

HRABOVSKY GAZDA: Te csak hallgass, mert amíg a Szkalicky Julissal táncoltam, te meg a Kovarszky Jankóval roptad. Féltékeny is lettem.

HRABOVSKY KYNÉ: Azért táncoltam vele. Nem egyébért, csak, hogy féltékennyé tegyelek.

HRABOVSKY GAZDA: Hát sikerült. De jó is így, mert aztán a Szkalicky Julisról kiderült, hogy túl szívesen adta a portékáját s többeknek.

HRABOVSKY KYNÉ: Jól találtak a Kovarszky Jankóval, mert az meg egy éktelen lator volt. Csak aztán a Julis megszökött egy még nagyobb latorral, és elment Budapestre.

HRABOVSKY GAZDA: Rég volt.

HRABOVSKY KYNÉ: Rég.

Lajos visszatér, mögötte Szusi mester és a két legény

LAJOS: Íme, az új szomszédok. Én bizony áthoztam őket. Addig dörömböltem a kapun, amíg Szusi mester nagy dühösen ki nem nyitotta. Aztán elmagyaráztam neki, hogy miféleképpen az a szokás, hogy az új szomszédok átjönnek ismerkedni.

SZUSI MESTER: (Hajlong) Konban wa... Jó estét, szép estét.

HRABOVSKY GAZDA: Adjon isten. Kezet nyújt. Hrabovszky János vagyok. Ő pedig Erzsébet, az én hites feleségem.

Szusi mester nem fogadja el a feléje nyújtott kezet, csak hajlong, a fiait is hajlonganak

SZUSI MESTER: Én pedig Szusi mester vagyok. Ők a fiaim. Ikumu és Kanto. Van egy lányom is, de őt

otthon hagytuk, mert miféleképpen a nők nem csatognak mindenfelé.

HRABOVSKY GAZDA: Jó hely lehet az...

Közben beszaladnak a lányok

HRABOVSKY GAZDA: Ők a lányaim, Erzsike a legnagyobb, Teréz a közbülső, Judit a legkisebb.

A japánok tovább hajlonganak. Színpadiasan belép az anyós

HRABOVSKY GAZDA: Ő pedig az én szeretett anyósom.

Anyós Szusi mesterhez vonul és csókra nyújtja a kezét. Szusi mester nem tudja, mire vélni

ANYÓS: No, mire vár?

SZUSI MESTER: Mit kellene tennem?

ANYÓS: Hát megcsókolni a kezemet, te kandúr.

SZUSI MESTER: Miért?

ANYÓS: Hogy ne tartsalak egy vaddisznónak, azért.

Szusi mester – meglehetősen ügyetlenül és fintorogva – kezét csókol

HRABOVSKY GAZDA: Foglaljanak helyet minálunk. Azokat a nagy kardokat letehetik a sarokba, miféleképpen nincs rá szükség, mi csak a disznót bántjuk.

SZUSI MESTER: Milyen nagyszerű hely...

Helyet foglal, Lajos ugyancsak. A legények állva maradnak

HRABOVSKY GAZDA: A legények nem ülnek le?

A legények bólogatnak [a bólogatás a távolkeletieknél pont a fordítottját jelenti] – és nem ülnek le

SZUSI MESTER: Nem. Amíg nincs saját családjuk, nem ülhetnek le. Csak én, mert én vagyok a családfő.

HRABOVSKY GAZDA: (Elismeréssel, a családjához) Na, látjátok?! Van rend.

HRABOVSKY KYNÉ: Te csak hallgass, mert mi alig ülünk le, hanem mindig körülöttem szökdösünk.

HRABOVSKY GAZDA: De a disznót én ölom le...

SZUSI MESTER: És hogy öli le a disznót? Levágja a fejét?

HRABOVSKY GAZDA: Dehogy. Megszúrom a nyakát.

SZUSI MESTER: Az nem jó, mert vergődik.

HRABOVSKY GAZDA: Vergődik, vergődik, de aztán csak kileheli a lelkét a szegény pára. Így viszont be tudjuk fogni a vérét.

SZUSI MESTER: Azt minek?

HRABOVSKY GAZDA: Hurkának. Véres hurkának.

SZUSI MESTER: Hát nemcsak kolbászt készítenek? HRABOVSKY GAZDA: Dehogy. Az a leghíresebb.

De mi a disznó minden porcikáját hasznosítjuk.

SZUSI MESTER: Értem.

HRABOVSKY GAZDA: Hát honnan jöttetek?

SZUSI MESTER: Japánországból.

HRABOVSKY GAZDA: Az hol van?

SZUSI MESTER: Messze. A világ túlsó végén. Ahol a nap fölkel. A felkelő nap országa.

HRABOVSKY GAZDA: S miért jöttetek ide?

SZUSI MESTER: Mert meghalt a feleségem.

ANYÓS: (A lányokhoz, ujjongva-susogva) Özvegy a lelkem. Ő az enyém, stopi-stop.

HRABOVSKY GAZDA: Isten nyugtassa! Beteg volt szegényke?

SZUSI MESTER: Nem. Lefejezték.

HRABOVSKY GAZDA: Jesszusom! Hát miért fejezték le? Milyen bünt követhet el egy háromgyermekes asszony?

SZUSI MESTER: Nem tudom.

HRABOVSKY GAZDA: Hogyhogy nem tudja? Hát ki fejezte le?

SZUSI MESTER: A szomszéd.

HRABOVSKY GAZDA: De miért? Úristen, hol éltek maguk?

SZUSI MESTER: Japánban.

HRABOVSKY GAZDA: De miért? Miért tette ezt?

SZUSI MESTER: Nem tudom. Nem kérdeztem meg.

LAJOS: Te jó ég. Meg sem kérdezte?

SZUSI MESTER: Nem volt, akitől.

HRABOVSKY GAZDA: Hogyhogy? Elmenekült a gyilkos gazember?

SZUSI MESTER: Nem.

HRABOVSKY GAZDA: Hanem?

SZUSI MESTER: Lefejeztem.

HRABOVSKY GAZDA: Úristen.

ANYÓS: (Félre) Jesszusom. Micsoda férfi! (Legyezőt vesz elő, kacéran legyezgeti magát és csábítón pislog Szusi mesterre)

SZUSI MESTER: Utána hiába is kérdeztem volna, mert a levágott fej ott sem beszél.

HRABOVSKY GAZDA: Különös egy ország lehet.

SZUSI MESTER: Azért jöttem el. Ha maradok, engem is lefejeznek.

LAJOS: Hűha, akkor maga egy veszélyes szökevény.

SZUSI MESTER: (Bólogat) Nem. Én békés ember vagyok, csak ne vágják le a feleségem vagy a gyermekeim fejét. Meg az enyémet se!

HRABOVSKY GAZDA: Ezzel mi is így vagyunk.

De ne háborgassuk a múltat. Isten hozta magukat szép Magyarországra. Miféleképpen az a szokás, hogy ilyenkor iszunk.

ANYÓS: Meg máskor is.

SZUSI MESTER: Nálunk is. Ezért hoztam ezt az italt. (Flaskát húz elé)

HRABOVSKY GAZDA: Ez mi, ha szabad kérdeznem.

SZUSI MESTER: Ez a szaké. Mi ezt isszuk.

LAJOS: És miből készül?

SZUSI MESTER: Rizsből.

HRABOVSKY GAZDA: Nocsak... Akkor nem lehet valami erős.

SZUSI MESTER: Igenis erős. Lehet, meg sem bírjátok inni, ha nem vagytok harcosok.

LAJOS: Hát, mi nem vagyunk harcosok. De azért az italtól meg nem ijedünk.

SZUSI MESTER: Én figyelmeztettelek titeket.

Töltenek, isznak

SZUSI MESTER: Na, milyen? Ugye, hogy erős?

HRABOVSKY GAZDA: Hát... Finomnak finom, de ha meg nem sértődik, nem olyan félelmetes.

SZUSI MESTER: Micsoda? Na, igyál csak még.

ANYÓS: Szerintem töltsek vizespohárba...

Vizespohárból pillanatok alatt megisszák az üveg szakét

HRABOVSKY GAZDA: Akkor most jöjjön a miénk!

SZUSI MESTER: Miből készült?

HRABOVSKY GAZDA: Á, csak szilvából.

SZUSI MESTER: Gyümölcslé? Nem hangzik túl harciasan.

LAJOS: Nem, nem. Békés ital.

Töltenek, isznak. Szusi mester szemé kikerekedik

HRABOVSKY GAZDA: No, milyen?

SZUSI MESTER: Finom. Igaz, nálunk az asszonyok isznak ilyet, de finom. (A szemé kezd kiguvadni)

LAJOS: Szusi mester, van valami baj?

SZUSI MESTER: Dehogy. Jól érzem magam.

Elájul

HRABOVSKY GAZDA: Méghogy fehéreppnek való ital...

ANYÓS: Milyen kár. Pedig már reménykedni kezdtem. Majd szóljatok, ha fölébred. (Gőgösen, csaldottan elvonul)

LAJOS: No, legények, mielőtt édesapátokat hazavinnétek, megkóstoljátok?

IKUMU: Nem kóstolhatjuk meg, jó uram. Atyánk megharagudna.

LAJOS: Azt hiszem, atyátok holnap reggelig nem haragszik meg senkire, és holnap reggel is csak magára fog.

KANTO: Bár nincs jogom / a tűz fehér italát / én megkóstolom.

Fölhajt egy pohárral

HRABOVSKY GAZDA: Hogy ízlik?
KANTO: Napsugár heve / lakozik ez italban. / Mi is a neve?
LAJOS: Nemes egyszerűséggel pálinkának hívjuk. Hanem, écsém, te milyen furcsán beszélsz...
IKUMU: Elnézést kérek a családuknak nevében, de az öcsém gyengeelméjű. Költő. Csak versben beszél. Haikuban, ahogy mi hívjuk.
LÁNYOK: Költő! Ó!
HRABOVSKY GAZDA: Egyszer különös népség vagytok. De ha költő, hát költő.
KANTO: Mert a költészet / szavakba tömöríti / a mindenséget!
IKUMU: Bocssátságok meg. Elviszem és lefektetem őket, majd következik a szepukku.
HRABOVSKY GAZDA: Az a másik italotok? Netán borféle? De hát itt is ihatsz, drága öcsém. Kutyá iszik magában.
IKUMU: A szepukku nem ital. Abban áll, hogy egy törrel fölhasítom a hasamat.
LAJOS: Megbolondultál, fiú? Miért tennéd ezt?
IKUMU: Mert nem bírom elviselni a szégyent, ami a családomat érte.
HRABOVSKY GAZDA: De hát miféle szégyen érte a kedves családodat?
IKUMU: Atyám részegen elaludt és ezzel megsértette a vendégeskedés törvényeit. Az öcsém hülyeségeket beszél, ráadásul versben... Mi mást tehetnék?
LAJOS: Valóban, komoly ok a halálra. De javasolom, előtte igyál egy jó pohár pálinkát, közben mi meg elmagyarázzuk neked a bölcsességet. Aztán föl-vághatod a hasadat.
IKUMU: Mivel nemsokára halott leszek, talán mindegy. Jöjjön hát a méreg, ami atyámat is földre teperte.

Töltene nekí, fölhajt egymás után három pohárral

HRABOVSKY GAZDA: Fiam, itt miféle nem szokás az ilyesmi. Ha itt akarsz élni, úgy kell élned, ahogyan mi. Mi pedig nem szoktuk felválni a hasunkat. Inni szoktunk, az igaz. Időnként verekszünk is. De az emberélet szent minálunk.
LAJOS: Mi csak a legvégső esetben halunk meg. Érted?
IKUMU: Értem.
LAJOS: Ha berügünk, nem meghalni akarunk, hanem enni, verekedni vagy fehérnépeket hajkurászni.
HRABOVSKY GAZDA: S azért sem akarunk meghalni, ha valaki hülyeségeket beszél. Előfordul.
HRABOVSKY KYNÉ: A költőket tiszteljük!
HRABOVSKY GAZDA: Bizony. Különösen a legnagyobb költőnk, Petőfi Sándort.
IKUMU: És mitől volt olyan nagy ez a költő? Hogyan lehet nagy egy szószátyár?

HRABOVSKY GAZDA: Meghalt. A hazáért.
IKUMU: Az más. Hallod, öcsém?
KANTO: Nem a hazáért, / de meghalnék bármikor / egy szép leányért.
LÁNYOK: Oá *(ájduldoznak a gyönyörűségtől)*...
IKUMU: Megöll... *(Elájul)*
LAJOS: *(Kantóhoz)* Fiam, atyád elájult, bátyád elájult, nem hagyhatod őket magukra. Ájulj el te is! Igyl!
KANTO: Ó, gyere álrühás / kicsiny, ostoba halál, / részegség, ájulás!

Fölhajt három pohár pálinkát

LAJOS: *(Hamiskásan)* Mit érzel?
KANTO: Ereimben tűz / szaladgál és orromban / a pálinkabűz.
LÁNYOK: Beh édes!
HRABOVSKY GAZDA: Igen, igen, és, és? Még mi mást érzel?
KANTO: Nem tudom, mi van, / velem, de végre otthon / érzem, oh, magam.
LÁNYOK: Jesszusom, de aranyos, jaj, de drága.
HRABOVSKY GAZDA: *(Elérzékenyül)* Úgy látom, te vagy a legderekabb ebben a családban, még ha felétek a poétának nincs is becsülete. Érezd hát otthon magad.
LAJOS: Igyl még!

Tölt. Kanto fölhajja

HRABOVSKY KYNÉ: Ne rúgassátok be, disznók. Miféle vendéglátás ez? Asztal alá inni a tapasztalatlan vendéget...
LAJOS: Komámasszony, hát meg kell néznünk, hogy milyen emberek. Ez az egy jóféle tünik, mert a másik kettő már feleannyitól elájult. Ez még pislog.
KANTO: Lelkem az ital / röpteti, nem gyöngíti, / nem lesz diadal.
ERZSIKE: Haha, édesapámék nem gyúrik le a fiút.
HRABOVSKY GAZDA: *(Tölt)* Igyl még!
HRABOVSKY KYNÉ: Na, most már legyen elég! Ne űzzetek csúfot szegény idegenekből. Nem bírják, nem bírják, biztos azért, mert feléjük nem szokás a részegeskedés, mint felénk. Rendes emberek. És micsoda szörnyűségeken mehettek keresztül. Asztalbontás!
HRABOVSKY GAZDA: De ez az egy még bírja. Hogy is hívnak, fiam?
KANTO: A név nem számít, / egy hosszú verset írunk / együtt, halálig.
HRABOVSKY GAZDA: Hja, fiam, ha a vers méterét is úgy fizetnék, mint a kolbászt, gazdag ember lennél. Azért remélem, van rendes mesterséged is, mert becsülik, becsülik miféle nék a fajtádat, de fizetni nem fizetik.

HRABOVSKY KYNÉ: Azt mondtam, asztalbontás!
LÁNYOK: Ne még, mama!
HRABOVSKY KYNÉ: Utoljára mondom.

Hrabovszky gazda legyint. Kanto az apját az egyik, bátyját a másik vállára veszi és hajlongva kihátrál az ajtón. Lajos veszi a kalapját, a japánokat utánozva, hajlongva kihátrál

ERZSÓK: Hogy bírta azt a mocskos pálinkát!
TERÉZ: Milyen erős... Úgy emelte a két testet, mint a pelyhet.
JUDIT: Én szerelmes lettem.
ERZSÓK: Melyikbe?
JUDIT: Mind a hármukba.
HRABOVSKY KYNÉ: Ha nem takarodtok lefeküdni, mindenkinek levágom a fejét.

Lányok szétrebbenek

HRABOVSKY KYNÉ: Rád is érvényes!
HRABOVSKY GAZDA: Igenis, drágám. Megyek. Még azon is gondolkodom, hogy izéig, Japánorszáig. *(El)*
HRABOVSKY KYNÉ: Méghogy szerelmesek? Lesz itt rend, itt nem lesz keféles a zavarosban, mint azoknál a héjákánál. Míg meghalok, nevelnem s vigyáznom kell a sok gyermeket, az uramat is beleértve. Oh, irgalom atyja, ne hagyj el!

5.

A színpad egyik felében Hrabovszky gazda boltja, szemben Szusi mester üzletével. Garabonciások fölállnak az asztal mellől és a színpad közepén találkoznak

HRABOVSKY GAZDA: Erre, erre, itt kapható Hrabovszky gazda kolbásza! Receptjét az Isten adta. Reám a nagyapám hagyta.
SZUSI MESTER: Erre tessék, erre tessék. Nemcsak jóllaksz, meg is gyógyulsz.
EGYIK GARABONCIÁS: Pajtás, ma mit ebédelünk? Egy folséges sült kolbász?
MÁSİK GARABONCIÁS: Ajaj, ha tudnám. De nagyon kísért Szusi mester konyhája is.
EGYIK GARABONCIÁS: Te is megszédültél, cimborám?
MÁSİK GARABONCIÁS: Mi tagadás, igen. Szusi mester konyhája különleges.
EGYIK GARABONCIÁS: Érttem én, de Hrabovszky gazda kolbásza...
MÁSİK GARABONCIÁS: Igen, igen, de ez más...
EGYIK GARABONCIÁS: Lássuk!

Szusi mesterhez lépnek

SZUSI MESTER: Jó napot, uraim, uracskáim. Gyerekek, egyetek, vásároljatok Szusi mestertől, aki a távoli Japánországból hozta el nektek az ízek és az egészség fondorlatos titkait.
MÁSİK GARABONCIÁS: Mit kínálsz, Szusi mester?
SZUSI MESTER: Van itt minden, mi nem csak szemnek és szájnak, hanem a pocoknak is ingere. Főtt étel azonnali elfogyasztásra, előfőzött étel pedig elvitelre. Finom, forró miszó, ízletes gyógy leves, ha megeszed, nemcsak jóllaksz, meg is gyógyulsz. Fáradt vándoroknak, amilyeneknek ti tűntök, barátocskáim, megváltás, elmúlik a láb-fájás, visszatér az erő a testbe.
MÁSİK GARABONCIÁS: És ugyanbiza miből van ez a csodaleves?
SZUSI MESTER: Tengeri levelekből, apró halból és illatos gombából. A gombám még a vargányánál is illatosabb.
EGYIK GARABONCIÁS: Talál az a hal beléje?
SZUSI MESTER: Már hogyan találna. De ha a halat nem kedveled, barátocskám, van ám másfajta miszóm is. A tengeri levél helyett apró, friss spenót, a hal helyett zsenge malac lapockája. És persze az illatos gomba, a vargánya ízetlen szivacs ehhez képest.
EGYIK GARABONCIÁS: Hát, nem is tudom... Annyira fáradt nem vagyok, és azért a böllérleves az böllérleves.
SZUSI MESTER: Ugyan, ugyan, barátocskám. Attól csak szellentesz, ellustulsz, nehéz étel az, megfekszik a gyomrod és megsúgom, méreg is van benne... Olyan anyag, amitől, tudod, na, nem működik... De Szusi mester főz ám olyan miszót is, amitől, jó urak, a szerszám is jobban működik, ha netán nem működne megfelelően. Mondjuk, ha már tizenkét esztendeje ugyanaz az asszonyod, ahogy az itt szokás... Megeszed, hazamész, s két napig csak mosolyogni fog rád, nem pedig zsörtölődni...
MÁSİK GARABONCIÁS: Hű, ez jól hangzik. És mi van benne?
SZUSI MESTER: Illatos gomba, sárgarépa, gyömbér, zeller s a többi meg nem mondhatom, mert titkos recept, még nagyapámnak súgta meg ükapám szelleme a cseresznyevirág ünnepén.
MÁSİK GARABONCIÁS: Mindent értek!
EGYIK GARABONCIÁS: Azért nézzük meg, Hrabovszky gazda mit kínál.
SZUSI MESTER: Mit, mit, ugyanazt, mint eddig. Veszélyes ételek azok. Az ember szíve elzsírosodik tőlük, egy idő után maga is olyan lesz, mint a disznó. Az erei eldugulnak a sok zsirtól, megüti a guta, a szíve megáll és vége. Attól elnehezedsz, az én konyhámtól szárnyalsz. Ha nálam eszel, száz évig élsz, ha nála, feleannyit.
EGYIK GARABONCIÁS: Azt azért nem hiszem. Úgyhogy meghallgatjuk őt is.

Átmennek a színpad túlsó felére, Hrabovszkyhoz

HRABOVSZKY GAZDA: Tessék, tessék, atyafiak, van itt minden, amitől híres ez a város szerente a nagyvilágban. Hurka, májas, disznófőcsajt, cigánka. A kolbászt nem is kell említenem, az magától értetődő.

MÁSIK GARABONCIÁS: Aztán elárulná, miből készül az a kolbász, vagy maga is az istentől kapta a receptet?

HRABOVSZKY GAZDA: Bizony, onnan származik, legalábbis nagyapám állítása szerint. De én nem titkolom, elmondom magának szívesen.

EGYIK GARABONCIÁS: Nem fél, hogy más is megcsinálja ugyanazt?

HRABOVSZKY GAZDA: Nem félek én, mert nem csak a hozzávalók egybegyűréséből lesz az a csodálatos íze. Lélek is kell hozzá, annak a lelke, aki tölti, szárítja, füstöli, kell hozzá ennek a vidéknek a levegője, a szelleme. Nem elég a receptet tudni.

EGYIK GARABONCIÁS: Értjük, gazduram. És valami jó levesféle van-é, a disznóságok elé?

HRABOVSZKY GAZDA: Ma kiszelylevessel kínáljuk vendégeinket. A feleségem főzte, a nagyobbik lányom szolgálja föl. Orjacsontból, szívből, veséből, velőből készül, egyszerűen fölséges.

MÁSIK GARABONCIÁS: Ne haragudjon, hogy megkérdem, de a férfiaságra milyen hatással van?

HRABOVSZKY GAZDA: Hogyhogy a férfiaságra?

MÁSIK GARABONCIÁS: Hát tudja... Megjön-é a kedve az embernek asszonyához?

HRABOVSZKY GAZDA: Hát embere és asszonya válogatja. Nem tudom, miféleképpen nem foglalkozunk ilyesmivel. De az élethez megjön a kedve annak, akinek épp elment, az biztos. Kóstolják meg. Erzsikém!

Garabonciások leülnek – ki-ki a maga asztalához – és mohón esznek. Erzsike föl szolgálja a levest

Hrabovszky gazda felén elalszik a fény, Szusi mester felén fölgyúl. Két asszony nézelődik

SZUSI MESTER: Tessék, csak tessék. Itt van Szusi mester ízbirodalma, olyan finomságokkal, melyekről nem is álmodtatók.

EGYIK ASSZONY: Én nem álmodozni szoktam a finomságokról, hanem megfőzöm őket.

SZUSI MESTER: Elhíszem, szépasszony. De ha aból főzöl, amit Szusi mestertől vásárolsz, még finomabb lesz az abrak, és a férjed imádni fog.

MÁSIK ASSZONY: No, csak ne imádjon, inkább féljen tőlem.

SZUSI MESTER: Olyan is van, amitől a férj elpuhul és megtelik félelemmel...

EGYIK ASSZONY: Maga valami boszorkánymester?

SZUSI MESTER: Varázsló? Dehogy. Csak én nemcsak az ízekre figyelek, hanem a gyógyulásra is. Hidd el, szépasszony, a betegség az ételből fakad. Itt, felétek mindenki disznót eszik disznóval, azért van annyi beteg.

MÁSODIK ASSZONY: Én ugyan beteg nem vagyok, s a családból se senki. Öt éve nem volt egyikünk sem orvosnál, s akkor is csak azért mentünk hozzá, hogy kóstolót vigyünk neki.

SZUSI MESTER: Hja, idő kérdése. Az időt nehéz legyőzni. Hacsak... Hacsak nem hallgattok Szusi mesterre.

EGYIK ASSZONY: Nem akarjuk mi legyőzni az időt. Az életnek van egy rendje. Ahogy az Isten adta.

SZUSI MESTER: De a ráncoknak nem örültök, ugye? Annak sem, hogy a férjetekek fiatalabb fruskákra pislog.

MÁSIK ASSZONY: Majd adok én neki!

EGYIK ASSZONY: Az ilyen ügyeket mi laskasíróval zárjuk rövidre.

SZUSI MESTER: Férjemuram fegyelmzésére jó a laskasíró, de a ráncokat nem lehet kisírtani vele az orcácskátokból. Kár, hogy nem érdekel titeket Szusi mester miszója és szusija, amitől a ránc is kisimul.

MÁSIK ASSZONY: Azért érdekelne egy kicsit...

SZUSI MESTER: Elárulom a receptjét, ha a belévalókat aztán tőlem veszitek. Mondjuk, mástól nem is vehetnétek, mert csak én árulok ilyet az egész vidéken.

ELSŐ ASSZONY: Halljuk, halljuk.

SZUSI MESTER: Egyszerű. Tengeri levél és illatos gomba, kevés gyömbérrel. Kell még belé hagyma is. Minden reggel és este meg kell enni egy tányérral, hat hét után kezdenek kisimulni a ráncok.

MÁSIK ASSZONY: És ez biztos?

SZUSI MESTER: Biztos, biztos, miért hazudnék? Akkor nem vásárolnátok többé nálam.

MÁSIK ASSZONY: Ez igaz.

EGYIK ASSZONY: És valami a hízás ellen nem volna?

SZUSI MESTER: Dehogynem. Minden, amit készítek, laktató és egyben fogyaszt is. Kóstolják meg ezt a szusit!

Asszonyok megkóstolják, hümmögnek

EGYIK ASSZONY: Ehető, de vizet nem visz az én töltött káposztámnak.

SZUSI MESTER: *(Sértődötten)* Akkor fald csak a töltött káposztát és hízzál tovább, asszony.

ELSŐ ASSZONY: Jaj, nem, nem, egy fél kosárral is vennék belőle...

SZUSI MESTER: Na, azért!

MÁSIK ASSZONY: És valami, amivel meglephetem a férjemet? Valami különlegesség?

SZUSI MESTER: Itt minden különlegesség.

MÁSIK ASSZONY: Igen, látom, de, hogy is mondjam, sok itt a zöldség meg a rizs meg a tengeri fű meg levél. A férjem az ilyesmit nem szereti. Húst enne hússal.

SZUSI MESTER: Akkor szolgálj föl neki a hússok királyát.

MÁSIK ASSZONY: És mi lenne az?

SZUSI MESTER: A lazachús.

EGYIK ASSZONY: Húha. Az meg milyen állat?

SZUSI MESTER: Az egy hatalmas halállat volna.

EGYIK ASSZONY: Hát... Miféleképpen a halnak nem nagyon tapsolnak. Időnként egy-egy jó halászlé, de nagyjából annyi. Sokszor iszapíze van...

SZUSI MESTER: No, ennek nincs iszapíze, mert ez az óceán sós, hideg, kék vizében cikázik, nem a pocsolóban vagy egy lusta, sáros folyóban. De inkább megmutatom.

Elévesz egy hatalmas lazacszeletet

MÁSIK ASSZONY: Húha. Gyönyörű húsa van.

EGYIK ASSZONY: Csodás, az biztos.

SZUSI MESTER: A színe – akár a rózsáé. Ráadásul ez zsíros is, mintha a vizek disznaja lenne, csak hogy zsírja nem hizlal, hanem ellenkezőleg: fogyaszt. Bárhogy készítheted, olvad a szádban, jóllaksz, de mégis könnyű maradsz, jobban alszol, a szíved is boldogabban dobog tőle. Nem beszélve arról, hogy a férfiúnak meghozza a kedvét, ha rendszeresen fogyasztja. Kétnaponta kell föl szolgálni neki, hat hét után pedig meglátod, hogy virgonc lesz, mint a házasság elején. Persze ehhez Szusi mester különleges körete is szükséges, tengeri füvekből és három féle gombából, meg Matatakakiban mester titkos lötytyében pácolt gyömbérszeletek, de itt minden kapható.

EGYIK ASSZONY: De hát biztosan méregdrága.

SZUSI MESTER: Szépasszony, messzi földről hozzák nekem is, nem lehet olyan olcsó, mint a disznóhús. De gondold belé, finomabb, könnyebb, gyógyít, fogyaszt – és mást eszel, mint a szomszédasszonyod, mint a város asszonyai. Különb lesz náluk. A férjed is másképp fog nézni rád... és nemcsak nézni... És azért megfizethető...

ASSZONYOK: Mindenből kérünk!

Érkeznek a vásárlók, és egyre inkább Szusi mesterhez partolnak

6.

Ugyanott. A nap vége. Hrabovszky gazda és Szusi mester a záráshoz készülődnek. Reflektor Gazdára és Szusi mesterre. Hrabovszky gazda átkiabál

HRABOVSZKY GAZDA: Hogy megy a bolt, Szusi mester?

SZUSI MESTER: Egyre jobban.

HRABOVSZKY GAZDA: Azért, mert az enyém meg egyre szarabban. És ez nincs rendjén.

SZUSI MESTER: Hja, kérlek, ilyenek a piac törvényei.

HRABOVSZKY GAZDA: Itt nem ilyen törvényei vannak a piacnak. Eleddig a becsületesség és az ízek adták el az árut, nem a hazugság.

SZUSI MESTER: A piac törvényei változnak. És ne tévesszük össze a hazugságot az okossággal és az ügyességgel.

HRABOVSZKY GAZDA: Inkább ne tévesszük össze az ügyességet az ügyeskedéssel. Mert a túlzásba vitt ügyeskedés bizony már a becstelenség határát súrolja.

SZUSI MESTER: Persze. Most meg folytasd, mondd ki bátran, hogy egy aljas idegen vagyok, aki belopakodtam a te földedre és itt garázdálkodom.

HRABOVSZKY GAZDA: A fene bánta volna, hogy idejössz, ha úgy élsz, mint mi. Sőt, úgy sem kell élned, mint mi, csak légy becsületes.

SZUSI MESTER: Te ne oktass engem erényre és üzletre, mert mint látod, én csinálom jobban.

HRABOVSZKY GAZDA: Ezt nevezed te ügyességnek és erénynek? Hogy azt hazudod, a hitvány gombádtól és tengeri burjánodtól kisimulnak a vénasszonyok ráncai? Vagy hogy a kotyvalékodtól az öregapám is kanos lesz?

SZUSI MESTER: Igenis az lesz, virgoncabb, mint te.

HRABOVSZKY GAZDA: No, akkor majd én is azt fogom enni, s ha a feleségem nem bírja már a kanosságomat, átmegyek a leányodhoz.

SZUSI MESTER: Gyere csak, gyere! A szamurájkardommal fogom felszeletelni a kolbászodat!

HRABOVSZKY GAZDA: Hadonászhat az a halkésseddel, ha a vasvillát a valagadba döföm!

SZUSI MESTER: Fuzakenjaneeyo! [Baszd meg!] Urusee! [Kuss legyen!]

HRABOVSZKY GAZDA: Mit ugatsz?

SZUSI MESTER: Jobb, ha nem tudod.

HRABOVSZKY GAZDA: „Hát azt a Judás apostollal összecimborált aprópénz hamisító Poncius Pilátusát a Jeruzsálemi Golgotahegyén Krisztuskáromló latorképpen keresztrefeszített paraszt öregapádnak.”

SZUSI MESTER: Izanagira és Izanamira, te örült vagy.

Lehúzza a redőnyt. Hrabovszky gazda követi példáját.

EGYIK GARABONCIÁS: Egy kis szünet?

MÁSIK GARABONCIÁS: Legyen!

Függöny

MÁSODIK TÖLTÉS

1.

Ugyanott. A színpad elsötétedik, majd halovány fény gyúl. Anyós dörömből Szusi mester redőnyén. Szusi azt hiszi, Hrabovszky, dühösen föltépi a redőnyt, már kezében a szamuráj kard

ANYÓS: Lassabban azzal a halkéssel, kandúrkám!
SZUSI MESTER: Jaj, bocsánat.
ANYÓS: Jól áll neked. De most már betehetnéd a kardod a hüvelybe...
SZUSI MESTER: Békíteni jöttél?
ANYÓS: Ugyan. Engem a kakasviadal nem érdek. Csak a kakasok.
SZUSI MESTER: (*Hebegve*) Tudok néhány különleges kakasleves-receptet.
ANYÓS: Majd beszélgetünk a konyhaművészetről is. Én is meg tudom ám fűszerezni a kakasherét, de úgy... (*Szusi mestert láthatóan kírázza a hideg.*) De elsősorban engem te érdekel, te kandúr.
SZUSI MESTER: De miért?
ANYÓS: Azért, mert különleges vagy. Mert még nem találkoztam ilyen férfival.
SZUSI MESTER: Sárgával?
ANYÓS: Sárgával ugyan találkoztam, mert mindenféle náció volt már itt könyörögni kolbászügyben. Ilyen harcossal nem találkoztam még, aki erős... férfias... ilyen nagy kardja van... ugyanakkor meg igazi művész... ahogyan te bánsz a fakanaladdal... És biztosra tudom, milyen szép a lelked is...
SZUSI MESTER: Bizonyosan, de az a szép lelke fél tőled, asszony!
ANYÓS: Ugyan biza miért félsz tőlem, te hős?
SZUSI MESTER: Nem tudom. Mert olyan erős vagy. Mert te tudod, milyen az élet, még nálam is jobban. Mert úgy érzem, mindjárt fölfalsz.
ANYÓS: Jó megérzésed van.
SZUSI MESTER: (*Tanáctalanul*) Most mi következik?
ANYÓS: Nem tudom. Nálatok ilyenkor mit szoktak tenni?
SZUSI MESTER: Hát... nálunk az asszony ilyenkor megmossa a férfi hátát.
ANYÓS: (*Fölkacag*) Haha, tudtam én, hogy te vagy az én emberem. Hogy nem vagy te anyámasszony katonája. Ügyes. Nagyon ügyes. És csábító. Hm, megmosni az izmos hátadat. A délceg mellkasodat. Lehet szó róla. De mifelénk ez nem megy ilyen hamar. Mifelénk ezt megelőzi egy olyasvalami, amit udvarlásnak hívunk. Virágot hozol nekem. Sétálunk a parkban. Táncolunk a bálban. Színházba megyünk. És még néhány ilyen apró szépség. Érted, kandúrkám?
SZUSI MESTER: Értem, szépasszony.
ANYÓS: Örülök. Gondolkozzál rajta, és ha úgy akarsz, tudni fogod, mit kell tenned. Megéri, hidd

el, hogy megéri, mert ugyan az életem felét már leéltem, de még az ifjúság tüze lobog bennem és sok örömet rejteget a tárházam. Nagyon tudok ám bánni a kakasherével.

SZUSI MESTER: Megbolondítás, szépasszony...
ANYÓS: (*Szikrázó szemekkel*) De azt is tudd meg, hogy ha az a kakas nem úgy viselkedik, ahogy kell, megpörkölöm a taraját.
SZUSI MESTER: Nem kételkedem.
ANYÓS: Akkor hát pá, kandúrom. (*Csókra nyújtja a kezét, Szusi mester immár elegáns hódolattal csókol kezét*) Jó éjszakát!
SZUSI MESTER: Jó éjt.

Anyós átbilleg a színpadon és belép a Hrabovszky-házba.

SZUSI MESTER: Még hogy békés... Veszélyesebb ez, mint Japán.

Lehúzza a redőnyt

2.

Kanto lép a színpadra. Előveszi a kardját és edzeni kezd. A másik oldalról előlép Erzsike, kósárral a kezében.

ERZSIKE: Jaj, de megijedtem. Mit csinálsz te itt?
KANTO: Kard órája van, / penge hasít, a toll most / mozdulattalan.
ERZSIKE: Harcra készülsz a béke városában?
KANTO: Elmémbe béke, / a kard a nyugtalan test / balkezessége.
ERZSIKE: Azt hiszem, ezt nem értem, de nem is tanítottak ilyen bölcsességet mifelénk az iskolában.
KANTO: Egy iskola van, / az élet tanodája, / az is bizonytalan.
ERZSIKE: Ha fülem nem csal, az utolsó sorban egy szótaggal több van, hat az öt helyett...
KANTO: Ó, jöjj, szepukku...
ERZSIKE: Ezt a verset nem engedem befejezni. Lehet, hogy nagy harcos vagy, de én egy seprűvel csaplak agyon, ha egy szótagért fölvágod a hasadat, te kötözni való bolond!

Kanto lehajítja a fejét és némán néz maga elé

ERZSIKE: Tudod, én épp erre jártam. Megpakoltam kolbásszal ezt a kosarat. Nem tudom, kinek vigyem. Talán a nagymamámnak. De félek a farkastól.
KANTO: (*Harci állást vesz föl, hadonászik*) Hol a szörnyeteg? / Ne félj míg engem látsz, / én megvédelek.
ERZSIKE: Igazából a nagymamám velünk lakik, a másik pedig meghalt, szegényke. Úgyhogy nem is tudom, kinek ajándékozzam ezt a finom kolbászt. Mit szólnál, ha neked adnám?

KANTO: Méltatlan vagyok / ilyen tündéri kegyre, / a szívem dadog.
ERZSIKE: Pedig kapros-túrós lepényt is sütöttem mellé, hátha találkozom valakivel, akinek örömet okoznék vele. Nagyon finom.
KANTO: A szívem dadog, / ilyen tündéri kegyre / méltatlan vagyok.
ERZSIKE: Nagyon zavarban lehetsz, ha visszafelé mondd el ugyanazt a verset. Én is nagyon zavarban vagyok, nem gondoltam volna, hogy pont egy kardjával hadonászó legényre bukkanok az esti sétámon. Aki ráadásul el sem akarja fogadni ezt a kis kóstolót. Bezzeg ha a farkassal találkoztam volna, az fölfalta volna. Majd utána engem is...
KANTO: Szívemet a kard, / sem Bisamonnak vértje / meg nem védheti. / Cseresznyevirág vére / ömlik e csatatérre.
ERZSIKE: Ó, ez valami más versforma? Jaj, igen, ez a tanka. Tanultuk az iskolában... Igazából nem is tanultuk, csak elmentem a könyvtárba és elolvastam azt a keveset, amit találtam Japánországról. Így azt is tudom, ki Bisamon. A harcosok istene. Az élelem istennőjét pedig Uke Mocsinak hívják, ugye? Vedd hát úgy, hogy ő küldi ezt a kosárkát. Jó éjszakát, te harcos poeta.

Kanto kezébe nyomja a kósarat és belibben a kapun. Kanto térdre roskad.

KANTO: Mi ez az érzés, / cseresznyevirág hull rám, / rám dől az ég és / előnt egy cukros hullám, / s a hideg ráz, szimultán.

Kanto hanyatt fekszik a fűbe. Garabonciásék fölállnak az asztaluktól

MÁSIK GARABONCIÁS: Mi ez, tán szerelem?
EGYIK GARABONCIÁS: Vagy egy szeszély csupán?
MÁSIK GARABONCIÁS: A lelkekbe ki lát be? S mi jó majd ezután?
EGYIK GARABONCIÁS: Szép öcsém, megázol a hold hús vizében.
MÁSIK GARABONCIÁS: „A szerelem, a szerelem, a szerelem sötét verem.”
EGYIK GARABONCIÁS: „Ha bálnák volnánk, del-finek, /nem tudná soha senki meg, / hogy hol kószálunk, kedvesem, / szabadon, sósan, nedvesen.”
MÁSIK GARABONCIÁS: Bálnák? Vagy netán lazacok?
EGYIK GARABONCIÁS: Avagy érzelmes malacok?
MÁSIK GARABONCIÁS: Még hogy a farkas? Ozsonna, nagymamának...
EGYIK GARABONCIÁS: A férfi gyomrán át szívet találhat...
MÁSIK GARABONCIÁS: Szép öcsém, te ott, a holdvilág vizében...

EGYIK GARABONCIÁS: A csillagok megtévesztő tűzében...
MÁSIK GARABONCIÁS: Vidd haza a szerelmet és a kolbászt!
EGYIK GARABONCIÁS: És a versed még jobban megcikornyázd!

3.

Zene csendül, betáncol a három Hrabovszky-lány, boszorkánynak öltözve, fejükön szarvacskával. Kísértükben más leányok, lenge, fehér ruhácskában és legények, disznóálarccal. Boszorkányéjszaka – valóságos vizuális orgia, megfelelőképpen koreografált táncokkal – veszi kezdetét. Körbetáncolják az eszméletlen Kantót, a fölébe énekelnek

ERZSIKE: (*Énekel*) „Csütörtökön este / Voltam nálad lesbe, / Láttam, hogy halat süttöttél, / Éngemet bé nem engedted, / Pedig jó lett volna! / Hát pénteken este / Voltam nálad lesbe, / Láttam, hogy ágyat vetted. / Engemet bé nem engedted, / Pedig jó lett volna! / Pedig jó lett volna! / Pedig jó lett volna!”

*

TERÉZ: (*Énekel*) „Nem fekszek a szalmazsákra, / Ott van nekem a rózsám ágya, csuhajja! / Rózsám ágyán a kis dunyha, / Összebújunk mink alatta, csuhajja! / Az én rózsám kispéntöle / Leveti azt már előre, csuhajja! / Leveti, mert nem akarja, / Összegyűrjem én azt rajta, csuhajja! / Levetted a péntölödet, / Gyere, ölelj meg engemet, csuhajja! / Ropogtassuk meg az ágyat, / Úgy is tudom, alig várod, csuhajja!”

Ráncigálni kezdik a még mindig eszméletlen Kantót. Beront Ikumu és karddal próbálja megvédeni öccsét. Teréz kinyújtja a kezét, a kard beléröppen. Judit a tenyeréről csillámló port fúj a legény felé, mire az elveszíti eszméletét. Erzsike kifogja az összeroskadó legényt és az öccse mellé fekteti, szájon csókolja

JUDIT: (*Énekel*) „Volt szeretőm, őt is, hat is, de csuhajja! / De jó volna most egy vak is, de csuhajja! / Nem becsültem meg a hatot, / Megbecsülnék most egy vakot, de csuhajja!”

A boszorkányok megigézik a disznóálarcos legényeket

LEÁNYKÓRUS: (*Csujjogatók*) „Kurta farkú kisfiú, járjad te is, ujjú-jú!”

A legények négykézlábra ereszkedve csujjogatnak

LEGÉNYKÓRUS: Nem vagyunk mi lazacok, / csak csabai malacok. / Kicsi nekem az a pajta, / Kidugom a farkam rajta.

LEÁNYKÓRUS: „Vékony cérna, köménymag / jaj, de kicsi legény vagy! / Karácsonyra meghízol, / lesz belőled nagy disznó!”

A tánc egyre szenvedélyesebb. Már Garabonciásék is fölállnak az asztaltól és belekapcsolódnak: legényest ropnak, ellentétben a megalázott malacálarcos legénykékekkel

JUDIT: (Énekel) „Tegye bele, vegye ki, / Az Isten megfizeti. / Nincsen abban semmi jó, / Semmi kedvemre való. / Ajajajaj, ne tegye belé / Szűk a lika, lágy a hegye, nem menyen belé!”

TERÉZ: (Énekel) „Adjon Isten békességet, lábunk közé keménységet! / Lábujjkámon a köröm, s azonfelül az öröm! / Csípd meg, bogár, a seggit, lapostetű, a tökit. / Nyomás, nyomás, nem a pina, nem a pinavakarás! / Hány esztendő lehettél, mikor bingyózni kezdted? / Tizenhárom meg egy fél, úgy bingyóztam, mint a szél.”

ERZSIKE: (Énekel) „Kicsi leány, kicsi kócs, / Mikor basznak, ne rikóccs! / Mer’ az anyád meghallja, / S a likadot bevarrja. / Édesanyám, ne varrd bé, / Csak még egyszer dugja bé!”

MINDENKI: Békéscsabán „kidobolták, / hogy a kolbászt ne árulják, / Mert egy lánynak vékony jutott, / rögtön a bíróhoz futott. / A bíró úr hamarjában / övét dugta a markába!”

LEÁNYKÓRUS: „Bíró uram, tégy igazat, / rendelj nekem vastagabbat!”

A boszorkányok kitáncolnak a színpadról, a legények röfögve, négykézláb távoznak, Garabonciásék visszaülnek az asztalukhoz, Kanto és Ikumu magukhoz térnek, és ugyancsak röfögve, négykézláb indulnak haza

4.

Hrabovszky gazda konyhája. Hrabovszky és Lajos poharazgatnak, Hrabovszkyné és a lányok sürgőldögélnék

HRABOVSZKY GAZDA: Esküszöm, vasvillát döfök a valagába!

LAJOS: Járjunk el egyszerűbben. Gyűjtsuk rájuk a házat.

HRABOVSZKYNÉ: A számázkodást jó volna befejezni!

HRABOVSZKY GAZDA: Jó, jó, de tönkreteszi az üzletemet. Harmincöt esztendeje dolgozom böcsülettől, ahogy apámtól s nagyapámtól tanultam. Minden jól megy, erre megjelenik ez a pojáca és belerondít az életembe.

HRABOVSZKYNÉ: Olyan nagyon nem rondított bele az életünkbe. Az igaz, hogy a helyiek már inkább tőle vásárolnak, de még eddig egy szál kolbász sem maradt a nyakunkon, viszik a burkusok, a taljánok, az ánglusok, a csehek, lengyelek s még hány nép...

HRABOVSZKY GAZDA: Igen, de a saját városomban ér a megaláztatás. Az asszonyok, akik azelőtt tőlem vásároltak, most cseberben hordják azokat a mocsok leveket, nagy kosarakban cipelik azt a rusnya veres halat, szagos gombát és egyéb heprecsórét.

LAJOS: Túrhetetlen. Én mondom, gyűjtsuk rájuk a házat. Aztán odébb mennek, mást keserítenek.

HRABOVSZKYNÉ: Ha még egyszer ezt hallom, kiséprűzlek mindkettőtöket a házból. Senki nem bánt semmit. Az élet rövid távon néha igazságtalan, de hosszú távon igazságos.

HRABOVSZKY GAZDA: De mit tegyek? Nem hagyhatom, hogy holmi jöttmentek megalázzanak.

LAJOS: Úgy van. Nem hagyhatjuk. Én veled vagyok, komám. Szólok is Pisti fiának, gyűjtsön össze néhány legényt, s tángálják el jól a két ferdeszemű kölyköt. Az apjukat pedig megverem én.

HRABOVSZKY GAZDA: Jó, de látod, mekkora karddal járnak, s olyan könnyedén szökellnek... Jár a szám, hogy vasvilla meg kasza, de én biza félek tőlük.

LAJOS: Ugyan, komám. Úgy megüti őket a setét, meg se nyikkannak.

HRABOVSZKYNÉ: Asztalbontás! Elég volt a hősködésből meg a pálinkából.

LAJOS: Mindig így végződik, valahányszor kezdünk bemelegedni.

HRABOVSZKY GAZDA: Asszonyuralom van. Ahogy az idegenekkel elbántunk, föllázadunk ellene.

HRABOVSZKYNÉ: A seprűmet eddig észre sem vettétek, csak a tisztaságot. A laskasírtóimre sem gondoltatok, csak arra, hogy a tésztám milyen finom. Ha lázadás lesz, majd bővülnek az ismereteitek, de előre megmondom, ha Kossuth Lajosnak nem sikerült, nektek sem fog.

Lajos, Hrabovszky gazda el. Hrabovszkyné és a lányok maradnak

ERZSIKE: Remélem, csak a pálinka beszélt a papából meg Lajos bácsiból. Mert én bejelentem: szerelmes vagyok.

TERÉZ, JUDIT: Igen? Tényleg?

HRABOVSZKYNÉ: Végre megjött az eszed, és férjhez méz Pistához?

ERZSIKE: Egy költőbe lettem szerelmes.

TERÉZ: Nincs méltóbb férfiú a szerelemre, mint egy poéta.

JUDIT: És nincs veszélyesebb sem.

HRABOVSZKYNÉ: Jesszusom! Beleszeretted abba a verselő bohócba? Te megbolondultál.

ERZSIKE: Igen. De olyan jó megbolondulni.

TERÉZ: Irigyllek.

JUDIT: Hát még én. Bár én mindhármukba belészerettem. Még Szusi mesterbe is. Olyan bájosan elszánt. És olyan arányosan szigorú. Mint akinek lefejezték a feleségét.

HRABOVSZKYNÉ: Na, tessék. Rádadásul nemcsak ti bolondultatok meg, hanem a nagyanyátok is. Egész nap a tükör előtt ül, tollászkodik és dúdol. Én holnap reggel vonatra ülök, elmegyek Budapestre, megiszom egy tejeskávét a Gerbeaud-ba, majd utána levetem magam a Lánchídról.

LÁNYOK: (Kacagva) Magyar szepukku!

HRABOVSZKYNÉ: Tényleg ezért jártattalok iskolába, hogy elmeháborodottak legyetek?

ERZSIKE: Mama, te is nő vagy...

HRABOVSZKYNÉ: Én igen, csak remélhetőleg maradt némi eszem. Értem, hogy valami másra vágytok, de az álom egy dolog, az élet pedig egy másik. Lehet, hogy az a kölyök délceg legény és lenyűgöző, hogy csak versben beszél, de arra nem gondoltatok, hogy három hónap múlva megfuttatók a sok rímtől? Hogy fog ez egy családot eltartani? Mire neveli a gyermekét? Nem beszélve arról, hogy a költők megbízhatatlanok, és csak a zavarosban szeretnek... kefélni. A másik legény még a költőnél is bolondabb, minden semmiségért a hasát vagdosná. Az apjuk pedig... Na, hagyjuk... Mások, mint mi. Tudom, hogy ez nagyon érdekes, a Pisti pedig nem, mert olyan, mint a többi, de a Pisti ügyes, dolgos ember, akinek van egy mestersége, van mit aprítania a tejbe, és van mire tanítania majd a gyermekeket, akik az én unokáim lesznek. Az élet hosszú, a szerelem pedig rövid.

TERÉZ: Te csak ne oktass, mama, mert a Kovarszky Jankóról mi is tudunk.

HRABOVSZKYNÉ: Igen? És mit tudtok?

TERÉZ: Hát hogy szerelmes voltál belé.

HRABOVSZKYNÉ: Hogy szerelmes lettem volna? Hát nem, csak azt hittem. Izgalmas volt, mert más volt. Míg apátok keményen dolgozott és egy héten legfeljebb kétszer ért rá udvarolni, és akkor is csak a maga csendes módján, Kovarszky Jankó kávézott és sétált a városban, nappal, mikor minden rendes ember dolgozott. Ő volt a legnyalkább, ő táncolt a legjobban és ő hazudott a legszebben.

JUDIT: Értjük a célzást. Ettől függetlenül én gondolkodás nélkül béköltöznek a szemben lévő házba és hagynám, hogy azt csináljanak velem ott, amit csak akarnak.

HRABOVSZKYNÉ: Akkor (sírva fakad)... Akkor én holnap reggel indulok Budapestre, és még egy tejeskávét sem iszom meg a Gerbeaudban.

ERZSIKE, TERÉZ: De mama! Judit csak tréfál!

Erzsike és Teréz kitámogatják Hrabovszkynét

JUDIT: Pedig nem is tréfáltam.

5.

Szusi mesterék háza. Szusi mester teli szájjal zabálja a kolbászt meg a kapros-túrós lepényt. A leánya tesz-vesz a konyhában

SZUSI MESTER: Uke Mocsi ajándéka. Elképesztő. Isteni. Élek még, leányom, vagy ez már a boldog túlvilág?

HOSHI: A zord evilágban vagyunk még, atyám.

SZUSI MESTER: Nem úgy tűnik. Ez tényleg isteni. Ilyen nincs is.

HOSHI: Erre mondtad, atyám, hogy egészségtelen.

SZUSI MESTER: Az a piaci szöveg. Mitől lenne egészségtelen?

HOSHI: Én nem tudhatom, atyám.

SZUSI MESTER: Dehogy egészségtelen. Ezt falnám egyfolytában, ha nem restelném megvásárolni. De te megkíméltél a megaláztatástól és beszerezted.

HOSHI: Én biztos nem. Itt találtam, reggel, egy takaros kosárban.

SZUSI MESTER: Érdekes. Rejtélyes. Akkor honnan van?

HOSHI: Fogalmam sincs. Mint ahogyan az sem, honnan került ide ez a hatalmas virágcsokor (Meglobogtat egy ikebana-szerű csokrot.) Egészen biztos, hogy nem én kaptam, mert én ki sem mehetek a házból, nem is tudnak a létezésemről. Talán te kaptad, atyám?

SZUSI MESTER: (Zavarban) Nem, nem én kaptam.

HOSHI: Akkor hogyan került ide? Te készítetted?

SZUSI MESTER: Ne a virággal foglalkozz! A kosár a fontos.

Ikumu, Kanto érkeznek

HOSHI: Bátyáim, honnan származik ez a kosár?

IKUMU: Nem tudom. Én is most látom először. Atyám, te mit eszel? Csak nem... Csak nem...

SZUSI MESTER: Kolbászt eszem, fiam. A világ legfinomabb kolbászá.

IKUMU: De hisz gyűlölöd a kolbászt és mindenkit, aki tölti.

SZUSI MESTER: Az utóbbi kijelentés érvényes, az előbbi nem.

IKUMU: De honnan van? Mi történik ebben a házban?

KANTO: Szerelem. Kolbász. / Kolbász. Szerelem. Kolbász / Szerelem. Kolbász.

IKUMU: Roppant értelmes versfaragvány. Mire célzol?

KANTO: Szerelmem hozta, / a szerelem kolbásza, / bearanyozva.

IKUMU: Nem tudnál világosabban beszélni? Mert így gyanús. Miért érdekelné egy férfiút a szerelem kolbásza?

KANTO: Szerelmes vagyok, / szívem a semmi ágán / csücsül és vacog. / Kolbász és egy királylány, / hová evez a bárkám?

IKUMU: A kardomba, hibbant, bús öcsém. A kardomba. Hogy hívják a királylányt, aki a kolbászt hozta neked?

KANTO: Mit számít a név? /Fontos netán e perc, vagy / csak a századév?

SZUSI MESTER: Ha nem mondd meg, kibe vagy szerelmes és honnan van a kolbász, hagyom, hogy a bátyád lefejezen.

KANTO: Ellenség lánya / lesz az én menyasszonyom, / lelke magánya.

SZUSI MESTER: Micsoda? Kicsoda? Az ellenségem lányát szemeltd ki magadnak, nyomorult? És melyiket a három közül? De ne is válaszolj, mert mindegy melyik, úgysem fogtok összeházasodni.

KANTO: Akkor meghalok, / és meghal velem ő is, / nem leszünk rabok!

SZUSI MESTER: Fiam, hiába próbálsz a szívemre hatni, kemény az mint a kőszikla.

KANTO: Halál, ó halál / lesz a menedékem, ha / megállítanál.

SZUSI MESTER: Márpedig megállítalak én, fiam. Ha pedig szepukkut követsz el, mindhárom leányt lefejezem. Sőt, kiirtom az egész családot.

Kanto megsemmisülve magába roskad

IKUMU: Atyám, nem tagadhatom el előtted, én is rosszul vagyok. Valami furcsa érzés kerített hatalmába. Mámoros, bódult álom volt és azóta mintha pillangók röpködnének a gyomromban, testem könnyű, mint a hab, de a fejem nehéz és zúg, mintha sinsu bort ittam volna, szakéval.

SZUSI MESTER: És mi történt abban az álomban?

IKUMU: Nem is tudom. Nagyon zavaros volt. Lányok táncoltak és énekeltek benne, és el akarták ragadni az öcsémet. Én próbáltam megvédeni, de kivarázsolták a kezemből a kardot, letepertek a földre, a hasamon szökdecselek, de súlyuk mégsem volt.

SZUSI MESTER: Jaj, az emésztő szerelmű tanuki-hercegnőktől itt sem szabadulunk.

HOSHI: *(Epésen)* Lehet, a virágcsokrot is a mosómedve-tanuki-hercegnők hozták.

SZUSI MESTER: Igenis, ők hozhatták. Ki más?

IKUMU: Nem mondhatnám, hogy mosómedvéhez hasonlítottak, inkább a szomszéd lányaihoz.

SZUSI MESTER: Tudtam, tudtam, hogy gonosz szellemekből áll az egész család.

Fölugrik, besötétíti az ablakokat

IKUMU: Mit csinálsz, jó atyám?

SZUSI MESTER: Besötétítem az ablakokat és babot szórok a sarkokba, hogy ne tudjanak bejönni a szellemek. Te pedig tűzzel magyalágakat az ajtó fölé és aggasd föl minden szardíniánkat, a démonok irtóznak annak szagától.

IKUMU: Igenis, atyám. *(El)*

SZUSI MESTER: Miért üldöztök minket, gaz szellemek? Bárhová megyünk a világba, a nyomunkban vagytok. De én megvívok veletek. Értitek? Engem le nem győzhettek. *(Hadonászik a kardjával)* Értitek? Vér fog folyni, a ti véretek, ha van egyáltalán... mindenki vére. Szusi mester legyőzhetetlen. Vér fog folyni. Vér! Vér! Vér!

6.

Hrabovszkyék háza. A gazda és felesége beszélgetnek

HRABOVSKYKYNÉ: Mi, nők, össze szoktunk tartani. De most baj van, el kell mondanom neked. De ígérd meg, föl nem háborodsz, és nem fogsz ordítani.

HRABOVSKY GAZDA: Nocsak. Éppen olyan szörnyű nem lehet. Tudod, hogy békétűző fajzat vagyok.

HRABOVSKYKYNÉ: Édesanyám egész nap nézegeti magát a tükörben, dúdol. Nem iszik pálinkát, hál' istennek nem szívja azt a bűdös cigarettet, ellenben két virágcsokrot is elrejtett a komódba.

HRABOVSKY GAZDA: Nocsak. És ki az áldozat? HRABOVSKYKYNÉ: Kire gyanakodnék másra, mint Szusi mesterre? Főképp, hogy a csokrok nagyon, hogy is mondjam, olyan művésziek voltak, miféleképpen nem így válogatják a virágokat.

HRABOVSKY GAZDA: *(Röhög)* Haha, tényleg? Feje tetejére állt a világ. De tudod, mit? Nincs is szebb, mint az ellenség tűzét az anyós mosogatóvizével oltani. Áldásom rájuk.

HRABOVSKYKYNÉ: De ha csak ez lenne a probléma. Ez a kisebbik baj. A lányaink belebolondultak a szomszéd fiaiba. Különösen Erzsike, a költőbe.

HRABOVSKY GAZDA: *(Hangosan)* Micsoda? *(Ordít)* Micsoda? A haragosom kölykeibe? Azokba a sunyi gazfickókba?

HRABOVSKYKYNÉ: Igen, de megígérted, hogy nem jössz ki a sodrodból...

HRABOVSKY GAZDA: Még hogy nem jövök ki a sodrodból? De hát ez a soknál is sokkalta, de sokkalta több. Eltöröm a derekukat.

HRABOVSKYKYNÉ: Ne tedd! Szép szóval, türelemmel kell jobb belátásra bírunk őket.

HRABOVSKY GAZDA: Teli vagyok szép szavakkal. Lányok! Erzsike, Teréz, Judit – gyertek csak ide, kicsibéim!

A lányok beszaladnak

LÁNYOK: Csók a mi papuskánknak!

HRABOVSKY GAZDA: *(Nyájasan)* Hogy s mint vagytok, pintyőkém? Jól vagytok, aranyoskám?

LÁNYOK: Igen, papa.

HRABOVSKY GAZDA: Akkor jó. És igaz, amit a madárkák csiripelnek, hogy jól egyeztek a szép szál szomszéd legényekkel?

ERZSIKE: Töredelmesen bevallom, papa, hogy fülig szerelmes vagyok a bájos póttába.

TERÉZ: Én sem bontakoznék ki a nagyobbik legény karjaiból.

JUDIT: *(Sóhaj)* Nekem mindkettő egyformán tetszik, de én vagyok a legkisebb, és nekem már nem marad, csak az apjuk. De az sem rossz pasas.

HRABOVSKY GAZDA: *(Ordít)* Még a vén bakkecskére is szemet vetettek, ti ribancok? Hát ezért kínlódtam, hogy fölneveljelek, oskoláztassalak, cifra ruhába járassalak, stafirunggal ellássalak, hogy odaadjátok magatokat az első jöttmenteknek? Ezeknek a közveszélyes szélhámosoknak?

ERZSIKE: De papa! Félreismered őket...

HRABOVSKY GAZDA: Hogy félreismerem? Milyen ember az, aki jóformán be sem költözik, és máris a szomszédja ellen áskálódik? Az egész város ellen, fittyet hányva a munkánkra, a szokásainkra.

TERÉZ: Nekik is meg kell élniük valamiből...

HRABOVSKY GAZDA: Igen? Egyetértek. De nem csalásból, ámitásból. Lett volna itt helye a dolgos kéznek elég, nem győztük a disznókat hizlalni, vágni, a kolbászt tölteni. Erre fel idejönnek és beleszarnak az egésznek a közepébe. Ráadásul a lányaimat is elcsábítják.

ERZSIKE: Ami azt illeti, inkább mi csábítottuk őket.

HRABOVSKY GAZDA: Hát ribancokat neveltem? Cafkákat? Kurvákat?

JUDIT: Figyelmeztetném édesapámat, hogy a kurvák pénzért árulják magukat. Mi meg ingyen is odaadnánk...

HRABOVSKYKYNÉ: Pofa be, ostoba liba, mert kitépem az összes hajadat.

HRABOVSKY GAZDA: *(Ordít)* Még csúfokodtok is velem? Eltöröm a derekatokat. Kiverem én a fejtekből ezt az egész hülyeséget. Az én unokám nem lesz sárga, és nem fog bohóckarddal járni a hittanórára. Én nem fogok a város előtt szégyenkezni. Inkább leváglak fejszével mindannyiőtokat és aztán felkötöm magamat.

ERZSIKE: *(Flegmatikusan)* Így keletkeznek a szomorú, szerelmi balladák.

TERÉZ: Együtt láttuk édesapámmal, mikor itt voltak a vándorkomédiások, Rómeó és Júlia szomorú történetét. Emlékszik, édesapám?

JUDIT: A szerelmek megölték magukat, mert a haragban lévő szülők eltöltötték őket egymástól. Ezt akarja?

HRABOVSKY GAZDA: Az egy ostoba mese. Ez meg az élet. Az én családom életéből nem lesz színdarab, amivel aztán ágrólszakadt vándorkomédiások botránkoztatják Magyarországot.

TERÉZ: Akkor hát megkíméli az életünket, édesapám?

HRABOVSKY GAZDA: Igen, ha magatokba szálltok és befejezitek ezt az örültséget. De a jöttmenteket vasvillával kergetem ki a városból, annyi szent.

ERZSIKE: Ne tegye, édesapám! Anyuu... ne hagyj ezt!

HRABOVSKYKYNÉ: Betelt a pohár. Vége a pajtáskodásnak. Ezentúl a laskasírtóval igazgatlak benneteket. Sajnálom, hogy eddig is nem azt tettem. Most több tisztelet lenne bennetek.

HRABOVSKY GAZDA: Vér fog folyni. Vér! Vér!

ERZSIKE: De édesapám! Édesanyám! Ennyire nem számít, hogy mi mit érzünk?

HRABOVSKY GAZDA: *(Ordít)* Most már semmi sem számít. Takarodjatok a szemem elől! Takarodjatok!

HRABOVSKYKYNÉ: Nem hallottátok? Sipirc! És ki ne gyertek a szobátokból!

A lányok elszaladnak

HRABOVSKY GAZDA: Anyjuk, menjél te is utánuk! Én pedig megyek a vasvilláért. Vér fog folyni, vér, vér!

HRABOVSKYKYNÉ: De apjuk, ezek harcosok. Úgy bánnak a karddal...

HRABOVSKY GAZDA: Majd én megmutatom, hogy a hosszú nyelvű magyar vasvilla meg a kasza mire képes. Úgy fognak menekülni, árkon-bokron át, mint a nyulak.

HRABOVSKYKYNÉ: Hívd Lajos komát is! Meg a Pistit. Hívd az egész várost!

HRABOVSKY GAZDA: Jó, jó. Most menjél! Föl kell készülnöm a bajvívásra.

Hrabovszkyné el

HRABOVSKY GAZDA: *(Köpi a markát)* Dehogy hívom Lajost meg a Pistit. Ez az én harcom. Miféle ember lennék én, ha nem bírnék el három haragosommal? Milyen katona voltam én! Kell is ennyi ellenfél a huszárnak! Vér fog folyni. Vér. Vér. *(Elindul az ajtó felé, majd megáll és visszatér)* Azért

előbb iszom egy korty pálinkát. A disznóvágás is jobban megy, ha van egy kis tűz az ember ereiben.

Előveszi a pálinkát, leül, tölt a pohárba. Majd indulatosan földhöz vágja a poharat és az üveget emeli a szájához

7.

A színpad egyik felén gazdáék háza, a másik felén a Szusi mesteré. Éjszaka van. Szusi mester háza elsötétül, Hrabovszky gazda házáat halvány fény világítja meg. Hallszik a gazda részeg horkolása. Nindzsa lopakodik a gazda házához, fölkapaszkodik – hágsó nélkül – az erkélyre és huhogni kezd. Kis idő után női alak lép ki az erkélyajtón.

KANTO: Érted, kedvesem, / dadogó szívvel jöttem, / hát szökj meg velem!

LÁNY: Én? Biztos én? Nem másé szíved?

KANTO: Szívem csak tiéd, / tanúm a holdvilág, / és a tiszta ég.

LÁNY: A közbelső sorban egy szótag hibádzik, de gyönyörű vallomás.

KANTO: A szerelem dadog, / a költő időnként elvét / egy-egy szótagot.

LÁNY: Ebben a versben már kettőt. De se baj. Így is megható. De jaj, mit tegyek? Nem tehetem meg. Miért pont én?

KANTO: Én költő vagyok, / de nem annyira balga, / és a szem csacsog.

LÁNY: Bolond fiú. Mily csábító kaland, de testvéreim is szeretnek, nem tehetem meg velük. Lemondok inkább. Én bírom a szenvedést.

KANTO: Mindnél fontosabb / a szerelem. És még szebb, / mikor mocskosabb.

LÁNY: Ezzel a mocskossággal leveszel a lábamról. Még biztass!

KANTO: Legnagyobb erény / a becsület. Te érted / fölálodom én.

LÁNY: Én is, én is fölálodom érted. Nem érdekel, semmi nem érdekel. Csak te, te gyönyörű bolond. Vigyél! Rabolj el!

Kanto nyakába csimpaszkodik, leereszkednek az erkélyről és eltűnnek az éjszakában. Gazdáék felén kialszik a fény, Szusi mester háza kerül megvilágításra. Női alak lopakodik az ablakhoz és kopogtat. Nemsokára kinyílik az ablak és kilép rajta Ikumu

IKUMU: A szellemek incselkednek velem? A tanuki hercegnő?

LÁNY: Nincs itt senki tanú, csak én. Nem vagyok szellem, legfeljebb egy kis boszorkány. Van tudomásod arról, hogy apám meg akar ölni titeket?

IKUMU: Nem félünk mi tőle, de még a haláltól sem.

LÁNY: Tudom, hogy nem féltek. Ti, férfiak mindig azt állítjátok, hogy nem féltek. A látszat fenntartásáért egy csomó értelmetlenséget követtek el. De mi értelme lenne itt a harcnak?

IKUMU: Az égvilágán semmi.

LÁNY: Na, látod. Legyünk mi okosabbak. Tetszem neked?

IKUMU: Rettenetesen zavarban vagyok.

LÁNY: Azt kérdeztem, tetszem-e neked.

IKUMU: Nagyon.

LÁNY: Akkor szöktess meg!

IKUMU: Nem tehetem.

LÁNY: Azt mondtad, szeretsz.

IKUMU: Azt nem mondtam. Csak azt, hogy tetszel.

LÁNY: Szóval nem szeretsz?

IKUMU: Azt nem mondtam.

LÁNY: Akkor szeretsz vagy nem szeretsz?

IKUMU: Szeretlek.

LÁNY: Tudtam. Éreztem egyből. Én is szeretlek.

IKUMU: Én nem tudom, mit kezdjek most magammal. Talán szepukkut kéne elkövetnem, hogy kiszabadulhassanak a pillangók a gyomromból.

LÁNY: A költészetet hagyd az öcsédre. Én a nyers erőt szeretem. Inkább szöktess meg!

IKUMU: De a családom? A becsületelem?

LÁNY: A családotat nagy veszély fenyegeti. Lehet, hogy jól bántok a szablyával, de egy város ellen még ti sem vehetitek föl a harcot. Legyőznek, elűznek innen. De megmentheted a helyzetet azzal, ha megszöktetsz.

IKUMU: Hogyhogy?

LÁNY: Az atyai szívnek mindennél fontosabbak a gyermekei. Holnap, ha apám magához tér az ájulásból – mert elájult a sok pálinkától a csata előtti buzgalomban –, és rájön, hogy engem megszöktettek, nem azon fog járni az esze, hogy háborúznak, hanem azon, hogy mi van velem, lát-e még valaha. Kétségbeesik, megpuhul, bánni fogja, hogy az utamba állt.

IKUMU: Értem. Igazad van. De ott van az én apám is. Őt más fából faragták. Többé nem ismer el fiaként, mert ez óriási szégyen a családra. Szepukku...

LÁNY: Hidd el, nem követ el szepukkut. Az ember jobban szereti az életet, mint a szokásokat. Itt pedig nem halálos bűn a szöktetés. Pletykálni fognak, de minden csoda három napig tart. Aztán a szülők megbékélnek, mi visszatérünk és élünk boldogan. Mint a malac az ölben. Vagy ha jobban tetszik, mint a lazac a vízben.

IKUMU: Milyen hihetetlenül okos vagy.

LÁNY: Te pedig egy balfácán, hogy még meg sem csókoltál.

Ikumu szenvedélyesen nekiszöki, de a lány félresiklik

LÁNY: Nem úgy van az! Én most szépen hazamegyek, egy kis idő múlva te fölmászol az erkélyre, egyezményes jelként a kuvik hangját hallatod – vagy bármilyen madárét, mert úgyis résen leszek – és megszöktetsz, annak rendje és módja szerint. Mert így úgy tűnne, hogy én szöktetlek meg, és az mégsem ildomos. Utána csokolózunk.

IKUMU: Ott leszek, kedvesem, ha meghalok is, ott leszek.

Ikumu beszöki az ablakon, a Hrabovszky-lány eloson. A reflektor Hrabovszky gazda házáat világítja meg, eljátszódik a szöktetési jelenet

8.

Reggel, ugyanott. Hrabovszky gazda vasvillával ront ki a házából

HRABOVSZKY GAZDA: Hol vagy, te aljas gazember?

Szusi mester harci öltözékben tör ki, kardjával hadonászva, csatakiáltásokat hallatva

HRABOVSZKY GAZDA: Aljas csábító! Hol vannak a leányaim? Tegnap este még három volt, ma már csak egy, az is elbujdosni készül.

SZUSI MESTER: Gonosz tanukik, szemérmetlen gésák. Tegnap este még volt két szép szál fiam és egy leányom. Ma már csak egy árva leányom van.

HRABOVSZKY GAZDA: Most meghalsz, gazember!

SZUSI MESTER: Megdöglesz, kutya!

Egymásnak rontanak és vívni kezdenek. Hrabovszky gazda meglepő ügyességgel bányik a vasvillával. Végül a kard kettétörrik a villán. Szusi mester karate-állásba áll

HRABOVSZKY GAZDA: (Eldobja a villát) Pusztá kézzel fojtalak meg, te féreg.

Ütik egymást, birkóznak. Végül Szusi mester a földre esik, a hatalmas termetű Hrabovszky gazda pedig rá. Szusi mester szinte teljesen eltűnik alatta

SZUSI MESTER: (Hörög) Levegőt! Levegőt!

HRABOVSZKY GAZDA: (Lihegve lehemperegdi róla és föláll) Na, szuszogjál, te kurafi!

Szusi mester kilihegi magát, majd térdre borul Hrabovszky előtt

SZUSI MESTER: Legyőztél. Vágd le a fejemet!

HRABOVSZKY GAZDA: Szívesen megtenném, ha megvárnád, amíg hozom a nagykest. De miért is akarod annyira?

SZUSI MESTER: Mert legyőztél. Így a fejem téged illet.

HRABOVSZKY GAZDA: (Leroskad, legyint) Maradjon csak a helyén. Már úgy is mindegy. Elvesztettük a gyermekeinket.

Szusi mester föltápáskodik, majd lógó orral lehuppan melléje

SZUSI MESTER: Elvesztettük őket. Szégyent hoztak ránk.

HRABOVSZKY GAZDA: De még mekkorát. Hiába gyilkoljuk meg egymást, ahogy a szerelem szenvedélyét és a fiatalokat ismerem, már úgyis elhálták a vadházasságot... (A lábjaja zsebéből kulacsot húz elő, meghúzza, majd átnyújtja Szusi mesternek)

SZUSI MESTER: (Nagyot húz a kulacsból) Bevallom, én is megszöktettem a feleségemet, és bizony alig menekültünk egy keveset, máris elháltuk egy alkalmas kiserdőben...

HRABOVSZKY GAZDA: Micsoda szégyen. Holnap már ezt beszéli az egész város.

SZUSI MESTER: Szepukku?

HRABOVSZKY GAZDA: Jó volna, de azzal sem vennénk elejét semminek. Vége mindennek.

SZUSI MESTER: Vége.

HRABOVSZKY GAZDA: Bár ne tiltottam volna őket. A szívnek nem lehet parancsolni.

SZUSI MESTER: A magunkénak sem, hát a másokénak...

HRABOVSZKY GAZDA: Legjobb volna, ha megbocsátanánk nekik és visszahívnánk őket.

SZUSI MESTER: Azért én félig agyonverem a bítangjait és csak utána bocsátok meg.

HRABOVSZKY GAZDA: Én az asszonyra bízom a kontyolást.

SZUSI MESTER: Adjál még abból a rossz pálinkából!

HRABOVSZKY GAZDA: Nesze, komám.

SZUSI MESTER: Hogy mondtad?

HRABOVSZKY GAZDA: Komám. Mifelénk ez olyan izét jelent... Komáságot, na.

SZUSI MESTER: Értem... Komám... Nem is olyan rossz ez a pálinka. (Iszik)

HRABOVSZKY GAZDA: Na, ugye?

Még egyet-kettőt kortyolgatnak.

HRABOVSZKY GAZDA: Kérdezhetek valamit?

SZUSI MESTER: Kérdezhetsz.

HRABOVSZKY GAZDA: Tőled kapta az anyósom azokat a furcsa csokrokat?

SZUSI MESTER: Tőlem. Tudniillik én ikebana-készítő is vagyok.

HRABOVSZKY GAZDA: Az mi?

SZUSI MESTER: Japán virágkészítmény.

HRABOVSKY GAZDA: És nem félsz az anyósomtól?

SZUSI MESTER: Bevallom, eleinte féltem. De elmúlt. Okos asszony, teli vidámsággal meg huncutsággal. Remekül lehet vele beszélgetni. Ez nekem újdonság.

HRABOVSKY GAZDA: A feleségeddel nem lehetett? Szegénykével...

SZUSI MESTER: Biztos lehetett volna. De nálunk ez nem szokás. Buta szokás.

HRABOVSKY GAZDA: No, mi jól összekeveredtünk. Még a végén egyszerre leszel az apósom és az apatársam.

SZUSI MESTER: Minden jel arra mutat. De előtte egy kicsit elájulok. *(Iszik, elájul)*

HRABOVSKY GAZDA: Követlek, koma. *(Ő is kortyol és hátrahanyatlik)*

Kinyílik Hrabovszkyék kapuja kinyílik, és kifelé rajta anyós és a meg nem szöktetett lány, fejkendőben. A lány leveti a kendőt, háttal a közönségnek, megrázza a haját, majd a közönség felé fordul. Erzsike áll a színpadon. Egy rövid időre megáll a kép, Garabonciásék fölállnak az asztaltól, csodálkozva körbejárják majd visszaülnek. Erzsike az apját, anyós Szusi mestert éleszteti. A családfelek hűledézve nézik Erzsikét.

SZUSI MESTER: De könyörgöm, akkor most ki kivel szökött meg?

ERZSIKE: Ezt én is szerfölet szeretném tudni.

HRABOVSKY GAZDA: Bolond dolog ez a szerelem. Erzsikém, tudtommal neked tetszett a poéta!

ERZSIKE: Igen, de a huncut költő, akit alábecsültünk, valójában Judit iránt gyűlt szerelemre. Amit nem csodálok, mert Judit olyan izébb, na... Filozofikusabb. Olyan... Olyan költőnek való... De az is lehet, hogy Terézbe szeretett bele, aki olyan buja és bűbajos... Kiderül, hogy ki kivel szökött meg, ha hazajönnek. ANYÓS: Remélem, a kakasviadalnak vége. Most gyereünk, befelé.

9.

Hrabovszkyék konyhája. Az asztalnál a gazda, Anyós és Szusi mester ülnek. Hrabovszkyné és Erzsike állnak. Japán kislány vidáman sűrű-forog és vizsgálja az edényeket

SZUSI MESTER: Micsoda szégyen!

HRABOVSKY GAZDA: Az!

ANYÓS: A szégyen az, hogy ti összeverekedtetek, mint valami kölykök. A szerelem nem szégyen.

HRABOVSKY GAZDA: Ahogy mondja, mama.

HRABOVSKY KYNÉ: Én olyan kíváncsi vagyok, ki kivel...

SZUSI MESTER: Nem tudom én sem. De a költőibb pár mennyi számárságot hordhat most össze...

ANYÓS: Miért, kandúrkám, mi nem hordtunk össze mindent a cseresznyevirágtól a mosómedve-hercegnőig, a nadragulyától a boszorkányok éjszakájáig?

SZUSI MESTER: Az is igaz...

HRABOVSKY GAZDA: És most haragszol a húgaidra?

ERZSIKE: Azt hiszem, nem. De azért megtépem azt, aki a poétával szökött meg. Mert szólhatott volna. De aztán meg is köszönöm neki, mert így rájöttem, hogy ez csak egy kis fellángolás volt, és én igazából a Pistit szeretem.

HRABOVSKY GAZDA: Legalább neked megjött az eszed.

HRABOVSKY KYNÉ: Juditon tulajdonképpen nem csodálkozom. De Terézen igen.

SZUSI MESTER: Én a nagyfiamon. Mert a kicsi fiam bolond volt, ezt mindannyian tudtuk. De a nagy... Méltó örökösömnek hittem...

HRABOVSKY KYNÉ: Én már nem keresek magyarázatokat. Fiatalság, bolondság.

SZUSI MESTER: De ekkora bolondság?

ANYÓS: Miért, mi különbek vagyunk?

HRABOVSKY GAZDA: Jaj, jaj!

ERZSIKE: Legyenek boldogok. Hazahívhatom őket? Mert nekem biztos üzenni fognak.

HRABOVSKY GAZDA: Hívjad. Legyen kisebb a szégyen.

HRABOVSKY KYNÉ: Felejtsd már el a szégyenkezést. Fiaitok, szépek, egybekelnek, ez az élet rendje.

HRABOVSKY GAZDA: De ezekkel a...

SZUSI MESTER: Ki ne mond!

HRABOVSKY GAZDA: Elnézést, Szusi koma.

SZUSI MESTER: Na, azért. A szégyen családon belül van, de majd azt is megoldjuk.

HRABOVSKY GAZDA: Úgy van. Csak kerüljenek a mancásaimba!

HRABOVSKY KYNÉ: Holt lón a patkó. Csak jöjjenek vissza!

ERZSIKE: Visszajöjnek.

ANYÓS: Persze, hogy visszajöjnek. Most már csak fogadnunk kell, ki kivel szökött meg.

ERZSIKE: Szerintem Judit a költővel és Teréz Ikumuval.

ANYÓS: Szerintem meg fordítva.

ERZSIKE: Én jobban ismerem a húgaimat.

ANYÓS: Én meg az életet.

SZUSI MESTER: Én kezdem azt hinni, hogy nem ismerek már semmit.

HRABOVSKY GAZDA: Én meg egyetértek veled.

SZUSI MESTER: Még valamit meg kell beszélünk. A hozományt.

HRABOVSKY GAZDA: Netené, a kapzsi fajzatját! Még be sem gyógyultak a sebeink, s máris tart-

nád a markodat. Módos gazda vagyok, nyugodt lehetsz, hogy tisztességes hozományt adok a lányaimmal.

SZUSI MESTER: Hogyhogy? Miért kéne a leánynak hozomány? Nálunk a legény költözik a lányos házhoz, a hozományával együtt.

HRABOVSKY GAZDA: Nocsak. Kezd tetszeni nekem ez a dolog.

SZUSI MESTER: Japánországban magam is módos ember voltam, megvallom, mikor elmenekültem, jócskán hoztam aranyat magammal. Úgyhogy lesz annyi hozományuk a fiaimnak, hogy ne kelljen szolgáskorban tengődniük.

HRABOVSKY GAZDA: Hogyhogy szolgáskorban? Arról szó sincs!

SZUSI MESTER: Ha nincs hozomány, akkor szolgálniuk kell. Csak úgy lehetnek egyenrangúak, ha van megfelelő hozomány.

HRABOVSKY GAZDA: Értem. Miféleképpen meg a leánnyal adnak hozományt. Tudod mit, tartsuk be mindkét szokást. Így még jobban járnak a fiatalok.

SZUSI MESTER: Úgy legyen, komám!

HRABOVSKY GAZDA: És ha jól értettem, én mint após fogok parancsolni vejemuraimnak.

SZUSI MESTER: Ez a szokás.

HRABOVSKY GAZDA: Akkor nem bánod, ha kolbászmestereket faragok belőlük?

SZUSI MESTER: Nem bánom. Boldoguljanak. A kolbász jó. A kolbász egy csoda. Legfeljebb a lazac vetekedik vele. De ez a tenyésztett lazac biztos nem. A vadlazac talán igen.

HRABOVSKY GAZDA: Hagyd a fenébe a síkos halakat meg a tengeri gyomokat. Úgyis kimegy a divatból. A kolbász viszont örök. Ha beálltok mellém, kétszer annyi kolbászt tudunk készíteni. Még az amerikaiaknak is jut, és akkor nem fognak zaklatni minket.

SZUSI MESTER: Legyen. Megadom magam. Te vagy a shogun.

HRABOVSKY GAZDA: A mi?

SZUSI MESTER: Az úr.

HRABOVSKY GAZDA: Ne hülyéskedj, komám. Jól megleszünk mi együtt, meglátod.

SZUSI MESTER: No, de várj egy kicsit! Ha az én drága cseresznyevirágom megmossa a hátamat, én leszek az apósod. És mindig az após a shogun.

HRABOVSKY GAZDA: Ne spekulálj, komám. Itt az a shogun az, aki több pálinkát bír meginni. Úgyhogy gyakorold, mert ha három pohár után elájulsz, unatkozni fognak.

SZUSI MESTER: Már eljutottam a hét pohárig!

ANYÓS: Én pedig mindkettőtököt asztal alá iszlak.

Úgyhogy a shogun én vagyok! Értitek?

HRABOVSKY GAZDA: *(Sóhajtván)* Igen, mama. Hát ki más lehetne?

SZUSI MESTER: Úgy legyen, cseresznyevirágom.

HRABOVSKY GAZDA: Te pedig, Erzsikém, a föld fenekéből is, de kerítsd elő a bolond fiatalokat!

ERZSIKE: Úgy lesz, édesapám!

HRABOVSKY GAZDA: Akkor nem maradt más hátra, mint hogy igyunk.

SZUSI MESTER: Igjunk. Hozzak át szakét?

HRABOVSKY GAZDA: Maradjunk a pálinkánál, komám. Jobb lesz az mindenkinek.

SZUSI MESTER: Nem bánom, de csak ha megágyazhatok neki kolbásszal.

HRABOVSKY KYNÉ: Máris hozom. A legfinomabbat a világon.

10.

Kolbászfesztivál. Ugyanúgy, mint a darab elején

POLGÁRMESTER: Boldog vagyok!!! / Boldog vagyok!!! / Értitek? / Boldog vagyok!!!

TÖBBIEK: Éljen a polgármester úr!

POLGÁRMESTER: Értetek élek, gyermekeim. És a kolbászt. Ezért a kolbászt!!! Meggyőződése, hogy a paradicsomban Éva anyánk nem a tiltott almát, hanem a tiltott kolbászt dézsmálta meg, melyet az Úr magának töltött. Akkor az Úr haragjában kiütötte őket az édenből, azaz a mennyei húsboltból, de aztán megenyhült és lám, elárulta nekünk a receptet. Így lett Békéscsaba az új éden!

TÖBBIEK: Éljen!

POLGÁRMESTER: Vigadjunk hát gyermekeim! Ennyi lett volna az ünnepi beszédem, kurta, mint a malac farka, mert nem a szavakat kell tölteni. Hosszú beszéd, rövid kolbász!

Taps, ujjongás. Polgármester lehuppan. Odaszól a titkárhoz

POLGÁRMESTER: Töltsél, Józsikám! Ezúttal abból a jóféle törkölyből.

TITKÁR: Polgármester úr! Nem azért mondom, de szóról szóra ugyanazt az ünnepi beszédet mondta el, mint a tavaly... Csak annyi változott, hogy a tavaly birspárlatot kért, most pedig törkölyt.

POLGÁRMESTER: De Józsikám! Mi mást mondhatnék? A politikusok olyan helyeken mondanak mindig más beszédet, ahol nincsenek rendben a dolgok. De itt rendben vannak. Miért mondanék mást?

TITKÁR: Igaza van, Polgármester úr. Töltöm is a törkölyt, de csak egy keveset, mert még fogadnia kell az amerikai küldöttségnek.

POLGÁRMESTER: Drága jó istenem. Legalább ilyenkor békében hagyhatnának...

TITKÁR: Tudja, milyenek. Erőszakosak az abadták.

POLGÁRMESTER: Essünk túl rajta!

Belép az amerikai küldöttség

JENKI KÖVET: A Mr. President már kezdi elveszíteni a türelmét. Meggondolták magukat? Lesz kolbász? Vagy szembeszállnak Uncle Sam-mel?

POLGÁRMESTER: Mondd meg a Mister Presidentnek meg a Samu bácsikádnak, hogy lesz kolbász, mert sikerült növelni a termelést, Hrabovszky gazda és Szusi mester összefogásának köszönhetően.

JENKI KÖVET: Örvendek. Így elkerüljük a konfliktust meg a szankciókat.

POLGÁRMESTER: No, de állj meg egy kicsit, barátocskám, te good friend. Volna egy kikötésem.

JENKI KÖVET: Figyelmeztetni szeretném, hogy mi nem vagyunk hajlamosak a kompromisszumokra.

POLGÁRMESTER: Csak egy apróság. Van maguknak az a nagy házuk. Amiben a Mister President lakik.

JENKI KÖVET: Igen. A Fehér Ház. Amerika szimbóluma.

POLGÁRMESTER: Úgy, úgy. Nos, tessenek akkor arra a szimbolikus homlokzatára fölszegezni egy dali pár csabai kolbászt!

JENKI KÖVET: Micsoda? Ez blaszfémia.

POLGÁRMESTER: Ugyan már. Maga mondta, hogy a Mr. President mennyire rajong a kolbászunkért. Miért lenne blaszfémia? Csak egy apró, baráti gesztus.

JENKI KÖVET: Mert az. Vagy legalábbis egy abszurd baromság.

POLGÁRMESTER: Ugyan, ugyan, barátocskám. Elfér az ottan, nem is látszik majd jóformán azon a nagy, szimbolikus homlokzaton.

JENKI KÖVET: Szó sem lehet róla.

POLGÁRMESTER: Sebjaj. El tudjuk mi adni a kolbászt az oroszoknak is. A Kreml-re biztos kitűznék azt a pár kolbászt.

JENKI KÖVET: Ha jól belegondolok, tényleg nem lesz olyan éktelen az a kolbász ott a homlokzaton. Messziről nem is fog látszani.

POLGÁRMESTER: Na, látja. Akkor menjenek békével.

JENKI KÖVET: Good-bye. (El)

11.

Ugyanott. A csabai polgárok mulatnak. Erzsike a délceg Pistibe károlva áll a szülei és Szusi mester mellett. Kissé arrébb Hoshi egy délceg legénnyel nevetgél. Szusi mester békési népi öltözékben feszít, de a samurájárdja nála van. Mellette az anyós legyezgeti magát

HRABOVSZKY GAZDA: Szusi komám, olyan jól nézel ki, mintha egy sárga tót lennél. De miért kell azt a hitvány kardot magaddal cipelned?

SZUSI MESTER: Bohócruhába öltözni még csak hajlandó vagyok, de a kardomtól meg nem válok.

HRABOVSZKY GAZDA: Jó, na, csak mondtam, hogy röhögteted magadat.

SZUSI MESTER: Nem érdekel. De egy ilyen forgatagban bármi megtörténhet és akkor mit csinálók a kardom nélkül?

ANYÓS: Hát kézzel majszolod a kolbászt, te kandúr.

Megérkezik Teréz Kantóval, a költővel és Judit Ikumuval

ANYÓS: A fogadást én nyertem. Ugyanis, kedves Erzsikém, a költőnek buja, bohó boszorkány kell, nem pedig filozófáló nő, aki ugyanolyan, a harcosnak, erős férfiúnak pedig okos nő, akire támaszkodhat. Az ellentétek vonzzák egymást.

Boldogság, ölelkezés

HRABOVSZKY GAZDA: Azért dorgálás is lesz. De majd holnap, otthon.

JUDIT: Rendben, papa. Meghallgatjuk. Elviseljük.

Erzsike megöleli Terézt.

ERZSIKE: Azért egy kicsit megtéplek. De csak holnap. TERÉZ: Ne haragudj rám, nővérkém. A szerelem már csak ilyen.

ERZSIKE: Tudom, drágám, tudom. Éppen ezért csak a fél hajadat fogom kitépni, mert van alapos mentséged.

TERÉZ: De jó itthon lenni.

SZUSI MESTER: (A fiához) Szerencsétek van. Nem vágom le a fejeteket. De a kardlapom suhintását majd otthon megismeritek.

KANTO: Derék jó atyám / megkönnyebbül a lelkem / ha porlod gatyám.

TERÉZ: Most pedig gyerünk táncolni. Ég a lábam.

IKUMU: De hisz nem tudunk.

JUDIT: Dehogynem tudtok. Ha mi akarjuk, tudtok. Gyerünk!

A fiatalok táncba mennek. Lajos koma fölkeri Hrabovszkyt. Anyóst is elragadják a táncolók. Hrabovszky gazda meg Szusi mester kettesben maradnak

HRABOVSZKY GAZDA: Minden jó, ha a vége jó.

SZUSI MESTER: Úgy látszik, ennek így kellett lennie.

HRABOVSZKY GAZDA: Legalább izgalmas volt.

SZUSI MESTER: Nagyon.

HRABOVSZKY GAZDA: Aztán úgy igyál, hogy holnap hajnalban egy fél tucat disznót is le kell ölnünk.

SZUSI MESTER: Egy suhintással vágom le a nagy, bűdös fejüket.

HRABOVSZKY GAZDA: Nem úgy, mert kárba megy a vérük.

SZUSI MESTER: Az igaz. De bízd rám, úgy megölöm őket, hogy észre sem veszik. Úgyis egyre többen követelik, hogy kíméletesen öljük meg a disznót. Kitaláltam egy mestervágást. Nem is látsz semmit, és már vége a disznónak és a vére buzog az edénybe.

HRABOVSZKY GAZDA: Remek. Holnap kipróbáljuk. És tudod mit, támadt egy ötletem. Valamelyik nap próbáljunk meg a lazacból kolbászt csinálni. SZUSI MESTER?: Kolbászt? Lazacból? Micsoda bolond ötlet.

HRABOVSZKY GAZDA: Az. De mindig minden bolondságnak tűnik az elején.

Garabonciásék fölállnak az asztaltól. A jelenet megáll.

EGYIK GARABONCIÁS: Micsoda bájos kalamajka volt ez.

MÁSIK GARABONCIÁS: Magam is remekül szórakoztam.

EGYIK GARABONCIÁS: Tombol a szerelem és az egyetértés.

MÁSIK GARABONCIÁS: Hiába, itt kolbászból van a kerítés.

EGYIK GARABONCIÁS: És micsoda kolbászból!

MÁSIK GARABONCIÁS: Én lassan továbbálllok. Most már a béke meg a munka ideje következik. A gyarapodásé, szaporodásé...

EGYIK GARABONCIÁS: Azt hiszem, én is megyek. Elmegyek Amerikába, megnézem a Mister Presidentet meg a jenkiket, hogyan zabálják a csabai kolbászt, meg hát érdekes dolgok történnek arrafelé. Itt már minden sínen van.

MÁSIK GARABONCIÁS: Bizony. Főképp, hogy az imént megszóktették a japán leányzót is.

EGYIK GARABONCIÁS: Nem mondom!

MÁSIK GARABONCIÁS: Bizony, hogy. Egész este évdött egy legénnyel, aztán láttam őket, amint többé-kevésbé óvatosan kisírnak a mulatságból, aztán illaberek, nádak erek.

EGYIK GARABONCIÁS: Akkor ejszen már hálják a szerelmet...

MÁSIK GARABONCIÁS: Egészségükre. Ebből már botrány sem lesz. Föl sem tűnik.

EGYIK GARABONCIÁS: De abból, amit én látok, még lehet.

MÁSIK GARABONCIÁS: Még mi a fenét láthatsz, te cimborá?

EGYIK GARABONCIÁS: Odanézz, koma.

A reflektor a színpad háttérben álló, mosómedvehercegnő-jelmezbe öltözött japán hölgyre vetül, aki lassan, méltóságtelesen lépeget Szusi mester mellé, ahol némán, fenyegetően megáll és megdermed

MÁSIK GARABONCIÁS: A mosómedve-tanukihercegnő!

EGYIK GARABONCIÁS: Én attól félek, hogy ez inkább Szusi mester feleségének túlzásba vitt belépője...

MÁSIK GARABONCIÁS: Hát ez hogy kerül ide?

EGYIK GARABONCIÁS: A kolbász éjszakáján bármi megtörténhet.

Az anyós megelevenedik, kibontakozik táncpartnerre öléből és megindul a tanuki-hercegnő felé. Megáll előtte

ANYÓS: És most mi fog történni? Netán leveszed a fejedet?

A tanuki-hercegnő megelevenedik és leveszi a fejét

ANYÓS: (Seprűt varázsol elé) Na, tedd csak vissza szépen, és a réten intézzük el dolgainkat mint boszorkány a boszorkánnyal.

A tanuki-hercegnő visszateszi a fejét, samurájardot vesz elé, majd mindketten méltóságtelesen kivonulnak a színpadról

MÁSIK GARABONCIÁS: Megvárjuk, amíg eldől a küzdelem és fény derül eme legújabb titokra?

EGYIK GARABONCIÁS: Cimborá, mint mondtam, a kolbász éjszakáján bármi megtörténhet. És nem kell minden titok hímporát letörölni. Meg azt hiszem, túl sok pálinkát ittam... Meg te is. Mindenki. Csomagoljunk föl egy évre való kolbászt és menjünk egy földrészre arrébb. Ha elfogy a csemege, úgyis visszatérünk ide, mert aki a csabai kolbászt egyszer megkóstolta, élete végéig rabja marad. Márpedig a mi életünk örök.

MÁSIK GARABONCIÁS: Úgy van. És már csak ezért is megéri halhatatlannak lenni.

Összeölelkezve eltáncorognak

Függöny. Taps. A színészek hajlongnak. Hirtelen éktelen telefoncsörgés hasít a tapsba. Józsi, a Titkár odaszalad a színpad szélén lévő készülékhez és válaszol

TITKÁR: Halló, igen. (Kis szünet után, borzalmas angolsággal): Of course, Ich sprechen English. What? What the fuck? Oh! This is interestische. Bye-bye.

POLGÁRMESTER: Kik azok és mit akarnak ily alkalmatlan pillanatban?

TITKÁR: Á, végül is semmi meglepő. Csak a jenki követ telefonált, hogy jóformán ki sem tűzték a csabai kolbászt a Fehér Ház ormára, máris lelopta onnan valaki.

– VÉGE –

„Hello Darling” etűd, Pelikán báb, Lenkefi Konrád

Szembesülve az idővel

Vári Fábián László: *Ereimben az idő*

Az érettség metaforája, amelyet a költői oeuvre-ben gondolkodó, az életrajzot és a szövegeket egymásra vonatkoztató, egybeolvasó irodalomtörténet-írás, valamint kritika némely változata a különböző pályaszakaszok elkülönítésére és értékelésére használ általában, kevésbé vagy egyáltalán nem illik Vári Fábián Lászlóra. Az önálló kötettel viszonylag későn, csupán a rendszerváltást követően színre lépő költő ugyanis már akkor komoly szakmai tapasztalatokkal és tudással mutatkozott be a szélesebb olvasóközönségnek. A pályakezdés nehézségeiről, az útkeresésről pedig jobbára csupán közvetett tudásunk van (gondolok itt elsősorban a visszaemlékezésekre, az interjúkra, a költő által később írt esszékre, valamint a *Tábori posta* egyes részeire), továbbá az sem mellékes, hogy a zsenék, a korai versek szövegei ma még alig hozzáférhetőek. Ezért számomra úgy tűnik, Vári Fábián László költészete nem annyira időben, pályaszakaszokra bonthatóan, mint inkább térben változik: az a szövegtörzsek, amelynek alapjait az első kötet fektette le, csak lassan átgondolt és kimunkált, újabb darabokkal bővítve gyarapodik életművé. Nem fejlődéssel van tehát dolgunk, hanem inkább változásokkal. Még akkor is, ha ezek nem tűnnek olyan látványosnak, mint a 20. század második felében a költői hagyomány, illetve szerep leépítését, alapjainak újragondolását célzó költői irányzatok, beszédmódok és technikák.

Vári Fábián költészete nagy tekintélyt tulajdonít az általa választott hagyománynak: rá épít alapot, majd ebből merít erőt. A párbeszéd során ugyanis, amelyet a szélesebb értelemben vett költői tradícióval folytat, nem csupán hatás keletkezik,

hanem ennél szervezettebb folyamat veszi kezdetét, mégpedig a beépülés. Azokat az elemeket, versformákat, motívumokat, költői képeket, amelyeket saját (szöveg) világában elhelyez, a népköltészetben, a legendákban, a mítoszokban, a Bibliában, a magyar történelmen át a műköltészet népi nevezett kortárs irányzatáig terjedően, mind-mind a hagyományból veszi át, majd igazítja magához, valamint a korhoz, amelyben él. Az előző versgyűjteménynek, a 2010-ben megjelent *Jég és korbács*nak a végén közölt beszélgetésben (*Verset, ne ocsmány varangyot!*) van egy fontos, a recepcióban ez idáig kevésbé hangsúlyozott megállapítása, amely jól szemlélteti a költő viszonyulását a hagyományhoz. Vári Fábián úgy véli, hogy az alkotó „munkája közben korok és világok vándora”. A vándor pedig nem csupán idegenként jár-kezel az ismeretlenben – vihetjük tovább a gondolatot –, hanem megfigyel, feljegyez, tanul és elsajátít. Ezzel sajátját, otthonossá teheti korok és világok mára már gyakran elhagyatottnak, kihűltnek tűnő, folytathatatatlannak vélt szemléletét, poétikáját. Költészete ilyen szempontból alternatívát is jelent a ma fősodorbelinek számító depoetizáló tendenciák mellett: az ősi vagy régi műfajok világa, a népi hagyomány – dacára a válságoknak,

Magyar Napló, Budapest, 2015.

amelyeket egyébként a költő maga szintén észlel – nem merült ki, folytatható, sok még a kiaknázatlan lehetőség.

Az életmű felosztása pályaszakaszokra ugyan nem egyszerű, de ez még nem jelenti, hogy minden más rendszerezésnek is mereven ellenállnának a szövegek. Az 1990-es évektől sorra megjelenő gyűjteményeket ugyanis tematikai és motivikus kapcsolódási pontok szervezik verseskötetké. Mivel valamennyi eddig publikált kötet gyűjtemény, azaz válogatás a régebbi és újabb termékből, ezért felértékelődnek bennük az olyan jegyek, amelyek az összeállítást, a kompozíciót állítják előtérbe. Egy-egy verseskötet elemzésekor éppen ezért mindenekelőtt a szervezőerőként ható paratextusokat érdemes kiemelni, egészen pontosan a kötet-, a ciklus- és verscímet, az ajánlások, valamint ezek egymáshoz való viszonyát.

Összehasonlítva a *Jég és korbács* című kötettel, már első olvasásra megállapítható: ha az előző gyűjteményben a pusztulás motívuma került középpontba, addig az idővel való szembesülés képzelet irányítja az *Ereimben az idő* verseire a figyelmet. Két nyilvánvaló példát érdemes már itt kiemelni az újraközlés gesztusát illetően: mennyire más fénytörésben jelenik meg az olvasó előtt az Antall Istvánnak (*Mítosztröredék*) vagy a Görömbei Andrásnak (*Jégangyal*) ajánlott vers, ha tudjuk, az előző kötet megjelenése óta ők már eltávoztak az élők sorából.

Az *Ereimben az idő* első ciklusa, ahogyan a kötetnyitó vers is, az *Alagút végén* címet kapta. Régi irodalmi toposzt elevenít fel ezzel és értelmez újra Vári Fábián László. Az ember valahonnan valahová el akar jutni az alagúton keresztül, nincs megállás, sem pihenő, a cél a kijutással válik megközelíthetővé, a lényeg az átmenetiség. Ugyanakkor az alagút végének képzelet a klinikai halál állapotából felébredő betegek elbeszéléseihez is kapcsolódik. Beszámolóikból ismerjük a következő szinesztéziát: ebben az átmeneti állapotban rendszerint egy alagútban jártak, amelynek végén fényességre lettek figyelmesek, amelyből meleg, forróság áradt. Egyesek szerint ez támaszthatja alá, hogy a halál után is van élet. A versben azonban váratlan módon nem a fény várja az alagút végére érőt, hanem a hideg és a természet kiüresedése: „Az alagút végén / hideg lesz nagyon. / Szellőt, madarat / nem ringat a lomb”. Ezzel együtt az ember saját útjának végéhez ér. Átalakuláson megy keresztül, de utolsó mozdulatával is védekezni próbál. Árnyék-létében még

összegömbölyödik. A születés és a halál előtti pillanatok így válnak hasonlóvá egymáshoz. A méhben lévő magzat természetes pózának képe és az alagútból kiérő ember védekezőreflexe fonódik itt össze. De nem lesz azonos a két kiemelt pillanat, mivel az útjának végéhez érő ember már komoly, feldolgozásra váró, de teljes mértékben megismerhetetlen múlttal rendelkezik. Ezért is idézi fel a költő Thomas Mann *József és testvérei* című regényturalógiájának híres kezdősortát egyetértően: „Valóban mélységes / mély a múltnak kútja”. A múlt feltárásának, megismerésének szándéka hívja elő a kötetben a teremtés-, eredet- és családtörténetek különféle változatait.

A bibliai Édenkertbe vezet a *Giklon partjain* világa. A név, amely a négy paradicsombéli folyó egyikét takarja, Mózes első könyvében valóban felbukkan, igaz, más írásmódban. A *Genesis* 2. részének 13. verse így hangzik Károly Gáspár fordításában: „A második folyóvíz neve pedig Gihon; ez az, a mely megkerüli az egész Khús földét.” A bibliai teremtésmítosznak tehát fontos része a nevezett folyó, amely az öntözés által a bőséghez, a jóléthez járul hozzá. Látható, hogy ehhez a hagyományhoz nyúl vissza Vári Fábián László versében, ugyanakkor tovább is írja azt, amikor az emberiség szempontjából lényeges fordulópontot tételez fel, és az idő kimérésére utal a *Giklon partjainál*: „ott méretett ki a korszakok hossza, / akkor zizegett fel / az idő szíve.” A szentséget pedig profán módon ellenpontozza már az első versszakban: a világot teremtő Úr a jövő programozójaként jelenik meg benne. Antropomorfizmus ez, hiszen emberi tulajdonságokkal ruházza fel az emberfeletti hatalommal rendelkezőt. Az idők során sokféleképpen ábrázolt Isten (legalább a megértő öregúrtól a bosszúállóig terjedő skálán) miért ne lehetne a 21. században egy olyan programozó, aki fő művét úgy tervezi meg, hogy az saját maga észlelje a „durva hibát”? A kortárs populáris kultúrában ennek az ábrázolásmódnak már egy ideje megvannak az előzményei, elég itt a nagy sikerű sci-fi-re, a *Matrix*-trilógiára utalni.

Az eredetmagyarázó- és családtörténeti elbeszélés típusának összekapcsolása a kötet címadó verse, az *Ereimben az idő*. Az első három versszakban a lírai én saját korát emeli ki az objektív idő kötelekeiből egy hasonlat által és a ködös mítoszi időbe helyezi: „Oly vén vagyok már, mint a tenger.” Majd a hasonlattal azonosulva magyarázza saját eredetét. Ősei így tulajdonképpen nem különülnek

el a természeti képződményektől, jelenségektől: „Anyám szikla volt, apám a szél.” Ezzel igazolja: a lírai én elválaszthatatlan része az örök változásnak, átalakulásnak, ahogyan az állandóságnak is: „Anyám elfogyván sivatag lett. / Lépkedek rajta, mégsem lelem.” Valamint: „Apám nélkül holt víz a tenger, / ezért nem szűnhet ő soha.” Később fény derül arra, min alapul a hasonlat, hiszen a lírai én sorra a „váltott gyerek” jellemzőit ismeri fel magán. Ettől függetlenül úgy tűnik, a családtörténet folytatása már biztosított, a gyermekek megtalálták párjukat, akik „létrehozzák majd másukat”. De az utolsó két strófa mégis a bizonytalanságot, a véletlent veti fel a Föld és az ember sorsszerűségében: hiába próbálja bebiztosítani magát bárki, ha a végzet eleve másképp rendeltetett el.

Ehhez illeszkedik áttételesen a mágikus szövegek tradícióját élesztgető *Ráolvasás* című képvers, amelyhez lábjegyzetet fűz a költő. Ebből kiderül, hogy a nyílhegy formájú versszöveg felmondása reggeli-esti imával termékenységhez és javakhoz segíti az adott személyt. Végtelenen varázstalanított korunkban szükség van a szavak mágikus erejébe vetett hitre, mert feketeség, tisztátalanság veszi körül az embert, sugallja a ráolvasás és a Babits Mihályt parafrázáló *Fekete rímek*. Egyedül Jézus sebeit látja még makulátlannak a lírai én. Magányában megjelenő és tudatán a hatalmat átvenni akaró démonja elűzéséhez is őt hívja segítségül: „írni tudom csak: Jézusom, űzd el” – szól keserűen a *Magányomat magamra*. Egy őszleji álomban már a halál (*A Földről régóta*), majd a Hold kelésével a vég és a bukás (*Az angyal és a hold*) képzelet tűnik fel. A remény azonban még megtartó erővel bír (*Tarts meg*), hiszen a világ dolgainak elrendezésébe vetett bizalom nem szűnik meg könnyen: „Helyére kerül végül minden, / végül – tán nem lesz tűzőzön.” (*Végül*)

Bevallottan a *Halál ellen* rendeződnek csoportba a második ciklus darabjai. Mindegyik itt szereplő vers jellegzetesen ajánlással van ellátva. Az élő és már örökre eltávozott barátoknak, mestereknek ajánlott költemények József Attilától (*Nyolcsorosok*) és Nagy Gáspártól (*Útravaló*) S. Benedek Andrásig (*Ítélet után*), Utassy Józseftől (*Az Úr kegyelméből*) Jókai Annaig (*Jó, hogy az éjjel*) egyrészt a tiszteletadás jelei, másrészt pedig az emlékezet megőrzését hangsúlyozza ezzel Vári Fábián. Ezek közül néhány alkotást továbbá valamilyen konkrét alkalom hívott életre. Születésnapra íródott például az Oláh Jánosnak (*Attól fogva*), a Hajdu

Lajosnak (*Vers a halál ellen*) és a Jánosi Zoltánnak (*Sóstói úti fák*) címzett darab. A ciklusban a valomásos jelleg dominál, így értékválasztásként is olvashatók a benne szereplő versek és ajánlások.

Ebből a sorból emelkedik ki magasan a Zoltán fiának ajánlott *Változatok a halotti beszédre*. Ismeretes, hogy a *Halotti beszéd* az első fennmaradt, magyarul írt összefüggő szövegműnkünk, és mint ilyen, értelmezése nem csak a szakembereknek, de a költői képzelet számára is kihívást jelent. A sikeres átköltések évszázadokat ívelnek át, miközben párbeszédet teremtenek régi és mai világok között. A 20. századi magyar irodalomban több olyan maradásonak bizonyuló átdolgozás is született, amely egyenes vagy átvitt értelemben, de valóban halotti beszédnek nevezhető. Ehhez a vonalhoz kapcsolódik Vári Fábián László, amikor több szálon követi a szövegműnkét, Kosztolányi Dezső, de különösen Márai Sándor és Bella István *Halotti beszédét*. A Máraival az is rokonítja, hogy mindkét szöveg erőteljesen ajánlja fel az életrajzi olvasás lehetőségét, így perspektívájuk között is könnyen vonható párhuzam: Márai az emigráns-, míg Vári Fábián a kárpátaljai kisebbségi léthelyzetből tekint a magyar kultúrára, és próbálja meg a múltból származó darabkákra, szilánkokra hagyatkozva megkonstruálni saját emlékezetét. Meg kell azonban jegyezni, hogy a *Változatok a halotti beszédre* (a szöveghagyomány retorikai jellegzetességeivel összehasonlítva) nem igazán az egyházi értelemben vett sermo vagy magyar megnevezéssel élve, temetési beszéd, és így aligha tekinthető csupán átköltésnek. Sokkal találóbb lehet itt a ráírás vagy palimpszeszt írói technika említése. A versben még itt-ott áttetszenek ugyan a halotti beszédnek a magyar irodalmi hagyományhoz köthető jegyei, de műfajilag már látomással, családtörténeti elbeszéléssel, leltárral, vallomással és ezek változataival van dolgunk. Ezt jelentheti és támaszthatja alá a négy nagyobb egységből (változatból) álló vers pontos címadási szándéka is. Az alapszituáció a következő: a költő, aki végigtekint családfáján és ősei múltján, megszólítja fiát, majd tudatosítani igyekszik mindkettejükben, hogy az efféle „históriák” általában nem üdvtörténetként érnek véget. Az önsorsrontás, a meddőség, a nyelváltás és országvesztés emléke a jelen távlatnélküliségével „torzképek, víziók, fátumok” formájában jár elő kísérteni újra és újra. Hiába szeretne ő maga írni valami esztétikailag szebbet vagy etikai értelemben véve jobbat, ha tudata ezek

Szétszálazás

Szvoren Edina: Az ország legjobb hóhéra

Szvoren Edina harmadik kötetének már a címbeli „egyszerű” kijelentése is zavarba ejtő. Emelkedett, sőt ünnepléses, egyszeresmind karakán deklaráció ez, ám amit deklarál, éppen nem ünnepléses, sokkal inkább botránys kelene legyen. De, persze, nem az. Nem mellesleg, összemérhetetlen – sőt, maga a méricskélés, az összevetés gondolata is abszurd. Ám, hogy ez abszurditás, nem jut az olvasó eszébe feltétlenül – nem is igen akad fenn rajta, hiszen a kortárs média nyelvhasználata lassan teljesen köznapivá és jelentésteleenné koptatja a különféle *leg*-eket, noha abban a kontextusban, és még inkább: abban a világban, amelyben a bizonyos *leg*-et a mediatisált nyelv felől érkező olvassuk, már nincsen is hóhér. Így aztán mégsem kell, hogy meghökkenjen a cím. Miközben pedig mégis. Ha másért nem, hát azért, mert szinte észrevétlenül lapul meg benne egyszerre a két fóni csavar is...

A karcsú kötetben olvasható 29 írásnak a főcím az egyetlen szervezési javaslat, belül nemhogy fejezeteket/ciklusokat nem találunk, de még, amely írások akár egyberendezhetők is lennének, azok sem rendeződnek egybe. Hiszen a *Kinderszenen* főcímű szövegeket is szétszórva találjuk, búvápatakként bukkannak elő újra meg újra a többi írás közül. Természetszerűleg érzi ebben a magamfajta novellakedvelő olvasó a műfaji makacsság egyfajta megmutakozását: Svzoren Edina harmadjára, ráadásul ezúttal már igazi „nagykiadónál” sem csábul el a rövidprózától a regény felé, s még ahol mozdulhatna is arra, inkább eltávolodni igyekszik a nagyobb narratívakíséret látszatától, mint az érezhetően történetükben, szereplőikben

is összetartozó *Csonka, jól sikerült, s az Ida néni hegedűszín haja* című szövegek esetében. Bár, ha történet és szereplő szövegről szövegre újrasszituálódik is, ennél markánsabb vonások – jó értelemben – egyneműsítik ezt a gazdag világú kis könyvet.

A történetalkotás és -mesélés módszere és -mesélés módszere Magvető, Budapest, 2015

rabbán ugyanaz: Svzoren Edina kedvelt, és igen leleményesen alkalmazott eljárása, hogy ezer szála száraz szét történeteket, amelyek látszólag pedig szétszálazhatatlanok – már csak azért is, mert pontosan rövidprózához illően „méretezettek”. E szálat a legváratlanabb, kiváló ütemérzékkel megválasztott pillanatokban húzza elő, bontja ki a szövevényből, hogy onnantól azok mentén meséljen tovább, az olvasónak egyszerre az ismerősség és az újdonság élményét adva ezzel. Ismerősség, hiszen váratlan, visszaköszön valami, amire egy félmondat utalt egy bekezdés félreeső helyén valamikor jóval korábban – és újdonság, mert azonnal tovább is haladunk ezen a szálon. Mintha egy kép jelentéktelennek tűnő részlete nagyítódna fel a következő képkockán, s ez biztosítaná a folyamatosságot, az összefüggést, a közvetlen kapcsolódási pontot. Az olvasás mne-motechnikai eseményeit pompásan hívja játék-

után nem képes a vágyott alkotás létrehozására: „A papíron vérszenyes piktogramok – / enervált vers-abortátumok” jelennek meg csupán. Megfogalmazódik bennünk a kérdés: mit tehet ilyenkor a költő, aki jobbra csak az íráshoz ért?

Például azt, hogy *Lágyabb énekek*ben oldja fel a sötét tónust, a keserűséget és a kilátástalanságot, ahogyan azt a következő ciklusban teszi. A kiemelt szókapcsolatról Arany János balladájának, *A walesi bárdok*nak egy részletére asszociálhatunk. Az agg bárd könyörtelenül kemény, őszinte éneke, majd máglyára küldése után adja parancsba Edward király: „Ha! lágyabb ének kell nekünk”. De ezzel ellenszegülve a bárdok inkább önként és dalolva vállalják a vértanúhalált. A ballada allegóriaként olvasva a mindenkori hatalom elvárásai és a művész szerepértelmezése közötti feloldhatatlan ellentétet példázzák. Egyben Arany persze a bárdköltői szerep lehetőségeivel is számol, ami különben Vári Fábiántól sem idegen. Az *Ereimben az idő* szövegkörnyezetében azonban kissé módosul a szintagma jelentése. A *Fekete rímek* célirányosan utal is erre: „fekete versből tüdővér habzik / fekete rímek hiába rínek / lágyabb poézis kellene írniak”. A vágy – és nem parancs –, amely arra irányul, hogy a vers vagy az ének (a kettő gyakran szinonima Vári Fábiánnál) olykor lágyabb is lehetne – hiszen az enyhítő hatás szintén része a poézisnek –, nem önfeladással és saját költői szerepének megtagadásával kell találkozozzon, hanem új lehetőségekkel.

A szerelmi líra lehetőségeit ma nem könnyű meghatározni, ahogyan a *Lágyabb énekek* ciklusban is láthatjuk. Azok az eszmények, amelyek az emelkedett hangvételű vallomások, udvarlási rítusok, szerelmi játékok hitelességét voltak hivatva alátámasztani egykor, akár néhány évtizede is, a női és férfi szerepek átértékelésével nagyrészt érvényüket veszítették mára. Azt hiszem, a szerelmes versben kopnak el manapság leginkább a szavak és kifejezések, a hasonlatok és metaforák, az őszinte gesztusok pedig nagyon hamar modoros pózzá merevülhetnek, ha nem sikerül érvényes nyelvet találni a másik, valamint a választott téma, a szerelem, az intim kapcsolatok megközelítéséhez. Érzi ezt Vári Fábián is, amikor önironikusan a következőt írja a bűnbeeséshez visszanyúló vallomásában: „Már megint a régi vers íródik” (*Már megint a régi*). E versek közül azok emelkednek ki, amelyek a pátoszt a visszafogottsággal, az erőteljesen retorizált dikciót az élőbeszédhez közelítő

megszólalásmóddal keverik. Ilyen a Szabó Lőrinc motívumaira íródott *Kócsag-dalok* második részének szép, a nyelvi határokkal, korlátokkal szembesülő indítása: „Hogy szólhatnék hozzád méltó módon? / Csak most tanulom tündér-nyelvedet. / Készletemben minden ígém ódon, / és gyök szakad és toldalék pereg” (*Mire vagy jó?*). Ha ezt sikerül továbbvinni a későbbiekben, hiszen az idézett részlet időhatározójából erre következtethetünk, akkor olyan tartalékok kerülhetnek felszínre e lírában, amelyek eddig jórészt takarásban voltak.

Rögtönzött, illetve alkalmi, például a *Kortárs* folyóirat költőversenyre írt verseket (ilyen a Petőfi-motívumokat variáló *Őszi panaszok* és a Csokonai-átköltés, a *Ha majd a halál*), imitációkat (*Népdal*, *Udvarló ének*, *Lehoztak a vizek*) és szójátékokon alapuló paródiát (*Kata-strófák*) tartalmaz a kötet záró ciklusa, a *Versék a Lúdas Matyiból*. A könnyed, jókedélyű, játékos kedvű költő karaktere rajzolódik ki az olvasó előtt ezeken a lapokon. Biztosra vehető, hogy az *Ereimben az idő* általánosan mély, borongós, sötét jellegét igyekszik oldani egy-egy ilyen szöveg. Ezzel együtt hangsúlyossá válnak az erotikus, a priapikus, illetve a pajkos természetű versek: „Átkozott tengerpart, Malmó, / welcome-drink helyett egy halnő? // (...) Kedvesem, velem ne viccelj, / popódra minek a pikkel?” (*Északi románc*). Máshol az életet igenli és a duhaj, mulatozó időtöltést magasztalja a lírai én, főként a bordal műfajában: „Most bódítson a bor! / Szememre szoknya hull, / ágyékomban a tájoló / pörögni kezd vadul. // (...) Noénak üzenem, / hát nyílj meg, Genezis: / bár furcsa volt és szagot, / de bordal volt ez is” (*Ha leszállván a nap*). Alkalmadtán pedig az ironikus és önironikus él tűnik ki, akár csak ebben a négy sorosban: „Súlyos bronzpakett. / Némi pénz, pia jár vele, / és másnap reggel sem fáj / az ünnepezt alfele” (*A díj*).

Ez a kötet jól mutatja, hogy túlzottan leegyszerűsítő Vári Fábián Lászlót pusztán a népi- vagy a vateszköltő kategóriájába szorítani. Alakuló életműve gazdagabb és sokrétűbb. Úgy gondolom, itt lenne az ideje a sorra megjelenő válogatások után egy összegyűjtött verseket tartalmazó kötet összeállításának, hogy egyberostálva lássuk az eddigi életművet, kiegészítve a legújabb költeményekkel. A még előkészületben lévő, de nemsokára megjelenő, róla, illetve műveiről szóló monográfia és ez a kötet együtt a versek újraolvasását ösztönöznék, és persze segítene tetten érni a költőszerep változásait, hangsúlyeltolódásait térben és időben.

ba a váratlanul visszatérő és továbbíró szálak mozgatójával, ilyenformán a befogadás élményét frissen tartja, és élénk figyelmet vindikál magának a szövegmondás, nem mellesleg folyamatosan poétikus lebegést teremt a prózának, miáltal a cselekmény állandóan mozgásban van, soha nem kerül nyugvópontra.

A cselekmények szüzséiben is lehet egyfajta következetes módszertant találni, sőt, még a rengetegféle történetnek is látszik közös alapvetése: hogy ugyanis mindegyik középpontjában, ilyen vagy olyan módon, emberi kapcsolatok állnak. A szereplők mindig valami kis titokzatos dologgal bíbelődnek, amely persze igazából nem is olyan titkos, hiszen legtöbbször hétköznapinak tűnő eseménytől indulunk el, -ből indulunk ki, amely a napi munkahelyi vagy családi rutin/szokásrend része – bármilyen furcsa vagy abszurd legyen is alkalmanként. Leskelődnek, vagy egyenesen hallgatóznak a falon, ha odaatról csecsemősírást hallanak (*Ida néni hegedűsín haja, Az ország legjobb hóhéra*). Próbálják a házasságukban megtalálni a helyüket, ne adj isten, az anyaszerepet próbálják élesben (*Aloé vera*), vagy csak próbálgatják, hogy milyen is lehetne, akár képileg is imitálva (*Az ország legjobb hóhéra* házaspára a hóhér szomszéd babáját pesztrálva fényképezkednek). A családoknál különben is többnyire valaki vagy valami hiányzik – a gyerek, de akár a szülők (*Maruzsálem*) is. És a személyeken túl is annyi minden. Akadnak a kötetben olyan párok, akiknek valóságos titkolnivalójuk van, akiknek a nyílt természetesség az, ami a hiányzik (a női párról szóló, már hivatkozott, akár nagyobb narratíva felé is kacsintgató két novellában: *Csonka, jól sikerült; Ida néni hegedűsín haja*). Nagyon finom játék zajlik az írásokban a hanggal és a csönddel, utóbbival úgy is, mint némasággal. Több szereplő zenél. Mások éppen megfosztattak a hangtól, mint a *Rend* című szövegben a szülők, akik, ha akarnak valamit, a kertbéli kolompot rázzák, hogy felhívják magukra a halló lányuk figyelmét. És ha már a készségek s képességek: *Kionkáké* fia vak, s az elbeszélővel közös gyermeküket a nagyszülők megfosztják anyjától. Annyi minden hiányzik ezekben az írásokban ezeknek az önmagukban bizonytalan szereplőknek, ugyanakkor az írások légkörét mégiscsak könnyed felszabadultság hatja át. Persze ez az alapvető, könnyed

örömező nem annyira az ábrázolt világe vagy a szereplőké, mint inkább az elbeszélő aktus könnyedségéből, légiességből fakad.

A szereplő figurák furcsasága nemcsak sajátosan zárt világukhoz társuló nyitottságukból, vagy hirtelen kinyílásukból ered, hanem többször valóban csodabogárszerűek. Mint azok a lányok, akik a kihalóban lévő mesterségek képviselőit keresik fel a városban, s így jutnak el a lámpabúra-készítőhöz (*Dolgos ujjaid*). Attól, hogy szokások, monoton hétköznapi menetrendek állnak a szövegek felütésében, egyfajta iterativitás időtlenségében lebeg a cselekmény, nem is nagyon lehet megmondani, hogy mennyi idő alatt játszódik a történetek. Erre az eseménysor és vonzaskörzetének történései között szabadon ingázó könnyed síkváltások is ráerősítenek. Miközben a kötet írásaiban mindvégig erőteljes a hangulatiság, az atmoszférikus töltet, a közös főcímet viselő, de szétartó *Kiderszenen* darabjai érzésem szerint ezen a téren állnak valamelyest külön a gyűjteményben. A keserűes, kicsit talán abszurdoid tónust itt inkább sejtelmesség, balladaiság, titokzatosság váltja. Az itteni kis történetek lesznek a leginkább zártak a kötet szövegei közül, időbeliségük is más, nem iteratív jellegűek, hanem egyetlen, ok és következmény nélküli eseménysort rögzítenek az ide tartozó darabok. Mindebből következően a történethez való viszony is másként alakul e darabokban: miközben az eseménysor körvonalai határozottabbak, mint a poétikusan lebegő daraboknál, ezek nyitánya és zárata véglegesebb, pontszerűbb.

Szintén az egyneműség felé mutat az írásokban, hogy a kötet elbeszélői nagyjából hasonló perspektívából szólalnak meg. Egy-két kivételtől eltekintve én-elbeszélésekkel találkozunk az olvasó, de ahol harmadik személyű a narráció, a tónus és a látásmód ott sem tér el gyökeresen a belső mesélő(k)étől. Ezek az elbeszélők legtöbbször olyanok, akik belső perspektívából is külső fokalizáltsággal beszélnek: gyerekek, vagy legalábbis gyermekien bájosan „együgyűek”, a másik árnyékába húzódo barátnők, önmagukat elhasználták, leéltnek gondoló feleségek, férfiak, akik valamilyen formában ugyancsak redukáltak vagy önmagukat redukálók. Általában háttérbe vont, „lefokozott” vagy éppen magukat háttérbe vonó/„lefokozó” figurák, akik közvetlenül a történet fő- vagy főbb szereplői mellett/mögött/alatt áll-

nak, méghozzá olyan formán, hogy – tudatában levén alárendeltségüknek is – keresik, kívánják, majdnemhogy rajongják a domináns társat (élet-, munka-, osztálytársat, barátot, barátnőt – pl. *Dolgos ujjaid, Limanova tér*), de akár még a szomszédot is hagyják túltenni magukon. Sokszor maga a történet végül is attól lesz történet, hogy ezek az elbeszélők „elnyomottak”, hogy éppen az az alávettség okoz zavart önképükben, amelytől nem tudnak, nem is akarnak szabadulni. Aztán meg a szöveg végére kiderül, hogy „megfigyelő” szerepben való feltűnésük, háttérbe vonulásuk dacára nagyon is sok közülük, központi alakító szerepük van a bekövetkező eseményekben. Melyek nem a szabadulást célozzák, hanem csak annyit, hogy egy kis figyelem irányuljon végre rájuk is.

Szvoren Edina harmadik könyve változatos, nagyon jó ízléssel megírt novellák gyűjteménye. Szövegei izgalmasak, de nem is annyira történeteinek, hanem látásmódjának és szövegformáló eljárásainak köszönhetően lesznek azok. Miközben sok a nagyon jó írás, mégis kötetként, vagyis egyben olvasva érzem igen erősnek a gyűjteményt. A hangulatiság, a poétikai törekvések következetessége talán jobban kivethető és hatásosabb így. Ám egyben olvasás ide, vagy oda, novellái olvastán nem az jut eszembe, hogy most már feltétlenül regényt kellene írnia, hanem, hogy novellákat még. Nagyon sok finomsággal, érzékenyen fűszerezett, kiváló arányérzékkel megírt könyv *Az ország legjobb hóhéra*.

„Cantata profana” – Lenkefi Konrád bábjai

A szürke vadász, avagy a dögöket el kell takarítani

Danyi Zoltán: A dögeltakarító

Danyi Zoltán regénye, a srebrenicai mészárlások után húsz évvel, korunk idegengyűlölő közegében, rendkívül aktuális mélysodrású szöveg. A figyelemfelkeltő cím a szerb–magyar határ útszakaszainak állattetemekről való megtisztítására, illetve a délszláv háború etnikai tisztogatásaira, az áldozatok tömegsírba dobására utal. Az emlékei elől menekülő vajdasági férfi kísérletet tesz a közelmúlt értelmezésére a többszörösen szétesett Jugoszlávia területén. A szélgörcsöktől és vizelesi gondoktól szenvedő „jugoszláviai magyar”, ahogy önmagát meghatározza, szeretné elhagyni Európát és a ketrecszerűvé vált Szerbiát, ahol a háború nem akar véget érni. A továbblépés érdekében a dögöket – a pusztító emlékeket – el kell takarítani.

A hét fejezetre (*Amerika, A furgon, A természetgyógyász, Celia, Európa, A vacsora, A tenger*) tagolt szöveg olyan utaztató, háborús és nevelődési regény, amely az identitás újraalkotásáról, a történelmi és társadalmi összefüggések feltáráról szól. A cselekmény szűkebb időkeretét Ayrton Senna balesete (1994) és Radovan Karadžić hágai pere (2008) jelöli ki. Hőse egy veterán, aki diákéveit a hollywoodi filmek bűvkörében, Tito Jugoszláviájában, majd Milosevic vezetése alatt élte, amikor *spontán mítingekre*, azaz nacionalista tüntetésekre vezényelték. Életútjáról annyit tudunk, hogy a háború kezdetén üzemanyagot csempészt, a benzinmaffia is beszervezte; Berlinből akart Amerikába szökni, de terve meghiúsult; visszatérve Újvidékre a szerb–magyar határt takarította két társával. A dögeltakarítók animális, groteszk lények: Brazo folyton köpköd, Od vize, a főszereplő meg kövér galambokat ereget. Végül a szerb Dali megbízására felügyelte a maffiózó

spliti nyaralójának falára tervezett mozaikkép kivitelezését.

A pontosan jelölt térbeli mozgás (Berlin, Pest, Szabadka, Újvidék, Belgrád, Temerin, Split) és a belső emlékidézés párhuzamosan fut, ám az időviszonyok utalásszerűek, nehezen rekonstruálhatók. A szerbek oldalán harcoló katona: „eleinte persze (...) azt hitte, hogy ők a legtökösebb legények, és hogy a háború nem más, mint a házak szétlövése és az asszonyok seggbe kúrása” (104.), később azonban átértékeli az eseményeket: „legközelebb, amikor besorozzák, azt is megkérdezhették tőle, hogy akar-e horvát nőket kefélni (...), hogy akar-e kefélni egyáltalán.” (115.) Összefüggéseiben szemlélve a délszláv háborút párhuzamot von a náci és a szerbek etnikai tisztogatása közt: „most a falakra firkált szerb címer jelentette azt, amit ötven vagy hatvan évvel azelőtt a náci horogkereszt” (129.), de a horvátok túlkapásairól sem feledkezik meg Knin városánál, hogy ki mondja sűrű szentenciáját: „mindenki belelőtt már mindenkit a Dunába, és mindenki többször is megkúrta mindenki anyját.” (114.)

Vannak visszatérő sorok (pl. *a mindent lecsupaszító, mindent kicsontozó évekről*), késleltetve kibeszélt történetek (pl. a horvát nő megerősöklése), ezek és az idősíkváltások biztosítják a szöveg körkörös építkezést. Jelen és múlt az érzékelés és a felidézés során egymásba tűnik, az átmenetet csupán a gondolatjelek jelzik: „– Mentünk a harcokcsú után, és ha az út szélén mozgást észleltünk, minden figyelmeztetés nélkül tüzet nyitottunk, és addig lőttünk, amíg a mozgás meg nem szűnt. A megszállt területeket fésültük át. (...) – Talán az átkozott bakancs, a kásás hóval

borított táj, vagy csak a hókotró, a furgon (...), de ugyanazt az izgalmat kezdtem érezni, mint amelyet a tanyák megtisztításakor.” (74.)

A háború összekapcsolódik a szexualitással, mintha mindkettőnek ugyanaz lenne a drive-ja, erre utalnak a falfirkák is Szerbia utcáin: „a nemi szervek helyére a nemzeti címerek kerültek, (...) később azután rájött persze, hogy lényegében ugyanarról van szó most is, amiről a nyilakkal átlőtt szívek és a szaggatott vonallal összekötött nemi szervek esetében, csak közben megváltozott a szenvedély iránya.” (129.) A regény legbrutálisabb alakja, Grb, aki nemcsak spermát, golyót ereszt egy horvát nőbe: „pedig ketten is vártak mögötte a sorukra, és a pisztoly még benne volt a nőben.” (81.) A főhős vizelete ehhez hasonló események hatására akad el.

A III. fejezettől előtérbe kerül a történelemszemlélet, a háború ideológiai értelmezése és az én-restauráció folyamata. A budapesti dugó leírása a Terror Házáttól a Magyar utca végéig, szomjúsággal és székrekedéssel terhelve, a főszereplő léthelyzetének metaforája: „nem más ő, mint aki beszorult a dugóba, és azután belehugyozott az ásványvizes palackba, (...) benzint svercelt a jugoszláv-magyar határon, (...) Berlinben sárgarépát evett, aztán telefingotta az utcákat, és az is ő, aki nem tud agyonnyomni egy svábbogarat, de a boszniai szerb vezér lábáról levágta a körmököt, (...) aki felszedte a dögöket, (...) aki megmagyarázhatatlan honvágyat érez, ha meglátja a Manhattan plakátját, és mégse fog eljutni Amerikába soha.” (200.)

A hős mindig beszél valakihez, aki nem hallgatja meg, talán éppen ezért keresi kényszeresen a füzeteket budapesti látogatásai során. Amerikai tintával akar írni, amerikai füzetbe: hogy a szerb gyűjtőtáborokat egyetlen jól irányzott rövid tömondattal találja szíven. A füzetek egyelőre a kukában landolnak. (*Amerika*) A narratíva túlnyomó részt első szám harmadik személyű, mégis a belső

monológ érzetét kelti, a *Celia* fejezet én-elbeszéléssel variálódik. A Celiával folytatott néhány napos viszonyról, egy orális aktuson túl, nem sokat tudunk meg. Ez a futó kaland mégis olyan mélyen bevésődik, mint a háború, mindkettőtől szabadulni akar. A körkörös ellenére a valóságábrázolás mozaikszerű marad, ezt szimbolizálja a spliti nyaraló mozaikképe, illetve a hős törekvése, hogy kirakja Celia és P. szerelmi történetét. Hogy miért, az nem derült ki.

Az elbeszélő számára valamiért fontos P. (és a titokzatos szürke vadász), aki a főhőssel azonos helyekhez és személyekhez kapcsolódik: a dögeltakarítókhoz, Celiához, a természetgyógyászhoz, aki a srebrenicai mészárlásokért felelősségre vont Radovan Karadžić boszniai szerb elnökkel azonosítható. A hős szerint „Celia nem más, mint a horvát hadviselés egy kifinomultabb formája, amivel a szerbeket most végképp tönkreteszik, mint ahogy P-t is.” (132–133.) P. végül holtan bukkan elő *A tengerből*, míg alteregója megleti az egyetlen túlélési stratégiát.

Hősünk pokoljárása a lapályos Temerinbe egy döggel teli árokba vezet, ahol gyilkosok és áldozatok igazáról, az igazságok alá-, fölé-, mellérendelő viszonyáról filozofál. A felismerések azonban mindig elmozdulnak, akárcsak a körülött kigyúló majd elalvó utcalámpák. Végül a spliti katedrális tornyában új perspektíva nyílik: „mert úgy érezte, hogy meg tud végre bocsátani Újvidéknek, meg tudja bocsátani ezeket az elhibázott éveket.” (254.) Újvidék hófehérbe öltözik a főhős lelki szemei előtt, ehhez persze nagy képzelőerő szükségeltetik.

Danyi Zoltán kötetkompozíciója precíz építmény, amely a spontán szövegeképződés érzetét kelti. Kifejezőmódja expresszív, tökéletesen simul rá Pesti Emma festményeinek (*Itt élni, azt nem lehet... I–II.*) felhasználásával készült borítója. Izgalmas, lendületes, változatos alkotás, mely a sérült és kicsontozott Ego egyensúlyteremtési vágyát veszi célba.

Magvető Kiadó, Budapest, 2015.

Névsorolvasás a panoptikumban

Spiró György: *Diabolina*

Spiró György generációs regényt írt. *Diabolina* című könyve ugyanis nagy valószínűséggel más jelentéseket hordoz magában egy olyan olvasó számára, aki több évtizedet is leélt azon a Magyarországon, ahol az iskolában orosz kellett tanulni, a köztereket többek között szovjet tábornokokról nevezték el, és a 20. század történelméből a nagy októberi szocialista forradalom eseményeinek ismerete kiemelt fontosságú volt. A fiatalabb, gyakorta „történelem utáni nemzedéknek” nevezett korosztályok tagjaiban azonban a személyes háttér tapasztalat nélkül könnyen szülhet értetlenséget a regény, nehezen szemezgethető ki belőle, mi is igazán a tétje.

A múltban lezajlott fontos eseményeket, vagy egykor élt híres emberek életét alapanyagként alkalmazó regényekkel kapcsolatban az egyik legfontosabb kérdés, hogy miért éppen most használja fel őket a szerző egy történethez? Mi az apropója? Mi az aktualitása? Hiszen, hogy melyik korszakhoz nyúl vissza egy történelmi regény, legtöbb esetben sokkal inkább szól arról az időszakról, amikor a fikciós alkotás született, mint magáról a múltbeli eseményről. Némiképp más a helyzet természetesen azokkal a közelmúltat felidéző történetekkel, melyek Jan Assmann terminológiáját használva az úgynevezett kommunikatív emlékezet részét képezik, vagyis van egy eleven kapocs – leginkább az adott esemény túlélői és szemtanúi – közte és jelenünk között.

Úgy gondolom, ez a fogalom lesz az egyik kulcs Spiró György *Diabolina* című regényének értelmezése esetében is, amelyben Makszim Gorkij házvezető- és egyben ápolónője – a címszereplő – meséli el az író életét, ezen be-

lül is a betegséggel töltött utolsó éveit. Gorkij még fiatalon, a börtönben lesz tüdőbeteg, kezelésének körülményei azonban rámutatnak a szovjet rendszer abszurditására is. Például, hogy Sztálin maga küldet drága, modern amerikai lélegeztetőgépet az írónak; Capri szigetén, Sorrentóban vagy Nápolyban pedig folyton ott lebzsel egy sor szovjet orvos Gorkij amúgy állandóan vendégektől nyüzsgő lakásaiban. Maga az elbeszélő, az egykori cseléd is – akivel a könyv során inkább Lipaként (az Olimpiada becéző alakja) találkozhatunk – így kerül vissza az íróhoz, immáron képzett orvosként, ám egyáltalán nem önszántából („Semmit sem vihettek magammal, az ablakból nézték a nővérek, az orvosok és a betegek, ahogy a kocsiba tuszoltak.” 44.)

A könyv nagy részét azok a történetek teszik ki, amelyek Makszim Gorkij különleges helyzetéről mesélnek. A már említett speciális orvosi ellátásról, vagy éppenséggel olyan esetekről, mikor az író szovjetunióbeli tartózkodása során el látogat egy büntetőtelepre, ahol a titkosszolgálat mindent megtesz azért, hogy a világhírű vendég pozitív benyomásokkal térjen onnan haza („Megmutatták neki a helyi újság szerkesztőségét, aztán a színháztermet, az egykori ebédlőt, ahol a rabok klasszikusokat és mai szerzőket adnak elő, meg a saját verseiket olvashatják fel.” (125.)). Az utcákat is kicsinosítják, ahol csak úgy véletlenül megfordulhat (az abszurd fokozása: az álruhában a nép közé kiosonó író is csak beépített emberekkel találkozhat, még erre is előre felkészültek), s a napilapokat is külön nyomják az ő számára, hogy ne olvashassa, milyen élénken foglalkozik a sajtó az ő egészségi állapotával.

Mint ebből is kikövetkeztethető, a *Diabolina*ban ugyan egy író életéről van szó, mégsem bír a könyv irodalomtörténeti jelleggel, sokkal inkább Spiró egyik kedvenc témája, az értelmiség és politikai hatalom viszonya kerül terítékre. Színháték az egész, tulajdonképpen hasonló helyzet köszön vissza, amiről a *Megáll az idő* című filmben is beszélnek a szülők (mi tudjuk, hogy ti tudjátok, hogy mi tudjuk, stb.), néha annyi csavarral és álruhával, hogy végül „csekistáknak öltözött csekisták” veszik körül a nagy és befolyásos írot és kíséretét. Az írásom elején feltett kérdésre, hogy miért éppen Gorkij és miért éppen az 1920-as évek, releváns magyarázat lehet tehát, hogy író és hatalom viszonyát leginkább ebben a korszakban és ennek az alkotónak a helyzetével lehet legérzékletesebben bemutatni.

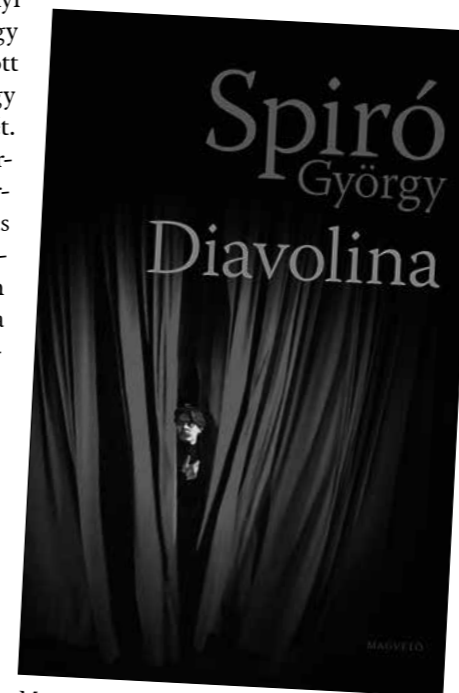
Azonban még Spirótól is meglepő az a mód, ahogyan erről a világról ír. A szerző szövegeire mindig is jellemző volt a beszélt nyelvhez, a fesztelen társasági társalgáshoz közelítő stílus. A *Diabolina*ban viszont mintha egy panoptikumon rohannánk végig, miközben az elbeszélő elhadarja, mit kell az érdeklődőnek a kiállított figuráról okvetlen tudnia. Ám oly sok szereplőt mutat be, hogy többségéről végül nemhogy a neve, de a vele kapcsolatos sztori sem marad meg emlékezetünkben. Spiró nem egy történetet mesél el, hanem névsorolvasást tart. A könyv egy vázlatnál ugyan több, de a szereplők plasztikusságát – pontosabban annak hiányát –, a jelenetek kidolgozatlanságát tekintve mégiscsak kevesebb egy regénynél. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint ha valaki előzetesen hallotta Spirót saját könyvéről beszélni, esetleg éppen azokat a történeteket, amiket aztán a kötetben is megtalálhatunk, annak olvasása közben az elbeszélő könnyen a szerző hangján „szólal meg”, olyannyira arctalan és jellegtelen a figura, noha bizonyos fokig ő is az események aktív részese. Ez pedig, tekintve, hogy női narrátorról van szó, nem igazán szerencsés.

Hasonlóképpen szerencsétlennek bizonyul a gyakorlatban az az ötlet, hogy Makszim Gorkij ne ezen a néven szerepeljen a regényben, hanem Alekszejként. (Gorkij eredeti neve ugyanis Alekszej Makszimovics Peskov volt.) A problémát az okozza, hogy az olvasók többségében nyilván jól rögzült a név, s amikor mégiscsak látja leírva a Makszim Gorkij nevet – vagyis az író fiát –, ak-

kor reflexszerűen magára az íróra asszociál. Ennek következtében gyakran kell visszalapozni, hogy felszámoljuk magunkban az automatizmusokból eredő kuszaságot. Vagyis az olvasás megkönnyítésére szánt ötlet végül épp ellenkezőleg, inkább túlbonyolítja azt.

Másrésről azonban már ezen a megoldáson keresztül is jól érezhető, miként is érdemes ezt az alig több mint 200 oldalas könyvecskét olvasni. A *Diabolina* helyenként úgy tűnik, mint egy keresőoptimalizációs szempontból elsőrangúan megírt cikksorozat, minden kulcsmotívum benne van a szövegben, azonban az információgazdaság mégsem párosul olyasfajta ismeretter-

jesztő szándékkal, aminek célcsoportja lehetne például a rendszerváltás után született nemzedék, akik értelemszerűen kevesebbet és összefüggéseiben is mást tanultak a Szovjetunióról, mint amit szüleiknek, nagyszüleiknek kellett, míg az ország a szovjet érdekszféra része volt. Sokkal inkább tűnik úgy, hogy a könyv azzal az információhalmazzal megy szembe, amit az 1960–70-es években a téma iránt nem különösen érdeklődő átlagember a közoktatás során megszerezhetett. Egy olyan korszak tudásával, mikor még abban az esetben is ismerte gyakorlatilag mindenki Makszim Gorkij nevét – mert közterületeket esetleg intézményeket neveztek el róla –, ha egyáltalán nem olvasott szépirodalmat vagy nem járt színházba. Ha úgy olvassuk a regényt, hogy ezt az egyszerre létező és nem is létező tudást tromfolja meg Spiró, sokkal többértébbnek és szofisztikáltabbnak hat. Ugyanakkor el is zárja

Magvető Kiadó, Budapest, 2015

„Ostoros, böjti szél”

Ködöböcz Gábor: Kiss Benedek

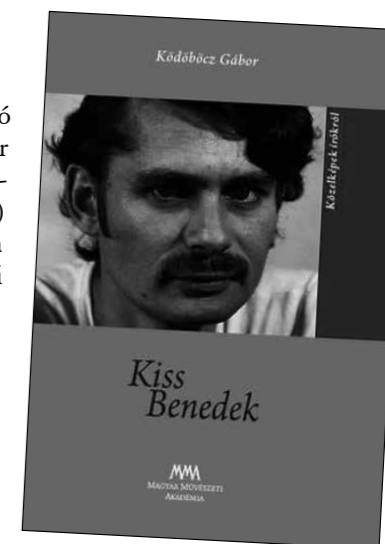
Kiss Benedek ahhoz a generációhoz, az *Elérhetetlen föld* című antológia révén ahhoz a költőcsoporthoz tartozik, amelynek tagjairól Nagy László bátran írhatta jellemzésül: „a torkon vágott forradalmak pirosát és gyászát viselik belül”. A hatvanas évek végén vagyunk, Kádár hóhérai már nem nagyon akasztanak, akasztás helyett a *szavakat* fojtogatják, hiszen az 1956-os *levért* magyar forradalom láza még nem múlt el. A költők – pontosabban: közülük az erkölcsösebbek – azonban már bátran szembe mernek szállni az orosz önkényuralmat kiszolgáló zsarnoksággal. Minthogy lassan feledésbe merül az összetákolt, a forradalom helyett az új rend mellett kiálló antológia lírikusainak pénzen megvásárolt hűsége (*Tűztánc*), a Kortárs és az Új Írás versrovara megpezsduült.

Nagy Lászlóé és Juhász Ferencé a vezérszerp, azé a két – *fényes szellővel* indult – költőé, akik a *bartóki láz* bűvöletében – hozzájuk kötődik az irodalomban is működő *bartóki modell* – valóságos forradalmat hoztak a versírásban. A népdal és a népköltészet nekik is azt jelentette, mint a *Cantata profana* világhírű zeneszerzőjének: a legbonyolultabb szerkezethez is – az alapot. Amire nyugodtan lehet építeni. Ahogyan Federico García Lorca „duendéje” a Földanya (benne élet s halál) és a sugárzó természet (a szülőföld) szenvedélyt csiholó és szenvedélyt megtartó ötvözetét jelenti, a *Versben bujdosó* és a *Szarvas-ének* poétája is szinte kultikus módon ragaszkodik a gyökérhez. Mitikus vonzódásuk egyben – akár szürreális kalanddal, akár történelmi példázattal – a hűség kinyilvánítása.

Kiss Benedek esetében sem a *babitsi vers* elvetéséről van szó – ezt vette észre kitűnő szem-

mel a monográfiaíró Ködöböcz Gábor –, hanem a *tájha-za* akár (nagy szó!) *dantei* magasságba való emeléséről. Mi kellett mindehhez? Költői virtuozitás és a magatartás fegyelme. Az alulról jöttek erkölcsé mint *támasz* hathatós jelenléte. A született tehetség égisz való nyújtózása. A monográfus jól látja, ha közülük bármelyik hiátusban szenved, csorbult az egész. „A biztos formakultúra, a gazdag élményvilág, az imponáló poétikai eszköztár akár kevés is lehet, ha hiányzik a saját úton járás biztonsága, a szuverén világépítés evidenciája és a – szüntelenül – nagy egészre tekintő, teljességelvű gondolkodás ethosza.”

Kiss Benedeknél, szerencsére, mindez együtt van. Esztétikai célzatú kitekintése – „emberi mélységet és artisztikus szépséget sugárzó verseiben a nyelv otthonosan lakja a formát” –, maga a létimádat. A világmindenséget bebarangolni akaró vándor szenvedéskörei – a korai szegénység, az alföldi homok és az akasztói sár visszahúzó hatása – föloldódnak abban a *kozmoszus* életigenlésben, amelynek csak egyik összetevője a borral megszentelt Szent-György-hegy csillagos éjszakáiban megmerülő káprázat. A másik, talán a fontosabb, a krisztusi arc emberivé való stilizálása.

Magyar Művészeti Akadémia, Budapest, 2014

a nagyjából 35 év alatti generációt ettől a rétegzettebb olvasói tapasztalattól, hiszen ehhez olyan személyes emlékekkel kell bírni, amivel e korosztály tagjai nem rendelkeznek.

Spiró György egész életművét áthatja az a keserű székszis és szarkazmus, amivel a világ sorsát megváltoztató nagy ideák felé fordul. Hiszen ha kicsit megkapargatjuk ezeknek az eszméknek a felszínét, máris az emberi létezés kicsinyes, önző, alattomos jellemzőivel találkozhatunk. A kereszténység esetében (*Fogság*) ez sokkal inkább képes mellbe vágni az olvasót, hiszen kultúránk mai napig fontos alapkövérről, még egy szekularizált társadalomban is alapvetően pozitív megítélésben részesülő jelenségről van szó. A szovjet rendszert és sztálini diktatúrát azonban napjainkban egyértelműen negatív előjelű eseményorként értelmezzük, így aki ezt kívánja leleplezni, igazi oldalát bemutatni, tulajdonképpen nyitott kapukat döngtet, főként a fiatalabb generációk világtörténelmi eseményekkel szemben igencsak cinikus rétegének szemében. Inkább csak keserűen ironikusak azok az esetek, mint amikor a Cseka vezetője együtt vacsorázik a Romanov-ház életben hagyott tagjaival, de egy-

általán nem döbbenetesek, miközben időnként mintha a fogalmazásmód mégiscsak ezt a hatást szeretné az olvasónál elérni.

Ha azonban arra tesszük a hangsúlyt, hogy a *Diabolina* egy magyar író magyar közönségnek szánt regénye, akkor egy Spiró által is szívesen és gyakran használt nézőpontra bukkanunk, amikor is a centrumot a periféria aspektusából mutatja be. Vagyis a könyv némi áttétellel ugyan, de a szovjetizáció örökségeként is értelmezhető, a korábban már említett jellemzője alapján, azaz hogy egy olyan alkotó életéről szól, akinek neve (munkássága már kevésbé) szinte észrevétlenül beépült az emberek mindennapjaiba. A regény, pontosabban az általa feldobott téma könnyen indikátorként működhet, hiszen valószínű, hogy igencsak eltérő értelmezések fognak születni róla, ami révén kirajzolódhat, miként is viszonyul napjainkban a társadalom, illetve annak egyes generációi ehhez az örökséghez.

Kultúraelméleti szempontból tehát izgalmas elemzések tárgyául is szolgálhat még Spiró György *Diabolina* című regénye, ám az alkalmi olvasó számára, aki tartalmas kapcsolódás kedvéért vette kézbe a könyvet, nagy eséllyel csalódás lehet.

Jelenet a *Hófehérke és a hét törpe* című bábeladásból, tervező: Lenkefi Zoltán

A költő, nyilván Kosztolányi a követendő példa, szívesen nyitogatja az ég kapuit, áldoz a golgotai út fenségének, ám összetöpörödve a tőkék között, szinte hallván a föld szívverését, porszem voltának – paradox – nagyságát élvezi. Noha a hős újra és újra nem veszi föl ünnepi ruháját, önkínzó *vallomásos* vetkezésében is van valaminő méltóság: emberré szelídített a *sors*, így kell megfútnom a rám mért – ítéletnek súlyos, fölmentésnek egyszerű – utat. Legnagyobb verse is, az egyént Magyarország történelmének ringlisplíjére ültető *Böjti szél*, ezt a lélektanilag bonyolult utat járja.

Ködöböcz mindenre kiterjedő figyelme – a tanulmányíró szívesen és sokat idéz a szakirodalomból – nem csupán ezt a *magyarság-verset* emeli a kortárs magyar líra méltó polcára (magas, súlyos kezdet!), hanem a *létközmosz* szimbólumát jelentő szent-györgy-hegyi virrasztás (hihetetlen súlyú életigenlő búcsú) megannyi remekét is (*Nyáresti delírium*, *Színed előtt állni*, *Borzongás egy film után*, stb.). Nem beszélve az egyszerűségében utolérhetetlen, ám éppen ezért csak a legnagyobbak líradarbjaihoz mérhető *Kenyeret anyám úgy eszik* csodájáról. „Kiss Benedek első költői megszólalásától fogva mindmáig a lét kozmoszát írja” – szögezi le a monográfus, s az élményvilág, némelykor a szenvedésfaktor fokról fokra való föltárásával bizonyítja, hogy jeles kortársunk nem csupán a mindenséget habzsoló Adynak méltó örököse, hanem a fájdalmak külső és belső körét megjáró – alighanem megigazuló – József Attilának is.

S az *Isten csavargója* énekese avval még a korai mestereitől, Juhász Ferencről és Nagy Lászlótól is elüt, hogy a lehető legintenzívebben éli meg (Dionüszosz az agyban és a tarisznyában) a szőlőfürttel „bekeretezett”, a Hamvas Béla-i életfilozófiát a Szent-György-hegyi lakozással napi életszükségletté emelő *boldogságot*.

Látszólag egyszerű, az élménylírát piedesztálra emelő életpálya – olyan, mint amikor a költővel együtt születik a dal. Valójában azonban fölötébb bonyolult. Nyilván a fejlődésfokozatoknak – mondjuk így, a *tudatosodásnak* – is szerepe van abban, hogy a *daloló* mindenség *ítélkező* mindenségé válasszék. Még akkor is így van ez, ha már a kezdet kezdetén észlelni – főképp a történelem, a népsors, a magyarság vesszőfutásának a fölvilantásával – a „Világnagy-Árva” szomorú sorsát.

S majd csak a maszkos én-megvallásban (*Bruno-dalok*) látni igazán, hogy a lírahős iga-

zának tudatában, melyet a máglya lángja sem nyomhat el, merre mozdul. (Átok-imája kiterjeszhető-e korunkra, vagy csupán a tépelődő harag bizonyítéka marad?) Ködöböcz lényegre látóan észleli a költő dilemmáját: „a *Bruno-dalok* konnotációjában (Jan Palach, Bauer Sándor és Moyses Márton mártíruma az alap) a Galilei szindrómát is ott érezhetjük: a kritikus helyzetben az életet, avagy a hősi halált válasszuk-e inkább?” S hogy életre-halálra megy a játék, azt a „kétségbeesett önmegszólító verssel” záró ciklus személyre szabott ítékezésében érzni. Újabb megvilágító lámpás az elemzőtől: „Giordano Bruno kétségbeesése a máglyán kimondva-kimondatlanul a maszk mögött rejtőző költő belső drámájára utal”. (Ez a megfeszítettség a Kosztolányi égi vendégséget áhító fohászára rímelő szent-györgy-hegyi versekben szerencsére föloldódik.)

Finom elemzések, sűrű idézetek (a remekművek, mint például a *Nyáresti delírium*, teljes egészében olvasható), esztétikai kiruccanások – Kant és Hölderlin, Csokonai és Hamvas, Matsuo Basho és Babits, stb. gondolatainak ideemelhető párhuzamai –, összevetések, egyéni élmények-meglátások (család, szerelem) gazdagítják a pályaképet. Amely, így logikus, jobbára az időrenden nyugszik. A beszédes, jobbára az egyedi kötetekhez köthető fejezetcímek azért is fontosak – *Daloló kedvű indulás a Gazdátlan évszak című kötetben*; *Elégikus hangoltság és disszonáns létérzékelés a nyolcvanas évek lírájában* (Szemem parazsa mellett; Napok és szemek); *Költői kiteljesedés az ezredváltó években* (Nyáresti delírium; Októberi tücskök; Szomorún és boldogan; Apokrif litánia); *Életútösszegzés a Napi gyász, napi vigasz című kötetben*; stb. –, mert valójában a monográfia szerkezeti fölépítését dokumentálják.

A tudós, ám nyelvezetében sokszor lírai hangot is megütő szerző némelykor az életműből kevésbé ismert tematikákra – így az invenciózus gyermekversekre, a feleséget a családi szentély fő helyére ültető szerelmes versekre – is szán egy-egy elemzés sorát magában foglaló futamot. A *Mi is lennék?* című vers taglalásakor – „dalszerűen hangzó lírai miniatűr, mely feszes szerkezettel, nyelvi minimalizáltságával, áttetszően tiszta képi és gondolati megformáltságával kicsiket és nagyokat egyaránt meg tud szólítani” – bátran rajzol szinte meghökkentő, evvel automatikusan *értéknyilvánító* hátteret.

„A magyar és a világirodalmi kánonnal (Weöres, Dsida, Kányádi, Örkény, Wogelweide, Jeszenyin) párbeszédet folytató remeklés valomásos önportrénak is kiváló, hiszen a mediterrán jellegű déli szél kellemesen simogató, a hársfa száz évekig is élél, a kék pedig alapvetően a lélekderű színe.” Igaza van Ködöböcznek, amikor úgy látja, hogy ebben a kis költeményben „az ember sorsképlete három apró gesztusba stilizálódik”. A korábbi nagy versek Alföld-futama – a mindent fölkaravó homokvihar, a szegénységességgel szolgáló kék égbolt, az „életbölcst és életteret jelentő természet” (Kiss) megannyi élménye: öröme és megpróbáltatása – a fönti remekben egy sóhajjal szelídül. Íme a csönd, mint *emberarc!*

Ha a monográfus a szinte „semmitlen semmiben” is meglátja – invenciózus elemzéssel bizonyítja – az érték egyedül üdvözítő voltát, egy-egy „monumentális kompozíciót” vizsgálva hogyan lelkeseznek a „sorsvállalás” és „sorsközösség” – a nemzetet fölemelő, a „magyarságversekkel” éber tartó – erkölcsi példák sokaságán. A *Böjti szél* inspirációi között, széles a merítése, nem csupán Berzsenyi, Kölcsey, Vörösmarty és Ady magyarságverseit említi, hanem a kortárs magyar líra

azon remekét is, amelyek Kiss Benedek halhatatlan költeményével harmonizálnak. Így mindenik darab – Juhász Ferenc: *A tékozló ország*; Nagy László: *A Zöld Angyal*; Csoóri Sándor: *Idegszállival a szél*; Ágh István: *A böjti szél fekete lovával*; Baka István: *Döbling*; Nagy Gáspár: *Világtemető* – valósággal *értékjelölővé* válik.

A monográfus legnagyobb érdeme, hogy szakmailag pontos, jól olvasható, élvezetesen megírt, a nagyközönség számára is fogyasztható könyvet tett az irodalomtörténet asztalára. Minthogy megvan győződve saját értékítélete helyességéről – ez tartást ad az alapos elemzéseknek –, még az általa becsült, egy-egy helyütt szigorúbban ítélező kritikusokkal is tengelyt akaszt (hadd említsem csak a mesterként is tisztelt Görömbei Andrást mint vitapartneret).

Azonban apró pöttyök is színezik a kiváló munkát. A műfordító Kiss Benedek, itt vázlat is elég lett volna, sajnos, homályban maradt. Az *Elérhetetlen föld* fogadtatása kapcsán, és máshol is említett B. Varga Lajos kritikus mögött nem én búvok meg, hanem föltehetően a költőként indult (Varga Lajos), majd B. Vargává változott, és a későbbiekben Varga Lajos Márton nevet viselő kritikus-esztéta.

Az előző számunk tartalmából

Tózsér Árpád, Bertók László, Tolnai Ottó, Markó Béla születésnapos versei

A VII. Irodalmi Humorfesztivál előadóinak – Kukorelly Endre, Vörös István, Márton László, Hartay Csaba, Pion István, Győrei Zsolt – Schlachtovszky Csaba, Kovács András Ferenc, Tóth Krisztina, Simon Márton, Szálinger Balász, Orbán János Dénes – versei és prózái

Tóth László Tózsér Árpádot, Halmai Tamás Bertók Lászlót, Fekete Marianna Markó Bélát, Zalán Tibor Tolnai Ottót köszöntő esszéje

Banner Zoltán az Erdélyi magyar művészet, 1920-1990 című kiállításról, Csanda Máté Orosz István alkotásairól

Varga Anikó és Adorjáni Panna a Gyulai Várszínház idei bemutatóiról

Elek Tibor beszélgetése Kovács András Ferencsel

Kritikák Kukorelly Endre, Márton László, Tóth Krisztina, Hartay Csaba kötetéről és a Slam. Pont kötetekről

Bárka

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI FOLYÓIRAT

Megjelenik kéthavonta. Kiadja a Békéscsabai Jókai Színház

Felelős kiadó: Seregi Zoltán igazgató. Szerkesztőség: 5600 Békéscsaba, Andrássy út 1–3.

Telefon: 66/519-558, Fax: 66/519-560, E-mail: barkaszerk@barkaonline.hu; Internet: <http://www.barkaonline.hu>

Szerkesztőségi fogadóórák: hétfőn 14.00–16.00 óráig.

A lapot tervezte: Lonovics László

Alapította: Cs. Tóth János (a Tevan Kiadó igazgatója) és Kántor Zsolt (főszerkesztő) 1993-ban

HU ISSN 1217 3053

Nyomdai kivitelezés: Kolorprint Kft., Békéscsaba

Megrendelhető a szerkesztőségben. Előfizetési díj: 1 évre 3.000 Ft.

Terjeszti a LAPKER Zrt.

Kéziratokat nem őrzünk meg, de minden, felbélyegzett válaszborítékkal ellátott küldeményt megválaszolunk.